

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2005

Veronika Kramlová

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra práva životního prostředí

Právní úprava ochrany biodiverzity

Vypracovala:

Veronika Kramlová

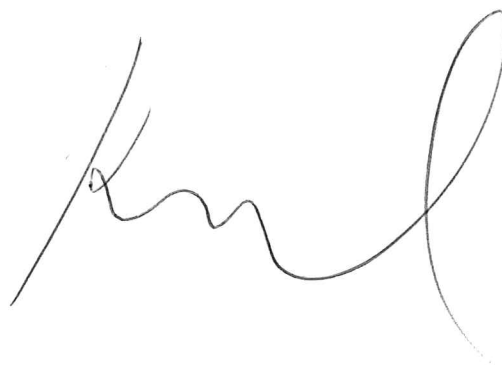
Vedoucí diplomové práce:

Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Děkuji panu Prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc., za konzultace z oboru práva životního prostředí a podporu při vypracovávání diplomové práce.

Já, níže podepsaná, Veronika Kramlová, nar. 11. března 1981 v Plzni, prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, ze kterých jsem čerpala, a to způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Ve Zdíkovci, dne 22. prosince 2005

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Kramlová', written in a cursive style.

Obsah

Kapitola I.: Úvod k právní úpravě ochrany biodiverzity.....	7
Kapitola II.: Mezinárodní právo na ochranu biodiverzity.....	9
1. Pojem mezinárodního práva na ochranu biodiverzity.....	9
2. Vývoj mezinárodního práva na ochranu biodiverzity.....	11
2.1. Obecně k vývoji mezinárodního práva na ochranu biodiverzity.....	11
2.2. Vývoj mezinárodního práva na ochranu biodiverzity od počátků do současnosti.....	14
3. Subjekty působící v oblasti mezinárodního práva na ochranu biodiverzity.....	24
3.1. Státy.....	24
3.2. Mezinárodní organizace.....	27
3.2.1. Mezinárodní mezivládní organizace.....	27
3.2.2. Mezinárodní nevládní organizace.....	33
4. Mezinárodní smlouvy na ochranu biodiverzity.....	37
4.1. Obecně k mezinárodním smlouvám na ochranu biodiverzity.....	37
4.2. Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva.....	38
4.3. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.....	44
4.4. Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	49
4.5. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů.....	58
4.6. Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť.....	64
4.7. Úmluva o biologické rozmanitosti.....	69
Kapitola III.: Právo na ochranu biodiverzity v Evropské unii.....	77
1. Obecně k biodiverzitě a její ochraně v Evropské unii.....	77
2. Směrnice ES k ochraně biodiverzity.....	79
2.1. Směrnice jako pramen práva.....	79
2.2. Směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků.....	87
2.3. Směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	94
2.3.1. Úvod.....	94
2.3.2. Soustava NATURA 2000.....	95
2.3.3. Ochrana druhů.....	111
2.3.4. Další opatření podle Směrnice o stanovištích.....	113
2.3.5. Shrnutí.....	114
2.4. Ostatní směrnice ES k ochraně biologické rozmanitosti.....	116
3. Nařízení ES k ochraně biodiverzity.....	118
3.1. Nařízení jako pramen práva.....	118
3.2. Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.....	119
3.2.1. Úvod a vývoj právní úpravy.....	119
3.2.2. Platná právní úprava obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami.....	120
3.2.3. Shrnutí.....	128
4. Závěr k ochraně biodiverzity v Evropské unii.....	129
Kapitola IV.: Právní úprava ochrany biodiverzity v České republice v oblasti myslivosti a rybářství.....	130
1. Obecně k ochraně biodiverzity v České republice.....	130

2. Právní úprava myslivosti.....	136
2.1. Vývoj právní úpravy myslivosti.....	136
2.2. Platná právní úprava myslivosti.....	149
3. Právní úprava rybářství.....	164
3.1. Vývoj právní úpravy rybářství.....	164
3.2. Platná právní úprava.....	171
4. Shrnutí ochrany biologické rozmanitosti v rámci myslivosti a rybářství.....	178
Kapitola V.: Závěr k právní úpravě biodiverzity.....	180

Kapitola I.: Úvod k právní úpravě ochrany biodiverzity

Biologická rozmanitost představuje biologické bohatství života na Zemi a znamená variabilitu všech žijících organismů včetně suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jejichž jsou součástí. Zahrnuje různorodost v rámci druhů, mezi druhy i mezi ekosystémy¹.

Nejnámější úrovní biologické rozmanitosti je různorodost mezi druhy. Do současné doby bylo popsáno přibližně 1 750 000 druhů, z toho 72 000 druhů hub, 270 000 druhů rostlin, 1 272 000 druhů bezobratlých živočichů a 52 000 druhů obratlovců. Skutečný celkový počet druhů se však odhaduje asi na 14 000 000. Nedostatek údajů se zatím týká především bakterií, hub a hmyzu².

Další úrovní biodiverzity je různorodost v rámci druhů, tj. genetická rozmanitost. Pro zachování a zdravý vývoj jednotlivých druhů je nezbytná dostatečná genetická základna. Druhům, které mají značný počet příslušníků, žijících v rozsáhlých zeměpisných oblastech s různými podmínkami, nehrozí na rozdíl od druhů s malým genofondem oslabení nebo vyhynutí³.

Třetí úrovní biologické rozmanitosti je různorodost mezi ekosystémy. Tropické lesy Amazonie a Jihovýchodní Asie jsou nejbohatšími a nejrozmanitějšími ekosystémy světa. Podle odhadů je v nich soustředěno až 90 % všech druhů světa. Mezi vodními ekosystémy vynikají biologickou rozmanitostí korálové útesy tropických moří⁴.

Biologická rozmanitost plní řadu důležitých úloh. Rostliny pohlcují skleníkový plyn oxid uhličitý a ovlivňují tím příznivě atmosféru Země, zpevňují pobřeží a chrání je před vlnobitím a zabraňují erozi půdy. Genetická rozmanitost planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů představuje výchozí materiál pro šlechtění plodin a zvířat využívaných v hospodářství. Významné objevy může přinést výzkum léčivých vlastností rostlin.

Ubývání biologické rozmanitosti představuje jeden z nejvýznamnějších problémů současného světa. Mezi jeho hlavní důvody patří přímé i nepřímé ničení a poškozování ekosystémů, nadměrné využívání obnovitelných přírodních zdrojů především v souvislosti s obchodem, fragmentace přírody a krajiny zejména v důsledku rozvíjení dopravních komunikací a nepříznivé působení nepůvodních

druhů. V některých případech však zůstávají přesné příčiny ubývání biologické rozmanitosti zatím nejasné. Dohady a nejistota panují například okolo současného vývojového trendu obojživelníků, kteří v poslední době ubývají v nebývalé míře.

Na světě bylo identifikováno třicet čtyři oblastí, které mají z hlediska světové biologické rozmanitosti nesmírný význam. Ačkoli jejich celková rozloha odpovídá pouze 2,3 % povrchu Země, platí, že jejich endemity je více než 50 % všech druhů rostlin a 42 % všech druhů suchozemských obratlovců. Tato území, jejichž výjimečná biologická rozmanitost čelí závažným hrozbám, se označují jako „horká místa biodiverzity“ (*biodiversity hotspots*) a jejich mapa je uvedena v příloze č. 4.

Téma „Právní úprava ochrany biodiverzity“ jsem si pro svoji diplomovou práci vybrala hlavně proto, že velmi obdivuji krásu, promyšlenost a rozmanitost živé přírody a chtěla jsem se dozvědět víc o jejím současném stavu, zdrojích jejího ohrožení, aktivitách rozvíjených v její prospěch a hlavně o zvláštním přínosu práva k její ochraně.

Na základě porady s vedoucím diplomové práce a z důvodu jejího omezeného rozsahu se zabývám především právní úpravou ochrany druhové biodiverzity a jen okrajově právní úpravou ochrany biodiverzity ekosystémové a genetické. Protože k dosažení úspěchu při ochraně biologické rozmanitosti je nezbytná vzájemná spolupráce států, věnuji se v Kapitole II. problematice mezinárodněprávní ochrany biodiverzity. Komunitárním právem k ochraně biologické rozmanitosti se vzhledem k členství České republiky v Evropské unii zabývám v Kapitole III. Právní úprava ochrany biologické rozmanitosti v České republice je předmětem Kapitoly IV. Soustředím se přitom hlavně na otázky ochrany biodiverzity v rámci myslivosti a rybářství, neboť v obou oblastech byla v poslední době přijata nová právní úprava a bylo jí dosud věnováno jen málo pozornosti.

Při vypracovávání diplomové práce jsem využila mimo jiné historickou metodu, srovnávání, logickou metodu, jazykovou metodu a analýzu a syntézu. Diplomová práce vychází z právního stavu ke dni podpisu čestného prohlášení, ledaže je v textu nebo v odkazech uvedeno jinak.

Kapitola II.: Mezinárodní právo na ochranu biodiverzity

1. Pojem mezinárodního práva na ochranu biodiverzity

Pravidla k ochraně biodiverzity obsahuje **mezinárodní právo veřejné**. Mezinárodní právo soukromé jako soubor právních norem upravujících soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem je z hlediska ochrany biodiverzity bez většího významu. Pojem mezinárodního práva veřejného je jednotlivými autory vymezován různě. S. Lyster rozumí mezinárodním právem veřejným „*systém, kterým se řídí vztahy mezi státy a všechny aspekty těchto vztahů, jako je jurisdikce, nárok na území, využívání moří nebo odpovědnost států*“⁵. Při tomto vymezení mezinárodního práva veřejného se do popředí dostávají státy jako původní subjekty mezinárodního práva veřejného s absolutní normotvornou způsobilostí a jejich vzájemné vztahy tam, kde se jejich suverenity střetávají. J. Malenovský označuje mezinárodní právo veřejné za „*soubor právních norem, které zajišťují mírovou existenci a plynulý vývoj mezinárodního společenství, a jeho hlavní smysl spatřuje v ochraně a uspokojování společných zájmů a cílů, včetně zájmu na zachování světového životního prostředí*“⁶.

První z obou definic vychází ze skutečnosti, že mezi zájmy jednotlivých států dochází k rozporům, kterým má mezinárodní právo veřejné zabránovat, druhá vyzdvihuje význam spolupráce v rámci mezinárodního společenství a uskutečňování společných cílů. Napětí mezi přirozenou **snahou států ochraňovat vlastní zájmy a potřebou vzájemné spolupráce** se prolíná celým mezinárodním právem veřejným, a tedy i mezinárodním právem životního prostředí. Má-li být ochrana světového životního prostředí účinná, vyžaduje společné úsilí co nejvíce států. Podmínky a okolnosti v jednotlivých státech se ale navzájem velmi liší a míra, v jaké jsou si státy vědomy problémů životního prostředí a mají vůli je řešit, je různá.

Z tohoto hlediska mohou hrát důležitou roli mezinárodní mezivládní organizace, dále jen „mezinárodní organizace“, které sice vznikly z vůle států, ale disponují vlastní mezinárodněprávní subjektivitou a plní jim svěřené úkoly. Úloha mezinárodních organizací zabývajících se ochranou životního prostředí spočívá především v podpoře a koordinování spolupráce států. Státy si nicméně v oblasti mezinárodněprávní ochrany životního prostředí ponechávají monopol, pokud jde o

tvorbu závazného práva.

Státy jsou zároveň tvůrci mezinárodního práva, i těmi, komu jsou práva a povinnosti z něj plynoucí určeny. V mezinárodním právu nepůsobí na rozdíl od práva vnitrostátního žádný nejvyšší „zákonodárný“ orgán a mezinárodní společenství je ovládáno zásadou svrchované rovnosti. S tím souvisí i povaha mezinárodní smlouvy jako nejdůležitějšího pramene mezinárodního práva životního prostředí, který vzniká na základě vůle států být jí vázány.

V následující části se věnuji mezinárodněprávní úpravě ochrany biologické rozmanitosti, jejímu vývoji a pramenům. Mezi prameny mezinárodního práva se zaměřuji především na mezinárodní smlouvy vzhledem k jejich zásadnímu významu při mezinárodněprávní ochraně biodiverzity.

2. Vývoj mezinárodního práva na ochranu biodiverzity

2.1. Obecně k vývoji mezinárodního práva na ochranu biodiverzity

Mezinárodní právo životního prostředí je ve srovnání například s válečným právem nebo mořským právem **mladým odvětvím mezinárodního práva**. Uvádí se, že své dnes významné postavení nabylo v posledních přibližně dvaceti pěti až třiceti letech⁷. V tomto období se prudce zhoršil stav světového životního prostředí a zároveň se zvýšila úroveň odborných znalostí týkajících se příčin a důsledků poškozování životního prostředí. Obojí bylo podnětem ke značnému nárůstu počtu mezinárodních smluv, z nichž některé se poprvé zabývaly problémy životního prostředí, dosud mezinárodním právem neřešenými. Jednalo se například o přeshraniční znečištění ovzduší, porušování ozónové vrstvy a globální oteplování nebo o poměrně nové hrozby pro životní prostředí v podobě geneticky modifikovaných organismů či nebezpečných odpadů. Kromě zvýšeného úsilí v oblasti přípravy a sjednávání mezinárodních smluv se v uvedeném období objevily také instituce, kterým byly uloženy úkoly týkající se životního prostředí, včetně Programu OSN pro životní prostředí a Komise pro udržitelný rozvoj. Postupně se také stále více prosazují vedle států a mezinárodních mezivládních organizací, dosud výlučných aktérů na poli mezinárodněprávní ochrany životního prostředí, nevládní organizace, které jsou, především od Mezinárodní konference o životním prostředí a rozvoji, uspořádané v roce 1992 v Riu de Janeiro, přítomny procesu vyjednávání mezinárodních smluv a jsou zapojeny do jejich následné implementace.

Skutečnost, že k významnému rozvoji mezinárodního práva životního prostředí došlo zhruba v posledním čtvrtstoletí ovšem neznamená, že by se do té doby mezinárodní právo otázkami životního prostředí vůbec nezabývalo. Právě mezinárodněprávní úprava ochrany biodiverzity a zejména ochrana druhů volně žijících živočichů má v rámci mezinárodního práva životního prostředí **dlouhou tradici**. Důvodem, proč státy uzavíraly v této oblasti již na přelomu dvacátého století první mezinárodní smlouvy, je skutečnost, že se živočichové volně pohybují přes hranice států a že se mořští živočichové mnohdy vyskytují za hranicemi suverénní moci států. Pokud proto měly státy na některých druhích živočichů zájem, byly

nuceny se navzájem dohodnout na určitých pravidlech týkajících se jejich využívání, případně ochrany. Mezinárodní smlouvy z raného období mezinárodněprávní ochrany biodiverzity se týkaly převážně druhů považovaných za užitečné pro člověka a jejich účel se mnohdy vyčerpává stanovením opatření, která měla přispět k lepšímu využívání těchto druhů státy, jež k nim měly přístup a navzájem si při tom konkurovaly.

K mezinárodním smlouvám tohoto druhu patří například úmluvy týkající se lovu velryb. Velryby jsou příkladem živočišného druhu, který lidé svým bezohledným chováním téměř zdecimovali. Byly loveny pro komerční účely v neúnosném množství a jejich populace postupně mizely. Aby se zabránilo úplnému vyhubení velryb, byla v roce 1931 uzavřena první mezinárodní smlouva upravující jejich lov, **Mezinárodní úmluva o regulaci lovu velryb** (International Convention for the Regulation of Whaling). Jejím prostřednictvím byl zakázán lov dvou nejvíce lovených druhů, velryby černé a velryby grónské. Ohledně ostatních druhů stanovila Mezinárodní úmluva o regulaci lovu velryb opatření, směřující alespoň proti nejhorším způsobům nakládání s velrybami, a požadovala, aby velrybáři plně využívali již zabité kusy a vyvarovali se zabíjení mláďat a velryb doprovázených mláďaty. Co do počtu však jejich lov nebyl omezen. Vliv Mezinárodní úmluvy o regulaci lovu velryb byl navíc zeslaben tím, že k ní nepřistoupila řada významných velrybářských států, včetně Japonska, Argentiny, Chile a tehdejšího SSSR.

Na Mezinárodní úmluvu o regulaci lovu velryb z roku 1931 navázala Mezinárodní úmluva o regulaci lovu velryb, podepsaná dne 2. prosince 1946 ve Washingtonu většinou hlavních velrybářských států. V účinnost vstoupila 10. listopadu 1948. Od tohoto okamžiku až do současnosti mají smluvní strany povinnost úmluvu provádět a řídit se jejími ustanoveními, která upravují většinu činností souvisejících s lovem velryb. Mezinárodní úmluva o regulaci lovu velryb ustanovila Mezinárodní velrybářskou komisi (International Whaling Commission), které bylo uloženo každoročně se scházet a vydávat rozhodnutí ohledně počtu velryb, který smí být uloven, dovolených způsobů lovu a určit chráněné druhy. V prvních letech svého působení omezovala Mezinárodní velrybářská komise lov velryb jen mírně a jejich počty nadále neúnosně klesaly. Později však vzhledem k tomu a také pod silicím tlakem velrybářské opozice stanovovala Mezinárodní velrybářská komise stále menší kvóty na počty ulovených kusů, až dospěla v roce 1982 k rozhodnutí o úplném zákazu komerčního lovu velryb od roku 1986.

Vývoj od zakazování nejhorších způsobů jednání souvisejících s činností velrybářů přes postupné omezování lovu velryb až ke zmíněnému moratoriu trval více než padesát let a ilustruje změny v přístupu k ochraně druhů. Na místo původního cíle jednotlivých států zabránit vyčerpání jimi využívaných živých zdrojů jinými státy postupně nastupuje stále více ochranných prvků a motivy států při uzavírání mezinárodních smluv se mění ze snahy ochránit své zájmy na úsilí o záchranu druhů. Tento posun souvisí s poznatkem, že přírodní zdroje nejsou neomezené, a s myšlenkou, že dobrý stav životního prostředí je společným zájmem všech států v rámci celého mezinárodního společenství. Na příkladu Mezinárodní úmluvy o regulaci lovu velryb lze rovněž ukázat, jak se na poli ochrany přírody objevil a uplatnil nový jev, a to vliv veřejnosti a zájmových skupin.

Řada dalších mezinárodních smluv se podobně jako Mezinárodní úmluva o regulaci lovu velryb zaměřuje na **vybrané druhy živočichů**, které byly v minulosti pro svou ekonomickou využitelnost v nadměrném množství předmětem lovu. Tyto mezinárodní smlouvy zavádějí buď přísnou ochranu druhů již lovem ohrožených nebo omezují lov druhů, které by se v takovém postavení v budoucnu mohly bez přijetí usměrňujících opatření ocitnout. Často se jedná o druhy, které se vyskytují mimo suverénní moc států nebo migrují přes jejich hranice a mezinárodněprávní úprava je tak pro jejich účinnou ochranu nezbytná. Jednotlivé smlouvy se potom týkají buď jednoho živočišného druhu, jako je například medvěd lední⁸ či lama vikuňa⁹, nebo skupiny druhů, například migrujících ptáků¹⁰, antarktických tuleňů¹¹ nebo tuleňů severního Atlantiku¹².

Jiné mezinárodní smlouvy věnují pozornost ochraně biodiverzity v určitých **zeměpisně vymezených oblastech**, například na Západní polokouli¹³, v Africe¹⁴, Evropě¹⁵, jihovýchodní Asii¹⁶ nebo Antarktidě¹⁷.

Největší význam je však přisuzován mezinárodním smlouvám, které se neomezují jen na ochranu vybraných druhů před nadměrným lovem a nevztahují se jen na některá geograficky určená území. S. Lyster hovoří o „Velké čtyřce“ mezinárodních smluv a zahrnuje do ní následující mezinárodní smlouvy, které svým **novým a dokonalejším přístupem** významně přispěly k mezinárodněprávní ochraně biodiverzity. Jedná se o Úmluvu o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva (1971), Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (1972), Úmluvu o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (1973) a Úmluvu o ochraně

stěhovavých druhů volně žijících živočichů (1979). Těmito mezinárodními smlouvami se pro jejich mimořádnou důležitost podrobněji zabývám v části věnované pramenům mezinárodního práva na ochranu biologické rozmanitosti. Kromě nich se zaměřuji ještě na Úmluvu o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (1979) pro její zvláštní význam z hlediska Evropy a na klíčovou mezinárodní smlouvu k ochraně biodiverzity, kterou je Úmluva o biologické rozmanitosti (1992).

2.2. Vývoj mezinárodního práva na ochranu biodiverzity od počátků do současnosti

Státy uzavíraly mezinárodní smlouvy se vztahem k životnímu prostředí již na přelomu devatenáctého a dvacátého století. První mezinárodní smlouva k ochraně druhů, *Convention Destinée a Assurer la Conservation des Diverses Espèces Animales Vivant à l'Etat Sauvage en Afrique qui sont Utiles a l'Homme* z 19. května 1900, se týkala afrických volně žijících živočichů. Do **raného období vývoje mezinárodního práva životního prostředí**, které končí rokem 1945¹⁸, patří i smlouvy na ochranu migrujících druhů ptactva¹⁹ a Mezinárodní úmluva o regulaci lovu velryb z roku 1931.

Se vznikem Organizace spojených národů, dále jen OSN, na základě podpisu Charty OSN dne 26. června 1945 začíná **druhé období vývoje mezinárodního práva životního prostředí**. Charta OSN neobsahuje žádný výslovný odkaz na životní prostředí a ani žádná z mezinárodních odborných organizací, které byly na základě Charty OSN přidruženy k OSN, se nesoustřeďuje výhradně na řešení otázek životního prostředí. Zakládající statuty Organizace Spojených národů pro výživu a zemědělství (Food and Agriculture Organization, FAO) a Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) se nicméně problematiky životního prostředí již dotýkají.

V době po roce 1945 se na mezinárodní úrovni věnuje pozornost zachování a využívání přírodních zdrojů. Podporovat rozumné zacházení s nimi bylo a je cílem Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, IUCN), mezinárodní organizace založené v roce 1948, která se pozdějších letech účastnila i na formulování některých

mezinárodních smluv na ochranu biodiverzity. Mezi 17. srpnem a 6. zářím 1949 se v New Yorku konala mezinárodní konference OSN o ochraně a využívání zdrojů (United Nations Conference on the Conservation and Utilisation of Resources, UNCCUR), která se zaměřila na vztah mezi rozvojem a zachováním přírodního bohatství.

V padesátých letech minulého století se stala předmětem zájmu mezinárodněprávní ochrana moří před znečišťováním. Snaha Mezinárodní námořní organizace (International Maritime Organization, IMO) vyústila v roce 1954 v přijetí Úmluvy na ochranu moří před znečišťováním ropnými látkami (International Convention for the Prevention of Pollution of the Sea by Oil). Zároveň se začala připravovat kodifikace mořského práva, která proběhla na konferenci OSN o mořském právu v Ženevě v roce 1958. Z mezinárodních smluv, které byly na ženevské konferenci dohodnuty, měly pro ochranu životního prostředí význam především Úmluva o volném moři (Convention on the High Seas) a Úmluva o ochraně biologického bohatství volného moře (Convention on Fishing and Conservation of the Living Resources of the High Seas).

Ve druhé polovině šedesátých let přibýlo mezinárodních smluv na ochranu volně žijících živočichů²⁰, avšak skutečný rozvoj mezinárodního práva na ochranu biodiverzity a mezinárodního práva životního prostředí vůbec nastává až od sedmdesátých let. Toto období bylo příznivé pro mezinárodní spolupráci i vzhledem k určitému uvolnění napětí ve vztazích mezi Východem a Západem, jehož příčiny je možné najít již v průběhu předchozího desetiletí²¹ a které vyvrcholilo v roce 1972 dohodou mezi USA a SSSR o omezení strategických zbraní. Rok 1972 se zapsal do dějin mezinárodního práva životního prostředí, neboť se ve dnech 5. až 16. června uskutečnila ve Stockholmu **historicky první mezinárodní konference OSN věnovaná životnímu prostředí**. Ve prospěch jejího uspořádání se vyjádřila Hospodářská a sociální rada OSN ve své rezoluci z července 1968 a její uskutečnění projednalo a schválilo Valné shromáždění OSN v prosinci téhož roku. Okolnosti, za kterých se mezinárodní společenství poprvé pokusilo o řešení otázek ochrany životního prostředí na celosvětové úrovni, spočívaly v rozporu mezi prudce se zhoršujícím stavem životního prostředí a rostoucím zájmem o tuto problematiku na straně jedné a dosud malým pokrokem učiněným ohledně jeho ochrany na mezinárodněprávní úrovni a absencí zvláštních orgánů, které by se jím zabývaly, na straně druhé. Právě k těmto nedostatkům se vyjádřila mezinárodní konference

odborníků, která byla svolána v roce 1968 a zabývala se rozumným využíváním a ochranou zdrojů biosféry (International Conference of Experts on the Scientific Basis for Rational Use and Conservation of the Resources of the Biosphere). Už na konci 60. let se tedy vytvářelo společenské prostředí nakloněné zvýšenému úsilí na poli mezinárodněprávní ochrany životního prostředí, které vyvrcholilo právě na konferenci ve švédském Stockholmu v červnu 1972.

Mezinárodní konference ve Stockholmu vyústila v přijetí tří právně nezávazných dokumentů, a to Stockholmské deklarace, Akčního plánu a Rezoluce o institucionálních a finančních ujednáních. Za nejvýznamější z nich je z hlediska jejího významu pro rozvoj mezinárodního práva životního prostředí považována Stockholmská deklarace, která jako dvacátý čtvrtý z celkových dvaceti šesti principů týkajících se životního prostředí uvádí zásadu spolupráce všech států, malých i velkých, na základě rovnosti, pokud se jedná o mezinárodní otázky ochrany a zlepšování životního prostředí. Tento princip dále stanoví, že spolupráce prováděná prostřednictvím multilaterálních a bilaterálních dohod nebo jiných vhodných prostředků je nezbytná pro účinné potlačování, předcházení, omezování a odstraňování nepříznivých vlivů na životním prostředí, plynoucích z činností prováděných ve všech oblastech, a to při dodržování suverenity a zájmů všech států.

Mezinárodní konference ve Stockholmu se stala **významným podnětem pro mezinárodněprávní spolupráci** v oblasti životního prostředí a značně se zvýšil počet mezinárodních smluv určených k jeho ochraně. Některé z nich se přitom věnovaly otázkám dosud mezinárodním právem opomíjeným²². Z mezinárodních smluv dotýkajících se biodiverzity byly v tomto období sjednány především Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (1972), Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (1973), Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (1979) a Úmluva o ochraně migrujících druhů volně žijících živočichů (1979).

Právě v sedmdesátých letech minulého století se objevily z dnešního pohledu moderní smlouvy k ochraně biodiverzity. Všimají si mimo jiné i obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jako hlavního důvodu jejich odebírání z volné přírody²³ a zohledňují poznatky o úzké souvislosti mezi stavem z hlediska ochrany těchto druhů a jimi obývaných stanovišť²⁴. Oproti starším, často bilaterálním, mezinárodním smlouvám získaly postupně značný počet

smluvních stran.

Kromě toho přispěla konference ve Stockholmu k rozvoji mezinárodní ochrany životního prostředí i ustavením zvláštního orgánu zaměřeného výhradně na otázky s ním spojené tak, jak se po něm volalo již od konce 60. let. Na základě rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 15. prosince 1972 vznikl Program OSN pro životní prostředí (United Nations Environmental Programme, dále jen **UNEP**) se sídlem v Nairobi.

Vzhledem k tomu, že UNEP nebyl založen mezinárodní smlouvou, postrádá mezinárodněprávní subjektivitu a nemůže být proto stranou mezinárodních smluv. V minulosti ale již UNEP mnohokrát plnil důležité úlohy při formulování mnohostranných smluv k ochraně životního prostředí, když pomáhal připravovat návrhy jejich znění a vykonával administrativní služby potřebné během procesu vyjednávání smluv. Tímto způsobem se podílel na tvorbě mnoha mezinárodních smluv²⁵. Z mezinárodních smluv na ochranu biodiverzity jde například o Úmluvu o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a Úmluvu o ochraně migrujících druhů volně žijících živočichů.

Jen rok po konání konference ve Stockholmu se zástupci evropských zemí, USA a Kanady sešli v Helsinkách na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. V závěrečném dokumentu podepsaném na přelomu července a srpna 1975 byl znovu potvrzen význam spolupráce pro řešení problémů životního prostředí.

V tomto období byl zvýšený zájem věnován záležitostem životního prostředí **nejen na půdě OSN**. Tvorby mezinárodního práva životního prostředí se stále více účastní také Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a Rada Evropy. Tyto dvě mezinárodní organizace se z mezinárodních organizací, působících mimo systém OSN, nejvíce zasloužily o rozvoj mezinárodního práva životního prostředí²⁶. V rámci Rady Evropy byla v roce 1979 sjednána Úmluva o ochraně evropské fauny a flory a přírodních stanovišť²⁷.

Také ES začalo věnovat ochraně životního prostředí větší pozornost. Jednotným evropským aktem byla do Smlouvy EHS v roce 1986 zařazena Hlava XVI (dnešní Hlava XIX) „Životní prostředí“, která výslovně stanoví legislativní pravomoc orgánů ES v otázkách životního prostředí²⁸.

Ještě během první poloviny osmdesátých let došlo ke dvěma významným událostem. V říjnu roku 1982 přijalo Valné shromáždění OSN Světovou chartu přírody (World Charter of Nature), dokument *soft law*, vycházející z myšlenky, že

všechny lidské činnosti ovlivňující přírodu musejí být řízeny a posuzovány. V roce 1983 byla Valným shromážděním OSN ustanovena Světová komise pro životní prostředí a rozvoj (World Commission on Environment and Development, WCED). Její výsledná zpráva „**Naše společná budoucnost**“ (Our Common Future), vydaná v roce 1987, ovlivnila významně další vývoj mezinárodního práva životního prostředí. Doporučila využívat nadále při řešení problémů životního prostředí spíše ekosystémový přístup, zdůraznila význam informování veřejnosti o hrozbách životnímu prostředí a požadovala další rozvoj mezinárodního práva životního prostředí. **Zásada udržitelného rozvoje**, vyjádřená v této zprávě, se stala základním principem pro řešení vztahu mezi rozvojem a životním prostředím.

Zpráva Světové komise pro životní prostředí a rozvoj určila zaměření **mezinárodní konference o životním prostředí a rozvoji**, o jejímž uspořádání rozhodlo Valné shromáždění OSN v prosinci 1987 a která se uskutečnila ve dnech 3. až 14. června 1992 v brazilském Rio de Janeiru. Mezinárodní konference o životním prostředí a rozvoji přispěla k vývoji mezinárodního práva životního prostředí třemi právně nezávaznými dokumenty. Prostřednictvím Deklarace o životním prostředí a rozvoji se mezinárodní společenství přihlásilo k principu spolupráce, vyjádřenému již ve Stockholmské deklaraci z roku 1972. Deklarace o životním prostředí a rozvoji rovněž zakotvila princip udržitelného rozvoje, jehož náznaky se sice objevují již v některých dokumentech z předchozích let²⁹, ale který je až od konference v Rio de Janeiru považován za základní myšlenku, v jejímž duchu má být řešen úzký vztah mezi rozvojem a životním prostředím. Dalšími právně nezávaznými akty přijatými v Rio de Janeiru byly Principy hospodaření v lesích zabývající se hospodařením, ochranou a udržitelným rozvojem všech typů lesů, které představují jeden z nejvýznamnějších ekosystémů, a Agenda 21 jako akční program, který se dotýká jednotlivých oblastí ochrany životního prostředí a usiluje o vyrovnané řešení vztahu mezi životním prostředím a rozvojem.

Na mezinárodní konferenci v Rio byly také více než 150 států a ES podepsány **Úmluva o biologické rozmanitosti** (dále jen Úmluva CBD) a Rámcová úmluva o změně klimatu³⁰. Preambule Úmluvy CBD odráží určitý posun ve vztahu států k životnímu prostředí, když prohlašuje, že zachování rozmanitosti druhů je společným zájmem lidstva³¹. Úmluva CBD má tři hlavní cíle, a to ochranu biodiverzity, udržitelné využívání jejích součástí a spravedlivé rozdělování zisků z využívání genetických zdrojů. V rámci ochrany biodiverzity je chráněna rozmanitost druhů,

ekosystémů a genová rozmanitost. Úmluva CBD uznává, že využívání biodiverzity je pro hospodářský rozvoj nezbytné, ale zároveň v souladu s principem udržitelného rozvoje stanoví, že nesmí vést k jejímu dlouhodobému poklesu. Úmluva CBD určuje principy spravedlivého rozdělování zisků z využívání genetických zdrojů a řeší též otázky biotechnologií. Právě jich se týká Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti, dosud jediný protokol přijatý k upřesnění obecně formulovaných ustanovení Úmluvy CBD.

V Riu de Janeiru se nepodařilo dospět k závazné dohodě ohledně lesů a pouští, jak se původně doufalo. Pokud jde o lesy, byl pro odpor rozvojových zemí přijat jen dokument Principy hospodaření v lesích, patřící do kategorie *soft law*. Pouští se týká Úmluva o boji proti desertifikaci v zemích trpících velkým suchem anebo desertifikací, zejména v Africe, přijatá v roce 1994, která stanoví rámcová pravidla platná na celosvětové úrovni a dále obsahuje čtyři přílohy obsahující normy vypracované zvláště pro regiony Asie, Afrika, Latinská Amerika a Karibik a severní Středomoří v souladu s jejich specifickými podmínkami a potřebami.

Implementací závěrů z Ria byla pověřena **Komise pro udržitelný rozvoj** (Commission on Sustainable Development, CSD) ustanovená na základě rezoluce Hospodářské a sociální rady OSN z 12. února 1993.

Po mezinárodní konferenci v Riu de Janeiru byla kromě Úmluvy o boji proti desertifikaci v zemích trpících velkým suchem anebo desertifikací, zejména v Africe, na základě doporučení vyjádřených v Agendě 21 sjednána ještě Úmluva o druzích ryb migrujících na velké vzdálenosti (1995), která upravuje udržitelné využívání rybích populací migrujících mezi volným mořem za hranicí suverénní moci států a výlučnými ekonomickými zónami, v nichž státy vykonávají svá svrchovaná práva těžby přírodního bohatství včetně ryb.

Celkový pokrok implementace závěrů z Ria de Janeira byl však na zvláštním zasedání Valného shromáždění OSN uspořádaném mezi 23. a 27. červnem 1997 v New Yorku hodnocen vzhledem k požadavkům Agendy 21 jako nedostatečný. Závěrečný dokument, Program k další implementaci Agendy 21, ale neobsahoval žádné závazky států ke konkrétnímu jednání.

V následující části se věnuji především **Úmluvě CBD** a významným událostem, ke kterým došlo v oblasti mezinárodního práva na ochranu biologické rozmanitosti od jejího přijetí. Úmluva CBD byla přijata dne 22. května 1992 v Nairobi³² a k podpisu byla poprvé vystavena na mezinárodní konferenci o životním

prostředí a rozvoji, uskutečněné v červnu 1992 v Riu de Janeiro. V platnost vstoupila dne 29. prosince 1993.

Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti byl přijat na mimořádném zasedání Konference smluvních stran Úmluvy CBD dne 29. ledna 2000. Poprvé byl vystaven k podpisu na pátém zasedání Konference smluvních stran CBD v květnu 2000 v Nairobi a dosud byl podepsán 103 státy. V platnost vstoupil dne 11. září 2003.

Zástupci smluvních stran Úmluvy CBD se od jejího vstupu v platnost sešli do současné doby celkem na sedmi konferencích. Z počátku se pozornost soustředila hlavně na ochranu biodiverzity a udržitelné využívání jejích složek. Předmětem zájmu se však stále stává otázka spravedlivého rozdělování zisků z využívání genetických zdrojů. Na šestém zasedání Konference smluvních stran v roce 2002 byly přijaty tzv. Bonnské směrnice, které se řeší přístup ke genetickým zdrojům a spravedlivé využívání výnosů z nich³³. Směrnice sice nejsou právně závazné, státům se však doporučuje využít je při tvorbě vlastních právních předpisů.

Předmětem Úmluvy CBD je široký okruh záležitostí, z nichž některé patří i do působnosti jiných mezinárodních smluv nebo mezinárodních organizací. Mezi nimi a Úmluvou CBD se postupně rozvíjí spolupráce v oblastech, kde se jejich cíle dotýkají či překrývají tak, aby jich bylo možné co nejúčinněji dosahovat a aby nedocházelo ke zbytečnému plýtvání finančními prostředky. Důležitá je spolupráce s Rámcovou úmluvou o změně klimatu (1992)³⁴, která se zaměřuje na zohlednění zájmů ochrany biodiverzity při rozhodování o opatřeních vztahujících se ke změnám podnebí, a s Úmluvou o boji proti desertifikaci v zemích trpících velkým suchem anebo desertifikací, zejména v Africe (1994), kde se společné otázky týkají především nežádoucího odlesňování, změn ve využití půdy a obnovy lesních porostů. Kromě toho existuje společný program Úmluvy CBD s Úmluvou o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva (1971) a Úmluvou o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (1979). Z mezinárodních institucí či organizací, se kterými Úmluva CBD spolupracuje, jde hlavně o UNEP, FAO, IUCN, Světovou obchodní organizaci (WTO) a Světovou organizaci duševního vlastnictví (WIPO).

Ve snaze odvrátit ubývání biodiverzity přijaly smluvní strany Úmluvy CBD na šestém zasedání Konference smluvních stran, uspořádaném v dubnu 2002 v nizozemském Haagu, **Strategický plán pro Úmluvu CBD**, jehož prostřednictvím se zavázaly k účinnější implementaci Úmluvy CBD tak, aby bylo do roku 2010

dosaženo významného omezení rychlosti, s jakou v současnosti dochází ke ztrátě biodiverzity, a to na celosvětové, regionální i národní úrovni³⁵. Cíle Strategického plánu byly následně schváleny na světovém summitu o udržitelném rozvoji, konaném v Johannesburgu na přelomu srpna a září 2002. Implementační plán, přijatý na světovém summitu o udržitelném rozvoji, vyzývá všechny členské státy OSN, aby do roku 2010 významně snížily rychlost a rozsah ubývání biologické rozmanitosti, především vymírání druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů.

Na **světovém summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu v roce 2002** byla biodiverzita zařazena mezi pět hlavních témat³⁶, což potvrzuje značný význam, který je jí mezinárodním společenstvím přikládán. Zástupci států při této příležitosti znovu, prostřednictvím Johannesburgské deklarace, potvrdili zásadu udržitelného rozvoje a vyslovili se pro posílení všech jeho vzájemně souvisejících pilířů, tedy ekonomického rozvoje, sociálního rozvoje a ochrany životního prostředí. Udržitelný rozvoj a vymýcení chudoby označili za úkoly celého lidstva a upozornili na rostoucí propast mezi rozvinutým a rozvojovým světem. Zdůraznili problémy ubývání biodiverzity, vyčerpaných zásob ryb, desertifikace a deklarovali rozhodnutí zajistit, aby *„naše bohatá biodiverzita, která je naším kolektivním zdrojem síly, byla využívána v rámci konstruktivního partnerství pro změnu a pro dosažení společného cíle – udržitelného rozvoje“*.

Implementační plán zdůraznil významnou úlohu Úmluvy CBD při ochraně biodiverzity a při udržitelném využívání jejích složek. Zabýval se také třetím základním cílem Úmluvy CBD, totiž spravedlivým rozdělováním zisků z využívání genetických zdrojů a vyzval k ustavení mezinárodního režimu, který by tuto oblast upravoval.

V odezvě na světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu byl schválen pořad jednání pro zasedání Konference smluvních stran Úmluvy CBD až do roku 2010 a přijato rozhodnutí, že v uvedeném období vznikne pouze jeden nový tématický program, který bude věnován ostrovní biodiverzitě.

V Londýně se v březnu 2003 uskutečnilo mezinárodní setkání věnované biodiverzitě a snaze zamezit do roku 2010 jejímu ubývání, nazvané „2010 – The Global Biodiversity Challenge“, kterého se zúčastnili zástupci mezinárodních smluv o biodiverzitě, OSN, dále vědci, zástupci průmyslu a obchodu, místních společenství a původních obyvatel a také některých vládních i nevládních mezinárodních organizací.

Ze závěrů londýnského setkání vycházelo sedmé, zatím poslední zasedání Konference smluvních stran Úmluvy CBD, uspořádané v Kuala Lumpuru v roce 2004. Na něm byl přijat rámcový plán k dosažení většího pokroku při implementaci Strategického plánu pro Úmluvu CBD. Rámcový plán stanoví sedm oblastí, na které je třeba se zaměřit, má-li být dosaženo úspěchu při omezení ubývání biodiverzity, a pro každou z nich určuje hlavní úkoly a cíle. Jednotlivé státy jsou vyzvány k vymezení vlastních cílů, pokud jde o ochranu biodiverzity na jejich území.

Ještě se stručně zmiňuji o vývoji spolupráce při ochraně biodiverzity, která je rozvíjena na evropském kontinentu a slouží k implementaci Úmluvy CBD v tomto regionu. V roce 1995 byla na třetí ministerské konferenci Životní prostředí pro Evropu, která se uskutečnila v Sofii v Bulharsku, shválena celkem padesáti čtyřmi státy **Celoevropská strategie biologické a krajinné rozmanitosti** (Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy, PEBLDS), jejímž úkolem je zabránit poklesu biologické a krajinné rozmanitosti v Evropě. Úspěšnost PEBLDS hodnotili po deseti letech od jejího vzniku představitelé vlád a mezinárodních organizací v březnu 2005 ve Štrasburku. Museli přiznat, že i přes pokrok kterého bylo zatím dosaženo, dochází nadále k poklesu biologické rozmanitosti a že se tuto vývojovou tendenci zatím nepodařilo zvrátit.

S naplňováním PEBLDS souvisí pořádání konferencí Biodiverzita v Evropě. Tyto konference se dosud uskutečnily třikrát, poprvé v březnu 2000 v Rize v Lotyšsku, poté v únoru 2002 v Budapešti v Maďarsku a naposledy v lednu 2004 v Madridu ve Španělsku. Tam byla také formulována stanoviska, zastávaná evropskými státy na sedmém zasedání Konference smluvních stran Úmluvy CBD v Kuala Lumpur.

Z předchozích odstavců vyplývá, jak významný pokrok učinilo mezinárodní právo k ochraně biologické rozmanitosti od počátků svého vývoje do současnosti, když dospělo od prvních mezinárodních smluv, uzavíraných několika málo státy za účelem rozdělení zdrojů v podobě populací některých živočišných druhů až k ochraně biodiverzity jako veškerého bohatství života na Zemi, zahrnujícího všechny rostlinné a živočišné druhy, mikroorganismy, genetické rozdíly v rámci jednotlivých druhů a rozmanitost ekosystémů. V současné době si mezinárodní společenství uvědomuje nezbytnost zachování biodiverzity pro hospodářský a sociální rozvoj, nutný hlavně v rozvojových zemích.

Mezinárodní právo plní v současné době při ochraně a udržitelném využívání

biodiverzity významnou úlohu. Zda bude dosaženo jím stanovených cílů, však záleží především na státech, které mají povinnost splnit své závazky z mezinárodního práva a implementovat ustanovení mezinárodních smluv. Také další rozvoj mezinárodního práva k ochraně biodiverzity závisí na ochotě států převzít z něho vyplývající závazky. Vzhledem k těmto skutečnostem se státům a dalším subjektům mezinárodního práva věnuji v následující části.

3. Subjekty působící v oblasti mezinárodního práva na ochranu biodiverzity

3.1. Státy

Státy představují **svrchované subjekty** mezinárodního práva disponující absolutní normotvornou způsobilostí. Jako takové jsou oprávněny upravit při své účasti na mezinárodní normotvorbě jakýkoli vztah, ledaže by taková úprava byla zakázána kogentním právem³⁷. Státy tedy mohou využít mezinárodní smlouvu k úpravě každé otázky ochrany životního prostředí. Ve skutečnosti tak ovšem činí především v těch záležitostech, ve kterých shledávají mezinárodní spolupráci potřebnou pro dosažení sledovaných cílů, a zároveň v takovém rozsahu, v jakém ji považují za vhodnou po porovnání zájmu na ochraně životního prostředí a svých ostatních zájmů.

Je mnoho **příčin, ze kterých státy navazují mezinárodní spolupráci** v oblasti ochrany přírody a druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Vždy se jedná o případy, kdy by osamocené úsilí jen jednoho státu nevedlo ke sledovanému výsledku. Jedním z nejstarších důvodů uzavírání mezinárodních smluv je snaha účinně chránit stěhovavé druhy živočichů, neboť jejich populace se volně pohybují přes hranice států. Dalším důvodem mezinárodní spolupráce je existence pohraničních řek, jimiž probíhá státní hranice, mnohonárodních řek, které protékají postupně územím několika států, či pohraničních jezer, jejichž části podléhají suverénní moci dvou či více států, neboť tyto slouží jako významné biokoridory a k jejich ochraně je zapotřebí přijetí patřičných opatření všemi dotčenými státy. Sdílení společné hranice je rovněž důvodem pro spolupráci při péči o chráněná území, která se rozkládají ve více státech. Snaha omezovat šíření cizích druhů, jejichž přítomnost má často ničující vliv na jimi nově obsazených územích, a mezinárodní obchod ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jsou další velmi důležité podněty pro rozvíjení mezinárodní spolupráce s tím, že v obou případech je třeba získat pro spolupráci co nejvíce států formou mnohostranné mezinárodní smlouvy.

Jednotlivé státy se mezi sebou liší mírou biologické rozmanitosti svých území

i vztahem, jaký mají k jejímu využívání a zachování. Mimořádně pestrým rostlinstvem a zvířenou vynikají oblasti nacházející se v **rozvojových zemích**, které jsou ale zároveň vzhledem k mnoha problémům, jimž čelí, méně schopny je chránit.

Z uvedených důvodů je velmi důležité najít způsob, jak tyto země zapojit do mezinárodní spolupráce k ochraně přírody. Mnoho rozvojových zemí má obrovské bohatství přírodních zdrojů v podobě fauny, flory i nerostných surovin a zároveň se potýká s přelidněním, nedostatkem potravin a vysokým zadlužením. Připravované návrhy mezinárodních smluv jim musí nabízet dostatek podnětů pro převzetí povinností k ochraně přírody, neboť jim přinášejí zároveň určitá omezení v oblasti hospodářství³⁸. Obsahuje-li například Úmluva CBD závazek k trvale udržitelnému využívání přírodních zdrojů, stanoví zároveň, že při jeho plnění mohou rozvojové země počítat s finanční a technologickou podporou vyspělých států. Z hlediska vyspělých zemí jsou ustanovení o pomoci při plnění smluvních závazků vyvážena přístupem ke genetickým zdrojům, který jim rozvojové země umožní. Spravedlivé rozdělování zisků z využívání genetických zdrojů doplňuje soustavu vzájemných podnětů působících mezi rozvojovými a vyspělými zeměmi, která umožňuje zapojení co nejvíce států do mezinárodní spolupráce k ochraně biodiverzity.

S potřebou získat pro mezinárodní spolupráci co nejvíce států souvisí i potíž dosáhnout při formulování smluvního textu shody, pokud jde o obsah a rozsah závazků k ochraně přírody. Platí, že čím více států se má mezinárodní smlouvy účastnit a čím rozdílnější jsou jejich hospodářské, sociální a politické poměry, tím více vzájemných ústupků je třeba činit. Z toho důvodu bývá uzavření mezinárodní smlouvy na celosvětové úrovni vykoupeno nižším ochranným standardem.

Ještě se krátce zmíním o spolupráci států při **ochraně tropických lesů**, z hlediska biologické rozmanitosti nejbohatších ekosystémů, které příznivě ovlivňují klimatické poměry Země, zadržují vodu v půdě a chrání ji před erozí. Jejich převážná část se nachází v rozvojových zemích, které zejména v zájmu získávání půdy pro zemědělskou činnost, dobývání nerostů, budování přehrad a dopravních cest provádějí rozsáhlé odlesňování. Penězi z prodeje tropického dřeva navíc rozvojové země splácejí své značné dluhy. Těžařským společnostem jsou však koncese mnohdy poskytovány za cenu neporovnatelně nižší, než za jakou je dřevo následně prodáváno. Závažný problém představuje rovněž nelegální kácení tropických lesů a korupce, na kterou poukazují některé mezinárodní nevládní organizace. Tropické lesy ubývají velkou rychlostí a v některých státech, jako je například Malajsie, Filipíny, Pobřeží

slonoviny či Nigérie, již byly vykáčeny do té míry, že tito bývalí velcí producenti tropického dřeva je v současné době sami musí dovážet.

Situace tropických lesů odráží napjatý vztah mezi potřebou využívat a nutností zachovat přírodní zdroje. Proto je také tak obtížné dosáhnout uzavření závazné mezinárodní smlouvy k jejich ochraně. Vyspělé státy o ni usilovaly již v roce 1992 na Konferenci o životním prostředí a rozvoji, pořádané v Riu de Janeiru, ale pro odpor některých rozvojových zemí se tak nestalo. Státy se nakonec shodly pouze na přijetí dokumentu nazývaného zkráceně Principy hospodaření v lesích, ve kterém proklamují obecné zásady týkající se hospodaření v lesích, jejich ochrany a udržitelného využívání. Jejich skutečné naplňování by jistě vedlo ke zlepšení stavu lesů, zatím ale měly pro svou právní nezávaznost jen velmi omezený vliv.

V roce 1994 dosáhla snaha chránit mezinárodním právem tropické lesy částečného úspěchu přijetím Mezinárodní dohody o tropickém dřevu (International Tropical Timber Agreement, ITTA). Mezinárodní dohoda o tropickém dřevu vytváří rámec pro rozvíjení mezinárodní spolupráce ve všech záležitostech, které se týkají lesního hospodářství. Věnuje se otázkám obchodu s tropickým dřevem a chce přispět k udržitelnému využívání tropických lesů. Zároveň počítá s pomocí rozvojovým zemím - producentům tropického dřeva při plnění závazků, když hovoří o podpoře přístupu k technologiím, o jejich přenosu a o rozvíjení mechanismů zaměřených na financování. Opatření přijímaná k uskutečnění Mezinárodní dohody o tropickém dřevu koordinuje Mezinárodní organizace o tropickém dřevu (International Tropical Timber Organization, ITTO), složená ve stejném poměru ze zástupců zemí vyvážejících tropické dřevo a zemí, které jsou jejich odběrateli.

I v současnosti je problematika udržitelného využívání tropických lesů velmi citlivé téma, které dobře ilustruje současné problémy mezinárodní spolupráce zaměřené na ochranu životního prostředí. Rozvojové země, které jen obtížně nacházejí východiska ze své složité hospodářské a sociální situace, vzdorují tlaku vyspělých zemí a brání se převzít závazky k šetrnějšímu využívání bohatých přírodních zdrojů. Mají-li tedy vyspělé země prosadit vyšší úroveň ochrany životního prostředí mezinárodním právem, budou zřejmě nuceny vyjít vstříc požadavkům rozvojových zemí ohledně finanční a technologické podpory. Ochota podporovat rozvojové státy bude v budoucnu záležet na politických prioritách a hospodářském růstu vyspělých států. Na jejich představitelích žádají v souladu s principem společné, ale rozdílné odpovědnosti za světové životní prostředí větší solidaritu s

rozvojovými zeměmi také mnohé mezinárodní nevládní organizace a část světové veřejnosti³⁹. Pokud se přesto nedaří mezinárodnímu právu řešit některé problémy související s ochranou životního prostředí v rozvojových zemích, mohou k ní vyspělé státy přispět alespoň nepřímo a dílčím způsobem přijetím vhodných opatření na svých územích v rámci své suverénní moci⁴⁰.

3.2. Mezinárodní organizace

Mezinárodními mezivládními organizacemi, dále jen mezinárodními organizacemi, se rozumí sdružení států, které vzniklo na základě mezinárodní smlouvy, uzavřené nejméně třemi státy, má trvalou povahu a vlastní orgány, usiluje o dosažení cílů, vytýčených členskými státy v zakládající listině, a požívá některých atributů mezinárodněprávní subjektivity⁴¹.

Kromě států a mezinárodních mezivládních organizací vyvíjí v oblasti životního prostředí svou činnost také **mezinárodní nevládní organizace** (dále jen NGO) které nejsou na rozdíl od mezinárodních mezivládních organizací nadány mezinárodněprávní subjektivitou. V minulosti však již několikrát působily jako hnací síla procesu tvorby mezinárodního práva životního prostředí a účastní se jeho implementace. V následující stati se věnuji některým mezinárodním organizacím a NGO, které se zabývají životním prostředím, s důrazem na jejich přínos k ochraně biodiverzity.

3.2.1. Mezinárodní mezivládní organizace

Nejvýznamnější celosvětovou mezinárodní organizací je **Organizace spojených národů** (dále jen OSN) založená na základě Charty OSN, která vstoupila v platnost dne 24. října 1945. Na otázky životního prostředí se zaměřuje **Hospodářská a sociální rada OSN** (Economic and Social Council, dále jen ECOSOC), a to prostřednictvím svých regionálních ekonomických komisí. Ekonomická komise pro Evropu (United Nations Economic Commission for Europe, dále je UNECE) má padesát pět členských států a usiluje o udržitelný ekonomický rozvoj. V zájmu jeho dosažení slouží svým členským státům jako forum pro

vzájemný styk, rozvíjí mezinárodní právo v oblasti obchodu, dopravy a životního prostředí a zajišťuje statistické údaje a analýzy. V rámci UNECE působí Výbor pro environmentální politiku (Committee on Environmental Policy), který poskytuje vládám členských států prostor pro určování směrů, jimiž se má ubírat environmentální politika regionu, a podporuje její následnou implementaci. UNECE byla u vzniku pěti významných mezinárodních smluv v oblasti životního prostředí⁴² a je úzce spojena s procesem Životní prostředí pro Evropu⁴³.

Součástí struktury pomocných orgánů ECOSOC jsou vedle regionálních komisí také funkční komise, která se zabývá jednotlivými okruhy problémů tak, jak vyplývají z jejich názvů. Otázkám životního prostředí se při své činnosti věnuje **Komise pro udržitelný rozvoj** (Commission on Sustainable Development, dále jen CSD). CSD byla založena rezolucí ECOSOC z 12. února 1993, která byla přijata na základě doporučení obsaženého v rezoluci Valného shromáždění OSN (dále jen Valné shromáždění) ze dne 22. prosince 1992. Jejím prostřednictvím požádalo Valné shromáždění ECOSOC o vytvoření orgánu, který by podporoval účinnou implementaci dokumentů schválených na konferenci o životním prostředí a rozvoji uspořádané v červnu 1992 v Riu de Janeiru, totiž Agendy 21 a Deklarace o životním prostředí a rozvoji. CSD má padesát tři členů, které volí ECOSOC podle zeměpisného klíče na dobu tří let. Ostatní státy, mezinárodní organizace systému OSN a akreditované mezinárodní organizace a NGO se mohou účastnit jejich každoročních zasedání jako pozorovatelé. Úkolem CSD je podporovat implementaci Agendy 21, sledovat dosažený pokrok a působit jako fórum pro záležitosti udržitelného rozvoje, kde se setkávají představitelé států se skupinami nestátních účastníků, přizvanými Agendou 21 ke spolupráci při její implementaci⁴⁴. Ti si vzájemně si poskytují informace a vyměňují zkušenosti, upozorňují na problémy a navrhují jejich řešení⁴⁵. Na svém jedenáctém zasedání, které se uskutečnilo v New Yorku v roce 2003, schválila CSD víceletý pracovní program pro období mezi roky 2004 až 2017. Je rozčleněn na sedm dvouletých cyklů, během nichž se CSD soustředí na implementaci vždy jen několika vybraných témat s tím, že všemi cykly postupuje úsilí o omezení chudoby, zachování přírodních zdrojů jako základu pro hospodářský a sociální rozvoj a podpora udržitelného rozvoje, zdraví, vzdělání a rovnosti pohlaví⁴⁶.

Do skupiny programů a fondů zřízených v rámci struktury OSN patří Program pro životní prostředí (United Nations Environmental Programme, dále jen UNEP),

založený rezolucí Valného shromáždění ze dne 15. prosince 1972. V souladu s ní je úlohou UNEP především podporovat mezinárodní spolupráci ve věcech životního prostředí, koordinovat a řídit programy zaměřené na životní prostředí uvnitř OSN, zabývat se situací životního prostředí ve světě a zajistit, že vlády budou jeho problémům věnovat náležitou pozornost⁴⁷.

Otázky spojené s právem životního prostředí jsou jednou z priorit UNEP již od jeho založení. V roce 1982 byl schválen Montevidejský program pro rozvoj a pravidelné přezkoumávání práva životního prostředí, určený pro následující desetileté období, který obsahoval seznam opatření k rozvoji mezinárodního práva životního prostředí v jednotlivých oblastech. V roce 1992 potvrdila významnou úlohu UNEP v oblasti práva životního prostředí Agenda 21, která za jeho přední úkoly označila také rozvoj mezinárodního práva životního prostředí, podporu jeho implementace, usilování o soulad a vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými mezinárodněprávními nástroji a poskytování odborné pomoci vládám států při plnění jejich závazků z mezinárodního práva, a to především v záležitostech legislativních a institucionálních. Z ustanovení Agendy 21 vychází druhý a také v současné době probíhající třetí program pro rozvoj mezinárodního práva životního prostředí⁴⁸.

Práva životního prostředí se dotýká činnost několika oddělení UNEP. Jedním z nich je **Oddělení rozvoje politiky a práva** (Division of Policy Development and Law, dále jen DPDL), jehož cílem je pomáhat státům při rozvíjení politiky a práva životního prostředí. V rámci DPDL působí pobočka pro právo životního prostředí (Environmental Law Branch, dále jen ELB), která společně s ostatními odděleními a kanceláři UNEP a dalšími partnery⁴⁹ uskutečňuje program práva životního prostředí (Environmental Law Programme). Její úlohou je pomáhat rozvojovým státům a státům s ekonomikami v přechodu ve věcech legislativy na ochranu životního prostředí, podporovat tvorbu mezinárodních smluv, rozvíjet *soft law*, poněcovat snahy o úpravu oblastí dosud mezinárodním právem neřešených, přispívat k implementaci mezinárodních smluv a věnovat se vzdělávání a informování v oblasti práva životního prostředí.

Velký počet mnohostranných mezinárodních smluv a potřeba jejich koordinace a vzájemné spolupráce byla důvodem pro založení **Oddělení enviromentálních smluv** (Division of Environmental Conventions, dále jen DEC) v roce 1999. V oblasti ochrany biodiverzity podporuje DEC spolupráci mezi Úmluvou CBD, Úmluvou o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy

vodního ptactva, Úmluvou o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, Úmluvou o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, Úmluvou o ochraně migrujících druhů volně žijících živočichů a dalšími mezinárodními smlouvami a jejich provázání s projekty, rozvíjenými UNEP, jako je například Projekt pro přežití lidoopů (Great Apes Survival Project) či Akční plán zaměřený na mořské savce (Marine Mammal Action Plan).

UNEP se zabývá také záležitostmi implementace mezinárodních smluv, a to prostřednictvím **Oddělení implementace environmentální politiky** (Division of Environmental Policy Implementation, dále jen DEPI). Účastní se také dvou zvláštních implementačních projektů, již zmíněného Projektu pro přežití lidoopů (Great Apes Survival Project, dále také GRASP) a projektu na ochranu a udržitelné využívání korálových útesů (International Coral Reef Action Network, dále jen ICRAN)⁵⁰.

Projekt pro přežití lidoopů spustil UNEP v roce 2001 ve snaze odvrátit hrozbu vyhynutí, které v současné době čelí populace goril, šimpanzů, šimpanzů bonobo a orangutanů, a krátce poté se do něj zapojilo UNESCO. **GRASP** je založen na mezivládní spolupráci států výskytu těchto vzácných druhů lidoopů, států, které mají zájem podílet se na jejich záchraně, orgánů a organizací OSN, mnohostranných mezinárodních smluv na ochranu biodiverzity, nevládních organizací, vědecké obce a místních společenství a jeho úlohou je povzbudit vůli chránit lidoopy, poskytovat rámec pro rozvíjení plánů zaměřených na jejich ochranu, poskytovat odbornou a technickou podporu, získat pozornost veřejnosti a informovat ji o situaci lidoopů a obstarávat potřebné finanční prostředky.

ICRAN byl založen v roce 2000 za účelem ochrany a udržitelného využívání korálových útesů, nejbohatších vodních ekosystémů, které jsou domovem značného počtu druhů ryb a korálů. ICRAN se zaměřuje na podporu a koordinování akcí na místní, regionální i celosvětové úrovni a vychází podobně jako GRASP ze společného úsilí vlád, regionálních i světových mezivládních organizací a NGO.

V jednotlivých regionech působí kanceláře UNEP, které podporují spolupráci mezi státy dané oblasti v záležitostech životního prostředí. **Regionální kancelář pro Evropu** (Regional Office for Europe, dále jen UNEP/ROE) se sídlem v Ženevě zastupuje UNEP na evropském území, představuje zde jeho programy a získává pro ně podporu. UNEP/ROE se účastní regionálních aktivit zaměřených na životní prostředí jako je proces Životní prostředí pro Evropu, jehož součástí je PEBLDS,

Evropské strategie k zastavení úbytku biologické a krajinné rozmanitosti, implementující na regionální úrovni Úmluvu CBD. UNEP/ROE slouží společně s Radou Evropy jako sekretariát PEBLDS a dal podnět ke vzniku Memoranda porozumění mezi sekretariátem PEBLDS a sekretariátem Úmluvy CBD, jehož účelem je sladit činnosti vyvíjené v rámci PEBLDS a Úmluvy CBD tak, aby se vzájemně doplňovaly a podporovaly. Kromě toho UNEP/ROE koordinuje a spravuje činnosti, uskutečňované v rámci Biodiversity Service, které pomáhají zemím střední a východní Evropy, kavkazské oblasti a střední Asie při implementaci jejich národních strategií a akčních plánů vytvořených k naplňování Úmluvy CBD. Biodiversity Service byl spuštěn v roce 1999 ve spolupráci UNEP, Světového svazu ochrany přírody, Evropského centra pro ochranu přírody (European Centre for Nature Conservation) a Regionálního environmentálního centra pro střední a východní Evropu (Regional Environmental Centre for Central and Eastern Europe). Státům, na které je zaměřen, nabízí pomoc, pokud jde o hodnocení pokroku implementace Úmluvy CBD na jejich území, přístup k odborným znalostem se vztahem k implementaci Úmluvy CBD, capacity building, zprostředkovává výměnu informací a posiluje vazby mezi vládami, mezinárodními organizacemi a NGO.

Také činnost **mezinárodních odborných organizací** přidružených k OSN se dotýká otázek životního prostředí. Podrobněji se zmíním o Organizaci Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, dále jen UNESCO) a o Organizaci Spojených národů pro výživu a zemědělství (Food and Agriculture Organization of United Nations, dále jen FAO) a všimnu si jejich vztahu k ochraně biodiverzity.

Zakládající smlouva UNESCO byla podepsána zástupci třiceti sedmi států v Londýně v roce 1945 a o rok později vstoupila v platnost. V souladu s ní je posláním UNESCO podporovat spolupráci mezi národy, pokud jde o vzdělání, vědu a kulturu, a přispívat tím k zachování míru a bezpečnosti ve světě. V roce 1968 uspořádala UNESCO mezivládní konferenci, věnovanou vztahu životního prostředí a rozvoje, a tato událost vedla k založení programu Člověk a biosféra (Man and Biosphere, dále jen MAB), který se zaměřuje na udržitelné využívání a ochranu biodiverzity. V současné době podporuje MAB implementaci Úmluvy CBD a mezi činnosti rozvíjené v jeho rámci patří především zakládání biosférických rezervací, capacity building⁵¹ a vědecký výzkum. UNESCO významně přispěla k rozvoji mezinárodněprávní ochrany přírody a biodiverzity, když byla na zasedání Generální

konference, nejvyššího orgánu UNESCO složeného ze zástupců všech členských států, přijata v listopadu 1972 Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Úlohu UNESCO v oblasti životního prostředí a rozvoje podtrhl Millennium Summit v roce 2000, který označil pomoc státům při implementování jejich národních strategií udržitelného rozvoje za jeden z hlavních cílů její činnosti.

FAO byla založena v roce 1943, svou činnost ale zahájila až v roce 1945. Tato mezinárodní organizace usiluje o zajištění dlouhodobě dostatečné zásoby potravin a zaměřuje se na zlepšování výroby, výměny a rozdělování produktů zemědělství, lesního hospodářství a rybnářství a na udržitelné využívání přírodních zdrojů. Stále více pozornosti věnuje otázkám biologické rozmanitosti, neboť její ubývání vede ke ztrátám zdrojů obživy, omezuje množství genetického materiálu dostupného pro účely šlechtění a může i jinak nepříznivě ovlivnit zemědělskou výrobu⁵². Z těchto důvodů navázala FAO spolupráci s Úmluvou CBD a účastní se její implementace. V roce 2001 byla na zasedání zástupců všech členských států FAO přijata Mezinárodní úmluva o rostlinných genetických zdrojích (International Treaty on Plant Genetic Resources), která sleduje ochranu a udržitelné využívání rostlinných genetických zdrojů s významem pro výživu a zemědělství a spravedlivé rozdělování výnosů z jejich využívání, a to v souladu s Úmluvou CBD. Mezinárodní úmluva o rostlinných genetických zdrojích vstoupí v platnost poté, co bude ratifikována čtyřiceti státy.

Otázkami ochrany životního prostředí se zabývají i některé partikulární mezinárodní organizace, zaměřené na spolupráci států určité zeměpisné oblasti. Rozvoj práva životního prostředí ovlivnila výrazně **Rada Evropy**, regionální evropská organizace založená dne 5. května 1949 v Londýně deseti státy. V současné době má Rada Evropy čtyřicet šest členských států a Česká republika mezi ně patří od 30. června 1993. Rada Evropy sídlí ve Štrasburku. Jejími orgány jsou Výbor ministrů složený z ministrů zahraničí členských států a Parlamentní shromáždění sestavené z zástupců zvolených či jmenovaných parlamenty členských států. Parlamentní shromáždění je pouze poradním orgánem, který předkládá svá doporučení Výboru ministrů, jemuž náleží rozhodovací pravomoc. Potřebnou administrativní činnost obstarává mezinárodní sekretariát v čele s generálním tajemníkem.

Rada Evropy významně přispěla k rozvoji mezinárodní spolupráce na ochranu evropské přírody. V červnu 1979 schválil Výbor ministrů návrh Úmluvy o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť, vypracovaný skupinou odborníků, kterou předtím pro tento úkol zřídil. Úmluva o

ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť byla v září 1979 v Bernu⁵³ otevřena k podpisu členskými státy Rady Evropy, státům, které sice nejsou jejími členy, ale podílely se na jejím vypracování a Evropskému hospodářskému společenství.

Stálý výbor Bernské úmluvy přijal v roce 1989 doporučení⁵⁴, podle kterého mají státy podniknout kroky ke stanovení oblastí zvláštního zájmu ochrany tak, aby bylo zajištěno, že pro každou oblast, která splňuje podmínky stanovené v tomto doporučení, budou přijata potřebná a vhodná ochranná opatření. V roce 1996 přijal Stálý výbor rezoluci, kterou zřizuje soustavu Smaragd a zahrnuje do ní oblasti podle uvedeného doporučení⁵⁵. Mezitím byla přijata Směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, která slouží k implemetaci Bernské úmluvy v členských státech ES a zřizuje soustavu NATURA 2000. V zemích ES má proto na základě rezoluce Stálého výboru z roku 1998 soustava Smaragd podobu soustavy NATURA 2000⁵⁶.

Rada Evropy je spojena i s projektem Celoevropské ekologické sítě (Pan-European Ecological Network, PEEN nebo také EECONET), prostřednictvím které je naplňována Celoevropská strategie biologické a krajinné rozmanitosti. Vytvořením PEEN je v evropském regionu naplňováno ustanovení čl. 5 Úmluvy CBD, vyzývající její smluvní strany k mezinárodní spolupráci, a čl. 8 Úmluvy CBD, věnovanému ochraně přírody *in situ*. Rada Evropy je společně s UNEP/ROE sekretariátem PEBLDS a stará se o plnění administrativních úkolů s ní spojených.

3.2.2. Mezinárodní nevládní organizace

V oblasti ochrany přírody působí velký počet mezinárodních nevládních organizací, některé na světové, jiné na regionální úrovni. V následujících odstavcích se postupně zmiňuji o některých z nich a všímám si především jejich přínosu k rozvoji mezinárodního práva na ochranu biodiverzity.

Velmi významnou mezinárodní nevládní organizací je, a to i pro svůj vliv na utváření mezinárodního práva k ochraně přírody, **Světový svaz ochrany přírody** (World Conservation Union, dále také jen IUCN), který sídlí v Glandu ve Švýcarsku a byl založen v říjnu 1948⁵⁷. IUCN je založen na členském principu a na jeho půdě se setkávají nejdůležitější účastníci a partneři společného úsilí o ochranu přírody, tj. státy, mezinárodní nevládní organizace a národní nevládní organizace. IUCN se

zaměřuje na vědecký výzkum, sleduje a hodnotí stav druhů rostlin a živočichů, jejich populací a ekosystémů, připravuje a uskutečňuje projekty k jejich zachování a ochraně, poskytuje odbornou podporu při formulování návrhů mezinárodních smluv a účastní se jejich implementace.

Členové IUCN se scházejí vždy po čtyřech letech na Světovém kongresu ochrany přírody, dále jen Světový kongres, aby určili další směřování organizace a schválili její program pro následující období⁵⁸. Pro usnadnění vzájemné spolupráce se členové IUCN zapojují do národních či regionálních výborů. Dobrovolní vědci a odborníci jsou sdruženi do šesti komisí, jejichž činnost je hlavním zdrojem údajů a rad jak pro samotnou IUCN při jejích činnostech, ale i pro jiné mezinárodní organizace a vlády států. Bezprostřední vztah k mezinárodnímu právu životního prostředí má Komise pro právo životního prostředí, o které se podrobněji zmiňuji dále⁵⁹. Na Světovém kongresu ochrany přírody je volena rada o třiceti dvou členech, která se v průběhu příštího čtyřletého období několikrát schází, aby zajistila plnění usnesení Světového kongresu. Aktivity IUCN koordinuje sekretariát, který má přes tisíc stálých pracovníků v šedesáti dvou zemích.

IUCN si uvědomuje význam mezinárodní spolupráce a mezinárodního práva pro účinnou ochranu přírody a rozvíjí již od konce padesátých let **program pro právo životního prostředí** (Environmental Law Programme, dále jen ELP), jehož cílem je podporovat tvorbu mezinárodních smluv a poskytovat pomoc při jejich implementaci. V rámci ELP se IUCN podílel na přípravě návrhů několika důležitých mezinárodních smluv k ochraně biodiverzity, včetně Africké úmluvy o ochraně přírody a přírodních zdrojů (1968), Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (1973), Úmluvy o ochraně migrujících druhů volně žijících živočichů (1979), Úmluvy Sdružení národů jihovýchodní Asie o ochraně přírody a přírodních zdrojů (1985) a Úmluvy CBD (1992), a také na formulování některých dokumentů *soft law* včetně Světové charty přírody. Mezi úkoly ELP, které souvisejí s implementací mezinárodních smluv, patří poskytování rad jejich sekretariátům⁶⁰, zpracovávání studií o jejich naplňování a pomoc rozvojovým státům při plnění závazků, které jim z nich vyplývají. V posledně jmenovaném případě se jedná především o podporu vytváření příslušné legislativy a pořádání odborných kurzů a seminářů. Velkým přínosem pro capacity building bylo vytvoření obsáhlého elektronizovaného systému ELIS (Environmental Law Information System) pro vyhledávání mezinárodních smluv, národních právních

předpisů, *soft law* dokumentů a literatury se vztahem k právu životního prostředí, který byl jako první svého druhu spuštěn v roce 1974⁶¹.

Jak vyplývá z předchozího odstavce, probíhá v rámci ELP mnoho různých činností, na kterých se podílí Komise pro právo životního prostředí (Commission on Environmental Law), Centrum pro právo životního prostředí (Environmental Law Centre) a jednotlivé regionální a národní kanceláře. Cílem **Komise pro právo životního prostředí** je přispívat k rozvoji práva životního prostředí a jejími členy jsou odborníci ze 130 zemí světa, kteří jí dobrovolně nabízejí své znalosti a služby⁶². **Centrum pro právo životního prostředí** bylo založeno v roce 1970, sídlí v Bonnu a s patnácti specialisty, které zaměstnává, představuje významné světové středisko pro právo životního prostředí. IUCN podporuje zapojování odborníků na právo životního prostředí do svých regionálních a národních kanceláří a rozvíjení oblastních programů pro právo životního prostředí⁶³.

Světový svaz ochrany přírody zřídil v roce 2002 jednotku nazvanou Politika, biodiverzita a mezinárodní úmluvy (Policy, Biodiversity and International Agreements, PBIA), které je mimo jiné svěřena vedoucí úloha, pokud jde o politiku IUCN ve věcech ochrany biodiverzity. Ta je zaměřena hlavně na implementaci Úmluvy CBD, podporování souladu mezi mezinárodními smlouvami k ochraně biodiverzity a začlenění otázek ochrany biodiverzity do klíčových mezinárodních smluv.

Dále se věnují mezinárodní nevládní organizaci, která má na rozdíl od IUCN užší zaměření, ale v jeho rámci velmi přispěla k mezinárodněprávní ochraně biodiverzity. Jedná se o **BirdLife International**, jejímž základním cílem je pečovat o ochranu ptáků a zachování jejich stanovišť. Protože ptáci a hlavně jejich tažné druhy se pohybují přes hranice států, je BirdLife International založena na mezinárodní spolupráci a tvoří ji společenství nevládních organizací celého světa, zaměřených na ochranu ptáků.

BirdLife International navázala vztahy se sekretariáty řady mezinárodních smluv, které se dotýkají ochrany ptáků a jejich stanovišť. V úzkém spojení je BirdLife International s Úmluvou o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva. Představuje jednu z jejích partnerských mezinárodních organizací⁶⁴, zástupci BirdLife International se pravidelně účastní zasedání Konference jejích smluvních stran a členské nevládní organizace BirdLife International se zapojují do určování oblastí vhodných k zařazení do Seznamu

mokřadů mezinárodního významu, provádějí monitorování a i jinak se podílejí na jejím naplňování. BirdLife International spolupracuje také s Úmluvou o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a Úmluvou o ochraně migrujících druhů volně žijících živočichů, účastní se zasedání Konferencí jejich smluvních stran a odborníci BirdLife International připravují návrhy, týkající se zařazení ptačích druhů do příloh těchto mezinárodních smluv⁶⁵.

V roce 1961 byla založena nadace **World Wildlife Fund**⁶⁶ (dále jen WWF) mezinárodní nevládní organizace zapojená do ochrany přírody, jejichž členství je otevřené nejen odborníkům. U jeho vzniku byly některé významné osobnosti IUCN⁶⁷, se kterým WWF rozvíjí od počátku úzkou spolupráci. V rámci uskutečňování svého poslání chránit přírodní prostředí se WWF usilovně zabývá ochranou biologické rozmanitosti. K jejímu mezinárodněprávnímu zajištění přispívá prostředky typickými pro nevládní organizace, totiž působením na vlády států, aby se staly stranami mezinárodních smluv k její ochraně, a účastí na jejich implementaci. WWF poskytuje peněžní prostředky na činnosti a zásahy, které bezprostředně souvisejí s ochranou přírody, i na vědecký výzkum, vydává publikace o právních předpisech na ochranu přírody, zapojuje do ní místní obyvatele a pořádá na její podporu informační kampaně.

Rovněž **na evropské úrovni** působí celá řada mezinárodních nevládních organizací, které se věnují ochraně biologické rozmanitosti a usilují o její udržitelné využívání. Některé z nich, například Evropské centrum pro ochranu přírody (European Centre for Nature Conservation, ECNC)⁶⁸ nebo Pobřežní svaz (The Coastal Union, EUCC)⁶⁹, se soustředí především na podporu spolupráce mezi politiky, vědci a osobami, zabývajícími se ochranou přírody. Za tímto účelem pak zpracovávají odborné studie, zaměřené na stav ochrany přírody a biodiverzity zvlášť a snaží se jejich prostřednictvím přispět k utváření politiky životního prostředí a udržitelného rozvoje.

4. Mezinárodní smlouvy na ochranu biodiverzity

4.1. Obecně k mezinárodním smlouvám na ochranu biodiverzity

Nejdůležitějším pramenem mezinárodního práva na ochranu přírody, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jsou mnohostranné mezinárodní smlouvy. Ačkoli se touto oblastí úpravy prolínají i ostatní prameny mezinárodního práva životního prostředí, tedy mezinárodní obyčej, obecné zásady právní, soudní rozhodnutí a právní názory doktriny, je jejich bezprostřední význam ve srovnání s mezinárodními smlouvami menší, a nebudu se jimi proto zvláště zabývat.

První mezinárodní smlouvy k ochraně biodiverzity byly uzavírány již na konci devatenáctého a začátku dvacátého století. Pravidelně se však vztahovaly jen na některé druhy živočichů nebo se omezovaly pouze na určitou zeměpisně vymezenou oblast. Postupně se do mezinárodní spolupráce zapojovalo prostřednictvím mnohostranných mezinárodních smluv stále více států a prosazovala se myšlenka chránit rostlinné a živočišné druhy bez ohledu na to, zda lidem přinášejí přímý a zjevný užitek, usilovat o zachování jejich stanovišť, omezit mezinárodní obchod s nimi a chránit variabilitu všech žijících organismů včetně ekosystémů, jejichž jsou součástí.

Uvedenými rysy se vyznačuje šest **moderních mezinárodních smluv**, považovaných obecně za nejdůležitější mezinárodněprávní nástroje k ochraně biologické rozmanitosti. V časové posloupnosti se jedná o Úmluvu o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva (1971), Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (1972), Úmluvu o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (1973), Úmluvu o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (1979), Úmluvu o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (1979) a o Úmluvu o biologické rozmanitosti (1992). Pro jejich mimořádný přínos se jednotlivými vyjmenovanými mezinárodními smlouvami zabývám podrobněji dále. S ochranou biodiverzity souvisí přímo či nepřímo mnoho dalších mezinárodních smluv, nicméně z důvodu omezeného rozsahu diplomové práce je ponechávám stranou⁷⁰.

4.2. Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva

V průběhu šedesátých let minulého století vzrůstal zájem o problematiku vodního ptactva a mokřadů. Přírodovědci přitom zjistili souvislost mezi snižujícími se početními stavy populací ptačích druhů vázaných na okolí vod a ztrátami mokřadních území, která ubývala ve značném rozsahu a se znepokojivou rychlostí, především kvůli vysoušení, stavění přehrad, odklánění toků řek a znečišťování.

Výzva k uzavření mezinárodní smlouvy k ochraně mokřadů a vodního ptactva byla vyslovena na konferenci, konané v roce 1962 v Stes Maries de la Mer ve Francii v rámci projektu MAR, které byl založen v roce 1960 jako odezva na značné ubývání a znečišťování evropských mokřadů. Během příštích let se uskutečnilo několik mezinárodních setkání a odborných schůzek, zaměřených na její přípravu⁷¹. Úsilí o přijetí mezinárodněprávní úpravy na ochranu vodního ptactva a mokřadů bylo dovršeno na **mezinárodní konferenci uspořádané v íránském Ramsaru**, kde bylo sjednáno a 2. února 1971 schváleno konečné znění mezinárodní smlouvy, nazvané Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva, dále jen Úmluva o mokřadech (The Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat)⁷². V platnost vstoupila 21. prosince 1975 a do současné doby získala 150 smluvních stran⁷³.

Úmluva o mokřadech je první mezinárodní smlouvou, která odráží poznatek, že k zachování druhů je nezbytné soustředit pozornost také na ochranu jejich stanovišť. Byla připravována s úmyslem, přispět k ochraně vodního ptactva⁷⁴ a zaměřila se na mokřady jako na prostředí, kde jeho druhy nacházejí potravu, celoroční stanoviště, hnízdiště a zimoviště. Prospívá ale také celé řadě dalších druhů živočichů a rostlin, které se v oblastech mokřadů rovněž vyskytují⁷⁵. Mnohé druhy, vázané na mokřady, přitom patří mezi ohrožené⁷⁶ nebo endemické⁷⁷.

Úmluva o mokřadech vymezuje **mokřady** jako území s močály, slatinami, rašeliništi a vodami přirozenými nebo umělými, trvalými nebo dočasnými, stojatými i tekoucími, sladkými, brakickými nebo slanými, včetně území s mořskou vodou, jejíž hloubka při odlivu nepřesahuje 6 metrů⁷⁸ a dále stanoví, že mohou zahrnovat i k mokřadům přiléhající pobřežní a příbřežní pásma⁷⁹. V souladu s tímto určením

představují mokřady tak různorodá prostředí jako jsou bažiny, jezera, potoky a řeky, ústí řek a mangrovové porosty, mořská pobřeží a korálové útesy, rybníky, jiné umělé vodní nádrže a kanály⁸⁰. Celkově zauímají plochu, která svou rozlohou odpovídá pibližně šesti procentům zemského povrchu⁸¹. Jednotlivé typy mokřadů plní řadu různých důležitých úloh, a to jak ve vztahu k životnímu prostředí, tak i v souvislosti s hospodářskou činností lidí⁸².

Do spolupráce k ochraně mokřadů se dosud prostřednictvím Úmluvy o mokřadech zapojilo 150 **smluvních stran** ze všech regionů světa včetně mnoha rozvojových zemí. Mezi smluvními stranami dosud chybí některé státy Afriky, jako je Somálsko, Etiopie, Středoafriická republika, Kamerun, Zimbabwe a Angola, a Blízkého východu, například Saúdská Arábie, Omán, Irák, Afghánistán, a také řada malých ostrovních rozvojových států, na jejichž území se mokřady vyskytují hlavně jako korálové útesy a mangrovové porosty⁸³. Jejich vlády byly na sedmém zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o mokřadech, uskutečněném v San José v roce 1999, vyzvány, aby zvážily možnost svého přistoupení k Úmluvě o mokřadech⁸⁴ a některé z nich se skutečně v průběhu následujících let jejími smluvními stranami staly⁸⁵. Česká republika se stala jako nástupnický stát České a Slovenské Federativní Republiky smluvní stranou Úmluvy o mokřadech k 1. lednu 1993. Od téhož roku koordinuje činnosti při ochraně mokřadů a jejich biologické rozmanitosti Český ramsarský výbor.

Úmluva o mokřadech zakládá **Seznam mokřadů mezinárodního významu** (List of Wetlands of International Importance, dále také jen seznam) a její smluvní strany mají určit vhodné mokřady na svém území k zařazení do tohoto seznamu⁸⁶. Při výběru mokřadů, vhodných pro zařazení do seznamu, mají státy vycházet z jejich mezinárodního významu z hlediska ekologie, botaniky, zoologie, limnologie nebo hydrologie⁸⁷. Zároveň platí, že v první řadě do něj mají zahrnout mokřady s mezinárodním významem pro vodní ptactvo. Jako právně nezávazné vodítko jim přitom slouží **kritéria** pro určování mokřadů mezinárodního významu, přijímaná na zasedáních Konference smluvních stran Úmluvy o mokřadech⁸⁸. Početná skupina kritérií, která pomáhají určit, zda jde v případě konkrétní lokality o mokřad mezinárodního významu, se vztahují k jejímu významu pro zachování biologické rozmanitosti. Podle nich mají být za mokřady mezinárodního významu považovány mimo jiné mokřady, které mají význam pro přežití ohrožených rostlinných nebo živočišných druhů, mokřady, které pravidelně hostí určitý počet vodních ptáků nebo

mokřady s velkou rozmanitostí ryb. Na seznam mohou státy lokality zařazovat bez ohledu na to, zda jsou již chráněny národním právem či nikoli.

Každý stát musí určit nejméně jeden mokřad k zařazení do Seznamu mokřadů mezinárodního významu⁸⁹. Právě jeden mokřad zařadila na seznam celá čtvrtina smluvních stran. Celkově bylo zatím do seznamu zapsáno 1 548 oblastí, jejichž rozloha činí dohromady 129 603 498 ha⁹⁰. Mezi deset států, které určily k zařazení do seznamu nejvyšší počet mokřadů, patří sedm evropských zemí v čele s Velkou Británií⁹¹ a dále Austrálie, Mexiko a Kanada. Státy Botswana a Mali sice zařadily do seznamu pouze po jedné mokřadní oblasti, ty ovšem patří k nejrozlehlejším mokřadům mezinárodního významu a jsou místem výskytu značného počtu rostlinných a živočišných druhů, z nichž mnohé jsou vzácné, ohrožené či endemické⁹². Česká republika zařadila na seznam zatím jedenáct mokřadů⁹³.

Úmluva o mokřadech dovoluje svým smluvním stranám zrušit nebo omezit hranice mokřadů, zahrnutých do Seznamu mokřadů mezinárodního významu, jsou-li dány „naléhavé státní zájmy“⁹⁴. Státy však mají učinit opatření k vyrovnání takové ztráty a za tímto účelem mohou zejména vytvářet náhradní chráněná území⁹⁵. Ke zmenšení rozlohy mokřadu zařazeného do seznamu došlo zatím jen v několika málo případech a žádný mokřad z něj dosud nebyl vyňat. Každá změna hranic mokřadů, zařazených do seznamu, včetně jejich rozšíření, k němuž mohou státy přikročit bez omezení, musí být oznámeny byru Úmluvy o mokřadech, které vede Seznam mokřadů mezinárodního významu⁹⁶.

Některé závazky, které státy v Úmluvě o mokřadech přijaly, se týkají jen mokřadů, zařazených na Seznam mokřadů mezinárodního významu, jiné se vztahují i na ostatní mokřady, nacházející se na jejich území. Ze zařazení mokřadu na seznam vyplývá pro státy jen nemnoho povinností. Svě záměry mají plánovat a uskutečňovat tak, aby podporovaly zachování takových mokřadů⁹⁷ a mají povinnost neodkladně informovat byro Úmluvy o mokřadech o změnách ekologických poměrů v těchto lokalitách v důsledku lidských činností⁹⁸. V národních zprávách o implementaci Úmluvy o mokřadech, předkládaných vždy před zasedáním Konference smluvních stran, se státy vyjadřují také k otázce, zda zjistily případy probíhajících nebo možných změn v ekologických poměrech jejich mokřadů, vedených na seznamu, a pokud ano, o jaké lokality se jedná a co podnikly ohledně příčin jejich ohrožení⁹⁹.

Na čtvrtém zasedání Konference smluvních stran, které se uskutečnilo v roce 1990 v Montreux ve Švýcarsku, byl zřízen seznam mokřadů mezinárodního

významu, ve kterých proběhly, probíhají nebo pravděpodobně proběhnou změny ekologických poměrů v důsledku hospodářského rozvoje, znečištění nebo jiných lidských zásahů¹⁰⁰, označovaný **Montreux Record**¹⁰¹. Jeho úkolem je určit lokality, jejichž zachování je třeba vzhledem k nepříznivým změnám, které se jich týkají, věnovat přednostní pozornost¹⁰². Směrnice k upřesnění postupu zahrnutí mokřadů do tohoto seznamu a jejich vymazání z něj byly přijaty na šestém zasedání Konference smluvních stran, konaném v Brisbane v Austrálii v roce 1996¹⁰³. K zápisu mokřadu a k jeho vyškrtnutí může dojít jen se souhlasem státu, na jehož území se nachází. V současné době je na seznamu vedeno padesát sedm lokalit včetně čtyř mokřadů České republiky¹⁰⁴. Při řešení problémů, které jsou důvodem pro zařazení lokality na seznam ohrožených mokřadů, je státům poskytována odborná pomoc prostřednictvím Ramsarských poradních misí (Ramsar Advisory Missions)¹⁰⁵. Česká republika ji využila ve prospěch Šumavských rašelinišť v souvislosti s gradací populace kůrovce v této oblasti.

V souladu s Úmluvou o mokřadech mají státy plánovat a uskutečňovat své záměry tak, aby podporovaly, pokud to bude možné, **rozumné využívání všech mokřadů** na svém území bez ohledu na to, zda jsou zařazeny do Seznamu mokřadů mezinárodního významu¹⁰⁶. Pojem „rozumné využívání“ byl vymezen na třetím zasedání Konference smluvních stran¹⁰⁷ a vykládá se jako udržitelné využívání. Nepočítá se tedy s přísnou ochranou mokřadů, spočívající ve vyloučení všech lidských činností při jejich využívání, a naopak se uznává, že využívání mokřadů, uskutečňované udržitelným způsobem, je plně slučitelné s Úmluvou o mokřadech. Jako vodítko při implementaci koncepce rozumného využívání mokřadů slouží státům směrnice přijaté na zasedání Konference smluvních stran¹⁰⁸.

V průběhu doby byla myšlenka rozumného využívání mokřadů věnována stále větší pozornost a na zásadní význam, který je jí přisuzován, je možné usuzovat i ze skutečnosti, že se odrazila do vyjádření poslání Úmluvy o mokřadech. Podle Strategického plánu, přijatého na osmém zasedání Konference smluvních stran¹⁰⁹, jím totiž je „*zachování a rozumné využívání všech mokřadů, prostřednictvím činností na místní, regionální a národní úrovni a mezinárodní spolupráce, jako příspěvek k dosažení udržitelného rozvoje na celém světě*“.

V souvislosti s článkem 3 Úmluvy o mokřadech je již od prvního zasedání Konference smluvních stran¹¹⁰ věnována pozornost otázce posuzování vlivů projektů hospodářského rozvoje na mokřady a v průběhu příštích let bylo postupně přijato

několik dokumentů, ve kterých jsou smluvní strany vyzývány, aby vyvinuly úsilí k jeho zajištění¹¹¹. K naplnění tohoto požadavku přispívá článek 6 směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a právní předpisy, přijaté členskými státy Evropské unie k jeho transpozici.

Všech mokřadů na území smluvních stran Úmluvy o mokřadech se týká požadavek zřízovat **chráněná území** a náležitě se starat o jejich ochranu¹¹². Státy mají ustanovit chráněná území jak v oblastech mokřadů, vedených na Seznamu mokřadů mezinárodního významu, tak i ostatních mokřadů, nacházejících se na jejich území. Každý z jedenácti mokřadů, zařazených Českou republikou na Seznam mokřadů mezinárodního významu, je součástí některého chráněného území. Státy mají povinnost podporovat výchovu pracovníků pro výzkum mokřadů, jejich správu a dohled nad nimi¹¹³ a v národních zprávách odpovídají na otázky, týkající opatření, která v této souvislosti podnikly. Smluvní strany jsou dále vyzývány, aby podporovaly výzkum a vzájemnou výměnu údajů o mokřadech a jejich flóře a fauně.

Státy mají mezi sebou **spolupracovat**, radit se o plnění závazků, vyplývajících z Úmluvy o mokřadech, a to zvláště v případě mokřadů nacházejících se na území dvou či více států a sdílených povodí řek¹¹⁴. Zároveň mají státy usilovat o koordinování a podporu politiky a předpisů k zachování mokřadů a jejich fauny a flory. Toto ustanovení se týká například spolupráce, rozvíjené mezi smluvními stranami ohledně druhů, které obývají mokřady rozkládající se přes státní hranice, migrujících druhů vodních ptáků a ostatních druhů živočichů, vázaných na mokřady, nebo obchodu s výrobky z mokřadních druhů živočichů a rostlin.

V souladu s požadavkem rozumného využívání mokřadů nemají státy připustit, aby docházelo k využívání mokřadních druhů rostlin a živočichů jinak, než udržitelným způsobem. Z tohoto důvodu mají sledovat obchod s výrobky z těchto druhů a přijmout opatření, která zajistí jejich udržitelné vyžívání. Pokud se navíc jedná o mokřadní druhy, které jsou pod ochranou Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, mají státy, které jsou smluvními stranami obou těchto mezinárodních smluv, zároveň povinnost vyhovět i požadavkům podle jejich ustanovení. Součástí mezinárodní spolupráce je i finanční a odborná pomoc a zvýšit množství prostředků a technologií, plynoucích do rozvojových zemí, je součástí jednoho ze tří pilířů, na kterých stojí Strategický plán pro léta 2003 až 2008.

Úmluva o mokřadech neobsahuje ustanovení o **finanční pomoci**, která by sloužila jako podnět pro rozvojové státy, aby se staly smluvními stranami. Počet rozvojových zemí, které se jejím prostřednictvím zapojily do mezinárodní spolupráce k ochraně mokřadů, vzrostl po roce 1990, kdy byl na čtvrtém zasedání Konference smluvních stran v Montreux založen fond ve prospěch mokřadů (Ramsar Small Grants Fund, SGF). Jeho zdrojem jsou dobrovolné příspěvky a prostředky z něj plynou v podobě malých grantů na projekty, probíhající v rozvojových zemích.

Ve svém původním znění, přijatém v roce 1971 v Ramsaru, neobsahovala Úmluva o mokřadech ustanovení o postupu pro přijímání jejich změn a dodatků. Tato skutečnost společně s úpravou, podle které měl být v případě každé neshody rozhodující její anglický text, byly považovány za překážky pro získání většího počtu smluvních stran. Oba nedostatky odstranil protokol k Úmluvě o mokřadech, přijatý v prosinci 1982 v Paříži a označovaný podle místa svého sjednání jako Pařížský protokol. V platnost vstoupil 1. října 1986.

Vstup Pařížského protokolu v platnost umožnil změnu článků 6 a 7 Úmluvy o mokřadech prostřednictvím Dodatků z Reginy v Kanadě z roku 1987, které vstoupily v platnost 1. května 1994. V souladu s novým zněním článku 6 odstavec 1 jsou řádná zasedání **Konference smluvních stran** svolávána byrem Úmluvy o mokřadech nejméně jednou za tři roky¹¹⁵. Důležitou úlohou Konference smluvních stran je sledovat a podporovat implementaci Úmluvy o mokřadech. Její zatím poslední, v pořadí deváté zasedání se uskutečnilo osmého až patnáctého listopadu 2005 v Kampale v Ugandě¹¹⁶. Kromě Konference smluvních stran a byra, jehož povinnosti plní IUCN¹¹⁷, neupravuje Úmluva o mokřadech žádné další orgány. Na třetím zasedání Konference smluvních stran byl zřízen Stálý výbor, který vykonává činnost mezi jejími jednotlivými zasedáními a provádí jejich rozhodnutí¹¹⁸, a na pátém zasedání Konference smluvních stran byl založen pomocný orgán pro vědecké a odborné záležitosti¹¹⁹.

Úmluva o mokřadech rozvíjí spolupráci s celosvětovými i regionálními mezinárodními smlouvami, které se dotýkají záležitostí mokřadů a jejich biologické rozmanitosti, včetně Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, Úmluvy o boji proti desertifikaci v zemích trpících velkým suchem anebo desertifikací, zejména v Africe, Úmluvy o ochraně migrujících druhů volně žijících živočichů a Úmluvy o biologické rozmanitosti. Jejími partnery jsou čtyři mezinárodní nevládní organizace, a to BirdLife International, IUCN, Wetlands

4.3. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, dále jen Úmluva WHC) byla schválena v Paříži dne 16. listopadu 1972 představiteli států, shromážděnými na sedmnáctém zasedání Generální konference UNESCO¹²⁰. V platnost vstoupila o více než tři roky později dne 17. prosince 1975¹²¹. Česká a Slovenská Federativní Republika přistoupila k Úmluvě WHC v roce 1990 a pro Českou republiku je platná na základě sukcese od roku 1993.

Úmluva WHC vychází z představy světového dědictví, tvořeného hodnotami kulturní či přírodní povahy, které jsou pro svůj výjimečný význam společným dědictvím lidstva, aniž se přitom přihlíží k tomu, na území jakého státu se nacházejí. Zakotvuje vytvoření mezivládního Výboru pro světové dědictví a ukládá mu, aby založil **Seznam světového dědictví** a rozhodoval, které součásti kulturního a přírodního dědictví do něj mají být pro svou výjimečnou světovou hodnotu zařazeny. Výbor pro světové dědictví byl ustanoven v roce 1976 a první zápisy do Seznamu světového dědictví byly provedeny během roku 1978. V současné době je na Seznamu světového dědictví vedeno 812 lokalit, z toho 628 jako součást kulturního dědictví, 160 jako součást přírodního bohatství a zbývajících 24 má smíšenou povahu¹²². Alespoň jedna zapsaná lokalita se vyskytuje na území 137 států z celkového počtu 180 států, které jsou v současnosti smluvními stranami Úmluvy WHC. Jen několik málo států se do mezinárodní spolupráce prostřednictvím Úmluvy WHC nezapojilo. V následujících odstavcích se budu zabývat Úmluvou WHC z hlediska jejího přínosu k ochraně přírody a biologické rozmanitosti.

Úmluva WHC vymezuje v článku 2 **přírodní dědictví** a rozumí jím:

- přírodní jevy tvořené fyzickými a biologickými útvary nebo skupinami takových útvarů, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z estetického či vědeckého hlediska;
- geologické či fyziografické útvary a přesně vymezené oblasti, které tvoří místo přirozeného výskytu ohrožených druhů zvířat a rostlin výjimečné světové hodnoty z hlediska vědy či péče o zachování přírody;

- přírodní lokality či přesně vymezené přírodní oblasti světové hodnoty z hlediska vědy, péče o zachování přírody nebo přírodní krásy.

Ve všech případech se jedná o přírodní oblasti, vyznačující se určitými jedinečnými rysy, pro které je úmluva WHC považuje za přírodní dědictví. Jeden z důvodů pro určení lokality přírodním dědictvím je skutečnost, že jde o místo přirozeného výskytu ohrožených živočišných či rostlinných druhů výjimečné světové hodnoty z hlediska vědy či péče o zachování přírody. Samotné druhy tedy Úmluva WHC za přírodní dědictví neoznačuje a k jejich ochraně přispívá nepřímo tím, že pod svou ochranu staví jejich stanoviště. Úmluva WHC však nevyjmenovává druhy, jejichž výskyt by k zařazení oblasti mezi přírodní dědictví vedl.

Úmluva WHC svěřuje do působnosti států, aby určily a vymezily taková místa, nacházející se na jejich území, která představují přírodní dědictví v souladu s jeho definicí¹²³. Soupisy lokalit přírodního dědictví, vhodných podle jejich názoru pro zařazení na Seznamu světového dědictví pak předkládají **Výboru pro světové dědictví**¹²⁴. Zařazení lokality na soupis však neznamená její formální navrzení na Seznam světového dědictví a v souladu s Operačními směrnicemi slouží soupis státům jako podklad pro jejich budoucí nominace na Seznam světového dědictví¹²⁵. O volbě lokalit, které mají být zapsány na Seznam světového dědictví rozhoduje Výbor pro světové dědictví. Je přitom ale omezen pouze na ty lokality, které byly státy, na jejichž území se nachází, na zapsání do Seznamu světového dědictví navrženy. Výbor pro světové dědictví proto nemůže zapsat lokalitu, která nebyla nominována, i kdyby byl přesvědčen o jejím výjimečném světovém významu. Zároveň platí, že jen stát, ve kterém se lokalita nachází, ji může nominovat. Tento stát musí později projevit souhlas s jejím zahrnutím na Seznam světového dědictví.

Výbor pro světové dědictví založil v souladu s požadavkem Úmluvy WHC **Seznam světového dědictví v nebezpečí**, obsahující lokality ze Seznamu světového dědictví, kterým hrozí vážné a zvláštní nebezpečí a jejichž zachování vyžaduje rozsáhlá opatření¹²⁶. V případě naléhavé potřeby je Výbor pro světové dědictví zmocněn zaznamenat lokalitu na Seznam světového dědictví v nebezpečí a tento záznam okamžitě publikovat. V současné době jsou na Seznamu světového dědictví v nebezpečí vedeny například národní parky v Zairu¹²⁷, které jsou domovem mnoha ohrožených druhů včetně goril, šimpanzů bonobo a okapi.

Závazky, které státy přijaly ve vztahu k lokalitám na jejich území, určeným za

přírodní dědictví vymezují články 4 a 5 Úmluvy WHC. Státy uznávají, že zabezpečit označení přírodního dědictví, jeho ochranu, zachování, prezentování a předávání příštím generacím, je jejich prvořadou povinností a zavazují se učinit za tímto účelem vše, co mohou při maximálním využití svých vlastních zdrojů a v případech, kdy je to vhodné, veškeré mezinárodní finanční, umělecké, vědecké, technické a jiné spolupráce a pomoci, kterou budou moci obdržet¹²⁸. Aby tyto závazky naplnily, mají usilovat o přijetí politiky k ochraně přírodního dědictví, zřídít služby, kterým budou uloženy příslušné úkoly a vybavit je zaměstnanci a prostředky, učinit potřebná právní, administrativní a finanční opatření a podporovat vědecký výzkum a vzdělávání v této oblasti¹²⁹. Uvedené povinnosti mají státy ohledně všech lokalit, které určily jako přírodní dědictví, bez ohledu na to, zda jsou zapsány na Seznam světového dědictví.

Článek 6 Úmluvy WHC se věnuje mezinárodní spolupráci států. Ty uznávají přírodní dědictví, tak jak je jednotlivými státy určeno a vymezeno, za světové dědictví a zavazují se ke spolupráci při jeho ochraně, a to při plném respektování suverenity a vlastnických práv k němu¹³⁰. Státy mají ve vztahu k lokalitám přírodního dědictví, vymezeným mimo jejich území, dva druhy povinností. První z nich se týká přírodního dědictví zařazeného na Seznam světového dědictví nebo na Seznam světového dědictví v nebezpečí a stanoví, že státy se v souladu s ustanoveními Úmluvy WHC zavazují, že poskytnou svoji pomoc při jeho určování, ochraně a zachování, pokud o to státy, na jejichž území se nachází, požádají¹³¹. Druhý závazek se uplatňuje nejen na přírodní dědictví uvedené v jednom ze seznamů, ale i na lokality, určené státem jejich výskytu za přírodní dědictví podle článku 3, a požaduje, aby státy nepodnikaly žádná úmyslná opatření, která by mohla toto přírodní dědictví přímo či nepřímo poškodit¹³². Jak poznamenává S. Lyster, jedná v tomto případě o velmi širokou formulaci, pod kterou spadá například i zákaz, aby některý stát poskytoval finanční a technickou pomoc ve prospěch projektu hospodářského rozvoje, uskutečňovaného na území jiného státu, kde by mohl poškodit některou z lokalit přírodního dědictví, nebo nutnost omezit lov tažných ptáků státy, přes které migrují do oblastí svých zimovišť, zařazených právě pro tuto svoji úlohu, mezi přírodní dědictví¹³³.

Zvláštností Úmluvy WHC je skutečnost, že zřizuje peněžní fond, nazývaný **Fond světového dědictví**, určený na podporu dosahování jejích cílů. Jeho roční rozpočet činí přibližně čtyři milióny amerických dolarů. Smluvní strany Úmluvy WHC, přispívají do Fondu světového dědictví v souladu s ustanoveními článku 16,

výše příspěvků jednotlivých států je různá a odvíjí se od výše jejich příspěvku do rozpočtu UNESCO. Založení fondu, ze kterého je smluvním stranám Úmluvy WHC poskytována pomoc s tím, že většina jeho prostředků pochází od bohatších států, představuje podnět pro rozvojové země, aby se zapojily do mezinárodní spolupráce k ochraně světového dědictví. Dalšími zdroji Fondu světového dědictví jsou peněžní prostředky poskytnuté státy na určité účely¹³⁴, zisk z prodeje publikací, příspěvky a dary od mezinárodních organizací, veřejných i soukromých orgánů a od jednotlivců.

Státy se mohou obracet na Výbor pro světové dědictví s žádostmi o pomoc z Fondu světového dědictví, potřebnou k zajištění ochrany, zachování, prezentování či obnovy přírodního dědictví, které se nachází na jejich území a je zahrnuté do Seznamu světového dědictví či do Seznamu světového dědictví v ohrožení nebo je vhodné pro zařazení na tyto seznamy¹³⁵. Rovněž mohou žádat o pomoc při určení přírodního dědictví, pokud předběžné výzkumy ukázaly, že by další zkoumání bylo oprávněné¹³⁶.

Bližší ustanovení o používání prostředků z Fondu světového dědictví obsahují články 19 až 26 Úmluvy WHC. O přidělení prostředků rozhoduje Výbor pro světové dědictví a bere přitom v úvahu naléhavost, s jakou jsou potřebné. Na prvním místě proto plynou ve prospěch ohrožených lokalit, dále pak na přípravnou činnost, zahrnující sestavování soupisů oblastí vhodných pro zařazení na Seznam světového dědictví a jejich následné navrhování na zápis, na technickou a odbornou pomoc, na školení pracovníků a zaměstnanců, a to především těch, kteří působí v lokalitách zahrnutých do Seznamu světového dědictví, a také na podporování zájmu veřejnosti. Z Fondu světového dědictví je zásadně hrazena jen část nákladů¹³⁷ a stát, který z něj prostředky obdržel, uzavírá s Výborem pro světové dědictví dohodu o podmínkách, za jakých bude příslušný záměr uskutečňován¹³⁸.

K zajištění účinné implementace Úmluvy WHC přispívá povinnost států připravovat zprávy o opatřeních, přijatých k jejímu naplnění, které jsou zdrojem čerstvých informací pro Výbor pro světové dědictví¹³⁹. Ten pak na jejich základě posuzuje stav ochrany přírodního dědictví a v případě potřeby může rozhodnout o podniknutí patřičných kroků, včetně zařazení lokality na Seznam světového dědictví v nebezpečí.

Smluvní strany se mají snažit, aby jejich obyvatelé oceňovali a vážili si hodnot přírodního dědictví. Dále mají povinnost informovat o nebezpečích, které přírodnímu dědictví hrozí, a v případě využití mezinárodní pomoci přijmout opatření

k tomu, aby její přínos vešel ve známost¹⁴⁰.

Nejdůležitějšími **orgány Úmluvy WHC** je valné shromáždění všech jejích smluvních stran a Výbor pro světové dědictví, vykonávající již zmíněné úkoly v souvislosti s její implementací. Výbor pro světové dědictví se skládá ze zástupců jedenadvaceti států, volených valným shromážděním na dobu šesti let¹⁴¹. Na každém zasedání valného shromáždění je volena jedna třetina členů Výboru pro světové dědictví a jeho složení se tak postupně obměňuje. Státy často využívají možnost být členy Výboru pro světové dědictví pouze po dobu čtyř let a poté uvolňují své místo ostatním státům a umožňují jim stát se jeho členy. Řádná zasedání Výboru pro světové dědictví se konají každý rok, první proběhlo v Paříži v roce 1977 a zatím poslední se uskutečnilo v červenci 2005 v Durbanu v Jihoafrické republice za účasti zástupců Argentiny, Beninu, Chile, Číny, Kolumbie, Egypta, Indie, Japonska, Kuvajtu, Libanonu, Litvy, Nizozemí, Nového Zélandu, Nigérie, Norska, Ománu, Portugalska, Ruské federace, Svaté Lucie, Jihoafrické republiky a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Příští zasedání je plánováno na červenec 2006 do litevského Vilnius.

Úmluva WHC ukládá Výboru pro světové dědictví, aby spolupracoval s mezinárodními a národními vládními a nevládními organizacemi a z těch, které jsou významné z hlediska ochrany přírody, výslovně uvádí Světový svaz ochrany přírody¹⁴². Představitel IUCN se může účastnit zasedání Výboru pro světové dědictví¹⁴³ a služeb IUCN má být v co největší míře využíváno při přípravě odborných podkladů pro výběr lokalit vhodných k zápisu do Seznamu světového dědictví či při přidělování prostředků z Fondu světového dědictví¹⁴⁴.

V roce 1992 bylo založeno **Centrum pro světové dědictví**, které plní běžné úkoly potřebné v souvislosti s Úmluvou WHC a koordinuje všechny činnosti, týkající se záležitostí světového dědictví. Přípravuje například zasedání Výboru pro světové dědictví, radí státům při přípravě návrhů na zápis lokalit do Seznamu světového dědictví, organizuje mezinárodní pomoc přidělenou z Fondu pro světové dědictví, pořádá odborné semináře a informuje veřejnost.

Úmluva WHC, která si určila za úkol chránit to nejcennější z přírodních a kulturních památek celého světa, zařadila mezi tato místa hodná zvláštní ochrany také oblasti výskytu ohrožených druhů rostlin a živočichů výjimečné světové hodnoty a založila peněžní fond, který podporuje skutečné naplňování jejích cílů. Ustanovení věnovaná podávání národních zpráv podporují spojení a pravidelnou výměnu

informací mezi Výborem pro světové dědictví jako jejím výkonným orgánem a smluvními stranami. V současné době se do mezinárodní spolupráce jejím prostřednictvím zapojila naprostá většina států světa. Ze všech těchto důvodů shledávám její přínos pro ochranu biologické rozmanitosti za mimořádně důležitý.

4.4. Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Přežití druhů rostlin a živočichů je ohroženo nejen ubýváním jejich stanovišť, ale i rozsáhlým obchodem, který se ročně týká mnoha set milionů jedinců a jehož obrat se pohybuje v řádech miliard amerických dolarů. Jeho předmětem jsou potraviny, oblečení a módní doplňky, léčivé přípravky, nábytek ze vzácného dřeva i živá zvířata. K živočišným druhům, které jsou obchodem nejvíce zasaženy, patří sloni, nosorožci, tygři, žraloci, jeseteři, mořské i sladkovodní želvy a tibetské antilopy, z rostlinných druhů hlavně orchideje, kaktusy, aloe a mahagon. Protože velká část obchodu s živou přírodou proudí přes hranice států, vyžaduje záchrana ohrožených druhů součinnost celého mezinárodního společenství.

IUCN sledoval se znepokojením rostoucí objem obchodu s rostlinami a živočichy z volné přírody a začátkem šedesátých let dvacátého století se obrátil na mezinárodní společenství s výzvou k uzavření mezinárodní smlouvy, která by usměrňovala vývoz, přepravu a dovoz vzácných nebo ohrožených druhů, jejich kůží a trofejí¹⁴⁵. O deset let později, dne 3. března 1973 uzavřelo ve Washingtonu dvacet dva států světa Úmluvu o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, dále jen Úmluva CITES), která vstoupila v platnost dne 1. června 1975. V České a Slovenské Federativní Republice vstoupila Úmluva CITES v platnost dne 28. května 1992 a Česká republika převzala jako nástupnický stát závazky z ní vyplývající k 1. lednu 1993.

V pozadí Úmluvy CITES stojí myšlenka předcházet vyhubení rostlinných a živočišných druhů v důsledku mezinárodního obchodu prostřednictvím jeho mezinárodněprávní úpravy. Mezinárodní obchod, uskutečňovaný mezi státy, které se nestaly smluvními stranami Úmluvy CITES, není jejími ustanoveními dotčen. Vzhledem k tomu je pro naplnění jejích cílů nezbytné, aby byl počet smluvních stran co nejvyšší. Úmluva CITES proto zůstala otevřená pro přistoupení a omezila obchod

ohroženými druhy mezi svými smluvními stranami na straně jedné a ostatními státy na straně druhé. Okruh jejich smluvních stran se opravdu postupně úspěšně rozšiřoval až na současných 169 států a mimo ni tak zůstalo jen několik málo zemí¹⁴⁶.

Úmluva CITES upravuje obchod ohroženými druhy rostlin a živočichů, uvedenými v seznamech, které tvoří její tři přílohy. Článek II Úmluvy CITES určuje pravidla pro zařazení druhů do jednotlivých příloh s tím, že druhem se v souladu s článkem I(a) rozumí i poddruhy a geograficky oddělené populace. **Příloha I** zahrnuje druhy ohrožené vyhubením, které jsou nebo mohou být obchodem nepříznivě ovlivňovány. Obchod s jejich exempláři za účelem komerčního využívání je Úmluvou CITES zakázán. Exemplář je přitom vymezen jako živočich či rostlina, bez ohledu na to, zda je živý nebo mrtvý, a každá snadno rozpoznatelná část nebo výrobek z nich¹⁴⁷.

V souladu s článkem II(2)(a) obsahuje **Příloha II** seznam druhů, které sice nejsou, na rozdíl od druhů podle Přílohy I, bezprostředně ohroženy vyhubením, mohly by se jimi ale stát, kdyby obchod s jejich exempláři nebyl podřízen přísným opatřením. Ve vztahu k těmto druhům Úmluva CITES obchod nezakazuje, stanoví ale jeho pravidla a omezení. Stejná opatření se týkají také druhů, které byly zaříděny do přílohy II v souladu s článkem II(2)(b). Jedná se o druhy, jejichž exempláře je možné zaměnit s exempláři druhů, zařazenými do Přílohy II podle článku II(2)(a). Smluvní strany Úmluvy CITES mohou docílit usměrnění mezinárodního obchodu s druhy, které nejsou součástí Přílohy I nebo Přílohy II, ale jsou na jejich území ohrožené a chráněné národním právem. Učiní tak prostřednictvím žádosti o zapsání těchto druhů do **Přílohy III**. Ke změnám v Příloze III postačí pouhé jednostranné oznámení některé smluvní strany, zatímco o pozměňovacích návrzích k Příloze I a k Příloze II je třeba souhlas dvoutřetinové většiny smluvních stran.

Přílohy I, II a III obsahují **celkově přibližně 30 000 druhů** rostlin a živočichů. Jednoznačně nejpočetnější je Příloha II, která mnohdy zahrnuje celé taxonomické skupiny, jejichž některé nižší taxony, ohrožené vyhubením, jsou zařazeny do Přílohy I. Obecně je například obchod s exempláři řádu kytovců při splnění přísných podmínek dovolen, obchod s exempláři jeho vybraných taxonů, jako je rod delfinů, delfínů a velryb je však až na výjimečné případy zakázán. Podobně zahrnuje Příloha II celý řád primátů, čeled' medvědovitých a kočkovitých nebo podčeled' vyder s tím, že jejich některé taxony jsou zapsány na seznamu Přílohy I. V některých případech je určitá **geograficky oddělená populace** druhu zařazena do

jiné přílohy než druh sám. Důvodem je skutečnost, že druh, ohrožený vyhubením v některých oblastech svého výskytu, může být jinde rozšířen tak, že je možné dovézt obchod s jeho exempláři, pocházejícími z vymezených území při uplatňování přísných opatření v souladu s Úmluvou CITES. Například populace vlka obecného v Bhútánu, Indii, Nepálu a Pákistánu jsou součástí Přílohy I, zatímco populace vlků ve všech ostatních zemích patří do Přílohy II. Stejný přístup se uplatňuje také u slona afrického, krokodýla nilského, kočky bengálské, medvěda hnědého, kajmana šíronosého, zmije menší a dalších druhů. U druhu lama vikuňa se nerozlišují jen populace různých států, ale i populace jejich jednotlivých regionů. V Příloze II jsou zahrnuty její populace vyjmenovaných provincií Argentiny a Chile, zatímco její ostatní argentinské a chilské populace patří do Přílohy I. Mezinárodní pomoc při kontrole obchodu s exempláři svých druhů získaly prostřednictvím žádosti o jejich zápis do Přílohy III mnohé státy Střední a Jižní Ameriky a dále například Ghana, Indie, Čína a Malajsie.

Úmluva CITES určuje pravidla pro **obchod** s exempláři druhů, zařazených do některé z jejích tří příloh. Obchodem se rozumí vývoz, reexport, dovoz a introdukce exemplářů z moře¹⁴⁸. Až na malé výjimky je obchod dovolený jen za předpokladu, že byla předložena požadovaná povolení a potvrzení, pro jejichž udělení stanoví Úmluva CITES podmínky. Platí, že smluvní strany Úmluvy CITES povolí obchod s exempláři druhů, uvedených v přílohách, pouze tehdy, bude-li to v souladu s jejími ustanoveními¹⁴⁹. Pro záležitosti udělování povolení jsou smluvní strany povinny zřídit alespoň jeden výkonný orgán a alespoň jeden vědecký orgán¹⁵⁰.

V následujících odstavcích uvádím hlavní pravidla, kterými se řídí obchod s exempláři druhů, zařazených do některé přílohy Úmluvy CITES. Nejprísnejší úprava se týká obchodu s exempláři druhů podle **Přílohy I**, který může být v souladu s článkem II(1) povolen jen za výjimečných okolností. **Vývoz** je bez udělení a předložení povolení k vývozu zakázán¹⁵¹. Povolení k vývozu je možné udělit jen v případě, že podle vědeckého orgánu vyvážejícího státu vývoz neohrozí přežití dotčeného druhu a že výkonný orgán vyvážejícího státu byl ubezpečen o tom, že exemplář nebyl získán protiprávně, že bude, pokud se jedná o živý exemplář, připraven a dopravován takovým způsobem, aby se nebezpečí jeho poranění, poškození na zdraví nebo krutého zacházení s ním snížilo na nejmenší možnou míru a že pro něj bylo uděleno povolení k dovozu. Povolení k dovozu, které je společně s povolením k vývozu, případně potvrzením o reexportu předpokladem pro **dovoz**

exemplářů druhů podle Přílohy I, ovšem nemůže být uděleno, pokud nebyl výkonný orgán dovážejícího státu ubezpečen o tom, že exemplář nebude použit přednostně pro obchodní účely¹⁵². Tímto opatřením se zakazuje mezinárodní obchod s exempláři nejpřísněji chráněných druhů pro komerční účely, povolen může být například pro účely vědecké nebo výchovné. Kromě ubezpečení o jiných než komerčních zájmech je pro udělení povolení k dovozu exemplářů druhů podle Přílohy I potřebné také sdělení vědeckého orgánu dovážejícího státu, že dovoz nebude za účelem, který ohrozí přežití dotčeného druhu, a v případě živého exempláře ubezpečení, že jeho příjemce je dostatečně vybaven pro jeho umístění a péči o něj¹⁵³.

Předpokladem **reexportu** exemplářů druhů podle Přílohy I je předložení potvrzení o reexportu, pro jehož vydání je nezbytné ubezpečení, že pro živé exempláře bylo uděleno povolení k dovozu¹⁵⁴. U **introdukce z moře**, kterou se rozumí dovoz exemplářů, ulovených v mořských vodách za hranicemi svrchovanosti států, je třeba předložit potvrzení, vydané výkonným orgánem introdukujícího státu, a vyžaduje se ubezpečení výkonného orgánu dovážejícího státu, že exemplář nebude použit přednostně pro obchodní účely¹⁵⁵.

Obchod s exempláři druhů, zařazených do **Přílohy II** upravuje článek IV. Jejich **vývoz** je zakázán, pokud nebylo předloženo povolení k vývozu¹⁵⁶. Pro jeho udělení je nezbytné, aby vědecký orgán vyvážejícího státu sdělil, že vývoz neohrozí přežití dotčeného druhu a aby byl výkonný orgán vyvážejícího státu ubezpečen o tom, že exemplář nebyl získán protiprávně a že bude, jde-li o živý exemplář, připraven a dopravován tak, aby se zamezilo poranění, poškození na zdraví nebo krutému zacházení. Vědecké orgány smluvních stran průběžně sledují vydávání povolení k vývozu těchto exemplářů i jejich skutečný vývoz a v případě potřeby navrhují výkonnému orgánu přiměřená opatření k omezení udělování povolení vývozu¹⁵⁷.

Zatímco pravidla vývozu exemplářů druhů podle Přílohy I a exemplářů druhů podle Přílohy II jsou podobná, velmi se liší úprava jejich **dovozu**. Platí, že dovoz exemplářů druhů podle Přílohy II je zakázán, pokud nebylo předloženo povolení k vývozu, případně potvrzení o reexportu, nevyžaduje se ovšem povolení k dovozu a připouští se použití dovážených exemplářů pro obchodní účely¹⁵⁸. Pro **reexport** exemplářů druhů, uvedených v Příloze II, se vyžaduje potvrzení o reexportu¹⁵⁹, pro **introdukci z moře** pak potvrzení, vydané výkonným orgánem introdukujícího státu¹⁶⁰. Jak reexport, tak introdukce jsou možné pro komerční účely.

Účinným nástrojem pro omezování obchodu ohroženými druhy se staly

vývozní kvóty, určované jednotlivými smluvními stranami nebo Konferencí smluvních stran. Předpokladem pro udělení povolení k vývozu je ve vztahu k exemplářům druhů podle Přílohy I nebo podle Přílohy II sdělení vědeckého orgánu vyvážejícího státu, že vývoz neohrozí přežití dotčeného druhu. Smluvní strany mohou prostřednictvím vývozní kvóty stanovit, jaký nejvyšší počet exemplářů určitého druhu je možné ze země ročně vyvézt, aniž by bylo ohroženo jeho přežití. Pokud rozhoduje o vývozních kvótách Konference smluvních stran, zapisují se buď jako poznámka u příslušného druhu přímo v Příloze I či v Příloze II nebo jsou obsaženy v přijaté rezoluci. Konference smluvních stran stanovila například na vývoz exemplářů geparda štíhlého, zařazeného do Přílohy I, různě vysoké roční vývozní kvóty pro státy Botswana, Namibie a Zimbabwe. Nulové roční vývozní kvóty určila Konference smluvních stran ve vztahu k pásovci bolivijskému, vedenému na seznamu Přílohy II. Aby nedocházelo k překračování vývozních kvót, uvádí se na povoleních k vývozu povolená roční vývozní kvóta a počet exemplářů již v daném roce vyvezených.

Obchod s exempláři druhů, zařazených na žádost některé smluvní strany do **Přílohy III**, je upraven v článku V a platí, že je omezen jen ve vztahu k exemplářům, které pocházejí z příslušného státu. Jsou-li z jeho území vyváženy, je nezbytné předložit povolení k vývozu, pro jehož udělení se vyžaduje ubezpečení výkonného orgánu vyvážejícího státu, že exemplář nebyl získán v rozporu s jeho zákonnými předpisy na ochranu fauny a flóry a že každý živý exemplář bude připraven a dopravován takovým způsobem, aby bylo nebezpečí jeho poranění, poškození na zdraví nebo krutého zacházení s ním sníženo na nejmenší možnou míru¹⁶¹. Při dovozu exempláře, který má původ v dotčeném státě, je nezbytné předložit potvrzení o jeho původu a povolení k vývozu¹⁶². V zájmu kontrolování obchodu s exempláři ze států, které o zapsání druhu do Přílohy III požádaly, se stanoví povinnost, předkládat při dovozu každého exempláře tohoto druhu, bez ohledu na to z jakého státu se tak děje, potvrzení o jeho původu. Reexport není vázán na žádné podmínky, žádá se pouze, aby reexportující stát potvrdil dovážejícímu státu reexport exempláře nebo jeho podrobení zvláštnímu zpracování¹⁶³.

Úmluva CITES upravuje **výjimky**, kdy není obchod s exempláři druhů, zařazených do některé z jejích příloh Úmluvy CITES, zakázán, ačkoli nebyla udělena či vydána jinak nezbytná povolení či potvrzení¹⁶⁴. Týkají se exemplářů, které jsou na území některého státu pouze přepravovány nebo překládány a zůstávají pod celní

kontrolou, exemplářů opatřených dříve, než se na ně začala uplatňovat ustanovení Úmluvy CITES, exemplářů osobního nebo rodinného charakteru, v zajetí vychovaných exemplářů živočichů a uměle vypěstovaných exemplářů rostlin, exemplářů určených pro vědecké účely a exemplářů, které jsou součástí putovní výstavy rostlin, putovní zoologické zahrady nebo cirkusu.

Konference smluvních stran přijala postupně řadu rezolucí k výkladu a upřesnění výjimek, připuštěných Úmluvou CITES. Případy zneužívání výjimky, která platí pro **přepřavu a překládku**¹⁶⁵, kdy se exempláře nacházely na území některé smluvní strany, zatímco jejich kupec byl teprve v jiném státě hledán, vedly k doporučení, aby se tato výjimka uplatňovala při splnění podmínky, že exempláře se přepravují již určenému zájemci a že přeprava je přerušována jen z důvodů, které jsou pro její průběh nezbytné. Rovněž se smluvním stranám doporučuje, aby ověřovaly, zda jsou přepravované či překládané exempláře doprovázeny dokumenty, požadovanými Úmluvou CITES, ve kterých má být uvedeno místo určení zásilky¹⁶⁶.

Jedna z výjimek z pravidel platných pro obchod s exempláři druhů, uvedených v některé z příloh, se týká **exemplářů osobní či rodinné povahy**¹⁶⁷. Úmluva CITES nevymezuje, co se rozumí osobním či rodinným charakterem exemplářů, a jednotlivé smluvní strany stanovily různé předpoklady pro uplatnění této výjimky. Konference smluvních stran proto určila, že za exempláře osobního či rodinného charakteru se považují exempláře, které jsou vlastněny nebo drženy pro nekomerční účely, byly pořízeny v souladu s právem a v okamžiku vývozu, reexportu nebo dovozu je má osoba na sobě, nese je nebo je má ve svém osobním zavazadle nebo jsou v okamžiku vývozu, reexportu nebo dovozu součástí stěhované domácnosti¹⁶⁸. Úmluva CITES stanoví zároveň okolnosti, kdy se tato výjimka neuplatní¹⁶⁹. Například pořídí-li si Kanadanka v Mexiku jako suvenýr náušnice, vyrobené z želvoviny karety pravé¹⁷⁰, nemůže je bez povolení dovézt do Kanady, kde má své trvalé bydliště, ačkoli je má na sobě a celní úředník proto usoudí, že exemplář má osobní charakter.

Další výjimka z obecných pravidel, stanovených Úmluvou CITES, se týká exemplářů druhů živočichů, zařazených do Přílohy I, **vychovaných v zajetí pro obchodní účely**, a exemplářů druhů rostlin, zařazených do přílohy I, **rozmnožených uměle pro obchodní účely**¹⁷¹. Na obchod s nimi se neuplatňuje úprava podle článku III, nýbrž méně přísná pravidla článku IV a pro jejich dovoz se proto nevyžaduje povolení k dovozu. Konference smluvních stran určila v zájmu jednotného výkladu,

kdy se exempláře druhů živočichů považují za „vychované v zajetí“¹⁷² a exempláře druhů rostlin za „uměle rozmnožované“¹⁷³.

Úmluva CITES zakotvuje možnost států, které si nepřejí být ve vztahu k určitým druhům vázány pravidly, vyplývajícími z jejich zařazení do některé z příloh, aby ohledně nich učinily **výhradu**¹⁷⁴. Ve vztahu k druhům podle Přílohy I a Přílohy II však mohou státy výhradu uplatnit jen v době, kdy se stávají smluvními stranami Úmluvy CITES nebo ve stanovené lhůtě v případech, kdy se mění obsah těchto příloh¹⁷⁵. Výhradu ohledně druhů podle Přílohy III mohou naproti tomu učinit kdykoli¹⁷⁶.

Pokud smluvní strana sdělí svou výhradu, jedná se s ní ve vztahu k druhům, kterých se výhrada týká, jako se státem, který není smluvní stranou Úmluvy CITES¹⁷⁷. Obchod mezi touto smluvní stranou a státy, které nejsou smluvní stranou Úmluvy CITES, proto není jejími ustanoveními nijak dotčen a pro obchod mezi ní a smluvními stranami Úmluvy CITES se nevyžadují povolení nebo potvrzení podle Úmluvy CITES, nýbrž pouze dokumenty s nimi srovnatelné¹⁷⁸.

Výhradu lze učinit i ve vztahu ke druhům, které jsou jako ohrožené vyhubením zařazeny do Přílohy I. Konference smluvních stran doporučila, aby se smluvní strany, které učinily ohledně některého druhu z Přílohy I výhradu, chovaly ve vztahu k němu, jako by byl veden v Příloze II včetně vedení záznamů o provedených obchodech¹⁷⁹. Čtrnáct smluvních stran učinilo alespoň jednu výhradu ve vztahu ke druhům, vedeným na seznamu Přílohy I a tyto výhrady se týkají celkově asi padesáti druhů živočichů, několika druhů z čeledi kaktusovitých a jednoho druhu z čeledi vstavačovitých. Česká republika učinila výhradu, pokud jde o lišku obecnou a několik druhů z rodu lasic, zařazených do Přílohy III¹⁸⁰.

Úmluva CITES ukládá smluvním stranám, aby ustanovily pro záležitosti, související s udělováním povolení a vydáváním potvrzení pro obchod s exempláři druhů podle některé z jejích příloh, alespoň jeden výkonný orgán a alespoň jeden vědecký orgán¹⁸¹. Smluvní strany mají **zakázat obchod** s exempláři, který je v rozporu s Úmluvou CITES, a učinit opatření k pokutování držby těchto exemplářů, obchodu s nimi nebo obojího a k provedení jejich konfiskace nebo navrácení do státu, který je vyvezl¹⁸². Jednotlivé státy stanoví za porušování pravidel mezinárodního obchodu druhy, na které se vztahuje Úmluva CITES, různě přísné tresty¹⁸³. Například orgány USA mohou uložit jednotlivci pokutu až 250 000 amerických dolarů a odnětí svobody až na dobu pěti let. V Austrálii je možné uložit

jednotlivci pokutu až 110 000 australských dolarů, tedy přibližně 83 500 amerických dolarů, a odnětí svobody až na deset let. Zabavené výrobky mohou být využity pro výchovné účely nebo se zničí, aby se zabránilo jejich návratu na trh. Příkladem z poslední doby je odsouzení osoby, která se pokusila dovézt do Austrálie deset papoušcích vajec, ke dvěma měsícům ve vězení a pokutě 2 000 australských dolarů. Podle vietnamských právních předpisů lze uložit pokutu do výše 50 milionů vietnamských dongů, přibližně 3 200 amerických dolarů, a odnětí svobody až na tři a v některých těžších případech až na sedm let.

Nesmírně důležitou úlohu plní při implementaci Úmluvy CITES **celní orgány**, které kontrolují zásilky s exempláři a přijímají či odmítají dokumenty, kterými jsou vybaveny. Správné určení druhů, které je nezbytným předpokladem pro rozhodnutí o osudu zásilky, je často velmi obtížné a klade vysoké nároky na znalosti a zkušenosti celních úředníků. Tato skutečnost stojí v pozadí ustanovení článku VIII(3) Úmluvy CITES, podle kterého mají smluvní strany určit zvláštní místa na vstupu do země a výstupu z ní, kterými musí projít veškerý dovoz a vývoz volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a soustředit do nich proškolené celní úředníky. Pro vzdělávání celních úředníků byly vyvinuty interaktivní kurzy a vydána řada návodů k identifikaci, příruček a učebních pomůcek.

Pro určování původu exemplářů a **odhalování nelegálního obchodu** druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin byla v roce 1989 zřízena v USA první světová forenzní laboratoř zaměřená na ochranu živé přírody (National Fish & Wildlife Forensics Laboratory)¹⁸⁴. Odborníci zde získávají prostřednictvím analýzy DNA a jiných speciálních metod značné množství údajů o zkoumaném exempláři a usnadňují tím nalezení osob, které se podílejí na nezákonném obchodu ohroženými druhy.

Ke sledování implementace Úmluvy CITES slouží **národní zprávy**, které jsou smluvními stranami Úmluvy CITES pravidelně předkládány jejímu sekretariátu. Smluvní strany každoročně zpracovávají národní zprávy o obchodu s exempláři druhů, které jsou zařazeny do některé z příloh Úmluvy CITES, včetně údajů o počtu a typu vydaných povolení a potvrzení, o státech, se kterými se obchod uskutečnil a o počtu nebo množství exemplářů, a uvádějí velikost a pohlaví exemplářů, pokud je to možné¹⁸⁵. Vždy po dvou letech připravují smluvní strany zprávy o přijatých právních předpisech, udělených pokutách, zabavených exemplářích, prováděném monitorování a opatřeních v oblasti vzdělávání veřejnosti, které jsou podkladem pro hodnocení

úspěchu, dosaženého státy při uvádění Úmluvy CITES v život¹⁸⁶.

Zástupci smluvních stran Úmluvy CITES se scházejí na řádných zasedáních **Konference smluvních stran**, svolávaných sekretariátem¹⁸⁷, aby projednaly pokrok, dosažený při ochraně druhů, vydaly doporučení pro zlepšení účinnosti Úmluvy CITES, schválily rozpočet a zvážily a ve vhodných případech přijaly pozměňovací návrhy k Příloze I nebo Příloze II¹⁸⁸. Pozměňovací návrh k Příloze I nebo k Příloze II může podat každá smluvní strana a rozhoduje se o něm dvoutřetinovou většinou¹⁸⁹. Rozhodnutí Konference smluvních stran má pro budoucí nákládání s exempláři dotčených druhů velký význam a je třeba je pečlivě zvážit zvláště v případech, kdy se navrhuje přeřazení druhu z Přílohy I do Přílohy II nebo jeho vyškrtnutí z Přílohy II. Na (zatím posledním) třináctém zasedání Konference smluvních stran, které se uskutečnilo v roce 2004 v Bangkoku, požadovala většina podaných návrhů zpřísnění ochrany, buď v podobě přeřazení druhů z Přílohy II do Přílohy I nebo zařazení dalších druhů do Přílohy II.

Konference smluvních stran ustanovila **několik výborů**. Sledovat populace živočišných a rostlinných druhů v zájmu jejich vhodného zařazení do příloh Úmluvy CITES je úkolem Výboru pro živočichy (Animals Committee) a Výboru pro rostliny (Plants Committee). Výbor pro nomenklaturu (Nomenclature Committee) pracuje na sjednocování názvosloví, používaného v přílohách a jiných dokumentech. Vždy několik smluvních stran, určených podle zeměpisného klíče, tvoří Stálý výbor (Standing Committee), který působí v době mezi zasedáními Konference smluvních stran a vykonává potřebné úkoly.

Sekretariát Úmluvy CITES spravuje UNEP a nachází se v Ženevě. Plní řadu různých úloh, mimo jiné svolává a zajišťuje zasedání Konference smluvních stran, připravuje návrhy doporučení, přijímaných zasedáními Konference smluvních stran, zabývá se zprávami předkládanými smluvními stranami a žádá v případě potřeby o jejich doplnění, zprostředkovává výměnu informací a zpracovává každoročně zprávu o naplňování Úmluvy CITES¹⁹⁰.

Článek XIV Úmluvy CITES výslovně stanoví, že smluvní strany mohou přijmout ve vztahu k obchodu, získávání držby nebo přepravování exemplářů druhů živočichů a rostlin, zařazených do některé z jejich příloh, národní právní úpravu, která bude přísnější než pravidla Úmluvy CITES. Smluvní strany mohou rovněž svými vnitrostátními právními předpisy omezit nebo zakázat obchod, získávání držby nebo přepravu druhů, které nejsou zahrnuty do příloh Úmluvy CITES.

V **České republice** byl mezinárodní obchod ohroženými druhy živočichů a rostlin původně upraven zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, dále také jen zákon o ochraně přírody a krajiny, který ovšem jen částečně vyhovoval základním požadavkům Úmluvy CITES. K napravení jeho nedostatku byl o pět let později přijat zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, který Úmluvu CITES již plně implementoval a stanovil ve srovnání s ní dokonce některá přísnější opatření. V rámci příprav České republiky na členství v Evropské unie bylo určeno, že zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin bude nahrazen novým právním předpisem. Česká republika využila při jeho tvorbě pomoc a zkušenosti států Německa, Rakouska, Dánska, Nizozemska a Itálie. Zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy nabyt účinností k 1. květnu 2005.

Úmluva CITES přinesla za třicet let své účinnosti mnoho úspěchů a účinně přispěla k záchraně některých druhů, jako je slon africký nebo krokodýl nilský. Okruh jejich smluvních stran se rozšířil na naprostou většinu států světa, které se zavázaly postavit mimo zákon veškerý obchod s živočichy a rostlinami, který je v rozporu s jejich pravidly, a stanovit tresty za jejich porušování. Sankce však nejsou vždy dostatečně přísné na to, aby pytláky a překupníky, kteří dosahují značných zisků, od nelegálního obchodu odradily. Také jejich odhalování je mnohdy složité. Hlavní úkoly smluvních stran proto spočívají v další implementaci Úmluvy CITES, v rámci které je třeba rozvíjet národní legislativu, důsledně vyhledávat, stíhat a trestat pachatele nezákonného obchodu, vzdělávat a proškolovat celní úředníky a přiblížit problematiku obchodu s živou přírodou veřejnosti. Pokud se státům podaří splnit tyto úlohy, přiblíží se dosažení cíle, sledovaného Úmluvou CITES, a omezování a kontrola mezinárodního obchodu přispěje k zabránění vyhubení ohrožených živočišných a rostlinných druhů.

4.5. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů

Skutečnost, že účinná ochrana stěhovavých druhů volně žijících živočichů předpokládá společné úsilí států, vykonávajících svou svrchovanou moc nad územími, kde se příslušníci těchto druhů rozmnožují, nacházejí potravu a zimují, a států, jejichž hranice na svých migračních cestách překračují, je základem Úmluvy o

ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (The Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, dále jen Úmluva CMS). Úmluva CMS byla uzavřena pod záštitou UNEP dne 23. června 1979 v Bonnu¹⁹¹ a v platnost vstoupila dne 1. listopadu 1983. Pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 1. května 1994.

V závislosti na stupni ohrožení využívá Úmluva CMS k ochraně stěhovavých druhů **dva různé přístupy**. Přísnou ochranu zakotvuje ve prospěch ohrožených stěhovavých druhů zařazených do Přílohy I. Pokud jde o stěhovavé druhy s nepříznivým zachovným statusem nebo stěhovavé druhy se zachovným statusem, kterému by významně prospěla mezinárodní spolupráce, vedené na seznamu Přílohy II, jsou státy Úmluvou CMS vyzývány k uzavírání DOHOD o jejich ochraně a obhospodařování

Z vymezení **stěhovavého druhu** v článku I(1)(a) Úmluvy CMS vyplývá, že jednotlivé geograficky oddělené části populace stěhovavého druhu mohou být, podobně jako je tomu v případě Úmluvy CITES, posuzovány samostatně. Proto je možné zahrnout do některé z příloh Úmluvy CMS populaci jen určité zeměpisné oblasti a ostatní populace příslušného druhu ponechat mimo dosah Úmluvy CMS nebo zařadit populaci jedné zeměpisné oblasti do Přílohy I a poskytnout jí přísnější ochranu než jiné populaci téhož druhu, zapsané na seznamu Přílohy II. Například populace druhu gazela dorcas, obývající Severozápad Afriky, je na seznamu Přílohy I, zatímco ostatní populace nejsou pod ochranou Úmluvy CMS. Dalším příkladem, kdy došlo k rozštěpení právní úpravy, je drop chocholatý. Jeho populace severozápadní Afriky jsou zapsány na seznamu Přílohy I, asijské populace na seznamu Přílohy II.

Pro stěhovavé druhy je v souladu s článkem I(1)(a) Úmluvy CMS význačné, že jejich příslušníci překračují „cyklicky a předvídatelně“ hranice států. V zájmu odstranění nejasností, které spojení „cyklicky a předvídatelně“ vzbuzovalo, bylo na druhém zasedání Konference smluvních stran určeno, že „cyklicky“ se vztahuje k cyklům jakékoli povahy, včetně astronomických, životních či klimatických, a jakékoli častosti a „předvídatelně“ znamená, že lze očekávat, že jev opět za určitých okolností nastane, nemusí se tak ale nutně dít pravidelně. Pro určení, že se jedná o druh stěhovavý, přitom stačí, aby hranice států překračovala popsáním způsobem významná část jeho příslušníků.

Příloha I Úmluvy CMS obsahuje **seznam stěhovavých druhů, které jsou**

ohrožený. Za ohrožený je stěhovavý druh považován, pokud mu vyhynutí hrozí v celém areálu¹⁹² rozšíření nebo v jeho významné části¹⁹³. Do Přílohy I může být stěhovavý druh zařazen, pokud o jeho ohrožení existují spolehlivé důkazy¹⁹⁴. Úmluva CMS stanoví okolnosti, za kterých je možné stěhovavý druh z Přílohy I vyškrtnout¹⁹⁵.

Úmluva CMS stanoví opatření, která mají její smluvní strany - areálové státy některého ze stěhovavých druhů z Přílohy I učinit v zájmu jeho ochrany. Areálové státy stěhovavého druhu zařazeného do Přílohy I mají v souladu s článkem III(5) Úmluvy CMS povinnost **zakázat jeho lov.** „Lovem“ Úmluva CMS rozumí kromě lovení, rybolovu, odchyty, sběru a záměrného zabíjení také vyrušování zvířat. Zákaz se týká i pokusů o některou z uvedených činností. Jedná se o velmi široké ustanovení, jehož implemetace má pro přežití mnoha ohrožených stěhovavých druhů zásadní význam. Mnoho z nich je totiž na prvním místě ohroženo některou podobou lovu a až pak následují další příčiny jejich ohrožení, jako je ztráta stanovišť nebo zněčištění životního prostředí.

Zákaz lovu není naprostý a Úmluva CMS dovoluje učinit za určitých okolností výjimku a lov ohroženého stěhovavého druhu z Přílohy I připustit. V souladu s článkem III(5) Úmluvy CMS připadají výjimky v úvahu, jestliže jde o lov k vědeckým účelům, lov v zájmu podporování rozmnožování a přežití stěhovavého druhu, lov tradičně provozovaný osobami, které si jím obstarávají své živobytí a lov v důsledku mimořádných okolností. Umožnění výjimky ale předpokládá, že její obsah bude přesně vymezen a že její uplatnění bude omezeno na určité místo a dobu. Lov uskutečněný v rámci výjimky nemá přinášet stěhovavému druhu nevýhody. O výjimkách, které smluvní strany dovolily, mají co nejdříve informovat Sekretariát Úmluvy CMS.

Článek III(4) Úmluvy CMS stanoví **další závazky smluvních stran**, které jsou areálovými státy některého ohroženého stěhovavého druhu z Přílohy I. Smluvní strany se mají vynasnažit zachovávat nebo obnovovat stanoviště ohroženého stěhovavého druhu, odstraňovat nebo co nejvíce omezovat překážky jeho stěhování, omezovat nepůvodní druhy a „*v možném a vhodném rozsahu zabraňovat, zmenšovat či regulovat činitele, které ohrožují nebo pravděpodobně budou dále ohrožovat onen druh*“. Rozsah článku III(4) je velmi široký, zvláště vzhledem k naposledy uvedené povinnosti států, spočívající v předcházení všem vlivům, které druh právě ohrožují nebo které hrozí, že jej budou ohrožovat v budoucnu, omezovat je a dohlížet na ně. Implemetace článku III(4) proto zahrnuje ve vztahu ke každému ohroženému druhu

podle Přílohy I řadu různorodých činností.

Geograficky oddělená populace kapustňáka širokonosého mezi Hondurasem a Panamou, zařazená na seznamu Přílohy I, má areál v oblasti Střední Ameriky, Karibského moře a Jižní Ameriky¹⁹⁶. Pouze na Panamu a na Francouzskou Guyanu¹⁹⁷ se ale vztahují ustanovení Úmluvy CMS. Populace kapustňáka širokonosého je ohrožena hlavně lovem, trpí ale také znečišťováním řek a pobřežních oblastí. Kapustňáci navíc často hynou na následky zranění od lodních šroubů. Opatření, která mají Panama a Francouzská Guyana podle článku III(4) Úmluvy CMS učinit v zájmu přežití kapustňáka širokonosého, mohou zahrnovat například předcházení únikům chemických látek, kontrole jejich vypouštění a omezení provozu motorových lodí v místech jeho výskytu. Další ohrožený stěhovavý druh z Přílohy I, gazela dama, byl na hranici vyhynutí přiveden na prvním místě lovem. Gazela dama obývá polopouště a savany severní Afriky, které ubývají vlivem rozšiřování pouští. Na mizení jejich stanovišť se podílí také zemědělská činnost. Většina z jejich areálových států patří mezi smluvní strany Úmluvy CMS¹⁹⁸. Jejich úkolem je v souladu s článkem III(4) usilovat o zachování a obnovu stanovišť druhu gazela dama.

Na příkladech druhů kapustňák širokonosý a gazela dama je možné ukázat některé nedostatky Úmluvy CMS. Článek III(4) Úmluvy CMS je skutečně velmi široký a ukládá státům vypořádat se s celou řadou různých důvodů ohrožení stěhovavých druhů. Obtížná je ale mnohdy jeho implementace, a to hlavně v rozvojových zemích. Zabránit postupující desertifikaci, která je příčinou ubývání stanovišť gazel, je náročný úkol, který klade na areálové státy nepřiměřené nároky. Úmluva CMS přitom neobsahuje ustanovení o pomoci při plnění závazků, které z ní vyplývají. Ani skutečnost, že se smluvní straně Úmluvy CMS daří implementovat ustanovení článku III(4), není dostatečnou zárukou zajištění přežití ohroženého stěhovavého druhu. Areál populace kapustňáka širokonosého mezi Hondurasem a Panamou zahrnuje dvě desítky států, pouhým dvěma z nich ale vyplývají závazky z Úmluvy CMS. Účinná ochrana stěhovavého druhu přitom závisí na zapojení co nejvíce areálových států do mezinárodní spolupráce. U mnoha ohrožených stěhovavých druhů z Přílohy I je smluvní stranou Úmluvy CMS menšina jejich areálových států. To platí například pro tažné druhy husa labutí, jespák lžicozobý nebo racek reliktní. U některých ohrožených stěhovavých druhů se dokonce zatím smluvní stranou Úmluvy CMS nestal ani jeden z jejich areálových států¹⁹⁹.

V souladu s článkem IV(1) Úmluvy CMS obsahuje **Příloha II** seznam

stěhovavých druhů s nepříznivým zachovným statusem, pro jejichž zachování a hospodaření s nimi jsou žádoucí mezinárodní dohody, a stěhovavých druhů se zachovným statusem, kterému by významně **prospěla mezinárodní spolupráce** prostřednictvím mezinárodní smlouvy. Úmluva CMS vysvětluje pojem zachovný status stěhovavého druhu a stanoví čtyři podmínky, které musí být splněny, aby se považoval za příznivý. Chybí-li některá z nich, je zachovný status stěhovavého druhu nepříznivý a stěhovavý druh může být zařazen do Přílohy II, pokud je pro jeho další přežití důležitá mezinárodní spolupráce. Ovšem nejen stěhovavé druhy s nepříznivým zachovným statusem patří na seznam Přílohy II. Mohou do ní být zahrnuty i ostatní stěhovavé druhy, pokud by mezinárodní spolupráce mohla přinést jejich zachovnému statusu značný užitek. Do Přílohy II proto mohou být zařazeny i poměrně hojné stěhovavé druhy, které migrují na velké vzdálenosti přes území mnoha států, jejichž spolupráce by mohla stěhovavému druhu pomoci.

Protože předpoklady pro zařazení migrujícího druhu do Přílohy I a do Přílohy II jsou odlišné, může být za určitých okolností některý stěhovavý druh veden jak na seznamu Přílohy I, tak i na seznamu Přílohy II²⁰⁰. Je tomu tak například u druhů vorvaň, delfinovec ganžský, tuleň středomořský, přimorožec šavlorohý, pelikán kadeřavý, ibis skalní nebo kareta obrovská.

Zatímco ochranu ohrožených stěhovavých druhů, vedených na seznamu Přílohy I, zajišťuje Úmluva CMS tak, že sama bezprostředně stanoví povinnosti svých smluvních stran, volí ve snaze o ochranu stěhovavých druhů, zařazených do Přílohy II, jiný přístup. Obrací se na své smluvní strany, které jsou areálovými státy jednotlivých stěhovavých druhů z Přílohy II, s výzvou, aby v jejich prospěch uzavíraly **DOHODY** s cílem obnovit nebo zachovat jejich příznivý zachovný status²⁰¹. Aby byla ochrana, kterou DOHODY stěhovavým druhům poskytují, dostatečně účinná, mají se vztahovat na celý areál rozšíření stěhovavého druhu a mají být otevřeny i pro přístup areálových států, které nejsou smluvní stranou Úmluvy CMS²⁰².

Uzavírané DOHODY by se měly, je-li to „*vhodné a uskutečnitelné*“, zabývat mimo jiné vědeckým výzkumem příslušného stěhovavého druhu a výměnou informací o něm, zachováním jeho stanovišť a udržováním jejich sítě ve směru tahu, odstraňováním překážek tahu, kontrolou nepůvodních druhů, omezováním znečišťování stanovišť, úpravou lovu stěhovavého druhu a informováním veřejnosti. Pokud je to třeba, mají DOHODY zřizovat vhodný mechanismus pro podporu a

sledování naplňování svých cílů a pro zpracovávání zpráv, předkládaných Konferenci smluvních stran. DOHODY mají stanovit, že jejich smluvní strany určí orgán, který se bude zabývat jejich naplňováním.

Úmluva CMS upravuje kromě DOHOD, uzavíraných ve prospěch stěhovavých druhů, zařazených na seznam Přílohy II, také dohody, které se týkají kteréhokoli druhu volně žijících živočichů, jejichž příslušníci periodicky překračují hranice států, a vyzývá smluvní strany, aby zahájily jednání směřující k jejich uzavření²⁰³. Jejich smyslem je chránit druhy živočichů, které sice překračují státní hranice a prospěla by jim mezinárodní spolupráce, nečiní tak ale „cyklicky a předvídatelně“ a nepovažují se proto za stěhovavé druhy ve smyslu článku I(1) Úmluvy CMS, a stěhovavé druhy, které nejsou zařazeny na seznam Přílohy II.

Na základě článku IV Úmluvy CMS bylo do současné doby uzavřeno celkem třináct regionálních mezinárodních dohod. Prvním stěhovavým druhem z Přílohy II, v jehož prospěch rozvinuly areálové státy mezinárodněprávní spolupráci, byla populace tuleň obecného ve Waddenském moři. V roce 1990 uzavřelo Nizozemsko, Německo a Dánsko mezinárodní dohodu s cílem dosáhnout a udržet příznivý zachovný status tuleňů obecných ve Waddenském moři, která o rok později vstoupila v platnost.

V roce 1991 byla v Londýně uzavřena **Dohoda o ochraně populací evropských netopýrů** (The Agreement on the Conservation of Populations of European Bats, EUROBATS)²⁰⁴, jejíž smluvní stranou se stala i Česká republika²⁰⁵. Článek III dohody EUROBATS upravuje základní povinnosti smluvních stran k ochraně netopýrů. Smluvní strany mají zakázat úmyslné chytání, držení nebo zabíjení netopýrů s výjimkou případů, kdy příslušný orgán takové jednání povolí, zajistit ochranu jejich stanovišť, hlavně zimovišť, lovišť a shromaždišť, zvyšovat povědomí veřejnosti o významu ochrany netopýrů, podporovat vědecký výzkum a vzájemnou spolupráci při výzkumu a ochraně netopýrů, brát v úvahu možné vlivy použití pesticidů na netopýry a podporovat nahrazení pro netopýry škodlivých látek k ošetřování dřeva šetrnějšími prostředky.

Podle původního znění dohody EUROBATS se netopýry rozuměly pouze evropské populace druhů čeledi vrápencovitých a netopýrovitých, vyskytující se v Evropě a ve svých neevropských areálových státech. Na třetím zasedání smluvních stran dohody EUROBATS, uskutečněném v roce 2000 v Bristolu ve Velké Británii, byla přijata změna dohody EUROBATS, podle které se pojem netopýři rozšiřuje na

evropské populace všech druhů řádu letounů, vyskytující se v Evropě a ve svých neevropských areálových státech. Povinnosti smluvních stran, které dohoda EUROBATS stanoví k ochraně netopýrů, se pokud jde o státy, pro které změna již vstoupila v platnost, týkají čtyřicet pět druhů z řádu letounů, zařazených na seznam Přílohy 1, který zahrnuje kromě druhů z čeledi vrápencovití a netopýrovití také druhy netopýr lysobřichý z čeledi embalonurovití, tadarida evropská z čeledi tadaridovití a *Rousettus aegyptiacus* z čeledi Pteropodidae.

Mezi **další mezinárodní dohody**, sjednané pod záštitou Úmluvy CMS, patří Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků (The Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds, AEWA)²⁰⁶, Dohoda o ochraně malých kytovců Baltského a Severního moře (The Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas, ASCOBANS)²⁰⁷, Dohoda o ochraně kytovců Černého moře, Středozemního moře a přilehlých oblastí Atlantiku (The Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Areas, ACCOBAMS)²⁰⁸ a Dohoda o ochraně albatrosů a buňňáků (The Agreement on the Conservation of Albatrosses and Petrels, ACAP)²⁰⁹.

Ve prospěch některých druhů migrujících živočichů byla v rámci Úmluvy CMS sjednána memoranda porozumění. Týkají se středoevropské populace dropa velkého, mořských želv afrického pobřeží Atlantického oceánu, mořských želv Indického oceánu a jihovýchodní Asie a druhů jeřáb bílý, koliha tenkozobá, rákosník ostřicový a jelen lesní bucharský.

4.6. Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (The Convention on Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, dále jen Bernská úmluva) byla vypracována v rámci Rady Evropy a otevřena k podpisu dne 19. září 1979 v Bernu. V platnost vstoupila dne 1. června 1982. Mezi její smluvní strany patří čtyřicet členských států Rady Evropy, ES a africké státy Maroko, Tunisko, Senegal a Burkina Faso. Pro Českou republiku vstoupila Bernská úmluva v platnost dne 1. června 1998.

Cílem Bernské úmluvy je chránit planě rostoucí rostliny, volně žijící živočichy a jejich přírodní stanoviště a podporovat vzájemnou spolupráci smluvních

stran v této oblasti²¹⁰. Zvláštní důraz je přitom kladen na ochranu ohrožených a zranitelných druhů, včetně ohrožených a zranitelných stěhovavých druhů²¹¹. K dosažení svých cílů upravuje Bernská úmluva jak obecnou ochranu všech druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů, tak zvláštní ochranu vybraných druhů planě rostoucích rostlin uvedených v Příloze I a volně žijících živočichů zařazených v Příloze II.

V rámci **obecné ochrany fauny a flóry** stanoví článek 2 Bernské úmluvy, že její „*smluvní strany přijmou nezbytná opatření, aby se populace planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů udržely na úrovni nebo přizpůsobily stavu, který odpovídá zejména ekologickým, vědeckým a kulturním požadavkům, a současně přihlížejí k požadavkům hospodářství a rekreace a k potřebám poddruhů, odrůd nebo forem místně ohrožených*“. Z ustanovení vyplývá, že smluvní strany mají na prvním místě a přednostně před uspokojením požadavků hospodářství a rekreace zabezpečit, aby stav populací planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů odpovídal zejména ekologickým, vědeckým a kulturním požadavkům.

Smluvní strany mají povinnost podniknout kroky k prosazení své celostátní politiky ochrany planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a přírodních stanovišť. Zvláštní pozornost přitom mají věnovat ohroženým a zranitelným druhům, zejména druhům endemickým, a ohroženým stanovištím²¹². K ochraně planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů mají smluvní strany přihlížet v rámci své politiky plánování a rozvoje a v opatřeních proti znečišťování²¹³. Smluvní strany mají povinnost podporovat vzdělání a šířit informace o potřebě zachování druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a jejich stanovišť²¹⁴. Bernská úmluva nestanoví podrobnosti o tom, jak mají smluvní strany naplňovat uvedené dílčí cíle. Záleží proto na každé z nich, jaký přístup zvolí k vypořádání se se svými závazky.

Bernská úmluva klade **důraz na ochranu stanovišť** a především stanovišť druhů planě rostoucích rostlin uvedených v Příloze I, stanovišť druhů volně žijících živočichů uvedených v Příloze II a ohrožených stanovišť. Ochranu stanovišť upravuje článek 4 Bernské úmluvy a stanoví, že „*smluvní strany mají povinnost přijmout vhodná a potřebná právní a správní opatření k zajištění zachování přírodních stanovišť všech druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů, zejména pak těch, jež jsou uvedeny v přílohách I a II, a k zajištění zachování ohrožených přírodních stanovišť*“²¹⁵. Smluvní strany mají v rámci své politiky plánování a rozvoje přihlížet k požadavkům na ochranu chráněných území tak, aby se

odvrátilo nebo co nejvíce omezilo jakékoli zhoršení situace v nich²¹⁶.

Smluvní strany se zavázaly věnovat zvláštní pozornost ochraně území, která jsou důležitá pro stěhovavé druhy volně žijících živočichů uvedené v Příloze II nebo v Příloze III a jsou vhodně umístěna na migračních tazích²¹⁷. Jedná se hlavně o zimoviště, místa odpočinku během tahu a místa, kde tažné druhy získávají potravu, rozmnožují se a línají či pelichají. Bernská úmluva zakotvuje závazek smluvních stran koordinovat vhodným způsobem jejich činnosti k ochraně přírodních stanovišť umístěných v pohraničních oblastech²¹⁸.

Článek 6 Bernské úmluvy ukládá smluvním stranám povinnost přijmout vhodná a potřebná právní a správní opatření k zajištění zvláštní ochrany druhů volně žijících živočichů uvedených v Příloze II a zakazuje záměrné poškozování a ničení míst, která jim slouží k rozmnožování nebo k odpočinku. Pro svou jednoznačnou formulaci se jedná o klíčové ustanovení Bernské úmluvy k ochraně stanovišť.

ES přijalo k implementaci Bernské úmluvy směrnici Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, kterou byla ustanovena soustava zvláštních oblastí ochrany NATURA 2000. Jejím prostřednictvím je na území členských států Evropské unie uskutečňována soustava Smaragd, tvořená oblastmi zvláštního zájmu ochrany přírody, která byla zřízena rezolucí Stálého výboru Bernské úmluvy v roce 1996.

Články 5 až 9 Bernské úmluvy upravují ochranu vybraných druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Článek 5 ukládá smluvním stranám povinnost přijmout vhodná a potřebná právní a správní opatření k zajištění **zvláštní ochrany druhů planě rostoucích rostlin uvedených v Příloze I**. U těchto druhů rostlin je zakázáno záměrné sbírání, trhání, odřezávání nebo vytrhávání i s kořeny. Každá smluvní strana má podle potřeby zakázat držení nebo prodej těchto druhů.

V souladu s článkem 6 mají smluvní strany povinnost přijmout vhodná a potřebná právní a správní opatření k zajištění **zvláštní ochrany druhů volně žijících živočichů uvedených v Příloze II**. U těchto druhů je zakázáno zejména:

- a) jakýmkoli způsobem je záměrně odchyťovat, držet a záměrně usmrcovat;
- b) záměrně poškozovat nebo ničit místa sloužící k rozmnožování nebo k odpočinku;
- c) záměrně vyrušovat volně žijící živočichy, zejména v době rozmnožování, odchovu mláďat a přezimování, pokud by šlo o vyrušování významné z hlediska cílů této úmluvy;
- d) záměrně ničit nebo odebírat vejce z volné přírody nebo si tato vejce ponechat, třeba prázdná;
- e) držet tyto živočichy a obchodovat s nimi v rámci vnitřního trhu, ať s živými či mrtvými exempláři,

včetně preparovaných živočichů nebo kterékoli jejich běžně rozpoznatelné části nebo odvozeniny, jestliže tento zákaz přispěje k účinnosti ustanovení tohoto článku.

Smluvním stranám je v souladu s článkem 7 Bernské úmluvy uloženo přijmout vhodná a potřebná právní a správní opatření k **zajištění ochrany druhů volně žijících živočichů uvedených v Příloze III**. Smluvní strany mají povinnost regulovat jejich využívání a přihlížet přitom k požadavkům článku 2 Bernské úmluvy. K opatřením, která smluvní strany činí, patří mimo jiné stanovení dob hájení volně žijících živočichů podle Přílohy III, dočasného nebo místního zákazu jejich využívání a pravidel jejich prodeje, držení za účelem prodeje, dopravy za účelem prodeje nebo nabídky k prodeji živých nebo mrtvých volně žijících živočichů těchto druhů.

Bernská úmluva nezakazuje usmrcování anebo odchyt jedinců druhů volně žijících živočichů uvedených v Příloze III, ukládá ale v článku 8 smluvním stranám povinnost vyloučit používání veškerých bezohledných prostředků odchytu a usmrcování a prostředků, které by mohly způsobit, že v místě vymizí nebo bude vážně rušena populace určitého druhu. Smluvní strany mají zvláště **zabránit používání prostředků stanovených v Příloze IV**, která obsahuje seznam zakázaných prostředků usmrcování, odchytu a ostatních forem využívání, pokud jde o savce, ptáky, sladkovodní ryby a raky.

Smluvní strany mohou za okolností upravených v článku 9 Bernské úmluvy stanovit **výjimky** z ustanovení článků 4, 5, 6, 7 a ze zákazu používání prostředků uvedených v článku 8. Stanovení výjimky předpokládá, že neexistuje jiné uspokojivé řešení a že to nebude na újmu přežití příslušné populace. Zároveň musí být splněn některý z vyjmenovaných důvodů. Výjimka může být stanovena především v zájmu ochrany rostlin a živočichů, za účelem předcházení vážným škodám na úrodě, dobytku, lesích, rybolovu, vodě a jiných formách majetku, v zájmu veřejného zdraví a bezpečnosti, bezpečnosti leteckého provozu nebo jiných vyšších veřejných zájmů, pro účely výzkumu a výuky, obnovení populace, vysazení do původního areálu výskytu a pro nutný odchov. Zprávu o stanovených výjimkách předkládají smluvní strany každé dva roky Stálému výboru Bernské úmluvy.

Bernská úmluva obsahuje zvláštní ustanovení o **ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů**²¹⁹. V případě stěhovavých druhů je mezinárodní spolupráce základním předpokladem úspěchu. Smluvní strany se proto zvláště zavázaly

koordinovat své snahy o ochranu stěhovavých druhů uvedených v přílohách II a III, jejichž areál rozšíření zasahuje na jejich území. Smluvní strany mají povinnost přijmout opatření s cílem zajistit, že doby hájení a další postupy, kterými se usměrňuje využívání stěhovavých druhů uvedených v Příloze III, budou dostatečné a vhodně upravené tak, aby vyhovovaly jejich potřebám.

Smluvní strany se zavázaly spolupracovat mezi sebou při implementaci Bernské úmluvy, kdykoli je to vhodné a zejména pokud by to mohlo zvýšit účinnost opatření, přijatých na jejím základě²²⁰, a podporovat a koordinovat výzkum související s jejím účelem²²¹. Kromě toho přijaly závazek podporovat vysazování druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů do původních areálů výskytu, pokud by to přispělo k zachování některého ohroženého druhu²²², a přísně kontrolovat vysazování nepůvodních druhů²²³.

Článkem 13(1) Bernské úmluvy byl ustanoven **Stálý výbor**, který odpovídá za její uplatňování. Stálý výbor se schází nejméně jednou za dva roky a v případě, kdy o to požádá většina smluvních stran. Je svoláván generálním tajemníkem Rady Evropy²²⁴. Všechny smluvní strany mohou být ve Stálém výboru zastoupeny jedním nebo dvěma delegáty s tím, že každá delegace má jeden hlas²²⁵. Každý členský stát Rady Evropy, který není smluvní stranou Bernské úmluvy²²⁶, může být ve Stálém výboru zastoupen jako pozorovatel bez hlasovacího práva²²⁷. Stálý výbor může na základě jednomyslného rozhodnutí vyzvat stát, který není členem Rady Evropy a není smluvní stranou Bernské úmluvy, aby na jeho schůzi vyslal své zástupce jako pozorovatele²²⁸. V postavení pozorovatele se mohou schůze Stálého výboru účastnit mezinárodní i národní vládní i nevládní orgány nebo subjekty, pokud jsou technicky kvalifikovány v oboru ochrany a zachování planě rostoucích rostlin nebo volně žijících živočichů a jejich stanovišť nebo péče o ně²²⁹. Předpokladem je, že nejméně tři měsíce před schůzí Stálého výboru uvědomí generálního tajemníka Rady Evropy o svém záměru být na schůzi Stálého výboru zastoupeni jako pozorovatelé. Jejich účast bude povolena, pokud nejméně jeden měsíc před schůzí Stálého výboru nesdělí dvě třetiny smluvních stran generálnímu tajemníkovi svou námítku. Po každé schůzi předává Stálý výbor zprávu o své práci a o uplatňování Bernské úmluvy Výboru ministrů Rady Evropy.

Úkolem Stálého výboru je především prověřovat ustanovení Bernské úmluvy a jejích příloh a zkoumat potřebné úpravy, předkládat smluvním stranám doporučení ohledně opatření, která mají být přijata pro účely Bernské úmluvy, doporučovat

vhodná opatření k zabezpečení trvalé informovanosti veřejnosti o činnosti vyvíjené v rámci Bernské úmluvy, předkládat Výboru ministrů Rady Evropy doporučení týkající se vyzvání států, které nejsou členy Rady Evropy, aby přistoupily k Bernské úmluvě, a podávat návrhy na zlepšení účinnosti této úmluvy, včetně návrhů na uzavření dohod, jež by zvýšily účinnou ochranu druhů nebo skupin druhů, se státy, které nejsou smluvními stranami Bernské úmluvy²³⁰.

Bernská úmluva stanoví postup při změně jejích článků²³¹ a příloh²³², urovnávání sporů²³³ a umožňuje smluvním stranám učinit za určitých okolností výhradu, týkající se některých druhů flóry nebo fauny, uvedených v přílohách I až III, nebo prostředků usmrcování, odchyty nebo jiného využívání podle Přílohy IV²³⁴. Bernská úmluva připouští, aby její smluvní strany přijaly k ochraně planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a jejich přírodních stanovišť opatření přísnější, než sama stanoví²³⁵.

Bernská úmluva patří mezi nejvýznamnější mezinárodní smlouvy k ochraně biologické rozmanitosti. Obsahuje obecnou ochranu všech druhů a zvláštní ochranu ohrožených druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Mezinárodněprávní ochrana rostlin byla přitom až do přijetí Bernské úmluvy spíše zastíněna pozorností, věnovanou ochraně volně žijících živočichů. Zvláštní důraz klade Bernská úmluva na ochranu stěhovavých druhů. Důležitý přínos Bernské úmluvy spočívá v pozornosti věnované ochraně přírodních stanovišť. K náležité implementaci Bernské úmluvy přispívají jednoznačně formulované povinnosti smluvních stran. Pravidelná setkávání Stálého výboru, svolávaná generálním tajemníkem Rady Evropy, předcházejí tomu, aby se Bernská úmluva stala „spící“ mezinárodní smlouvou. Mezi smluvní strany Bernské úmluvy patří ES, které její ustanovení implementovalo směrnicí Rady č. 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a k ochraně přírodních stanovišť založilo soustavu zvláštních oblastí ochrany NATURA 2000.

4.7. Úmluva o biologické rozmanitosti

Úmluva o biologické rozmanitosti (The Convention on Biodiversity, dále jen Úmluva CBD) představuje první mezinárodní smlouvu o ochraně a udržitelném využívání biologické rozmanitosti jako různorodosti mezi druhy, v rámci druhů a mezi ekosystémy. K vypracování mezinárodní smlouvy, která by se zabývala

otázkami biologické rozmanitosti, vyzýval dokument Naše společná budoucnost již v roce 1987. V letech 1984 až 1989 bylo několik návrhů vypracováno v rámci IUCN a v roce 1987 pověřil UNEP skupinu odborníků, aby zabývala její přípravou²³⁶. Úmluva o biologické rozmanitosti byla nakonec přijata dne 22. května 1992 v Nairobi a k podpisu byla poprvé předložena na Mezinárodní konferenci o životním prostředí a rozvoji v červnu 1992 v Riu de Janeiru. Při této příležitosti byla podepsána více než 150 státy a ES. Úmluva CBD vstoupila v platnost dne 29. prosince 1993. V současné době nese Úmluva CBD celkem 168 podpisů a má 188 smluvních stran. Česká republika podepsala Úmluvu CBD dne 4. června 1993 a její smluvní stranou se stala dne 3. prosince 1993.

Úmluva CBD sleduje tři základní cíle, a to ochranu biodiverzity, trvale udržitelný způsob využívání jejích složek a spravedlivé a rovnocenné rozdělení přínosů, plynoucích z využívání genetických zdrojů²³⁷. V zájmu **ochrany a trvale udržitelného využívání biodiverzity** mají smluvní strany v souladu se svými specifickými podmínkami a možnostmi rozvíjet národní strategie, plány a programy pro ochranu a trvale udržitelné využívání biodiverzity²³⁸ a začleňovat ochranu a trvale udržitelné využívání biodiverzity, jak to bude možné a vhodné, do příslušných oborových nebo mezioborových plánů, programů a opatření²³⁹. Smluvní strany mají určit složky biodiverzity důležité pro její ochranu a trvale udržitelné využívání²⁴⁰ a procesy a kategorie činností, které mají nebo by mohly mít na její ochranu a trvale udržitelné využití významné nepříznivé vlivy²⁴¹ a pravidelně a dlouhodobě je sledovat.

Úmluva CBD dává přednost ochraně *in situ* a zachování nebo obnově životaschopných populací druhů v jejich přirozeném prostředí²⁴². Za tímto účelem mají smluvní strany, pokud je to možné a vhodné, vytvořit systém chráněných území, vypracovat zásady pro jejich správu a podporovat trvale udržitelný a k životnímu prostředí citlivý rozvoj v oblastech přiléhajících k chráněným územím. V chráněných územích i mimo ně mají smluvní strany povinnost regulovat nebo pečovat o biologické zdroje významné pro ochranu biodiverzity. Smluvní strany mají podporovat ochranu ekosystémů a přírodních stanovišť a obnovovat poškozené ekosystémy. Dále mají smluvní strany podporovat udržování životaschopných populací druhů v jejich přirozeném prostředí, přijmout nezbytné právní normy k ochraně ohrožených druhů a podporovat jejich záchranu například prostřednictvím záchranných programů. Smluvní strany přijaly závazek nevysazovat, kontrolovat

nebo vyhubit cizí druhy, které ohrožují ekosystémy, přírodní stanoviště nebo druhy a regulovat a řídit rizika spojená s využíváním a zaváděním geneticky modifikovaných organismů.

Převážně k doplnění ochranných opatření *in situ* mají smluvní strany, nakolik je to možné a vhodné, přijmout opatření k ochraně složek biodiverzity mimo jejich přirozená stanoviště, tzv. *ex situ*²⁴³. Jedná se například o provozování zařízení pro výzkum a ochranu živočichů, rostlin a mikroorganismů nebo o opatření k obnově a záchraně ohrožených druhů a jejich vysazování do přirozených stanovišť.

Povinnosti smluvních stran jsou jak pokud jde o ochranu *in situ*, tak *ex situ* relativizovány formulací „*pokud je to možné a vhodné*“. Tím dochází k oslabení ustanovení Úmluvy CBD. Ochranná opatření však mají značné odborné a finanční nároky, jejichž zabezpečení je především pro rozvojové země obtížné. Tyto země by se zdráhaly stát se smluvními stranami, jestliže by úmluva formulovala jejich povinnosti bezpodmínečně. Účinná ochrana biodiverzity přitom vyžaduje společné úsilí co nejvíce států, včetně zapojení rozvojových zemí, ve kterých se nachází převážná část světové biodiverzity.

Preambule Úmluvy CBD potvrzuje **suverénní právo států na jejich biologické zdroje**. Článek 3 Úmluvy CBD deklaruje, že státy mají, v souladu s Chartou OSN a principy mezinárodního práva, suverénní právo využívat své vlastní zdroje v souladu s vlastní politikou životního prostředí a odpovědnost zajistit, aby aktivity v rámci jejich působnosti nebo dohledu nezpůsobily škody životnímu prostředí jiných států nebo za hranicemi národní jurisdikce. Preambule však zároveň stanoví, že státy jsou odpovědné za ochranu své biodiverzity a za užívání svých biologických zdrojů trvale udržitelným způsobem. V preambuli se smluvní strany dále přihlásily k myšlence, že biologická rozmanitost má svoji vnitřní hodnotu a význam pro vývoj a zachování životadárných systémů biosféry a konečně, že ochrana biodiverzity je společným zájmem lidstva.

Se suverénním právem států na jejich přírodní zdroje souvisí skutečnost, že **přístup ke genetickým zdrojům** podléhá národní legislativě a jeho stanovení je v pravomoci národních vlád²⁴⁴. Na druhou stranu ukládá Úmluva CBD smluvním stranám, aby usilovaly o vytvoření podmínek pro usnadnění přístupu ke genetickým zdrojům a jejich využití jinými smluvními stranami²⁴⁵. Přístup ke genetickým zdrojům musí vycházet ze vzájemně schválených podmínek²⁴⁶ a podléhá předchozímu kvalifikovanému souhlasu smluvní strany, která je poskytuje²⁴⁷.

Velká pozornost se v poslední době soustřeďuje na třetí základní cíl Úmluvy CBD, kterým je **spravedlivé a rovnocenné rozdělování přínosů z využívání genetických zdrojů**. Úmluva CBD ukládá smluvním stranám podniknout všechna proveditelná opatření k podpoře a urychlení přístupu ostatních smluvních stran a především rozvojových zemí k výsledkům a přínosům z využívání biotechnologií, založených na jimi poskytnutých genetických zdrojích, a to za rovnocenných a spravedlivých podmínek²⁴⁸. Příkladem je využívání genetických zdrojů, pocházejících z rozvojových zemí, ve farmaceutickém průmyslu. Zatím je však ustanovení Úmluvy CBD o spravedlivém a rovnocenném rozdělování přínosů z využívání genetických zdrojů naplňováno spíše zvolna.

Pokud mají rozvojové země plnit své povinnosti při ochraně a udržitelném využívání biodiverzity, je třeba, aby jim byla ze strany rozvinutých států poskytnuta odborná a finanční pomoc. Úmluva CBD upravuje závazek smluvních stran poskytnout anebo usnadnit ostatním smluvním stranám **přístup k technologiím nebo jim předat technologie**, které souvisejí s ochranou a trvale udržitelným využíváním biodiverzity²⁴⁹. Stejný závazek mají smluvní strany rovněž ve vztahu k technologiím nezbytným pro využívání genetických zdrojů. Každá smluvní strana má podniknout přiměřená legislativní, administrativní nebo politická opatření s cílem zajistit ostatním smluvním stranám a zvláště rozvojovým zemím, poskytujícím genetické zdroje, přístup k technologiím a předání technologií, včetně technologií chráněných patenty a jinými právy duševního vlastnictví, a to na základě vzájemně dohodnutých podmínek²⁵⁰. Kromě toho mají smluvní strany přijmout přiměřená legislativní, administrativní nebo politická opatření k tomu, aby také soukromý sektor usnadnil vládním institucím a soukromému sektoru rozvojových zemí přístup k technologiím, jejich předání a společný vývoj²⁵¹. Úmluva CBD chrání zájmy subjektů, které poskytují přístup k technologiím nebo je předávají, a stanoví, že přístup se má uskutečnit na základě vzájemné dohody za spravedlivých a maximálně výhodných podmínek²⁵².

Pokud jde o **financování** opatření k ochraně biologické rozmanitosti, upravuje Úmluva CBD nejprve povinnosti uložené všem smluvním stranám a dále dodatečné povinnosti adresované rozvinutým zemím. Všechny smluvní strany mají poskytnout finanční a jinou podporu činnostem na národní úrovni, zaměřeným na dosažení cílů Úmluvy CBD, činí tak ovšem v souladu se svými možnostmi a národními prioritami, plány a programy²⁵³. Rozvinuté země mají navíc poskytnout

rozvojovým zemím nové a dodatečné finanční zdroje, které jim umožní nejen plně pokrýt odsouhlasené zvýšené náklady potřebné při zavádění opatření k naplnění závazků z Úmluvy CBD, ale také mít prospěch z jejích ustanovení²⁵⁴. Uvedenou povinnost stanoví Úmluva CBD rozvinutým zemím s vědomím, že rozvojové země, pro které představuje hospodářský a sociální rozvoj a odstranění bídy převažující priority, splní své závazky v oblasti ochrany biodiverzity v rozsahu závislém na míře, v jakém budou rozvinuté státy naplňovat její ustanovení o finančních zdrojích a převodu technologií²⁵⁵.

Úmluva CBD požaduje ustanovení finančního mechanismu pro poskytování finančních zdrojů rozvojovým zemím na základě grantů nebo koncesí²⁵⁶. V současné době je však rozvojovým zemím poskytována finanční podpora na základě prozatímního finančního uspořádání prostřednictvím **Světového fondu životního prostředí** (Global Environment Facility, GEF), podporovaného Rozvojovým programem OSN, UNEP a Mezinárodní bankou pro obnovu a rozvoj²⁵⁷. Od roku 1999 byla na projekty k zabránění ubývání biodiverzity ze Světového fondu životního prostředí vynaložena částka rovná jedné miliardě amerických dolarů.

Úmluva CBD ukládá smluvním stranám řadu dalších povinností. Smluvní strany mají mimo jiné spolupracovat mezi sebou, podle možností a jak je to vhodné, v záležitostech týkajících se území mimo dosah národní působnosti a v ostatních záležitostech vzájemného zájmu²⁵⁸, usnadnit výměnu informací o ochraně a trvale udržitelném využívání biodiverzity²⁵⁹ a podporovat nezbytnou mezinárodní technickou a vědeckou spolupráci v této oblasti²⁶⁰. Další povinnosti smluvních stran souvisejí se vzděláváním, výchovou a výzkumem v souvislosti s ochranou a trvale udržitelným využíváním biodiverzity²⁶¹ a se seznamováním veřejnosti s významem biodiverzity a její ochrany²⁶².

Úmluva CBD ustanovila Konferenci smluvních stran, Sekretariát a Poradní orgán pro vědecké, technické a technologické záležitosti (Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice, dále jen SBSTTA). Úlohou **Konference smluvních stran** je sledovat a podporovat implementaci Úmluvy CBD²⁶³. Jako hlavní zdroj údajů jí slouží národní zprávy o opatřeních přijatých k implementaci ustanovení Úmluvy CBD a o jejich účinnosti při dosahování jejích cílů, předkládané pravidelně smluvními stranami²⁶⁴. Konference smluvních stran přijímá změny a doplnění Úmluvy CBD a jejích příloh, přijímá protokoly k Úmluvě CBD, posuzuje vědecké, technické a technologické rady ve věci biodiverzity

poskytnuté jí ze strany SBSTTA a zvažuje a podniká dodatečné akce, které se ukáží jako potřebné pro dosažení cílů Úmluvy CBD.

Do současné doby se uskutečnilo sedm řádných zasedání Konference smluvních stran, poprvé v roce 1994 v Nassau na Bahamách a dále v roce 1995 v Jakartě v Indonésii, v roce 1996 v Buenos Aires v Argentině, v roce 1998 v Bratislavě na Slovensku, v roce 2000 v Nairobi v Keni, v roce 2002 v Haagu v Nizozemsku a naposledy v roce 2004 v Kuala Lumpur v Malajsii, kde byly projednávány záležitosti horských ekosystémů, chráněných území a přenosu technologií. Osmé řádné zasedání Konference smluvních stran se uskuteční v březnu 2006 v Curitibě v Brazílii.

Dosud proběhlo jediné mimořádné zasedání Konference smluvních stran, jeho první část v roce 1999 v Cartageně v Kolumbii a druhá v roce 2000 v Montrealu v Kanadě. Při této příležitosti byl sjednán Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti, první a zatím jediný protokol k Úmluvě CBD. Jeho cílem je zajistit ochranu biologické rozmanitosti před možnými riziky spojenými s využíváním a přenosem živých modifikovaných organismů, které jsou výsledkem umělých genetických modifikací. Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti byl přijat dne 29. ledna 2000 a v platnost vstoupil dne 11. září 2003. Počet jeho smluvních stran je 125 a patří mezi ně i ES a Česká republika.

Konference smluvních stran je oprávněna vytvářet **pomocné orgány** nezbytné pro implementaci Úmluvy CBD²⁶⁵. V současné době působí několik pracovních skupin, zřízených Konferencí smluvních stran pro jednotlivé záležitosti spojené s implementací Úmluvy CBD. Jedná se o pracovní skupinu pro implementaci článku 8(j) Úmluvy CBD²⁶⁶, který vyzývá smluvní strany k ochraně a respektování tradičních znalostí domorodých a místních společenství a k zajištění spravedlivého rozdělení přínosů z využívání tradičních znalostí ve prospěch místních a domorodých společenství, o pracovní skupinu pro otázky přístupu ke genetickým zdrojům a rozdělování přínosů z jejich využívání²⁶⁷, která vypracovala návrh směrnic o přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivém rozdělování přínosů z jejich využívání, přijaté Konferencí smluvních stran na šestém zasedání v Haagu v roce 2002, o pracovní skupinu pro kontrolu implementace Úmluvy CBD²⁶⁸, zaměřenou na sledování implementace Úmluvy CBD a Strategického plánu, a pracovní skupinu pro záležitosti chráněných území²⁶⁹, zřízenou na posledním zasedání Konference smluvních stran v roce 2004 v Kuala Lumpur.

V odborných věcech radí Konferenci smluvních stran a pomocným orgánům **SBSTTA**. Mezi jeho hlavní úlohy patří poskytovat vědecké a technické hodnocení stavu biodiverzity, připravovat vědecké a technické hodnocení účinků opatření přijatých podle Úmluvy CBD, vyhledávat inovační, účinné a moderní technologie a znalosti, týkající se ochrany a trvale udržitelného využívání biodiverzity a poskytovat rady ve věci vědeckých programů a mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji²⁷⁰. Zatím poslední, v pořadí jedenácté zasedání SBSTTA se uskutečnilo na přelomu listopadu a prosince 2005 v Montrealu v Kanadě.

Montreal je sídelním městem **Sekretariátu** Úmluvy CBD, který pořádá a zajišťuje zasedání Konference smluvních stran, připravuje zprávy o plnění svých funkcí a předkládá je Konferenci smluvních stran, koordinuje svoji činnost s ostatními příslušnými mezinárodními orgány a vstupuje do takových administrativních a smluvních vztahů, které mohou být potřebné pro účinné plnění jeho funkcí, a vykonává další funkce, které mu uloží Konference smluvních stran²⁷¹.

Na šestém zasedání Konference smluvních stran byl přijat **Strategický plán pro Úmluvu CBD**. Smluvní strany se jeho prostřednictvím přihlásily k další, více účinné a koherentní implementaci tří hlavních cílů Úmluvy CBD tak, aby byla míra, v jaké dochází k ubývání biologické rozmanitosti, významně omezena do roku 2010, a to na světové, regionální i národní úrovni. Poslání Strategického plánu pro Úmluvu CBD bylo následně schváleno na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu v roce 2002. Strategický plán pro Úmluvu CBD vymezuje strategické cíle, o jejichž dosažení je třeba usilovat. Mezi ně patří vedoucí úloha Úmluvy CBD ve věcech biodiverzity na mezinárodní úrovni, zlepšení finančního, personálního, vědeckého, technického a technologického zajištění implementace Úmluvy CBD ze strany smluvních stran, vypracování národních strategií a akčních plánů pro biodiverzitu a začlenění zájmů ochrany biodiverzity do příslušných národních plánů, lepší porozumění významu biodiverzity a Úmluvy CBD a širší zapojení veřejnosti do procesu implementace. Na sedmém zasedání Konference smluvních stran v roce 2004 byl přijat rámcový plán pro dosažení úspěchu a pokroku při implementaci Strategického plánu pro Úmluvu CBD.

Úmluva CBD je pro svůj široký a jedinečný přístup nejvýznamnější mezinárodní smlouvou o biologické rozmanitosti. Vychází ze skutečnosti, že se převážná část biologické rozmanitosti nachází v rozvojových zemích, které nejsou schopné finančně a odborně zajistit její ochranu. Obrací se proto na rozvinuté státy a

žádá je o poskytnutí finančních prostředků a technologií rozvojovým zemím, které mají naopak umožnit přístup ke genetickým zdrojům na jejich území. Přínosy z využívání genetických zdrojů potom mají být spravedlivě rozdělovány tak, aby byly zohledněny zájmy rozvojových zemí, ze kterých genetické zdroje pocházejí. Úmluva CBD vytváří promyšlený systém vzájemných podnětů, zaměřených jak na rozvojové, tak na rozvinuté země. Rozvinuté země se mnohdy z pochopitelných důvodů zdráhají poskytnout finanční zdroje a technologie, jejich ochota v tomto ohledu je však pro ochranu biodiverzity naprosto nezbytná. Zachování biodiverzity je důležitým úkolem celého mezinárodního společenství. Biodiverzita má totiž kromě své vnitřní hodnoty také zásadní význam pro zajištění výživy a zdraví světové populace lidí, které jsou předpokladem pro hospodářský a sociální rozvoj, nutný především v rozvojových zemích.

Kapitola III.: Právo na ochranu biodiverzity v Evropské unii

1. Obecně k biodiverzitě a její ochraně v Evropské unii

Příroda v Evropě byla lidskou činností zasažena dříve než na ostatních kontinentech. Již od starověku probíhalo kácení lesů a vysoušení bažin a na začátku našeho letopočtu zmizel z Evropy lev jako jeden z prvních živočišných druhů, o který se zmenšila evropská biologická rozmanitost. V průběhu následujících staletí se biologická rozmanitost Evropy zvolna měnila. K jejímu významnému poklesu však došlo za několik posledních desetiletí. Hlavní příčinou je ubývání stanovišť a roztržení jejich sítě především v důsledku zemědělské činnosti, rozvoje dopravních cest a zvyšující se hustoty obyvatel.

V současné době zaznamenává evropská biologická rozmanitost různé vývojové směry. Stav populací některých dříve vysoce ohrožených druhů se postupně zlepšuje, zatímco u jiných druhů dochází nadále k prudkému ubývání. Na evropském území se částečně nachází dvě z třiceti čtyř světových „horkých míst biodiverzity“, oblast Středozemního moře a Kavkazu. Mezi ohrožené stanoviště patří nadále mokřady, a to i přes úsilí vyvíjené v rámci Ramsarské úmluvy, a polopřirozené traviny a stanoviště extenzivní zemědělské činnosti. Z dlouhodobého hlediska patří k největším hrozbám biologické rozmanitosti změna klimatu²⁷².

Dvacet pět států Evropy je členy Evropské unie. Biologická rozmanitost zemí Evropské unie je na přelomu století ohrožena hlavně zemědělstvím, lesnictvím a rybolovem, ale také rozvojem lidských sídel, průmyslem, dopravou a turistikou. Mezi ohrožené patří 38 % druhů ptáků a 45 % druhů evropských motýlů. Dopravní infrastruktura, intenzivní zemědělství, znečišťování a odvodňování ohrožují rozsáhlá území přirozených i polopřirozených stanovišť na území Evropské unie²⁷³.

Politika ochrany životního prostředí ES se rozvíjí od počátku sedmdesátých let minulého století. Rok po uspořádání přelomové konference o životním prostředí ve Stockholmu byl přijat první z řady akčních programů pro životní prostředí. V současné době běží již šestý akční program a biologická rozmanitost je jedním z hlavních předmětů jeho zaměření. Cíl, na který se upírá největší pozornost, je dosažení zastavení úbytku biologické rozmanitosti, ke kterému se v roce 2001

přihlásili nejvyšší představitelé Evropské unie na setkání v Gothenburgu. Byl začleněn do Evropské strategie udržitelného rozvoje, která implementuje v regionu zemí Evropské unie Úmluvu o biologické rozmanitosti.

Právo ES k ochraně životního prostředí se rozvíjelo o něco pomaleji než environmentální politika. Až do poloviny osmdesátých let minulého století neustanovovaly zřizovací smlouvy o záležitostech životního prostředí. Jednotný evropský akt, přijatý v roce 1986, doplnil Smlouvu o založení EHS o ustanovení článků 130r až 130t (dnešní články 174 až 176), které byly zařazeny do Hlavy XVI nazvané Životní prostředí (dnešní Hlava XIX). Tím byl v primárním komunitárním právu výslovně zakotven základ pro vydávání aktů komunitárních institucí v oblasti životního prostředí.

Těžiště práva ES k ochraně biologické rozmanitosti představují směrnice a nařízení jako závazné akty komunitárních institucí. Jejich prostřednictvím vytváří ES vlastní původní úpravu ochrany biologické rozmanitosti i implementuje mezinárodní smlouvy k ochraně biologické rozmanitosti, včetně Úmluvy o mokřadech, Úmluvy CITES, Úmluvy CMS, Úmluvy AEWA, Bernské úmluvy a Úmluvy o biologické rozmanitosti.

K ochraně biologické rozmanitosti přispívá ES svým členstvím v Úmluvě o boji proti desertifikaci v zemích trpících velkým suchem nebo desertifikací, zejména v Africe, a tím, že stojí v čele světového úsilí o omezování emisí skleníkových plynů, způsobujících globální oteplování.

V následujících částech se zabývám hlavními směrnicemi a nařízeními ES k ochraně biologické rozmanitosti. Protože směrnice a nařízení ES představují z hlediska práva České republiky nový a významný jev, věnuji se v obou případech nejdříve jejich obecné právní podstatě.

2. Směrnice ES k ochraně biodiverzity

2.1. Směrnice jako pramen práva

V souladu s článkem 249 Smlouvy ES je směrnice vymezena jako akt, který je pro členské státy závazný, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, volba forem a prostředků jeho dosažení je přitom ponechána na nich. Nejdůležitějšími směrnicemi ES k ochraně biologické rozmanitosti jsou Směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků (dále jen Směrnice o ptácích) a Směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (dále jen Směrnice o stanovištích).

Dosažení **výsledku určeného směrnicí** předpokládá, že členský stát přijme transpoziční opatření, promítající obsah směrnice do národního práva a zajistí jeho aplikaci a dodržování povinností, které z něj vyplývají. Samotné přijetí transpozičního opatření k dosažení výsledku sledovaného směrnicí nestačí, je třeba určit orgány, které budou transpoziční opatření aplikovat a stanovit sankce za porušování jím stanoveným povinností a postup jejich vymáhání. Instrukce, které aplikují transpoziční opatření, musejí být dostatečně zabezpečeny a obsazeny proškolenými pracovníky. Článek 1(e) Směrnice o ptácích ukládá členským státům, aby přijaly opatření k vytvoření obecné právní úpravy ochrany ptáků, zakazující jejich úmyslné usmrcování a odchyt. Zamezení úmyslnému usmrcování a odchytu ptáků je tedy výsledek, sledovaný článkem 1(e) Směrnice o ptácích. Prvním krokem členských států k jeho dosažení je zakotvit zákaz úmyslného usmrcování a odchytu ptáků ve vnitrostátním právu. Úprava zákazu ale sama o sobě nestačí, jeho skutečné dodržování vyžaduje určit sankce za jeho porušování a orgány, které je budou důsledně uplatňovat.

Ačkoli je stanoveno, že směrnice je co do výsledku závazná, je možné se od úpravy v ní obsažené za určitých okolností při transpozici **odchýlit**. K odchýlení může dojít buď přímo na základě Smlouvy ES nebo na základě samotné směrnice. Možnost odchýlení od směrnic přijatých za účelem ochrany životního prostředí na základě článku 175 Smlouvy ES je zakotvena v článku 176 Smlouvy ES, který stanoví:

„Ochranná opatření přijatá podle článku 175 nebrání tomu, aby každý členský stát zachovával nebo zaváděl přísnější ochranná opatření. Taková opatření musí být slučitelná s touto smlouvou. Oznamují se Komisi.“

Členské státy se tedy mohou odchýlit od výsledku, požadovaného Směrnicí o stanovištích, pokud bude jimi vydaná úprava přísnější a slučitelná se Smlouvou ES. Smlouva ES nevyžaduje, aby byla odchýlná úprava schvalována Komisí. Členské státy ji mají o odchýlné úpravě pouze uvědomit.

Členské státy se mohou při transpozici odchýlit i od úpravy Směrnice o ptácích, nikoli však na základě Smlouvy ES, ale na základě směrnice samotné. V souladu s článkem 14 Směrnice o ptácích mohou členské státy „*zavést přísnější ochranná opatření, než stanoví tato směrnice*“.

Článek 9 Směrnice o ptácích a článek 16 Směrnice o stanovištích výslovně připouštějí možnost členských států odchýlit se v taxativně vyjmenovaných případech od jimi požadovaného výsledku, pokud neexistuje jiné uspokojivé řešení. Členské státy mají pravidelně podávat Komisi zprávy o učiněných odchylkách.

Volnost členských států při volbě **formy** dosažení výsledku požadovaného směrnicí není bezvýjimečná. V souladu s judikaturou Evropského soudního dvora má mít transpoziční opatření formu obecně závazného právního předpisu s alespoň takovou právní silou, kterou měl právní předpis, dosud příslušnou záležitost v členském státě upravující²⁷⁴. Článek 13(2) Směrnice o stanovištích ukládá členským státům, aby zakázali držení a chov jedinců druhů živočichů v zájmu Společenství, vyžadujících přísnou ochranu. Transpoziční opatření, promítající ustanovení tohoto článku do českého národního práva musí mít formu zákona, neboť podle článku 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod platí, že každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nemůže být nucen činit, co zákon neukládá. Požadavky na formu transpozičního opatření tedy mohou vyplývat i z vnitrostátního práva.

Směrnice mívají obvykle následující **strukturu**: preambule, určení rozsahu působnosti směrnice, vymezení základních pojmů, vlastní úprava otázek spadajících do působnosti směrnice, závěrečná a doplňková ustanovení adresovaná členským státům, doplňková ustanovení adresovaná orgánům ES a přílohy.

Preambule stanoví článek Smlouvy ES, na jehož základě byla směrnice přijata. Tento článek se označuje jako **právní základ směrnice** a lze z něj usoudit, zda se členské státy mohou odchýlit od výsledku, jehož dosažení směrnice požaduje,

na základě Smlouvy ES. Pokud byla směrnice k ochraně životního prostředí přijata na základě článku 175 Smlouvy ES, mohou se členské státy odchýlit od výsledku, jehož dosažení směrnice požaduje, aniž je v ní tato možnost zmíněna, a to za předpokladu, že jimi přijatá úprava je přísnější. Členské státy proto mohou například přijmout přísnější podmínky pro udělování licencí zoologickým zahradám, než požaduje směrnice Rady 1999/22/ES o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách, ačkoli tato možnost ze směrnice samotné nevyplývá²⁷⁵.

Které otázky se úpravou obsaženou ve směrnici řídí, určuje **rozsah působnosti směrnice**, vymezený zpravidla v některém z jejích prvních článků. Směrnice o ptácích vymezuje svoji působnost v článku 1, podle kterého se týká „ochrany všech druhů ptáků, přirozeně se vyskytujících ve volné přírodě na evropském území členských států, na něž se vztahuje Smlouva“. Z uvedeného ustanovení vyplývá, že do předmětu úpravy Směrnice o ptácích nespadá ochrana druhů ptáků, využívaných v hospodářství. Z rozsahu působnosti směrnice o ptácích je výslovně vyloučeno Grónsko. Někdy mohou samy členské státy určitý okruh vztahů z rozsahu působnosti směrnice vyjmout. Podle článku 2 Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách se zoologickou zahradou rozumí trvalé zařízení, kde mohou být živočichové volně žijících druhů vystaveni veřejnosti sedm nebo více dní v roce, s výjimkou zařízení, která členské státy vyjmou z působnosti této směrnice, pokud nevystavují větší počet živočichů nebo druhů a výjimka neohroží cíle této směrnice.

Pravidelně nejrozsáhlejší část směrnice tvoří ustanovení věnovaná **vlastní úpravě otázek spadajících do její působnosti**. Směrnice k ochraně biologické rozmanitosti obvykle adresují práva a povinnosti členským státům a vyzývají je k přijetí určitých opatření. Článek 2 Směrnice o ptácích stanoví:

„Členské státy přijmou opatření nezbytná k tomu, aby populace druhů uvedených v článku 1 byly zachovány na úrovni nebo přivedeny na úroveň, která odpovídá zejména ekologickým, vědeckým a kulturním požadavkům, přičemž budou brát v úvahu hospodářské požadavky a požadavky rekreace.“

Také článek 6 Směrnice o stanovištích se obrací na členské státy.

„Pro zvláštní oblasti ochrany stanoví členské státy nezbytná ochranná opatření zahrnující v případě potřeby odpovídající plány péče vypracované speciálně pro dané lokality nebo integrované do jiných plánů rozvoje a vhodná opatření právního, správního nebo smluvního charakteru, která odpovídají

ekologickým požadavkům typů stanovišť uvedených v Příloze I a druhů uvedených v Příloze II, jež se na těchto lokalitách vyskytují.“

Výjimečně jsou ve směrnicih na ochranu biologické rozmanitosti práva a povinnosti formulačně adresovány přímo účastníkům právních vztahů. Příkladem takové úpravy může být článek 4(2) Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách.

„Každá zoologická zahrada musí mít licenci do čtyř let po vstupu této směrnice v platnost nebo u nových zoologických zahrad před jejich zpřístupněním veřejnosti.“

Ustanovení směrnice mohou být do transpozičního opatření převzata doslovně nebo mohou být při promítání přeformulována. Doslovné převzetí článků směrnice do transpozičních opatření je používáno méně často. Prosté okopírování směrnice není na místě, pokud jsou otázky spadající do její působnosti upraveny alternativně. V takovém případě je na členském státu, aby si v souladu s místními podmínkami a zvyky vybral, kterou z alternativních úprav bude transponovat. Členské státy mohou například volit, zda v transpozičním opatření, promítajícím obsah Směrnice o stanovištích, upraví pro zvláštní oblasti ochrany ochranná opatření správní, právní nebo smluvní povahy. Rovněž je na členském státu, aby zvažil potřebu stanovit pro zvláštní oblasti ochrany plány péče. Pokud se členský stát rozhodne existenci plánů péče zakotvit, může si vybrat, zda budou vypracovávány zvlášť pro dané lokality nebo zda budou integrovány do jiných plánů rozvoje.

Závěrečná a doplňková ustanovení stanoví členským státům lhůtu, do kdy mají směrnici transponovat. S nedodržením lhůty pro transpozici směrnice spojuje komunitární právo řadu nepříznivých následků, jako je bezprostřední účinek směrnice, nepřímý účinek směrnice, odpovědnost členského státu vůči jednotlivci a riziko, že bude členský stát žalován před ESD pro porušení Smlouvy ES. Přitom platí, že vznik těchto následků nezabavuje členský stát povinnosti směrnici náležitě transponovat.

Někdy směrnice stanoví okamžik, do kterého musí nabýt transpoziční opatření, přijatá členskými státy, účinnosti. Činí tak například článek 9(1) Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách:

„Členské státy uvedou v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto

směrnici nejpozději do 9. dubna 2002. Neprodleně o tom uvědomí Komisi.“

Přijetí transpozičních opatřeních, případně nabytí jejich účinnosti mají členské státy oznámit Komisi. Směrnice o ptácích, Směrnice o stanovištích i Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách žádají členské státy, aby Komisi sdělily znění hlavních ustanovení vnitrostátních právních předpisů, přijatých v oblasti působnosti směrnice. Dvě posledně uvedené směrnice ukládají navíc členským státům, aby jimi přijatá transpoziční opatření obsahovala odkaz na směrnici, kterou promítají, nebo aby byl takový odkaz učiněn při jejich úředním vyhlášení. Odkazem na směrnice plní uvedenou povinnost zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny²⁷⁶ a zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad (dále jen zákon o zoologických zahradách)²⁷⁷.

Směrnice o ptácích²⁷⁸ i Směrnice o stanovištích²⁷⁹ obsahují povinnost členských států podávat pravidelně Komisi zprávu o provádění vnitrostátních předpisů vydaných na jejich základě, tzv. reporting. Jak Směrnice o ptácích²⁸⁰, tak Směrnice o stanovištích²⁸¹ stanoví povinnost Komise vypracovat souhrnnou zprávu o jejich implementaci.

Směrnice o ptácích i Směrnice o stanovištích využívají **příloh**. Například Směrnice o stanovištích má šest příloh, na které ve svých ustanoveních odkazuje. Tyto přílohy tvoří její závaznou část.

Členské státy musí dodržovat pravidla platná pro **náležitou transpozici a implementaci směrnice**. Směrnici lze považovat za náležitě transponovanou a implementovanou, jestliže je včas a plně dosaženo výsledku požadovaného směrnici, a to jak z hlediska formálně právního, tak z hlediska aplikačně praktického²⁸².

Předpokladem náležité transpozice je včasné **přijetí transpozičního opatření**, které správně promítá obsah směrnice. Pro posouzení, zda bylo transpoziční opatření přijato včas, je rozhodující lhůta uvedená ve směrnici. Politické, právní nebo administrativní překážky neobstojí jako důvod pro neprovedení transpozice směrnice a neodvrátí možný postih členského státu za porušení Smlouvy ES. Česká republika se vyhnula hrozícím sankcím za nedodržení transpoziční lhůty, když krátce před dnem svého vstupu do Evropské unie, ke kterému měla zajistit transpozici a implementaci většiny směrnic, přijala novelu zákona o ochraně přírody a krajiny, promítající obsah Směrnice o ptácích a Směrnice o stanovištích²⁸³.

Kromě včasnosti přijetí transpozičního opatření je další podmínkou náležité transpozice správné promítnutí obsahu směrnice do vnitrostátního práva. Platí, že obsah transpozičního opatření musí významově přesně odpovídat obsahu směrnice. Článek 6(3) první věta Směrnice o stanovištích stanoví:

„Jakýkoli plán nebo projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, a to buď samostatně, nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty, podléhá odpovídajícímu posouzení jeho důsledků pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany.“

Směrnice o stanovištích by nebyla transponována správně, pokud by přijaté transpoziční opatření například nepromítalo její slova „*nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty*“. V takovém případě by posuzování důsledků pro lokalitu nepodléhalo plány či projekty, které na ni mají samostatně jen menší vliv, ale mohly by ji významně ovlivnit, pokud by se jejich působení přidalo ke vlivům, působícím na lokalitu ze strany jiných plánů nebo projektů.

Transpoziční opatření musí být přijato v náležité formě, kterou je zpravidla forma obecně závazného právního předpisu, který má alespoň takovou právní sílu, jakou měl v příslušném členském státě předpis, dosud upravující problematiku, která je předmětem promítané směrnice. Členské státy mají povinnost směrnici transponovat i v případě, že výsledku, jehož dosažení požaduje, je fakticky dosaženo.

Náležité promítnutí obsahu směrnice do transpozičního opatření je prvním krokem, který musí členský stát učinit při implementaci směrnice. Členské státy mají dále povinnost zajistit aplikaci transpozičního opatření, dodržování povinností, které z něj vyplývají, a efektivní vymahatelnost práv, vyplývajících z transpozičního opatření²⁸⁴. Je nezbytné určit orgány, které budou uplatňovat transpoziční opatření a dohlížet nad plněním jím uložených povinností, stanovit procesní pravidla a upravit sankce za porušování povinností, vyplývajících z transpozičního opatření.

Státy musí určit **orgány aplikující transpoziční opatření**. Mohou k tomu zřídit nové instituce nebo pověřit některé ze stávajících. Směrnice o ptácích, Směrnice o stanovištích ani Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách neupravují žádné bližší pokyny pro jejich určení. Výslovně vyzývá členské státy ke stanovení příslušných orgánů Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách²⁸⁵. V rámci její náležité implementace musí členské státy mimo jiné rozhodnout, které orgány pověří udělováním licencí pro

provozování zoologických zahrad. Transpoziční opatření k jejímu promítnutí, které by pouze zakotvovalo povinnost zoologické zahrady mít licenci, aniž by stanovilo, kdo ji vydává, by nebylo možné uplatňovat.

Součástí náležité implementace směrnice je povinnost členského států zajistit, že budou dodržovány povinnosti, které byly do národních právních předpisů začleněny v rámci jejího promítání. V této souvislosti je hlavním úkolem členských států upravit **system sankcí**. Směrnice o ptácích ani Směrnice o stanovištích se o sankcích vůbec nezmiňují, Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách obsahuje pouze obecné ustanovení článku 8:

„Členské státy stanoví sankce použitelné při porušení vnitrostátních ustanovení přijatých podle této směrnice. Sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.“

Pokud členský stát selže při transpozici nebo implementaci směrnice, vystavuje se nebezpečí vzniku **nepříznivých následků**, mezi které patří bezprostřední účinek směrnice, nepřímý účinek směrnice, odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci a řízení pro porušení Smlouvy ES.

Nenáležitá transpozice nebo implementace směrnic ES k ochraně životního prostředí je důvodem až jedné třetiny všech případů porušení povinností z komunitárního práva členskými státy. Velká část z nich se přitom týká nenáležité transpozice či implementace směrnic k ochraně přírody. Například ve věci nenáležité transpozice či implementace Směrnice o ptácích vynesl Evropský soudní dvůr již více než třicet rozsudků²⁸⁶. Jejich přínosem bylo mimo jiné lepší objasnění a upřesnění povinností z této směrnice vyplývajících.

Řízení pro porušení Smlouvy ES je účinným nástrojem k donucení členských států k nápravě nedostatků transpozice či implementace směrnic, neboť může vyústit až v uložení paušální pokuty nebo opakovaného penále²⁸⁷. Nevýhodou řízení pro porušení Smlouvy ES je naproti tomu jeho zdoluhavost. Jeho průměrná délka činí tři až čtyři roky²⁸⁸.

Řízení pro porušení Smlouvy ES má **několik fází**, jejichž smyslem je zajistit, aby členský stát co nejrychleji uvedl své národní právo do souladu s právem komunitárním. Řízení pro porušení Smlouvy ES je zahajováno Komisí, která upozorní členský stát na skutečnost, že neprovedl náležitou transpozici či implementaci směrnice, a poskytne mu lhůtu ke zjednání nápravy. Pokud členský stát vytýkané nedostatky neodstraní, může na něj Komise podat žalobu pro porušení

Smlouvy ES k ESD. Zjistí-li ESD nenáležitou transpozici či implementaci směrnice, deklaruje ve svém rozsudku porušení Smlouvy ES. V souladu s článkem 228(1) Smlouvy ES má každý členský stát povinnost učinit veškerá opatření, která vyžaduje splnění rozsudku ESD. Členský stát má proto povinnost zajistit náležitou transpozici a implementaci příslušné směrnice. Pokud tak ovšem členský stát ani v tomto případě neučiní, může mu být dalším rozsudkem ESD uložena **paušální pokuta nebo opakované penále**.

Komise sestavuje každoročně zprávu o monitorování aplikace komunitárního práva, která zahrnuje údaje o řízeních pro porušení Smlouvy ES za předchozí rok. Zpráva Komise o monitorování aplikace komunitárního práva z roku 2004²⁸⁹ uvádí mimo jiné následující případy řízení pro porušení Smlouvy ES, související s nenáležitou implementací směrnic k ochraně přírody. ESD deklaroval rozsudkem z 27. února 2003 porušení Smlouvy ES Belgií, která neprovedla náležitou implementaci Směrnice o ptácích. Také Irsko a Španělsko se Komise rozhodla předvolat k ESD pro nenáležitou implementaci Směrnice o ptácích. Španělsku Komise navíc vytýká, že připouští používání nevýběrových metod odchyty, které může vést k odchyty živočichů v zájmu Společenství, které vyžadují přísnou ochranu, včetně kriticky ohroženého endemického druhu rys pardálový. Mezi nedávné rozsudky, vynesené ESD v souvislosti s nenáležitou implementací směrnic k ochraně přírody, patří rozsudek ze dne 20. října 2005 ve věci Komise v. Velká Británie²⁹⁰, kterým ESD deklaruje, že Velká Británie selhala při plnění povinností, které vyplývají ze Směrnice o stanovištích, neboť nepřijala ve stanovené lhůtě všechna opatření nezbytná pro její úplnou a správnou implementaci.

Otázky **ochrany biologické rozmanitosti** upravují tři již na několika místech zmíněné směrnice, Směrnice o ptácích, Směrnice o stanovištích a Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách, a dále Směrnice Rady 83/129/EHS o dovozu kůží z některých druhů tuleních mláďat a výrobků z nich odvozených do členských států. Uvedenými směrnice se budu podrobněji zabývat v následující části a zaměřím se hlavně na Směrnici o ptácích a Směrnici o stanovištích, které mají rozhodující význam pro ochranu biologické rozmanitosti právem ES.

2.2. Směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků

Obavy z ubývání populací ptačích druhů vedly k přijetí Směrnice o ptácích v roce 1979²⁹¹. Směrnice stanoví povinnosti členských států v oblasti ochrany ptáků všech druhů, přirozeně se vyskytujících ve volné přírodě na evropském území členských států ES, a jejich stanovišť. Některým druhům ptáků mají členské státy povinnost zajistit vyšší úroveň ochrany. Směrnice o ptácích je společně se Směrnicí o stanovištích základním nástrojem pro naplňování závazků, které ES vyplývají z mezinárodních smluv k ochraně biologické rozmanitosti, včetně Bernské úmluvy, Úmluvy CMS a Úmluvy o biologické rozmanitosti. Zároveň je prostředkem k dosažení cíle zastavit do roku 2010 pokles biologické rozmanitosti tak, jak jej stanovili vrcholní představitelé členských států Evropské unie v Gothenburgu v roce 2001.

Článek 1 Směrnice o ptácích vymezuje její působnost a stanoví, že se týká ochrany všech druhů ptáků, přirozeně se vyskytujících ve volné přírodě na evropském území členských států ES, a vztahuje se na ptáky, jejich vejce, hnízda a stanoviště. Směrnice se neuplatňuje v Grónsku.

Směrnice o ptácích stanoví obecnou povinnost členských států přijmout **opatření k zachování populací všech druhů ptáků** podle článku 1 na úrovni nebo k jejich přivedení na úroveň, která odpovídá zejména ekologickým, vědeckým a kulturním požadavkům s tím, že v úvahu budou vzaty hospodářské požadavky a požadavky rekreace²⁹².

Směrnice zakotvuje povinnost států chránit stanoviště všech druhů ptáků podle článku 1 a zachovávat, případně obnovovat jejich rozlohu a rozmanitost²⁹³. Členské státy mají především zřizovat chráněná území, udržovat a pečovat o stanoviště uvnitř chráněných území i mimo ně, obnovovat zničené biotopy a vytvářet nové²⁹⁴.

Článek 4(1) Směrnice o ptácích stanoví povinnost členských států přijmout **zvláštní opatření k ochraně stanovišť druhů ptáků, uvedených v Příloze I**. Na seznam Přílohy I bylo zařazeno 173 druhů a 21 poddruhů ptáků²⁹⁵, které jsou:

- (a) ohrožené vyhoubením,
- (b) citlivé vůči specifickým změnám na jejich stanovištích,
- (c) pokládáné za vzácné vzhledem k málo početným populacím nebo prostorově omezenému místnímu rozšíření nebo
- (d) vyžadují zvláštní pozornost z důvodu specifického charakteru jejich stanovišť.

Členské státy mají především označit nejvhodnější území jako zvláště chráněné oblasti pro ochranu těchto druhů. Tyto oblasti se označují běžně jako **ptačí oblasti** nebo zkratkou SPA z anglického spojení Special Protection Areas.

Článek 4(2) Směrnice o ptácích požaduje, aby členské státy přijaly obdobná opatření pro pravidelně se vyskytující **stěhovavé druhy ptáků**, nezařazené do Přílohy I. Členské státy mají tedy označit nejvhodnější území jako zvláště chráněné oblasti pro ochranu těchto druhů. Půjde především o zimoviště tažných ptáků, místa, kde odpočívají při tahu, a místa, kde se rozmnožují. Zvláštní pozornost mají členské státy věnovat mokřadům, které jsou stěhovavými ptáky často vyhledávány, a zejména mokřadům mezinárodního významu.

Směrnice o ptácích nestanoví podrobná kritéria pro určení, která území jsou nejvhodnější pro vyhlášení za zvláště chráněné oblasti. Začátkem osmdesátých let proto spojili své úsilí odborníci BirdLife International, Komise a členských států a sestavili **seznam významných ptačích území** (Important Bird Areas Inventory), který slouží jako vodítko pro členské státy při vyhlášení ptačích oblastí a pro Komisi při zjišťování, zda členské státy plní své závazky z článku 4 Směrnice o ptácích. Seznam významných ptačích území byl od té doby několikrát revidován, zatím naposledy v roce 2000²⁹⁶.

Nejasnosti ohledně povinností členských států přispěly zpočátku k pomalému **postupu vyhlášení ptačích oblastí**. Od roku 1979, kdy byla směrnice přijata, do roku 1986 vyhlásily členské státy pouze 309 ptačích oblastí. Jejich počet vzrostl do roku 1991 na 667. Významného pokroku bylo dosaženo mezi roky 1991 a 1996. Podle údajů z května 1996 činil počet vyhlášených ptačích oblastí již 2702. Během následujících pěti let stoupl jejich počet jen mírně na 2941, podle údajů z dubna 2001. Vstup nových členských států přispěl k dalšímu nárůstu počtu vyhlášených ptačích oblastí. Podle údajů z října 2004 jich bylo vyhlášeno celkem 4002 s tím, že 3664 ptačích oblastí připadá na původních patnáct zemí Evropské unie²⁹⁷. K březnu 2005 dosáhl celkový počet vyhlášených ptačích oblastí čísla 4161 a jejich celková rozloha činila 381 652 km².

Jako důvody pokroku ve vyhlášení ptačích oblastí, ke kterému došlo od počátku devadesátých let, se uvádí přijetí Směrnice o stanovištích, která zahrnuje ptačí oblasti do soustavy NATURA 2000, zřízení finančního nástroje LIFE ve prospěch projektů na ochranu životního prostředí, rozšíření počtu členů Evropské unie a předvolávání členských států k ESD pro selhání při plnění povinností

uložených směrnicemi k ochraně přírody²⁹⁸.

Nejvíce uspěly při vyhlášení ptačích oblastí státy Belgie, Dánsko, Nizozemsko a Lucembursko, jejichž soustavy ptačích oblastí lze považovat za téměř úplné. Pouze v těchto čtyřech státech a Finsku pokrývají ptačí oblasti více než 70 % plochy významných ptačích území. Soustavy ptačích oblastí ostatních států dosud nelze považovat za dokončené. Ze zemí původní patnáctky se se závazky ze Směrnice o ptácích zatím nejhůře vypořádává Francie, která vyhlásila jako ptačí oblasti pouhých 2 % svého území a pokryla jimi jen 22 % plochy významných ptačích území. Některé nové členské státy Evropské unie, zejména Slovensko, Litva, Lotyšsko, Estonsko a Slovinsko, zahrnuly velkou část svého území do ptačích oblastí, které kryjí 88 % až 94 % plochy významných ptačích území na jejich území. Jen malý pokrok byl do současné doby dosažen při vyhlášení mořských lokalit za ptačí oblasti. Ptačí oblasti vyhlášené všemi členskými státy pokrývají dohromady 44 % plochy významných ptačích území²⁹⁹.

Úspěšnost členských států při označování ptačích oblastí je možné hodnotit také z hlediska jednotlivých druhů. Stanoviště některých druhů podle Přílohy I jsou ve velké míře zahrnuta do ptačích oblastí. To platí hlavně pro ptačí druhy, obývající mokřadní oblasti a také pro druhy endemické a druhy, které se na území členských států vyskytují jen velmi omezeně. Mezi zástupce naposledy uvedených druhů patří například orlosup bradatý, jehož všechny hnízdící populace na území Evropské unie jsou pokryty ptačími oblastmi. V malé míře jsou naopak součástí soustavy ptačích oblastí stanoviště ptačích druhů z Přílohy I, které se vyskytují na zemědělsky obdělávaných územích. Například jen 30 % hnízdících populací dropa malého je zahrnuto do ptačích oblastí³⁰⁰.

Mezinárodní nevládní organizace BirdLife International, která spolupracuje s Komisí ES při ochraně ptáků, vyskytujících se na území Evropské unie, vypracovala a schválila v průběhu devadesátých let minulého století **akční plány** (Species Action Plans) pro dvacet tři nejvíce ohrožených evropských ptačích druhů, zařazených na seznam Přílohy I. Akční plány získaly podporu z finančního nástroje LIFE-Nature. Podle zprávy o implementaci akčních plánů, kterou BirdLife International vypracoval v roce 2004, bylo významného pokroku dosaženo při naplňování osmnácti akčních plánů. Nejlépe se podařila implementace akčních plánů pro druhý buňňák madeirský, pelikán kadeřavý a koliha tenkozobá, ke zlepšení však došlo jen u prvních dvou z nich, zatímco stav populací kolihy tenkozobé se zhoršil. Celkově se podle údajů

BirdLife International zlepšil stav populací dvanácti druhů, u šesti druhů se zhoršil a u tří druhů zůstal stejný. Mezi druhy, u kterých došlo ke zlepšení, patří kromě zmíněných ještě například kormorán malý, sup hnědý, racek Audouinův a kachnice bělohlavá. Naopak zhoršení se týká mimo jiné druhů drop velký, husa malá, čírka úzkozobá nebo rákosník ostřicový³⁰¹.

Česká republika jako nově přistupující stát měla povinnost transponovat Směrnici o ptácích ke dni vzniku svého členství v Evropské unii a od téhož okamžiku zajišťovat její implementaci. V souladu s tím měla do 1. května 2004 označit nejvhodnější území jako ptačí oblasti. Návrh ptačích oblastí připravovala od roku 2000 Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci s Českou společností ornitologickou. Návrh zahrnoval čtyřicet jedna oblastí o celkové rozloze 702 194 ha, která odpovídá 8,9 % rozlohy České republiky. Průměrná rozloha jednotlivých ptačích oblastí činí přibližně 17 000 ha, největší je ptačí oblast Šumava, pokrývající téměř 97 000 ha.

Pro výběr území k vyhlášení jako ptačí oblasti, byla použita tři kritéria. Podle nich mělo být jako ptačí oblasti označeno:

1. Pět nejlepších lokalit pro ptačí druh, uvedený na seznamu Přílohy I Směrnice o ptácích. Jedná se o lokality, které pravidelně hostí nejméně 1% celostátní populace druhu z Přílohy I Směrnice o ptácích. Zároveň je stanoven nejmenší počet párů, který se musí v lokalitě vyskytovat, aby byla vyhlášena jako ptačí oblast. Jsou to tři páry u velkých druhů nepěvců, šest párů u středních a malých druhů nepěvců a dvanáct párů u pěvců.
2. Pravidelné shromaždiště nejméně 1% tahové populace stěhovavého druhu.
3. Pravidelné shromaždiště nejméně 20 000 stěhovavých vodních ptáků jednoho či více druhů.

Omezení na pět nejlepších oblastí pro ptačí druh z Přílohy I Směrnice o ptácích, uvedené v prvním kritériu, může být porušeno u celosvětově ohrožených druhů ptáků, u kterých je žádoucí, aby ptačí oblasti zahrnovaly významnou část jejich hnízdicích populací.

Článek 5 Směrnice o ptácích stanoví povinnost členských států přijmout **opatření nezbytná k ochraně všech druhů ptáků**, které se přirozeně vyskytují ve volné přírodě na evropském území členských států Evropské unie. Členské státy mají zakázat hlavně jejich úmyslné usmrcování a odchyt, úmyslné ničení nebo poškozování jejich hnízd a vajec nebo odstraňování hnízd, sběr jejich vajec ve volné přírodě a jejich držení, úmyslné vyrušování zejména v době rozmnožování a

odchovu mláďat a držení druhů ptáků jejichž lov a odchyt je zakázán.

Článek 6 Směrnice o ptácích ukládá členským státům povinnost zakázat **obchod** s živými nebo mrtvými ptáky všech druhů, které se přirozeně vyskytují ve volné přírodě na evropském území členských států Evropské unie, s jejich snadno rozpoznatelnými částmi a odvozeninami. Členské státy mají přijmout opatření k zákazu jejich prodeje a k zákazu jejich přepravy, držení či nabízení za účelem prodeje.

Obchod není zakázán u druhů ptáků, zařazených na seznamu Přílohy III/1 za předpokladu, že ptáci byli legálně odchyceni nebo usmrceni³⁰². Příloha III/1 zahrnuje například druhy kachna divoká, koroptev polní, bažant obecný a holub hřivnáč.

U druhů vedených na seznamu Přílohy III/2 mohou členské státy obchod povolit za předpokladu, že ptáci byli legálně odchyceni nebo usmrceni³⁰³. Členské státy přitom mají povinnost stanovit určitá omezení obchodu. Příloha III/2 obsahuje devatenáct druhů a poddruhů ptáků, mezi které patří například čírka obecná, lžičák pestrý, polák velký, tetřívek obecný, tetřev hlušec, lyska černá a sluka lesní. Otázku udělení povolení obchodu s ptáky těchto druhů má členský stát nejdříve projednat s Komisí. Pokud Komise zaujme nesouhlasné stanovisko, předloží členskému státu odůvodněné doporučení, které je ale pro členský stát právně nezávazné.

Lov ptáků upravuje článek 7 Směrnice o ptácích. Národní právo členských států může připouštět lov ptáků druhů zařazených do Přílohy II. Ta zahrnuje celkem osmdesát jedna druhů a poddruhů ptáků a má dvě části. Příloha II/1 obsahuje druhy, které mohou být loveny na území všech členských států Evropské unie³⁰⁴. Na seznamu Přílohy II/1 jsou zastoupeny mimo jiné druhy husa polní, husa velká, kachna divoká, čírka obecná, čírka modrá, koroptev polní, lyska černá, bažant obecný, sluka lesní a holub hřivnáč. Naproti tomu druhy podle Přílohy II/2 mohou být loveny ve členských státech, které jsou v příloze u jejich jmen uvedeny³⁰⁵. Jedná se například o druhy husa běločelá, jeřábek lesní, tetřívek obecný, tetřev hlušec, racek chechtavý, holub doupňák, hrdlička lesní, sojka obecná, straka obecná, havran polní a vrána obecná.

Právní předpisy členských států mají upravovat pravidla lovu a členské státy mají zajistit, že lov bude probíhat v souladu s těmito pravidly a se „*zásadami rozumného využívání a ekologicky vyvážené regulace příslušných ptáčích druhů*“³⁰⁶. Zejména mají členské státy povinnost zajistit, že ptáci nebudou loveni v době rozmnožování, odchovu mláďat a návratu na hnízdiště. Česká republika stanovila v

rámci transpozice článku 7 Směrnice o ptácích nově dobu lovu u straky obecné a vrány obecné.

Členské státy mají v souladu s článkem 8 Směrnice o ptácích povinnost zakázat při lovu a odchytu ptáků používání všech prostředků, zařízení a metod, jimiž jsou ptáci ve velkém měřítku nebo nevýběrovým způsobem chytáni nebo usmrcováni nebo jejichž použití by mohlo způsobit vymizení druhů v určitých územích³⁰⁷. Členské státy zároveň zakáží lov z vyjmenovaných dopravních prostředků³⁰⁸.

Článek 9 Směrnice o ptácích dovoluje členským státům, aby se v případě, že „*neexistuje jiné uspokojivé řešení*“ odchýlily od jejich ustanovení o ochraně, obchodu a lovu ptáků. **Odchýlení** je přípustné jen z taxativně vyjmenovaných důvodů. Jedná se mimo jiné o zájem veřejného zdraví a bezpečnosti, bezpečnosti leteckého provozu, předcházení závažných škod na zemědělském, lesním nebo vodním hospodářství, ochrany rostlin a živočichů. Odchytky nemohou být obecné povahy, musí být specifikovány v souladu s ustanovením článku 9(2) Směrnice o ptácích. Členské státy předkládají Komisi každoročně zprávu o odchylkách.

Směrnice o ptácích vyzývá členské státy, aby podpořily **výzkum** a jakoukoli činnost, nezbytnou pro ochranu všech druhů ptáků přirozeně se vyskytujících na evropském území členských států Evropské unie, pro využívání jejich populací a péči o ně. Příloha V uvádí témata, kterým mají členské státy věnovat při podporování výzkumu zvláštní pozornost.

Směrnice o ptácích ukládá členským státům, aby pravidelně každé tři roky předkládaly Komisi zprávu o provádění vnitrostátních předpisů vydaných na základě Směrnice o ptácích³⁰⁹. Sama Komise vypracovává na základě údajů poskytnutých členskými státy souhrnnou zprávu o implementaci Směrnice o ptácích³¹⁰.

Směrnice o ptácích představuje jeden ze základních právních předpisů ES k ochraně biologické rozmanitosti. V zájmu zlepšení stavu populací volně žijících ptáků klade důraz na ochranu jejich stanovišť. Zvláštní pozornost přitom věnuje druhům ohroženým, citlivým a vzácným a také všem druhům stěhovavým. V jejich prospěch mají členské státy vyhlášovat ptačí oblasti a v nich zajistit vhodná ochranná opatření. Za více než dvacet pět let své platnosti přinesla Směrnice o ptácích **určité úspěchy při ochraně volně žijících ptáků**.

Za spíše úspěšnou ji lze považovat, pokud jde o druhy uvedené v Příloze I. K tomu přispěly také akční plány podporované z finančního nástroje LIFE-Nature. Dobrá zkušenost s akčními plány by mohla v příštích letech vést k jejich vypracování

i pro další druhy ptáků, jejichž zachování vyžaduje zvláštní opatření. Zjištění takových druhů předpokládá sledování stavu populací ptačích druhů a jeho vývojových směrů. Příprava a uskutečňování akčních plánů počítá s nezbytným finančním zajištěním.

Přes vynaložené úsilí zůstává neuspokojivý stav druhů ptáků, kteří se vyskytují v zemědělsky obdělávané krajině. Některé státy přitom jen zdráhavě přistupují k vyhlášení ptačích oblastí na územích, kde požadavky ochrany ptáků narážejí na nároky zemědělské výroby. K důslednějšímu postupu by je pravděpodobně vedly další případy zahájených řízení pro porušení Smlouvy ES. Potřebná je rovněž další integrace potřeb ochrany ptáků do zemědělské politiky ES. Další motivování zemědělců k respektování potřeb ptáků a jejich zapojení do ochranného úsilí by jistě cílům ochrany ptáků prospělo. Pozornost by se v příštích letech měla zaměřit také na vytváření dosud neúplné soustavy ptačích oblastí v mořských lokalitách.

Ve znepokojivé míře ubývají stále stěhovavé druhy ptáků migrující na velké vzdálenosti. V jejich případě však nestačí provádět ochranná opatření jen na území členských států Evropské unie. Jednotlivé členské státy i Evropská unie by proto měly rozvíjet mezinárodní spolupráci k ochraně stěhovavých druhů ptáků, a to především v rámci Úmluvy CMS. Jako její smluvní strany mohou navrhopvat rozšíření příloh této úmluvy o další stěhovavé druhy. Kromě toho mohou podporovat přistoupení dalších států k již uzavřeným dohodám ve prospěch stěhovavých druhů ptáků a dávat podnět ke sjednání dalších dohod.

V současné době se Směrnice o ptácích uplatňuje na území dvaceti pěti států Evropy. Pod její ochranou jsou nyní další druhy zařazené do Přílohy I v souvislosti s přistoupením nových států. V tomto ohledu přispělo rozšíření Evropské unie k rozvoji ochrany biologické rozmanitosti. Nové členské státy přitom mohou čerpat při provádění národních předpisů vydaných na základě Směrnice o ptácích ze zkušeností zemí původní patnáctky. Podporovat by přitom měly hlavně integraci potřeb ochrany ptáků do národních plánů rozvoje, výzkum a vzdělávání a spolupráci mezi orgány veřejné moci, nevládními organizacemi a všemi dotčenými skupinami, včetně zemědělců, myslivců a dalších. Důležité je také informování široké veřejnosti o stavu volně žijících ptáků, o jejich způsobu života a o hrozbách, kterým čelí. Především tím lze přispět k lepšímu pochopení nutnosti zachovat a chránit volně žijící ptáky.

2.3. Směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

2.3.1. Úvod

Směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin byla přijata dne 21. května 1992. Její zásadní přínos spočívá v založení ekologické soustavy NATURA 2000, která má klíčový význam pro ochranu biologické rozmanitosti Evropské unie. **Základním cílem** Směrnice o stanovištích je přispět k zajištění biologické rozmanitosti prostřednictvím ochrany přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin na evropském území členských států Evropské unie. Opatření, která členské státy přijmou v rámci její implementace mají dosáhnout zachování nebo obnovy příznivého stavu z hlediska ochrany u přírodních stanovišť, druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v zájmu Společenství³¹¹.

Typem přírodních stanovišť v zájmu Společenství se rozumí typy přírodních stanovišť na evropském území členských států, které:

- (a) jsou ve svém přirozeném areálu ohroženy vymizením,
- (b) mají malý přirozený areál v důsledku svého ústupu nebo již beztak omezeného výskytu nebo
- (c) představují výjimečné příklady jedné nebo více z následujících biogeografických oblastí: alpská, atlantská, kontinentální, makaronéská a středomořská³¹².

Stav přírodního stanoviště z hlediska ochrany se považuje za příznivý, pokud jsou zároveň splněny následující podmínky:

- (a) jeho přirozený areál rozšíření a plochy, které v jeho rámci pokrývá, jsou stabilní nebo se zvětšují,
- (b) specifická struktura a funkce, které jsou nezbytné pro jeho dlouhodobé zachování, existují a pravděpodobně budou v dohledné době existovat nadále a
- (c) stav jeho typických druhů z hlediska ochrany je příznivý³¹³.

Za druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v zájmu Společenství se považují druhy ohrožené, druhy zranitelné, druhy vzácné, druhy endemické a druhy vyžadující zvláštní pozornost z důvodu specifického charakteru svého stanoviště³¹⁴. Stav druhu z hlediska ochrany se považuje za příznivý, pokud jsou splněny všechny níže uvedené podmínky:

- (a) údaje o populační dynamice druhu naznačují, že se dlouhodobě udržuje jako životaschopný prvek svého přírodního stanoviště,
- (b) přirozený areál rozšíření druhu není a pravděpodobně nebude v dohledné době omezen a
- (c) existují a pravděpodobně budou v dohledné době existovat dostatečně velká stanoviště k dlouhodobému zachování jeho populací³¹⁵.

2.3.2. Soustava NATURA 2000

Článek 3(1) Směrnice o stanovištích zřizuje soustavu NATURA 2000, tvořenou ptačími oblastmi podle Směrnice o ptácích a zvláštními oblastmi ochrany podle Směrnice o stanovištích. Jejím účelem je zachovat nebo obnovit **příznivý stav z hlediska ochrany** u typů přírodních stanovišť v zájmu Společenství, zařazených v Příloze I, a u druhů živočichů a rostlin v zájmu Společenství, zařazených v Příloze II³¹⁶. Příloha I obsahuje seznam typů přírodních stanovišť v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany. Zahrnuje více než 250 jednotlivých typů stanovišť, mezi kterými jsou nejhojněji zastoupeny mokřady a dále lesy a přirozená a polopřirozená travinná společenstva. Příloha II vyjmenovává druhy živočichů a rostlin v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyznačení zvláštních oblastí ochrany. Do Přílohy II je zahrnuto přibližně 200 druhů a poddruhů živočichů a 430 druhů a poddruhů rostlin. U některých druhů či poddruhů živočichů jako je vlk obecný nebo poddruh muflona *Ovis orientalis musimon* jsou do Přílohy II zařazeny jejich geograficky oddělené populace.

Členské státy mají povinnost vyhlásit na svých územích v souladu s postupem podle článku 4 Směrnice o stanovištích **zvláštní oblasti ochrany**, označované také zkratkou SAC z anglického výrazu Special Areas of Conservation, pro typy stanovišť z Přílohy I a živočišné a rostlinné druhy z Přílohy II.

Jako první krok mají členské státy sestavit **národní seznam lokalit**, ve kterých se vyskytují typy stanovišť z Přílohy I nebo druhy živočichů nebo rostlin z Přílohy II³¹⁷. Za tímto účelem musí členské státy nejprve zjistit místa výskytu těchto typů stanovišť a druhů na svém území a poté z nich vybrat v souladu s kritérii stanovenými v Příloze III ta, která zařadí na připravovaný seznam. Při výběru lokalit pro typy stanovišť mají členské státy vycházet ze zastoupení příslušného typu stanoviště v posuzované lokalitě, z rozlohy lokality pokryté tímto typem stanoviště v poměru k celkové rozloze typu přírodního stanoviště na jejich území a z ekologické

kvality stanoviště. Při výběru lokalit pro druhy živočichů a rostlin se mají členské státy řídit početností a hustotou populace daného druhu v hodnocené lokalitě v poměru k jeho populaci na celém území členského státu, z ekologické kvality lokality ve vztahu k tomuto druhu a ze stupně izolace populace druhu ve vztahu k přirozenému areálu jeho rozšíření.

Státy původní patnáctky měly povinnost předložit Komisi jimi vypracované národní seznamy lokalit do tří let od zveřejnění Směrnice o stanovištích, tj. do června 1995. Česká republika měla svůj národní seznam předložit do dne vstupu do Evropské unie. Ve skutečnosti byl český národní seznam teprve koncem prosince 2004 schválen vládou a v únoru 2005 předložen Komisi. Nařízení vlády obsahující národní seznam lokalit vyšlo ve Sbírce zákonů pod číslem 132/2005 Sb. a účinnosti nabylo 15. dubna 2005.

Příprava **českého národního seznamu** vyžadovala provedení rozsáhlého mapování a probíhala souběžně se shromažďováním odborných podkladů pro označování ptačích oblastí. Koordinováním prací byla na podzim roku 1999 pověřena Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a do postupu byly zapojeny správy chráněných krajinných oblastí a národních parků, univerzity, Česká akademie věd, muzea, řada oslovených odborníků a vybrané nevládní organizace. Výsledky mapování z celého území České republiky byly shromážděny, zpracovány a vyhodnoceny. Pro zjištěné typy přírodních stanovišť a druhy rostlin a živočichů byly vybrány lokality, vhodné k zařazení do národního seznamu. Odborné podklady byly připravovány zvlášť pro biogeografické oblasti, kontinentální a panonskou, do kterých území České republiky spadá. Do kontinentální biogeografické oblasti patří převážná část České republiky, panonská biogeografická oblast zasahuje jen na území jižní Moravy.

Převážná část **mapování** druhů živočichů podle Přílohy II se uskutečnila během roků 2000 a 2001. Z výsledků vyplynulo, že se na území České republiky vyskytuje sedmdesát šest z celkového počtu dvě stě druhů živočichů podle Přílohy II. Ve větším počtu jsou zastoupeni brouci, motýli, měkkýši, ryby, obojživelníci a savci, mezi které patří mimo jiné netopýři, sysel obecný, bobr evropský, tchoř stepní, vlk obecný, rys ostrovid, vydra říční a medvěd hnědý.

Rovněž většina druhů rostlin byla mapována v letech 2000 až 2001. Na území České republiky se vyskytuje celkem čtyřicet druhů rostlin z Přílohy II. Mezi ně patří například koniklec otevřený, včelník rakouský, sinokvět chrpovitý, střevíčník

pantoflíček, pelyněk jihomoravský, lipnice jesenická, zvonek český, hvozdík moravský a mečík bahenní.

Velká pozornost se soustředila na mapování typů přírodních stanovišť, které začalo v roce 2001. Jeho výsledkem bylo zjištění výskytu šedesáti typů přírodních stanovišť. Zastoupena jsou hlavně lesní stanoviště a přirozené a polopřirozené traviny, ale také vrchoviště, rašeliniště a slatiniště, sladkovodní stanoviště, skalní stanoviště a jeskyně a vřesoviště a křoviny mírného pásu.

K 1. červnu 2005 zařadila Česká republika na svůj národní seznam 864 lokalit. Jejich rozloha činila téměř 725 000 ha, což odpovídá 9,2 % její celkové rozlohy. Více než dvě třetiny plochy těchto lokalit se překrývá s již dříve vyhlášenými zvláště chráněnými územími.

Do národních seznamů zařazují členské státy lokality pouze na základě zjištěných údajů a výskytu typů přírodních stanovišť podle Přílohy I a druhů živočichů a rostlin podle Přílohy II a kritérií uvedených v Příloze III. Do národního seznamu mají být zahrnuta **nejhodnotnější území** bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem nebo uživatelem. Soustava NATURA 2000 se proto dotýká zemědělců, lesníků a myslivců, kteří se mnohdy obávají omezení, která jim z vyhlášení zvláštních oblastí ochrany v rámci soustavy NATURA 2000 vyplynou. Jejich podpora a spolupráce se státními orgány ochrany přírody i nevládními organizacemi má přitom pro úspěch soustavy NATURA 2000 zásadní význam. Členské státy si tuto skutečnost uvědomují a v květnu 2002 podepsalo všech dvacet pět států Deklaraci z El Teide, ve které mimo jiné prohlašují, že budou podporovat povědomí o soustavě NATURA 2000 a její pochopení a rozvoj partnerství v rámci širokého okruhu zainteresovaných jednotlivců i organizací. Kromě toho se vyslovují pro integraci potřeb soustavy NATURA 2000 do ostatních politik ES.

Z národních seznamů předložených členskými státy Komisi se vybírají **lokality významné pro Společenství**, označované také zkratkou SCI z anglického spojení Sites of Community Importance. Jako lokalita významná pro Společenství bude určena lokalita, které v biogeografickém regionu, k němuž náleží, významně přispívá k zachování nebo obnově příznivého stavu z hlediska ochrany u typu přírodního stanoviště z Přílohy I nebo u druhu z Přílohy II, k soudržnosti soustavy NATURA 2000 nebo k zachování jeho biologické rozmanitosti. Význam lokalit navržených členskými státy v národním seznamu se tedy vždy posuzuje z hlediska biogeografického regionu, do kterého patří. Území členských států spadá do několika

biogeografických regionů, a to boreálního, atlantského, kontinentálního, panonského, alpského, středomořského a makaronéského.

Lokality významné pro Společenství vybírá Komise ve spolupráci s členskými státy a postupuje přitom podle **kritérií** uvedených v Příloze III³¹⁸. Platí, že všechny lokality navržené členskými státy, ve kterých se vyskytují prioritní typy přírodních stanovišť nebo prioritní druhy, mají být označeny za lokality významné pro Společenství³¹⁹. **Prioritními typy přírodních stanovišť** se rozumí typy přírodních stanovišť ohrožené vymizením, které se vyskytují na evropském území členských států Evropské unie a za jejichž ochranu má ES zvláštní odpovědnost vzhledem k podílu jejich přirozeného areálu rozšíření na tomto území³²⁰. Prioritní typy přírodních stanovišť jsou v Příloze I označeny hvězdičkou. Na území České republiky se vyskytuje dvacet prioritních typů přírodních stanovišť, mezi kterými jsou nejvíce zastoupena lesní stanoviště a přirozené a polopřirozené traviny. **Prioritními druhy** se rozumí druhy, které jsou na evropském území členských států Evropské unie ohrožené a za jejichž zachování má ES zvláštní odpovědnost vzhledem k podílu jejich přirozeného areálu rozšíření na tomto území³²¹. Také prioritní druhy jsou v Příloze II označeny hvězdičkou. V České republice se vyskytuje celkem dvacet dva prioritních druhů, z toho je osm prioritních druhů živočichů včetně druhu rak kamenáč, vlk obecný a medvěd hnědý a čtrnáct prioritních druhů rostlin.

Při hodnocení ostatních lokalit zařazených na národním seznamu, než jsou lokality s výskytem prioritních typů přírodních stanovišť nebo prioritních druhů, a zjišťování, zda je vhodné je zahrnout mezi lokality významné pro Společenství, se vezmou v úvahu následující kritéria: význam lokality na národní úrovni, důležitost lokality pro migrující živočichy, skutečnost, zda se lokalita rozkládá přes státní hranice, celková rozloha lokality, počet typů přírodních stanovišť podle Přílohy I a druhů podle Přílohy II, které se v ní vyskytují, a ekologický význam lokality pro příslušný biogeografický region nebo celé území Evropské unie³²².

Komise měla vypracovat a schválit seznam lokalit významných pro Společenství do šesti let od zveřejnění Směrnice o stanovištích³²³, tj. do tří let od doby, do kdy jí měly členské státy předložit své národní seznamy, to znamená do června 1998. Ve vztahu k novým členským státům platí jiné pravidlo. V jejich případě má Komise přijmout seznam lokalit významných pro Společenství do tří let od jejich vstupu do Evropské unie.

Co nejdříve potom co byla lokalita z národního seznamu přijata Komisí jako

lokalita významná pro Společenství a nejpozději do šesti let od této doby je členský stát povinen ji **vyhlásit jako zvláštní oblast ochrany**³²⁴. Státy původní patnáctky proto měly vyhlásit lokality významné pro Společenství jako zvláštní oblasti ochrany do června 2004. Česká republika má na vyhlášení zvláštních oblastí ochrany rovněž šest let od přijetí lokalit z jejího národního seznamu za lokality významné pro Společenství.

Z předchozích odstavců vyplývá významná odlišnost mezi postupem vyhlášení zvláštních oblastí ochrany podle Směrnice o stanovištích a označováním ptačích oblastí podle Směrnice o ptácích. Nejvhodnější území pro vyhlášení jako ptačí oblasti totiž vybírají samy členské státy a Komise pouze dohlíží, zda označily dostatečný počet území o náležité rozloze. Naproti tomu území, která mají být vyhlášena jako zvláštní oblasti ochrany vybírá Komise ve spolupráci se členským státem. Výběr lokalit k vyhlášení za zvláštní oblasti ochrany probíhá ve dvou stupních. Členské státy nejdříve předkládají národní seznam lokalit, sestavený výhradně na základě vědeckých poznatků o výskytu typů přírodních stanovišť podle Přílohy I a druhů podle Přílohy II a kritérií, uvedených v Příloze III. Lokality, zařazené v národním seznamu, pak hodnotí Komise z hlediska jejich významu pro Společenství v rámci příslušného biogeografického regionu.

Článek 5 Směrnice o stanovištích upravuje postup Komise v případě zjištění, že národní seznam předložený některým členským státem nezahrnuje lokalitu, na které se vyskytuje některý prioritní typ přírodního stanoviště nebo prioritní živočišný či rostlinný druh a která je podle spolehlivých vědeckých poznatků nezbytná pro jeho zachování. Komise zahájí s členským státem konzultace a pokud členský stát svůj národní seznam nedoplní, předloží návrh na výběr příslušné lokality za lokalitu významnou pro Společenství Radě, která o něm jednomyslně rozhodne. Vzhledem k potřebě zajistit území s prioritními typy stanovišť nebo prioritními druhy ochranu, uplatňuje se na příslušnou lokalitu již v průběhu konzultací až do rozhodnutí Rady článek 6(2) Směrnice o stanovištích a doba konzultací i doba pro rozhodnutí Rady jsou omezeny lhůtami, které dohromady trvají devět měsíců.

Klíčový význam má **článek 6 Směrnice o stanovištích**, který představuje rámec pro ochranu lokalit a řeší vztah mezi ochranou a využíváním přírody v duchu zásady udržitelného rozvoje. Článek 6(1) upravuje povinnost členských států učinit nezbytná ochranná opatření a podle článku 6(2) mají členské státy přijmout opatření k vyloučení poškozování stanovišť a vyrušování druhů. Článek 6(3) a 6(4) se zabývá

posuzováním důsledků plánů a projektů pro lokalitu a sleduje integraci potřeb ochrany přírody do rozhodování o hospodářském rozvoji. V následující stati se podrobněji zabývám jednotlivými odstavci článku 6 Směrnice o stanovištích v souladu s výkladem, který k němu vydalo ES³²⁵ a zprávou Komise o implementaci Směrnice o stanovištích z roku 2004³²⁶.

Článek 6(2), 6(3) a 6(4) Směrnice o stanovištích se uplatňuje i **na ptačí oblasti**, které se staly součástí soustavy NATURA 2000, a nahradil tak ustanovení článku 4(4) Směrnice o ptácích, které členským státům ukládalo povinnost přijmout opatření k předcházení znečišťování nebo poškozování stanovišť ptáků v ptačích oblastech³²⁷. Článek 6(1) Směrnice o stanovištích o povinnosti členských států přijmout ochranná opatření se na ptačí oblasti nevztahuje a v tomto ohledu zůstávají pro ptačí oblasti v platnosti ustanovení článku 4(1) a (2) Směrnice o ptácích.

Článek 6(1) Směrnice o stanovištích se na lokality **uplatňuje od okamžiku** jejich vyhlášení jako zvláštních oblastí ochrany. Článek 6(2), 6(3) a 6(4) Směrnice o stanovištích se naproti tomu na lokality vztahuje už od jejich označení za lokality významné pro Společenství, aby se předešlo jejich znehodnocení do doby než budou vyhlášeny jako zvláštní oblasti ochrany³²⁸.

Česká republika byla vyzvána, aby již od svého vstupu do Evropské unie zajistila ochranu stanovišť zařazených do svého národního seznamu, tedy ještě dříve než Komise vybere některé z nich jako lokality významné pro Společenství. Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny proto zakotvil v § 45b předběžnou ochranu evropsky významných lokalit a stanovil, že poškozování evropsky významné lokality zařazené do národního seznamu je zakázáno. V § 45h a 45i zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny je upraveno posuzování důsledků koncepcí a záměrů na evropsky významné lokality s tím, že evropsky významnou lokalitou se rozumí také lokalita, která byla zařazena do národního seznamu. Tato ustanovení však nebylo možné uplatňovat až do 15. dubna 2005, kdy byl národní seznam vydán a nabyl účinnosti.

Článek 6(1) Směrnice o stanovištích upravuje **ochranná opatření**, která mají členské státy ve vztahu k zvláštním oblastem ochrany učinit a stanovit:

„Pro zvláštní oblasti ochrany stanoví členské státy nezbytná ochranná opatření zahrnující v případě potřeby odpovídající plány péče vypracované speciálně pro dané lokality nebo integrované do jiných plánů rozvoje a vhodná opatření právního, správního nebo smluvního charakteru, která odpovídají ekologickým požadavkům typů přírodních stanovišť uvedených v Příloze I a druhů uvedených v

Příloze II, jež se na těchto lokalitách vyskytují.“

Cílem ochranných opatření je v souladu s článkem 2(2) Směrnice o stanovištích zachování nebo obnova příznivého stavu z hlediska ochrany u přírodních stanovišť, druhů živočichů a rostlin v zájmu Společenství. Ochranná opatření mají odpovídat „*ekologickým požadavkům typů přírodních stanovišť uvedených v Příloze I a druhů uvedených v Příloze II, jež se na lokalitách vyskytují*“. Ekologické požadavky jednotlivých typů přírodních stanovišť a druhů jsou různé. V některých případech se mohou ekologické požadavky lišit i v rámci jednoho druhu, například v průběhu životního cyklu jeho příslušníků nebo během ročních období.

Článek 6(1) uvádí dvě formy ochranných opatření, totiž **plány péče a vhodná opatření právního, správního či smluvního charakteru**. Ochranná opatření v podobě plánů péče mají členské státy přijmout „*v případě potřeby*“ a nejsou tedy nezbytná. Plány péče mohou být vypracovány zvlášť pro příslušné lokality nebo integrovány do plánů rozvoje. Naproti tomu nejméně jeden z druhů opatření, buď právní, správní či smluvní, jsou členské státy povinny přijmout. Zda přijmou jen jeden či více druhů a které zůstává na jejich vůli.

V souladu s **článkem 6(2)** Směrnice o stanovištích mají členské státy v souladu se zásadou prevence „*přijmout vhodná opatření, aby v oblastech zvláštní ochrany vyloučily poškozování přírodních stanovišť a stanovišť druhů a vyrušování druhů, pro něž jsou tato území určena, pokud by takové vyrušování mohlo být významné ve vztahu k cílům směrnice*“.

Účelem opatření je **předejít poškozování přírodních stanovišť a stanovišť druhů a vyrušování druhů v lokalitách**. Platí, že opatření mají být implementována i mimo lokality, pokud by vnější událost mohla způsobit poškozování stanovišť nebo vyrušování druhů uvnitř lokalit. Členské státy mají závazek vyloučit poškozování přírodních stanovišť a vyrušování druhů, pro které jsou lokality určeny. Povinnost členských států se proto nevztahuje na předcházení poškozování jiných stanovišť nebo vyrušování jiných druhů, které se vyskytují v lokalitě.

Při zjišťování, jaké poškozování stanovišť a vyrušování druhů má členský stát vyloučit, je rozhodující, zda by poškozování mohlo ovlivnit stav přírodního stanoviště z hlediska ochrany a zda by vyrušování mohlo ovlivnit stav druhu z hlediska ochrany. Příznivý stav ochrany u stanoviště nebo druhu je cílem směrnice,

vůči kterému vztahu má být poškozování stanoviště nebo vyrušování druhu posuzováno. U vyrušování druhů navíc platí, že členské státy mají předcházet takovému vyrušování, které by mohlo být pro stav druhu z hlediska ochrany významné. Nemá proto povinnost vyloučit například mírné či ojedinělé vyrušování, pokud ho nelze hodnotit jako významné.

Článek 6(3) a 6(4) Směrnice o stanovištích upravuje **posuzování důsledků plánů či projektů na lokality a schvalování plánů či projektů, které na ně mají nepříznivý vliv**. Podle první věty článku 6(3) platí, že:

„Jakýkoli plán či projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, a to buď samostatně nebo společně s jinými plány nebo projekty, podléhá odpovídajícímu posouzení důsledků pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany.“

Směrnice o stanovištích nedefinuje pojmy plán a projekt, oba jsou ale vykládány velmi široce. Projektem se rozumí nejen stavby, ale například i záměr zavést v oblasti intenzivní způsob zemědělství. Plány se týkají hlavně funkčního využití území, může jít o plány vodního či lesního hospodářství nebo plány dopravních sítí.

Z režimu článku 6(3) jsou vyňaty plány nebo projekty, které s určitou lokalitou přímo souvisí nebo jsou pro péči o ni nezbytné. Směrnice o stanovištích zde má na mysli především plány péče podle článku 6(1). Pokud by ale byl plán péče integrován do plánu rozvoje, budou ostatní součásti plánu rozvoje podléhat posouzení svých důsledků pro lokalitu podle článku 6(3) Směrnice o stanovištích.

Plán či projekt je předmětem posuzování, pokud bude mít na lokalitu **pravděpodobně významný vliv**. Zda jde o významný vliv se hodnotí objektivně na základě odborných informací a také vzhledem k cílům ochrany v příslušné lokalitě. Přitom není nezbytné vědět s jistotou, že plán či projekt bude mít na lokalitu významný vliv. V souladu s principem prevence stačí učinit závěr, že je takový vliv pravděpodobný. Článek 6(3) pamatuje i na případy, kdy bude mít plán či projekt sám o sobě na lokalitu jen mírný vliv, ale ve spojení s jinými plány či projekty bude jeho vliv pravděpodobně významný.

Splňuje-li plán či projekt uvedené podmínky, podléhá **odpovídajícímu posouzení jeho důsledků pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany**, kterými jsou všechny typy přírodních stanovišť podle Přílohy I a druhy živočichů a rostlin podle

přílohy II, které se v lokalitě vyskytují. Ačkoli to článek 6(3) výslovně nestanoví, je prospěšné prozkoumat již v této fázi případná alternativní řešení a opatření k minimalizování negativního vlivu plánu či projektu. Příslušné orgány členského státu plán či projekt schválí, jen pokud se ujistí, že nebude mít nepříznivý účinek na celistvost příslušné lokality. V případě potřeby si ještě před schválením projektu mají opatřit stanovisko veřejnosti.

Článek 6(4) Směrnice o stanovištích upravuje podmínky, za kterých je možné plán či projekt schválit i v případě, že z posouzení vyplynulo, že bude mít na celistvost lokality **nepříznivý vliv nebo že nelze s dostatečnou jistotou říci, že tomu tak nebude**. Nejprve je třeba pokusit se najít **alternativní řešení**. Příkladem alternativního řešení může být vedení trasy plánované silnice mimo hranice lokality. Alternativní řešení by měla být běžně zjišťována již během posuzování důsledků plánu či projektu pro lokalitu. Pokud se tak nestalo, jedná se o první krok nezbytný při postupu podle článku 6(4).

Pokud příslušný orgán členského státu učiní závěr, že žádná alternativní řešení nejsou k dispozici, zjišťuje se, zda jsou v daném případě dány **naléhavé důvody převažujícího veřejného zájmu**, včetně důvodů sociálního a ekonomického charakteru. Směrnice o stanovištích nedefinuje naléhavé důvody převažujícího veřejného zájmu, článek 6(4) výslovně zmiňuje pouze důvody související s ochranou lidského zdraví a veřejné bezpečnosti s nesporně příznivými důsledky mimořádného významu pro životní prostředí. Musí se jednat o důvody veřejného, nikoli soukromého zájmu, a to takové, které převažují nad veřejným zájmem na ochraně přírody. Převažující veřejný zájem bude většinou sledovat dlouhodobé cíle.

Jestliže nebude nalezeno žádné alternativní řešení a budou zjištěny naléhavé důvody převažujícího veřejného zájmu, rozhodne příslušný orgán členského státu o uskutečnění plánu či projektu. Členský stát má povinnost přijmout veškerá **kompenzační opatření**, nezbytná pro zajištění ochrany celkové soudržnosti soustavy NATURA 2000. Jejich smyslem je vyvážit nepříznivý vliv plánu či projektu na stanoviště a spočívají zejména ve vytvoření srovnatelného stanoviště v nové nebo původní rozšířené lokalitě nebo ve zvýšení hodnoty stanoviště na území některé ze stávajících lokalit. Kompenzační opatření se musí týkat typu stanoviště nebo rostlinného či živočišného druhu, který byl uskutečněním plánu či projektu nepříznivě ovlivněn, musí se vztahovat k témuž biogeografickému regionu státu, ve kterém se nachází plánem či projektem dotčená lokalita, a musí plnit srovnatelné

ekologické funkce jako původní lokalita.

Členský stát má povinnost oznámit přijatá kompenzační opatření Komisi, aby měla možnost posoudit jejich vhodnost a dostatečnost. Směrnice o stanovištích neupravuje způsob podávání informací Komisi a ta proto k tomuto účelu vytvořila standardní formulář. Členské státy v něm uvedou označení lokality, charakteristiku plánu či projektu, výsledek posouzení jeho důsledků pro lokalitu s tím, že se zaměří na vliv, který má na typy přírodních stanovišť a druhy živočichů a rostlin, jejichž výskyt odůvodnil zahrnutí území do soustavy NATURA 2000, shrnou alternativní řešení nebo odůvodní, proč nebyla žádná nalezena, popíší naléhavé důvody převažujícího veřejného zájmu, které se v daném případě uplatní, a vysvětlí přijatá kompenzační opatření včetně jejich časového rozvržení.

Zpřísnění podmínek pro schválení plánu či projektu upravuje druhý pododstavec článku 6(4). Pokud se v lokalitě vyskytují **prioritní typy přírodních stanovišť** nebo **prioritní druhy**, mohou uskutečnění plánu či projektu s pravděpodobně nepříznivým účinkem na lokalitu ospravedlnit jen důvody související s ochranou lidského zdraví a veřejné bezpečnosti s nesporně příznivými důsledky mimořádného významu pro životní prostředí nebo jiné naléhavé důvody převažujícího veřejného zájmu podle stanoviska Komise. Pravidlo se ovšem neuplatní v případě, že plán či projekt může v dotčené lokalitě, kde se vyskytují prioritní typy přírodních stanovišť nebo prioritní druhy, nepříznivě ovlivnit výhradně jiné než tyto prioritní typy přírodních stanovišť či prioritní druhy.

K ochraně veřejné bezpečnosti jako jednomu z nejvýznamnějších druhů naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu se vyjádřil ESD ve svém rozsudku z 28. února 1991 v případě C-57/89 Komise v. Německo. Komise tehdy obdržela stížnost od německých ekologických iniciativ ve věci provedení stavby hráze Severního moře, které by znamenalo zmenšení rozlohy jedné z ptačích oblastí. ESD tehdy neshledal, že by projekt porušoval směrnici, neboť byl odůvodněn zájmy nadřazenými zájmům chráněným směrnicí.

Mají-li se uplatnit jiné důvody, než jsou výslovně uvedené důvody související s ochranou lidského zdraví a veřejné bezpečnosti s nesporně příznivými důsledky mimořádného významu pro životní prostředí, je nezbytné předchozí stanovisko Komise. Komise se v něm má vyjádřit k porovnání významu ekologických hodnot, které mohou být plánem či projektem ovlivněny, a naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu a posoudit navrhovaná kompenzační opatření.

Stanovisko Komise nemá povahu právně závazného aktu, orgány členského státu se mu nemusí podřít a mohou se rozhodnout plán či projekt přes nesouhlas Komise uskutečnit. V takovém případě by měly být připraveny odůvodnit svůj postup před Komisí, jinak se vystavují nebezpečí, že s nimi Komise zahájí řízení pro porušení Smlouvy ES.

Soustava NATURA 2000 klade na členské státy **značné finanční nároky** a článek 8 Směrnice o stanovištích proto předvídá možnost jejich spolufinancování ze strany Evropské unie. Členské státy mají společně s návrhy lokalit, které přicházejí v úvahu pro vyhlášení jako zvláštní oblasti ochrany a jsou místem výskytu prioritních typů stanovišť nebo prioritních druhů, zaslat Komisi také své odhady týkající se spolufinancování z prostředků Společenství, které považují za potřebné ke splnění svých povinností, týkajících se přijetí ochranných opatření podle článku 6(1) v podobě plánů péče a opatření právního, správního či smluvního charakteru³²⁹.

Komise stanoví po dohodě se členským státem pro lokality, pro které je žádáno spolufinancování, opatření, nezbytná k zachování nebo obnově příznivého stavu z hlediska ochrany u prioritních typů přírodních stanovišť a prioritních druhů, které se v nich vyskytují, a jejich celkové náklady³³⁰, posoudí jejich financování včetně spolufinancování³³¹ a na základě toho a s ohledem na dostupné finanční zdroje v rámci příslušných nástrojů Společenství pro financování přijme postupem podle článku 21 Směrnice o stanovištích akční program, zahrnující nutná opatření včetně spolufinancování³³². Každé dva roky se akční plán přehodnocuje a znovu se posuzují opatření, na která nebyly vyhrazeny požadované finanční zdroje³³³ s tím, že na územích, kde byla nutná opatření odložena, upustí členské státy od opatření, jejichž důsledkem by mohlo být poškození těchto území³³⁴.

Skutečnost, že finanční náklady vybudování a péče o soustavu NATURA 2000 budou značné, a to především ve členských státech bohatých na biodiverzitu, a že je tedy třeba ve směrnici řešit možnost jejich spolufinancování ze strany Evropské unie, byla zřejmá již v době koncipování Směrnice o stanovištích. Zvolená **úprava se však jeví jako nedostatečná** především vzhledem k tomu, že se vztahuje jen na lokality, na kterých se vyskytují prioritní typy stanovišť či prioritní druhy, a také proto, že se váže výhradně na stávající nástroje spolufinancování, které se mnohdy ve vztahu k financování environmentálních opatření ukázaly jako nedostatečné či nevyhovující. K těmto závěrům došla ve své zprávě skupina odborníků (dále jen pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích³³⁵), kteří se v letech 2001 až

2002 věnovali zkoumání potřeb a možností financování soustavy NATURA 2000³³⁶.

Pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích se nejprve zaměřila na **odhadnutí nákladů soustavy NATURA 2000**. Za tímto účelem prozkoumala a zrevidovala stávající literaturu, věnovanou financování soustavy NATURA 2000, a pro získání aktuálních informací dala každému z tehdejších patnácti členských států k vyplnění dotazník zjišťující, jaké náklady v souvislosti se soustavou NATURA 2000 očekává.

S vyhlásováním a péčí o lokality soustavy NATURA 2000 je spojena řada činností, které je nezbytné financovat. Pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích je roztřídila do čtyř kategorií. První kategorie se týká období před vyhlášením lokalit jako zvláštních oblastí ochrany, druhá zahrnuje činnosti týkající se plánování a administrativy, do třetí kategorie spadají činnosti průběžné péče a čtvrtá kategorie byla označena jako náklady příležitostné péče. V období před vyhlášením lokalit je třeba financovat především mapování směřující k nalezení lokalit, které přicházejí pro vyhlášení v úvahu, výběr lokalit, které budou skutečně vyhlášeny, konzultování veřejnosti a vlastníků dotčených pozemků a některé další aktivity. Náklady plánování se týkají například vypracovávání plánů péče, náklady administrativy zajištění pracovníků, budov a dalšího zařízení. Průběžná péče se v jednotlivých lokalitách liší. Obecně lze říci, že se jedná především o ochranná opatření k zachování příznivého stavu stanovišť či druhů, dohody s vlastníky, prevenci požárů, monitorování, zajišťování informačních materiálů, vzdělávání a aktivity týkající se turistů. Příležitostné činnosti ve čtvrté kategorii mají spíše jednorázový charakter a jejich příkladem může být obnova stanovišť nebo kompenzační opatření podle článku 6(4) Směrnice o stanovištích.

Pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích se pokusila odhadnout celkové náklady těchto činností vyjádřené jako průměrné roční náklady. Na základě údajů uváděných v literatuře a odhadů poskytnutých členskými státy došla k hrubému odhadu nákladů soustavy NATURA 2000 mezi 3,4 a 5,7 miliardy eur ročně. Skutečné náklady však budou mnohem vyšší, a to především kvůli tomu, že pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích zkoumala pouze požadavky financování soustavy NATURA 2000 v zemích původní patnáctky.

Poté, co pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích dospěla k odhadu nákladů činností spojených s vyhlásováním a péčí o soustavu NATURA 2000, zabývala se možnými **zdroji jejich financování**. V následujících odstavcích

jsou v souladu s jejími závěry hodnoceny možnosti jejich využití ve prospěch cílů ochrany přírody.

Součástí společné zemědělské politiky je Evropský zemědělský orientační a záruční fond (European Agricultural Guidance and Guarantee Funds), skládající se ze dvou sekcí, záruční a orientační. Orientační sekce je součástí Strukturálních fondů. Společná zemědělská politika stojí na dvou pilířích. Pilíř 1 je zaměřen na podporu zemědělců a platby, které v jeho rámci probíhají pomíjejí nebo dokonce ohrožují cíle ochrany přírody. Nepřímo však mohou působit ve prospěch soustavy NATURA 2000 tím, že jsou poskytovány nezávisle na produkci a podporují proto i extenzivní způsob hospodaření, který by jinak, vystaven tržnímu prostředí, nebyl životaschopný. Pilíř 2, **Regulace rozvoje venkova** (Rural Development Regulation, dále jen RDR), je zaměřen na podporu životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje v zemědělství. Ve prospěch ochrany přírody může RDR působit například prostřednictvím financování agro-environmentálních programů. Ochranu biodiverzity ani podporu soustavy NATURA 2000 ale mezi svými cíli výslovně nezmiňuje.

Za určitých okolností mohou být zdrojem financování soustavy NATURA 2000 **Strukturální fondy**, tj. Evropský fond regionálního rozvoje (European Regional Development Fund, dále jen ERDF), Evropský sociální fond (European Social Fund, ESF), Finanční nástroj pro podporu rybolovu (Financial Instrument for Fisheries Guidance, dále jen FIFG) a orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu neboli **Evropský zemědělský orientační fond** (European Agricultural Guidance Fund, EAGGF- Guidance).

ERDF je fondem na podporu hospodářského růstu v oblastech, které zaostávají oproti průměru Evropské unie nebo čelí poklesu tradičních průmyslových odvětví a jeho hlavním úkolem je přispívat ke zmenšování rozdílů mezi jednotlivými regiony. Prostředky z něj plynoucí tak mohou být využity ve prospěch soustavy NATURA 2000, jen pokud bude mít financované opatření zároveň ekonomický přínos, vytvoří nová pracovní místa či podpoří malé či střední podnikání v oblasti. Kromě toho se toto opatření musí uskutečnit v rámci regionu, který splňuje jednu z výše uvedených charakteristik. Z ERDF by při splnění dalších podmínek mohlo být spolufinancováno například zřízení informačního centra pro návštěvníky a turisty v lokalitách soustavy NATURA 2000. Ve skutečnosti ale existuje jen několik málo příkladů využití ERDF v její prospěch.

Prostředky z **ESF** jsou určeny na boj s nezaměstnaností, rozvoj lidských

zdrojů, výchovu a vzdělání, zvyšování kvality a produktivity práce či výzkum a vývoj. Při splnění některé z těchto podmínek mohou být využity ve prospěch soustavy NATURA 2000. Spolufinancovány by tak mohly být projekty vychovávající k ochraně přírody a poznávání soustavy NATURA 2000.

FIFG je nástrojem určeným pro podporu rybolovu a jeho přínos soustavě NATURA 2000 by mohl spočívat ve spolufinancování opatření směřujících k udržitelnému způsobu rybolovu a péči o mořské lokality. Dosud ale směřovalo z tohoto fondu ve prospěch soustavy NATURA 2000 jen málo prostředků.

Kromě výše zmíněných fondů, z nichž žádný není bezprostředně zaměřen na environmentální cíle, existuje od roku 1992 zvláštní finanční nástroj pro životní prostředí **LIFE**. Jeho součástí je **LIFE-Nature**, určený přímo na spolufinancování projektů na ochranu přírodních stanovišť a druhů rostlin a živočichů podle Směrnice o stanovištích a Směrnice o ptácích a realizaci soustavy NATURA 2000. Rozpočet **LIFE** je však spíše skromný. V letech 2000 až 2004 činil jen 640 milionů eur s tím, že 60 milionů eur plynulo ročně do **LIFE-Nature**.

Další ve vztahu ke spolufinancování soustavy NATURA 2000 relevantní fondy jsou **Kohezní fond** zřízený v roce 1994 na podporu projektů týkajících životního prostředí a rozvoje infrastruktury ve čtyřech tehdy nejchudších státech Evropské unie a **Šestý rámcový program pro výzkum a technologický rozvoj** (Sixth Framework Programme on Research and Technological Development) určený na podporu vědeckého výzkumu.

Ze závěrů pracovní skupiny pro článek 8 Směrnice o stanovištích vyplývá, že žádný z fondů není s výjimkou **LIFE-Nature** zaměřen zvláště na implementaci soustavy NATURA 2000. Z hlediska objemu rozpočtu je ovšem **LIFE-Nature** pro pokrytí jejích finančních potřeb zcela nevyhovující. Prostředky z ostatních fondů jsou určeny na podporu sektorálních cílů, které mohou být v konkrétních případech v rozporu se zájmy ochrany biodiverzity. Ve prospěch soustavy NATURA 2000 mohou být tyto fondy využity spíše okrajově, neboť k tomu je nezbytné, aby byly splněny podmínky stanovené v pravidlech platných pro jednotlivé fondy.

Protože dosavadní způsob spolufinancování nákladů spojených se soustavou NATURA 2000 shledala pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích nevhodným, zaměřila se na hledání řešení, jak potřeby soustavy NATURA 2000 uspokojit. Ve své studii navrhla tři možné způsoby jak otázku spolufinancování řešit.

Prvním navrhovaným řešením je využít existujících fondů s tím, že pravidla,

kteřá je ovládají, by měla být modifikována tak, aby z nich bylo možné čerpat prostředky ve prospěch soustavy NATURA 2000. Další možností je učinit hlavním nástrojem jejího spolufinancování LIFE. Poslední návrh počítá s vytvořením zcela nového nástroje pro uhrazování potřeb soustavy NATURA 2000.

K nalezení nejvhodnějšího řešení poté pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích konfrontovala každou ze tří možností s relevantními **kritérii**. Zvolený způsob financování musí být především dostatečný svým objemem. Prostředky musí být dostupné na celém území Evropské unie, a to zásadně pro všechny osoby, které jsou do implementování soustavy NATURA 2000 zapojeny, včetně nevládních organizací a farmářů. Prostředky by mělo být možné využít jak pro krátkodobé, tak pro dlouhodobé projekty a měly by pokrývat všechny druhy nákladů spojené se soustavou NATURA 2000. Pravidla fondu by měla být dostatečně pružná a umožňovat ve stanoveném rámci příslušným orgánům určení priorit spolufinancování na základě znalosti místních okolností. Tato pravidla by zároveň měla formulována jasně a srozumitelně a ochrana přírody by v nich měla být výslovně uznána za legitimní způsob použití prostředků. Poslední kritérium se týká sledování použití prostředků a účetnictví.

Pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích dospěla k názoru, že **žádný z hodnocených fondů nevyhovuje všem kritériím**. RDR a Strukturální fondy sice disponují dostatečným rozpočtem, nesplňují ale další požadavky. LIFE je naproti tomu svým objemem nedostačující a byl dosud využíván hlavně pro časově omezené projekty.

Na základě těchto poznatků navrhla pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích **krátkodobá a dlouhodobá doporučení**, jak soustavu NATURA 2000 v budoucnu spolufinancovat. Krátkodobá doporučení se vztahují k období do roku 2006, ve kterém dobíhají již dříve schválené projekty a množství prostředků plynoucí ve prospěch soustavy NATURA 2000 již nelze ovlivnit. Dlouhodobá doporučení se týkají let 2007 až 2013, pro která bude platit nový rozpočet. Z dlouhodobého hlediska doporučila pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích vložit do všech hlavních nástrojů financování včetně EAGGF, ERDF a ESF požadavky na podporu environmentální politiky a zejména cílů soustavy NATURA 2000. RDR by měl sloužit jako nástroj spolufinancování průběžné péče o soustavu NATURA 2000 ve venkovských oblastech. FIG by měl být využíván ve prospěch mořských lokalit. Významným finančním nástrojem by měl být LIFE+, nabízející jednoduchý

mechanismus spolufinancování. Ochrana životního prostředí by měla být dále integrována do společné zemědělské politiky.

K dohodě o **rozpočtu pro období 2007 až 2013** dospěli představitelé členských států Evropské unie v prosinci 2005. Evropská unie bude hospodařit celkově s částkou 862 363 miliardy eur. Největší část rozpočtu má směřovat do chudých regionů a do zemědělství. V letech 2008 až 2009 bude provedena celková revize výdajů, která by měla vést k celkové modernizaci rozpočtu a hlavně k omezení výdajů na zemědělství.

Na závěr se ještě krátce vracím k **finančnímu nástroji LIFE**. Čtyřletý program LIFE byl zahájen poprvé v roce 1992. Na něj navázal LIFE II probíhající v letech 1996 až 1999. V tomto období se LIFE rozdělil na tři části, tj. LIFE-Nature podporující implementaci soustavy NATURA 2000, LIFE-Environment přispívající k naplňování ostatní komunitární politiky a legislativy životního prostředí ve členských a kandidátských státech a LIFE-Third Countries zaměřený na odbornou pomoc ve prospěch udržitelného rozvoje ve třetích zemích. Třetí fáze programu LIFE, tzv. LIFE III, se původně vztahovala na období let 2000 až 2004, později však byla prodloužena až do konce roku 2006.

V letech 2007 až 2013 má probíhat LIFE+, tvořený pouze dvěma složkami. První z nich se má vztahovat na implementaci a má na ni být vynaloženo 75 až 80 % celkového množství prostředků. Druhá složka se má týkat informování a komunikace.

LIFE-Nature podporuje projekty, které přispívají k zachování či obnově příznivého stavu z hlediska ochrany typů přírodních stanovišť a druhů živočichů a rostlin v zájmu Společenství. Projekty jsou jeho prostřednictvím spolufinancovány zpravidla z 50 %, výjimečně však až ze 75 %, pokud se týkají prioritních typů stanovišť či prioritních druhů. Prostředky směřují na mnoho různých účelů, včetně odborného výzkumu, plánů péče, obnovy stanovišť, reintrodukce druhů, monitorování či komunikace s veřejností. Podpora bývá obvykle omezena na tři až pět let³³⁷. LIFE-Nature proto není vhodný pro spolufinancování dlouhodobé průběžné péče o lokality NATURA 2000. Příkladem využití LIFE-Nature mohou být akční plány ve prospěch vybraných druhů ptáků z Přílohy I Směrnice o ptácích nebo koordinované projekty ve prospěch medvěda hnědého.

V zájmu zlepšení soudržnosti soustavy NATURA 2000 ukládá článek 10 Směrnice o stanovištích členským státům usilovat o to, aby byla při územním

plánování a ve strategiích územního rozvoje podpořena péče o krajinné prvky, které mají rozhodující význam pro volně žijící živočichy a planě rostoucí rostliny. Jedná se především o takzvané **nášlapné kameny a lineární nepřetržité krajinné prvky sloužící jako biokoridory.**

Článek 11 Směrnice o stanovištích ukládá členským státům **sledovat stav přírodních stanovišť a druhů v zájmu Společenství** z hlediska jejich ochrany se zvláštním zřetelem na prioritní typy přírodních stanovišť a prioritní druhy a zjišťovat, zda je příznivý. Tato povinnost členských států je promítnuta do § 45f zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který ukládá orgánům ochrany přírody sledovat stav ptačích oblastí, evropsky významných druhů a jednotlivých typů evropských stanovišť, zejména evropsky významných lokalit.

2.3.3. Ochrana druhů

Ochranou druhů živočichů a rostlin v zájmu Společenství, které vyžadují přísnou ochranu a jsou zařazeny na seznamu Přílohy IV, se zabývají články 12 až 16 Směrnice o stanovištích. V souladu s článkem 12 je povinností členských států přijmout nezbytná opatření pro vytvoření systému **přísné ochrany živočišných druhů** uvedených v Příloze IV v jejich přirozeném areálu rozšíření. Národním právem každého členského státu mají být zakázány:

- (a) veškeré formy úmyslného odchyty nebo usmrcování jedinců těchto druhů v přírodě,
- (b) úmyslné vyrušování těchto druhů, zejména v období rozmnožování, výchovy mláďat, přezimování a migrace,
- (c) úmyslné ničení nebo sběr jejich vajec z volné přírody a
- (d) poškozování nebo ničení míst rozmnožování nebo odpočinku.

Členské státy mají v souladu s článkem 12(4) Směrnice o stanovištích povinnost zřídit **systém monitorování nahodilého odchyty a usmrcování** jedinců druhů živočichů podle Přílohy IV. Pokud je to na základě získaných údajů nezbytné, mají členské státy uskutečnit další výzkum nebo přijmout ochranná opatření, která zajistí, že nahodilý odchyt nebo usmrcování nebude mít na příslušný druh nepříznivý vliv.

Zpráva Komise o implementaci Směrnice o stanovištích z roku 2004³³⁸ uvádí, že zprávy předložené členskými státy uvádějí jen málo údajů o vytvořených

systemech monitorování nahodilého odchyty a usmrcování živočichů podle Přílohy IV. Ve členských státech, kde monitorování skutečně probíhá, se tak často děje jen v některých regionech nebo formou příležitostných průzkumů zaměřených pouze na některé příčiny odchyty či usmrcování, jako je například rybolov nebo elektrické vedení. V Řecku je zase monitorován jen nahodilý odchyt a usmrcování určitých mořských druhů. Pokud jsou tedy systémy monitorování vůbec zřízeny, nepokrývají všechny druhy, kterých se mají týkat, v celém jejich areálu rozšíření na území členského státu.

Příklad ochranných opatření přijatých na základě výsledků monitorování nahodilého odchyty a usmrcování uvádí ve své národní zprávě Dánsko. Na základě výsledků monitorování nahodilého odchyty a usmrcování jedinců druhu sviňucha obecná přijalo v souladu s požadavky článku 12(4) Směrnice o stanovištích akční plán, který obsahuje především požadavek, aby byly rybářské sítě vybaveny zvonícími zařízeními, které sviňuchy odstrašují.

Členské státy mají v souladu se článkem 12(2) Směrnice o stanovištích povinnost zakázat mimo jiné prodej a chov jedinců druhů živočichů podle Přílohy IV, odebraných z volné přírody, ledaže se jedná o jedince, kteří byli z volné přírody legálně odebráni ještě před prováděním Směrnice o stanovištích.

Článek 13 Směrnice o stanovištích ukládá členským státům povinnost přijmout nezbytná opatření pro vytvoření systému **přísné ochrany druhů rostlin** uvedených na seznamu Přílohy IV. Členské státy mají zakotvit v národním právu mimo jiné zákaz úmyslného vyrývání, sběru, vyřezávání, vytrhávání nebo ničení těchto rostlin v jejich přirozeném areálu rozšíření ve volné přírodě a zákaz obchodu s nimi a jejich držení, ledaže se jedná o rostliny, které nebyly odebrány z volné přírody nebo z ní byly legálně odebrány ještě před prováděním Směrnice o stanovištích.

Odebírání jedinců vybraných druhů živočichů a rostlin v zájmu Společenství, uvedených na seznamu Přílohy V, z volné přírody a jejich využívání upravuje článek 14 Směrnice o stanovištích. Odebírání živočichů a rostlin druhů uvedených v Příloze V z volné přírody a jejich využívání není Směrnicí o stanovištích zakázáno. Požaduje se však, aby členské státy přijaly, pokud to pokládají za nezbytné, opatření k tomu, aby se tak dělo způsobem slučitelným se zachováním jejich příznivého stavu z hlediska ochrany. V rámci implementace článku 14 Směrnice o stanovištích omezily některé státy, například Rakousko a Německo, lov druhů živočichů podle Přílohy V vydáváním povolení³³⁹.

V souladu s článkem 15 Směrnice o stanovištích mají členské státy povinnost zakázat při odchyту a usmrcování jedinců druhů živočichů podle Přílohy V a jedinců druhů živočichů podle Přílohy IV, pokud se uplatňují odchylky podle článku 16 Směrnice o stanovištích, používání veškerých **nevýběrových prostředků** a zejména těch, které jsou uvedeny v Příloze VI a), a jakékoli formy **odchyту nebo usmrcování z dopravních prostředků**, vyjmenovaných v Příloze VI b), tj. z letadel a motorových vozidel.

Členské státy se mohou za určitých okolností **odchýlit** od ustanovení článků 12, 13, 14, 15(a) a 15(b) Směrnice o stanovištích. Předpokladem pro odchylku je skutečnost, že neexistuje jiné uspokojivé řešení a že odchylka neškodí zachování populace druhu v příznivém stavu z hlediska ochrany v jeho přirozeném areálu. Článek 16(1) Směrnice o stanovištích vypočítává důvody, za kterých je odchylka přípustná. Uvádí mimo jiné ochranu volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a přírodních stanovišť, předcházení závažným škodám na úrodě, dobytku, lesích a rybolovu, ochranu lidského zdraví a veřejné bezpečnosti a jiné naléhavé důvody převažujícího veřejného zájmu včetně důvodů sociální a ekonomické povahy a důvody výzkumu a vzdělání.

Členské státy mají povinnost předkládat Komisi každé dva roky zprávu o uskutečněných odchylkách³⁴⁰, jejíž obsah vymezuje článek 16(3) Směrnice o stanovištích. Komise k nim vydá nejpozději do jednoho roku stanovisko a uvědomí o něm výbor zřízený podle směrnice o stanovištích³⁴¹. Většina oznámených odchylek souvisela podle zprávy Komise o implementaci Směrnice o stanovištích z roku 2004 s důvody výchovy a vzdělání, další se týkaly odvrácení škody na úrodě nebo na dobytku nebo ochrany zdraví a veřejné bezpečnosti³⁴².

2.3.4. Další opatření podle Směrnice o stanovištích

Povinnost členských států podávat pravidelně zprávy o provádění opatření přijatých na základě Směrnice o stanovištích zakotvená v článku 17 je důležitým nástrojem pro sledování implementačního úsilí členských států a jeho výsledků. Členské státy mají povinnost vyhotovit každých šest let zprávu, která obsahuje především údaje o implementačních opatřeních a jejich vlivu na stav z hlediska ochrany u typů přírodních stanovišť podle Přílohy I a druhů podle Přílohy II.

Ze zpráv předkládaných členskými státy vychází Komise při sestavování

souhrnné zprávy o implementaci Směrnice o stanovištích. Souhrnná zpráva hodnotí dosažený pokrok a zejména přínos soustavy NATURA 2000. Svou zprávu předkládá Komise výboru zřízenému Směrnicí o stanovištích a její konečnou verzi zveřejní do dvou let od doby, kdy obdržela národní zprávy od členských států³⁴³.

Směrnice o stanovištích ukládá členským státům a Komisi podporovat nezbytný **výzkum a vědeckou práci**. Zvláštní pozornost má být věnována výzkumu a vědecké práci související s vyhlásováním zvláštních oblastí ochrany a udržováním soudržnosti soustavy NATURA 2000 podle článku 10 Směrnice o stanovištích³⁴⁴.

Článek 22(a) Směrnice o stanovištích vyzývá členské státy, aby zkoumaly možnost **opětovného vysazení** druhů uvedených v Příloze IV do jejich původních areálů rozšíření. Většina členských států uskutečňuje programy k reintrodukci. Vysazování se týká hlavně savců, včetně druhů bobr evropský, křeček polní, vydra říční, rys ostrovid, norek evropský a medvěd hnědý, některých druhů motýlů a rostlin³⁴⁵.

Členské státy mají povinnost zajistit, aby vysazení jakéhokoli nepůvodního druhu do volné přírody bylo řízeno tak, aby nedošlo k poškození přírodních stanovišť v jejich přirozeném areálu rozšíření nebo původních druhů živočichů a rostlin³⁴⁶. Je-li to nezbytné, mají členské státy vysazení zakázat. Případy rozšíření nepůvodních druhů uvádí ve svých národních zprávách řada států³⁴⁷.

Členské státy mají povinnost podporovat **vzdělávání** a poskytování informací o potřebě chránit přírodu³⁴⁸. Využívají přitom hlavně tiskovin, televize, rádia a internetu a soustředí se hlavně na zvyšování povědomosti veřejnosti o soustavě NATURA 2000.

2.3.5. Shmutí

Směrnice o stanovištích představuje společně se Směrnicí o ptácích hlavní příspěvek ES k ochraně biologické rozmanitosti. Zakládá soustavu NATURA 2000, stanoví přísnou ochranu vybraných druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a upravuje řadu dalších podpůrných opatření.

Vytváření soustavy NATURA 2000 postupovalo z počátku jen velmi zvolna a státy předkládaly své národní seznamy s mnohaletým zpožděním. Teprve v roce 2003 bylo možné považovat národní seznamy všech států původní patnáctky za alespoň z významné části úplné. Také některé nové členské státy, včetně České republiky,

nedostály své povinnosti předložit Komisi svůj národní seznam v určené lhůtě.

V České republice se na rozdíl od jiných členských států, které vycházely při sestavování národních seznamů z již existující literatury a seznamů, uskutečnilo rozsáhlé a podrobné mapování cílových typů přírodních stanovišť a druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Česká republika tím omezila nebezpečí, že bude v budoucnu předvolána k ESD kvůli nesplnění svých povinností vyplývajících ze Směrnice o stanovištích.

Vytváření soustavy NATURA 2000 zpomaloval i odpor některých zájmových skupin včetně zemědělců, myslivců či rybářů. Pro úspěch cílů soustavy NATURA 2000 je přitom nezbytné, aby byly právě tyto osoby, rozvíjející činnosti v přírodě a využívající její bohatství, vtaženy do její ochrany. Úkolem jednotlivých členských států i Evropské unie jako celku je proto proto podporovat plány a programy, které přispějí nejen k většímu pochopení zájmů ochrany přírody všemi dotčenými skupinami, ale i k jejich aktivnímu zapojení do spolupráce s nevládními organizacemi.

Turisté jsou další významnou skupinou osob, která ovlivňuje přírodu a krajinu. Lokality soustavy NATURA 2000 zároveň mnohdy patří k jejich oblíbeným cílům. Do budoucna je proto třeba podporovat k přírodě ohleduplné provozování turistiky a omezovat její nepříznivé vlivy. Turistika přitom nabízí jedinečnou možnost, jak veřejnosti poskytovat informace a vzdělávat ji o soustavě NATURA 2000 a o volně žijících živočiších, planě rostoucích rostlinách a stanovištích, která jsou jejím prostřednictvím chráněna.

Vzhledem ke značné fragmentaci stanovišť by se členské státy měly v příštích letech soustředit na implementaci článku 10 Směrnice o stanovištích a podporovat péči o krajinné prvky, které slouží jako nášlapné kameny a biokoridory. Kromě toho by se měly zaměřit na zdokonalení systému sledování stavu přírodních stanovišť a druhů v zájmu Společenství z hlediska jejich ochrany a monitorování nahodilého odchytu a usmrcování živočichů druhů, které vyžadují přísnou ochranu. Tam, kde je to vhodné, by měly členské státy usilovat o vypracování akčních plánů ve prospěch jednotlivých druhů v zájmu Společenství.

2.4. Ostatní směrnice ES k ochraně biologické rozmanitosti

S ochranou biologické rozmanitosti bezprostředně souvisí směrnice Rady 1999/22/ES ze dne 29. března 1999 o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách a směrnice Rady 83/129/EHS ze dne 28. března 1983 o dovozu kůží z některých druhů tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států.

Cílem **Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách** je chránit volně žijící živočichy a biologickou rozmanitost stanovením právní úpravy udělování licencí zoologickým zahradám a dohledu nad nimi³⁵⁰. Směrnice zdůrazňuje odpovědnost zoologických zahrad za zachování biologické rozmanitosti.

Zoologickou zahradou se rozumí trvalé zařízení, kde mohou být živočichové volně žijících druhů vystaveni veřejnosti sedm nebo více dní v roce, s výjimkou cirkusů, obchodů s oblíbenými zvířaty a zařízení, která členské státy vyjmou z působnosti směrnice, pokud nevystavují větší počet živočichů nebo druhů a výjimka neohroží cíle směrnice³⁵¹.

Členské státy mají povinnost přijmout opatření, která zajistí, že se všechny zoologické zahrady zúčastní výzkumu a výměny informací o ochraně druhů, že budou podporovat výchovu veřejnosti k povědomí o ochraně biologické rozmanitosti, že budou živočichy chovat v podmínkách uspokojujících jejich biologické potřeby, že budou bránit živočichům v útěku a že povedou aktualizované záznamy o kolekci zoologické zahrady³⁵².

Členské státy mají povinnost přijmout opatření pro udělování licencí zoologickým zahradám a dohled nad nimi³⁵³. Licence musí obsahovat podmínky, které zajistí, že zoologické zahrady budou uskutečňovat své úlohy stanovené směrnicí. Nad zoologickými zahradami mají dohlížet příslušné orgány členského státu. Pokud tyto orgány zjistí, že některá zoologická zahrada neplní podmínky licence, může být uzavřena pro veřejnost³⁵⁴. V České republice promítá Směrnici o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách).

Účelem **směrnice o dovozu kůží z některých druhů tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států** je chránit dva druhy z čeledi tuleňovitých, tuleně grónského a čepcola hřebenatého, prostřednictvím uložení povinnosti členským státům přijmout nebo ponechat v platnosti již přijatá opatření k zákazu komerčního dovozu produktů podle přílohy směrnice na jejich území³⁵⁵. Příloha uvádí jako

produkty kožešinové kůže bělosrstých mlád'at tuleňů grónských a mlád'at s modrými zády čepcůů hřebenatých, jejich části a výrobky nich. Směrnice se nevztahuje na produkty, které jsou výsledkem tradičního lovu prováděného Inuity³⁵⁶.

3. Nařízení ES k ochraně biodiverzity

3.1. Nařízení jako pramen práva

Článek 249 Smouvy ES stanoví: „*Nařízení má obecnou závaznost. Je závazné ve všech svých částech a bezprostředně použitelné v každém členském státě.*“ Nařízení jsou na rozdíl od směrnic, závazných jen pro členské státy, **závazná pro všechny subjekty**, jejichž právní vztahy upravuje, tedy i pro fyzické a právnické osoby. Nařízení jsou závazná ve všech svých částech, směrnice naproti tomu stanoví závazně pouze výsledek, kterého mají členské státy dosáhnout. Zatímco směrnice vyžadují k tomu, aby se pravidla jimi předvídaná uplatňovala na území členských států, přijetí transpozičního opatření, jsou nařízení ve členských státech bezprostředně aplikovatelná, aniž by byla jejich právní úprava přenášena do jejich národního práva.

Členské státy mají zajistit hladké **fungování právní úpravy** obsažené v nařízení, včetně určení orgánů, jejichž činnost nařízení předvídá, a stanovení sankcí za porušování povinností v nařízení uložených. Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi například vyzývá členské státy, aby ustanovily výkonné a vědecké orgány a přijaly vhodná opatření, která zajistí uložení sankcí za jeho porušení. Soudy a správní orgány členských států mají povinnost aplikovat přímo ustanovení nařízení, a to přednostně před s nimi neslučitelnými pravidly národního práva.

Nařízení jsou pro úpravu otázek ochrany životního prostředí využívána méně často než směrnice. S ochranou biodiverzity souvisí bezprostředně kromě již zmíněného nařízení o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi také nařízení Rady (EHS) č. 348/81 ze dne 20. ledna 1981 o společných pravidlech pro dovoz produktů z velryb a ostatních kytovců a nařízení Rady (EHS) č. 3254/91 ze dne 4. listopadu 1991 o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchytáváni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchyty, které nespĺňují mezinárodní normy humánního odchyty

do pastí. V následujících odstavcích se zaměřím především na právní úpravu nařízení o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, které upravuje obchod s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, uskutečňovaný navenek i uvnitř Evropské unie, a stanoví právní úpravu v řadě ohledů přísnější než Úmluva CITES, jejíž ustanovení implementuje.

3.2. Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

3.2.1. Úvod a vývoj právní úpravy

Do členských států Evropské unie směřuje velká část světového obchodu s exempláři cizokrajných druhů zvířat a rostlin. Dovážena jsou hlavně živá zvířata určená do soukromých sbírek chovatelů a kůže, kožešiny a vlna jako suroviny pro módní průmysl. Na jednom z prvních míst je Evropská unie v dovozu papoušků a chameleonů, kůží varanů, krokodýlů nilských a aligátorů³⁵⁷. V zájmu udržitelnosti využívání a obchodu, týkajícího se druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, usiluje Evropská unie o členství v Úmluvě CITES. Na čtvrtém zasedání Konference smluvních stran Úmluvy CITES v roce 1983 byl přijat dodatek, umožňující, aby organizace regionální ekonomické integrace mohly k úmluvě přistoupit. Dodatek však zatím nevstoupil v platnost.

Přestože Evropská unie zatím smluvní stranou Úmluvy CITES není, rozhodla se implementovat její ustanovení, a to prostřednictvím nařízení Rady (EHS) č. 3626/82 a nařízení Komise (EHS) č. 3418/83, která vstoupila v platnost 1. ledna 1984. Jednotnost úpravy však byla narušena tím, že jednotlivé členské státy, které jsou zároveň smluvními stranami Úmluvy CITES, implementovaly rozhodnutí, přijatá na zasedáních Konference jejich smluvních stran, rozličnými způsoby. Nejasnost právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy a odstranění hraničních kontrol mezi členskými státy byly hlavní příčinou pro nahrazení obou původních nařízení novým, koncem roku 1996 přijatým nařízením Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (dále jen Nařízení)³⁵⁸. Podrobná pravidla pro

uplatňování ustanovení nařízení Rady č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi stanoví nařízení Komise (ES) č. 1808/2001 přijaté v srpnu 2001.

3.2.2. Platná právní úprava obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami

Cílem Nařízení je chránit druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a zaručit jejich zachování regulováním obchodu s nimi³⁵⁹. Obchodem se rozumí dovoz do Společenství včetně přivezení z moře, vývoz či zpětný vývoz ze Společenství a přemísťování exemplářů a převod vlastnictví exemplářů v rámci Společenství včetně případů, kdy se tak děje uvnitř jednoho členského státu³⁶⁰. Exemplářem je jakýkoli živočich či rostlina, živý nebo mrtvý, který patří k některému z druhů, uvedených v přílohách A až D, jeho část, odvozenina a zboží, u kterého je patrné, že představuje nebo obsahuje jeho části nebo odvozeniny, pokud nejsou tyto části nebo odvozeniny z působnosti právní úpravy Nařízení vyňaty³⁶¹.

Nařízení využívá třídění druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do čtyř příloh, označených písmeny A, B, C a D, které vycházejí z příloh Úmluvy CITES. **Příloha A** obsahuje všechny druhy zařazené v Příloze I Úmluvy CITES kromě druhů, ohledně kterých členské státy učinily výhradu³⁶². Kromě toho zahrnuje druhy, po nichž již je nebo v budoucnu může být poptávka a kterým zároveň hrozí vyhynutí nebo jsou vzácné natolik, že připuštění jakéhokoli obchodování s nimi by znamenalo ohrožení jejich přežití³⁶³. Pokud je většina druhů některého rodu zařazena do Přílohy A, mohou do ní být zahrnuty i další druhy tohoto rodu. Rovněž může být do Přílohy A zařazen druh, jehož většina poddruhů je na jejím seznamu. Obojí platí za podmínky, že zahrnutí takových druhů do Přílohy A je nezbytné pro zajištění účinné ochrany druhů již do Přílohy A zapsaných, neboť jsou navzájem zaměnitelné³⁶⁴.

Pokud jde o vztah mezi Přílohou A a přílohami Úmluvy CITES, zjednodušeně platí, že Příloha A zahrnuje všechny druhy uvedené v Příloze I Úmluvy CITES. Kromě toho může za určitých okolností obsahovat i druhy z Přílohy II Úmluvy CITES, z Přílohy III Úmluvy CITES nebo druhy, které nejsou uvedeny v žádné z příloh Úmluvy CITES.

Příloha B zahrnuje všechny druhy zařazené do Přílohy II Úmluvy CITES,

pokud nejsou z nějakého důvodu zařazeny v Příloze A nebo pokud ohledně nich členské státy neučinily výhradu³⁶⁵. Zároveň do Přílohy B patří druhy, uvedené na seznamu Přílohy I Úmluvy CITES, které nebyly kvůli výhradě členských států zařazeny do Přílohy A³⁶⁶. Součástí Přílohy B jsou i druhy, zapsané v Příloze III Úmluvy CITES a ostatní druhy, kterých se mezinárodní obchod týká v míře, která by již mohla být neslučitelná s jejich přežitím nebo s přežitím jejich populací v některých zemích nebo s udržení jejich celkové populace na úrovni, která odpovídá jejich úloze v ekosystémech³⁶⁷. Do Přílohy B jsou zařazeny také druhy, které jsou zaměnitelné s druhy podle Přílohy A nebo druhy podle Přílohy B, kterým je třeba zajistit účinnou ochranu³⁶⁸. Další druhy jsou do Přílohy B zahrnuty a obchod s nimi je podřízen pravidlům Nařízení proto, že jejich zavedením do volné přírody by byly ohroženy druhy původní na území členských států ES³⁶⁹.

V zásadě platí, že Příloha B zahrnuje všechny druhy, vedené na seznamu Přílohy II Úmluvy CITES, které nejsou z nějakého důvodu zapsány do Přílohy A, některé druhy podle Přílohy III Úmluvy CITES a některé druhy vůbec v přílohách CITES neuváděné.

Příloha C obsahuje všechny druhy, zařazené na seznamu Přílohy III Úmluvy CITES, neuvedené z některého důvodu v Příloze A nebo v Příloze B, pokud ohledně nich neučinily členské státy výhradu³⁷⁰. Do Přílohy C patří také druhy podle Přílohy II Úmluvy CITES, kterých se týká výhrada členských států³⁷¹.

Příloha D uvádí druhy, které nejsou na seznamech Přílohy A, B nebo C a jsou přitom do Společenství dováženy v počtech, které opodstatňují sledování a druhy podle Přílohy III, ohledně kterých učinily členské státy výhradu³⁷².

Jak vyplývá z předchozích odstavců, Přílohy A až D se s přílohami Úmluvy CITES nekryjí. Příloha A sice vychází z Přílohy I Úmluvy CITES a Příloha B z Přílohy II Úmluvy CITES, obě však navíc obsahují další druhy, které se ES rozhodlo chránit regulováním obchodu s nimi a také druhy, jejichž zahrnutí je nezbytné pro ochranu jiných zařazených druhů. Zvláštním důvodem pro zapsání druhu do Přílohy B je skutečnost, že jeho zavedení do volné přírody by mohlo ohrozit původní druhy. Pokud učinily členské státy ohledně některého druhu podle příloh Úmluvy CITES výhradu, podléhá obchod s exempláři tohoto druhu přesto regulaci. Druh je pouze zařazen do přílohy Nařízení, které se týká nižší stupeň ochrany. Proto pokud členské státy vznesly výhradu ohledně druhu podle Přílohy I Úmluvy CITES, bude druh zařazen do Přílohy B a podobně. Příloha D navíc obsahuje druhy, které nejsou

zahrnutý do žádné z příloh Úmluvy CITES, ale jichž se dovoz týká v množství odůvodňujícím sledování.

Článek 4 Nařízení upravuje dovoz exemplářů druhů podle příloh A až D do Společenství. **Dovoz exemplářů druhů podle Přílohy A** je zakázán, není-li předloženo dovozní povolení, vydané výkonným orgánem cílového členského státu³⁷³. Výkonný orgán cílového členského státu přitom vydá dovozní povolení jen za podmíněk, stanovených článkem 4(1)(a) až (f). Důležité je, že se výkonný orgán musí přesvědčit o tom, že exemplář není určen pro převážně komerční účely³⁷⁴. Tím je vyloučen dovoz exemplářů druhů podle Přílohy A pro komerční účely. Exempláře mohou být dováženy například pro výzkumné a vzdělávací účely zaměřené na jejich ochranu a zachování³⁷⁵ nebo pro chovatelské a pěstitelské účely, které přinesou užitek pro jejich zachování³⁷⁶.

Další podmínkou vydání dovozního povolení je sdělení příslušného vědeckého orgánu, že dovoz do Společenství nebude mít nepříznivý účinek na stav zachování druhu nebo na rozlohu území, na němž se jeho příslušná populace vyskytuje³⁷⁷. Vědecký orgán se rovněž musí přesvědčit o tom, že zamýšlené umístění živého exempláře je odpovídajícím způsobem vybavené pro jeho ochranu a péči o něj³⁷⁸.

Výkonný orgán cílového státu vydá dovozní povolení pouze tehdy, předloží-li žadatel dokumenty o tom, že exemplář byl získán v souladu s právními předpisy³⁷⁹. V případě, že je do Společenství dovážen exemplář druhu, který je veden na seznamu některé z příloh Úmluvy CITES, slouží jako takové dokumenty vývozní povolení nebo potvrzení o zpětném vývozu, vydané státem odkud se vývoz nebo zpětný vývoz uskutečňuje.

Při vydávání dovozního povolení pro exempláře druhů zahrnutých do Přílohy I Úmluvy CITES se však předložení vývozního povolení nevyžaduje. Není totiž ani možné je žádat vzhledem k tomu, že Úmluva CITES podmiňuje vydání vývozního povolení existencí povolení k dovozu³⁸⁰. Osoba, která hodlá exemplář dovézt, proto obdrží od výkonného orgánu dovážejícího státu, „kopii pro stát, ze kterého má být exemplář vyvezen nebo znovu vyvezen“ nebo písemné potvrzení o tom, že povolení k dovozu bude vydáno³⁸¹. Originál dovozního povolení je však nutno zadržet až do doby, než žadatel skutečně předloží vývozní povolení nebo potvrzení o zpětném vývozu³⁸².

Pro **dovoz exemplářů druhů podle Přílohy B** je nezbytné předložit dovozní

povolení vydané výkonným orgánem cílového státu³⁸³. Podmínkou pro jeho vydání je skutečnost, že vědecký orgán dojde k závěru, že dovoz do Společenství nebude mít škodlivý vliv na stav zachování druhu nebo na rozsah území, na kterém se vyskytuje jeho příslušná populace, vzhledem k současnému nebo předpokládanému objemu obchodu³⁸⁴. Kromě toho musí žadatel předložit dokumenty o tom, že exemplář byl získán v souladu s právními předpisy³⁸⁵. Pokud se jedná o exempláře druhů, které jsou zároveň zařazeny na seznamu některé přílohy Úmluvy CITES, předkládá žadatel vývozní povolení nebo potvrzení o zpětném vývozu, vydané výkonným orgánem vyvážejícího nebo reexportujícího státu³⁸⁶. Nařízení stanoví ještě další podmínky pro vydání povolení k dovozu, mimo jiné má žadatel předložit dokumenty o tom, že zamýšlené umístění živého exempláře je odpovídajícím způsobem vybavené pro jeho ochranu a péči o něj³⁸⁷. Z uvedeného vyplývá, že právní úprava dovozu exemplářů druhů podle Přílohy B je přísnější než právní úprava dovozu exemplářů druhů podle Přílohy II Úmluvy CITES. Nařízení totiž vyžaduje na rozdíl od Úmluvy CITES předložení dovozního povolení.

Při **dovozu exemplářů druhů podle Přílohy C** je třeba předložit vývozní povolení, pokud jde o vývoz ze země, která druh zařadila na seznam Přílohy III Úmluvy CITES³⁸⁸. Je-li exemplář vyvážen z jiné země postačí předložení potvrzení původu vydané státem, ze kterého se vývoz uskutečňuje³⁸⁹. Na rozdíl od úpravy Úmluvy CITES ukládá Nařízení při dovozu exemplářů těchto druhů povinnost předložit na hranicích celním orgánům oznámení o dovozu³⁹⁰. Předložení oznámení o dovozu je jediným dokumentem, požadovaným pro **dovoz exemplářů druhů podle Přílohy D**³⁹¹.

Komise může za okolností podle článku 4(6) Nařízení vyhlásit všeobecná omezení pro dovoz exemplářů některých druhů do Společenství nebo omezení týkající se určitých zemí původu. Taková omezení se uplatňují jednotně ve všech členských státech.

Článek 5 Nařízení upravuje pravidla pro vývoz a zpětný vývoz exemplářů druhů zařazených v přílohách Nařízení ze Společenství. **Vývoz exemplářů druhů podle Přílohy A** je zakázán, pokud není předloženo vývozní povolení, vydané výkonným orgánem státu, ze kterého se vývoz uskutečňuje³⁹². Jeho vydání je podmíněno mimo jiné tím, že příslušný vědecký orgán sdělí, že odchyt či sběr exemplářů ve volné přírodě nebo jejich vývoz nebude mít škodlivý účinek na stav zachování druhu nebo na rozsah území, na kterém se jeho příslušná populace

vyskytuje³⁹³, že žadatel předloží důkazy o tom, že exempláře druhu byly získány v souladu s právními předpisy o jeho ochraně³⁹⁴ a že se výkonný orgán přesvědčí o tom, že živý exemplář bude přepravován tak, aby se minimalizovalo nebezpečí jeho zranění, poškození nebo krutého zacházení s ním³⁹⁵. Jedná-li se o vývoz exemplářů druhů, zařazených zároveň na seznam Přílohy I Úmluvy CITES, musí se výkonný orgán při vydávání vývozního povolení přesvědčit, že bylo uděleno povolení k dovozu. V případě vývozu exemplářů jiných druhů podle Přílohy A se výkonný orgán musí ubezpečit o tom, že nebudou využívány převážně k obchodním účelům³⁹⁶.

Zpětný vývoz exemplářů druhů podle Přílohy A ze Společenství je možný pouze případě, že bylo předloženo potvrzení o zpětném vývozu. Podmínkou pro jeho vydání je mimo jiné skutečnost, že pro exempláře druhů podle Přílohy I Úmluvy CITES bylo vydáno povolení k dovozu a že exempláře ostatních druhů podle Přílohy A nebudou využívány převážně ke komerčním účelům³⁹⁷. Kromě toho musí žadatel prokázat, že exempláře byly do Společenství dovezeny v souladu s právní úpravou, která platila v době jejich dovozu nebo že byly legálně dovezeny na území některého členského státu dříve, že se na ně v příslušném členském státě začala tato právní úprava uplatňovat.

Nezbytným předkladem pro **vývoz exemplářů druhů podle Přílohy B nebo Přílohy C**, je předložení vývozního povolení, vydaného výkonným orgánem státu vývozu³⁹⁸. Podmínky pro udělení vývozního povolení pro exempláře druhů podle Přílohy B a pro exempláře druhů podle Přílohy C jsou shodné. Od podmínek, které platí pro vydávání vývozních povolení pro exempláře druhů podle Přílohy A, se liší pouze tím, že vyvážené exempláře mohou být využity pro komerční účely.

Vědecké orgány členských států sledují vydávání povolení k vývozu exemplářů druhů podle Přílohy B a jejich skutečný vývoz. Pokud učiní závěr, že by vývoz exemplářů některého druhu měl být omezen v zájmu zachování jeho stavů na úrovni, která odpovídá úloze druhu v ekosystému, navrhnou výkonným orgánům opatření k omezení vydávání povolení k vývozu³⁹⁹. Výkonný orgán informuje Komisi, která může doporučit omezení vývozu exemplářů příslušného druhu⁴⁰⁰.

Zpětný vývoz exemplářů druhů podle Přílohy B nebo Přílohy C, je možný pouze, pokud je předloženo potvrzení o zpětném vývozu⁴⁰¹. Rovněž v tomto případě jsou podmínky pro vydání potvrzení o zpětném vývozu shodné jak pro exempláře druhů podle Přílohy B, tak pro exempláře druhů podle Přílohy C. Od podmínek pro vydání potvrzení o zpětném vývozu pro exempláře druhů podle Přílohy A se liší

znovu jen tím, že není na překážku, mají-li být exempláře použity pro komerční účely. Při vývozu a zpětném vývozu exemplářů druhů podle Přílohy D se nevyžaduje předkládání žádných dokumentů.

Článek 7 Nařízení uvádí případy, kdy se na obchod s exempláři druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin použijí jiná, **odchylná pravidla** než za běžných okolností. Mírnější právní úprava, platná pro exempláře druhů podle Přílohy B, je stanovena pro obchod s exempláři druhů živočichů uvedených v Příloze A, které se narodily a byly odchovány v zajetí, a s exempláři druhů rostlin uvedených v Příloze A, které byly uměle vypěstovány⁴⁰². Tyto exempláře proto mohou být dováženy a vyváženy i pro komerční účely.

Odchylná úprava se uplatní v případě, kdy probíhá přes území Evropské unie pouze tranzit exemplářů, které směřují z jednoho nečlenského státu do jiného. Pro jejich vstup na území Evropské unie se nevyžaduje povolení k dovozu a při opouštění jejího území není nutné potvrzení o reexportu. Exempláře druhů, zařazených na seznam příloh Úmluvy CITES, však musí být doprovázeny dokumenty pro vývoz nebo zpětný vývoz podle Úmluvy CITES, které uvádějí místo jejich určení⁴⁰³.

Odchylnka se týká dovozu exemplářů osobního nebo rodinného charakteru do Společenství a jejich vývozu a zpětného vývozu ze Společenství⁴⁰⁴. Nevztahuje se však na živé exempláře. Odchylná úprava byla zakotvena také v zájmu usnadnění neobchodních zápůjček a darů exemplářů mezi vědci a vědeckými institucemi⁴⁰⁵. Mírnější pravidla stanoví Nařízení rovněž pro dovoz, vývoz a zpětný vývoz zpracovaných exemplářů získaných před více než padesáti lety, než Nařízení vstoupilo v platnost, tj. před 1. červnem 1947⁴⁰⁶. Podmínkou je, aby byly exempláře oproti jejich původnímu stavu podstatně změněny⁴⁰⁷. Odlišná úprava se proto netýká například surového sloního klu, který zůstal v původním stavu a nebyl nijak upravován. Méně přísná pravidla se ale vztahují například na vycpaná zvířata, pokud byla pořízena před rokem 1947⁴⁰⁸. Zároveň platí, že zpracované exempláře získané před rokem 1947 musí zůstat ve stavu v jakém byly získány a nemohou být později měněny.

Článek 8 Nařízení upravuje **obchodování uskutečňované v rámci Evropské unie**, tj. v rámci jednotlivých členských států i mezi nimi navzájem. Platí obecný zákaz komerčního využívání exemplářů druhů podle Přílohy A. Nesmějí být kupovány, nabízeny ke koupi, nabývány pro obchodní účely, veřejně vystavovány pro

obchodní účely, využívány pro obchodní zisk a prodej, drženy za účelem prodeje, nabízeny k prodeji a převáženy za účelem prodeje⁴⁰⁹. Výkonný orgán členského státu, ve kterém se exemplář nachází, může udělit výjimku z těchto zákazů za podmínek uvedených v článku 8(3)(a) až (h). Výjimka má formu potvrzení, které může být vydáno buď pro určitý exemplář nebo pro určitou transakci⁴¹⁰. Potvrzení vydané pro určitý exemplář se předává kupci společně s exemplářem a je platné i pro následující transakce s ním (*ad rem*). Povrzení vydané pro určitou transakci se vztahuje pouze na příslušnou transakci a výjimka je tím omezena pouze na určitého vlastníka (*in personam*).

Podle článku 8(5) Nařízení platí, že zákazy ohledně komerčního využívání, stanovené pro exempláře druhů podle Přílohy A, se vztahují také na exempláře druhů podle Přílohy B, pokud nelze příslušnému orgánu členského státu přesvědčivě dokázat, že exempláře byly získány, případně dovezeny do Společenství v souladu s požadavky platných právních předpisů o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Přemísťováním živých exemplářů se zabývá článek 9 Nařízení. Exempláře druhů, zařazených do některé z příloh Nařízení, je nezbytné připravit, přepravovat a pečovat o ně při přepravě do Společenství, ze Společenství a v jeho rámci tak, aby se minimalizovalo nebezpečí jejich zranění, poškození zdraví a krutého zacházení s nimi⁴¹¹. Při přepravě zvířat musí být dodržována pravidla směrnice Rady 91/628/EHS o ochraně zvířat během přepravy a směrnice Rady 95/29/ES, kterou se mění směrnice 91/628/EHS o ochraně zvířat během přepravy.

K přemísťování živých exemplářů druhů zahrnutých do Přílohy A v rámci Společenství je třeba předběžné povolení výkonného orgánu členského státu, ve kterém se exemplář nachází, pokud povolení k jeho dovozu nebo některé potvrzení vydané podle Nařízení určuje místo, kde má být exemplář držen⁴¹². Tyto dokumenty uvádějí místo, kde má být exemplář držen, zpravidla u exemplářů, které mají zvláštní nároky na své umístění⁴¹³. Pokud není u exemplářů druhů podle Přílohy A stanoveno v dovozním povolení nebo v některém potvrzení místo, kde mají být drženy, postačí pro jejich přemísťování v rámci Společenství, aby osoba, která za přemísťování odpovídá, byla schopna předložit doklad o legálním původu exempláře⁴¹⁴.

Nařízení stanoví některé **povinnosti členských států**, jejichž splnění je nezbytné pro jeho fungování na jejich území. Členské státy mají určit celní úřady pro provádění kontrol a vyřizování formalit při dovozu exemplářů druhů, zařazených do

některé z příloh A až D, do Společenství a vývozu z něj a stanovit, které z nich jsou zvláště určeny pro odbavování živých exemplářů⁴¹⁵. Členské státy mají zajistit, že na celních úřadech bude působit dostatečný počet vyškolených pracovníků a že budou mít vhodná umístění pro živá zvířata⁴¹⁶.

V souladu s článkem 13 Nařízení musí každý členský stát ustanovit jeden výkonný orgán, který má hlavní odpovědnost za jeho provádění a za styk s Komisí. Kromě toho se může rozhodnout ustanovit další výkonné orgány a jiné příslušné orgány, které napomáhají provádění Nařízení. Každý členský stát musí ustanovit nejméně jeden vědecký orgán s potřebnou kvalifikací, jehož povinnosti se liší od povinností kteréhokoli výkonného orgánu. Členské státy mohou určit více vědeckých orgánů.

Členské státy mají povinnost přijmout vhodná opatření, která zajistí uložení sankcí. Článek 16(1)(a) až (m) Nařízení vyjmenovává povinnosti, za jejichž porušení mají být sankce ukládány. Členské státy mohou stanovit další případy porušení povinností, které budou postihovány sankcemi. Požadavkem Nařízení je, aby sankce byly přiměřené povaze a závažnosti protiprávního jednání a aby zahrnovaly zadržení a zabavení exemplářů⁴¹⁷.

Článek 15(1) žádá členské státy a Komisi, aby si navzájem předávaly informace. Členské státy předkládají Komisi každý rok zprávu o veškerém dovozu, vývozu a zpětném dovozu exemplářů druhů, zahrnutých do Přílohy A až C, a o dovozu exemplářů druhů podle Přílohy D⁴¹⁸. Z národních zpráv vychází Komise při sestavování každoroční statistické zprávy o dovozu exemplářů druhů do Společenství a vývozu a zpětném vývozu z něj⁴¹⁹. Údaje, které se týkají exemplářů druhů podle příloh Úmluvy CITES, předává Komise jejímu Sekretariátu. Každé dva roky předkládají členské státy Komisi zprávu o legislativních, administrativních a dalších opatřeních, učiněných v zájmu provádění a prosazování Nařízení na jejich území⁴²⁰.

Nařízení zřizuje Výbor pro záležitosti obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami⁴²¹. Pro zkoumání vědeckých otázek, týkajících se uplatňování Nařízení, byla zřízena Vědecká prověřovací skupina⁴²². Úkolem skupiny pro prosazování nařízení je zkoumat všechny technické otázky týkající se prosazování nařízení⁴²³.

3.2.3. Shmutí

Do ES směřuje značná část světového obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. ES si uvědomuje svou odpovědnost za ochranu biologické rozmanitosti před nadměrným využíváním a podřizuje obchod s vyjmenovanými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin přísným pravidlům.

Nařízení č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi upravuje předpoklady pro dovoz exemplářů stanovených druhů do Společenství a pro jejich vývoz a zpětný vývoz ze Společenství. Tato právní úprava je v řadě ohledů přísnější než pravidla stanovená Úmluvou CITES.

Nařízení má čtyři přílohy, které zahrnují i druhy Úmluvou CITES nechráněné. Příloze D, která obsahuje seznam druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, dovážených v počtech, které opodstatňují sledování, přitom neodpovídá žádná příloha Úmluvy CITES. Na rozdíl od Úmluvy CITES, která se zabývá výlučně ochranou ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin před nadměrným obchodem, obsahuje Nařízení také ustanovení k ochraně původních druhů živočichů a rostlin. Příloha B totiž zahrnuje mimo jiné druhy, jejichž zavedením do volné přírody členských států by byly ohroženy druhy původní. Nejvýznamnější zpřísnění oproti Úmluvě CITES však spočívá ve stanovení povinnosti předkládat povolení k dovozu nejen při dovozu exemplářů druhů podle Přílohy A, ale také druhů podle Přílohy B. Povolení k dovozu se tak vyžaduje u značně širokého okruhu druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Důležitou úlohou členských států je zajistit, aby v rámci celních orgánů působili zvláště proškolení pracovníci. Rozpoznávání exemplářů je totiž mnohdy velmi složité a na jeho správném provedení záleží, zda bude vývoz, dovoz či zpětný vývoz exemplářů připuštěn. Členské státy by se také měly zaměřit na odhalování nelegálního obchodu s exempláři ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

4. Závěr k ochraně biodiverzity v Evropské unii

Přes významný pokrok, který učinila Evropská unie od sedmdesátých let v oblasti ochrany biologické rozmanitosti, dochází nadále k jejímu poklesu. Jednou z hlavních příčin je ubývání stanovišť a jejich fragmentace, intenzifikace zemědělství a šíření nepůvodních druhů. V příštích letech se očekávají značné změny biologické rozmanitosti Evropy v důsledku globálního oteplování.

K ochraně biologické rozmanitosti přispívá především právní úprava Směrnice o ptácích a Směrnice o stanovištích. Soustava NATURA 2000, tvořená ptáčimi oblastmi podle Směrnice o ptácích a zvláštními oblastmi ochrany podle Směrnice o stanovištích, představuje významný nástroj ochrany biologické rozmanitosti *in situ*. Ochranná opatření *in situ* jsou doplňována ochranou *ex situ* především, pokud je nezbytná k zachování v přírodě vymizelých druhů.

Dalším významným právním předpisem k ochraně biologické rozmanitosti je Nařízení o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, které využívá systém povolení k omezení mezinárodního obchodu se širokým okruhem ohrožených druhů volně žijící živočichů a planě rostoucích rostlin a některými nepůvodními druhy.

Evropská unie sdílí především se státy Afriky, Blízkého východu a Severní Ameriky odpovědnost za zachování migrujících druhů. V zájmu rozvíjení mezinárodní spolupráce k ochraně stěhovavých druhů ptáků se stala 1. října 2005 smluvní stranou Dohody o ochraně africko-euroasijských vodních ptáků. Evropská unie usiluje o členství v Úmluvě CITES. Jako její smluvní strana bude mít možnost ovlivňovat obsah příloh Úmluvy CITES, předkládat návrhy na jejich změny a hlasovat o jejich přijetí.

Evropská unie se měla v budoucnu zaměřit na podporu výzkumu a monitorování stavu biologické rozmanitosti a jejích vývojových trendů, integraci potřeb ochrany biologické rozmanitosti do svých politik, včetně zemědělské, dopravní a energetické politiky, a zdokonalení mechanismu spolufinancování opatření k ochraně přírody. Navenek by měla v rámci mezinárodní pomoci třetím státům podporovat opatření k ochraně přírody a zůstat aktivní v mezinárodním úsilí k omezení emisí skleníkových plynů.

Kapitola IV.: Právní úprava ochrany biodiverzity v České republice v oblasti myslivosti a rybářství

1. Obecně k ochraně biodiverzity v České republice

Právní předpisy zabývající se myslivostí a rybářstvím představují jednu z hlavních skupin českých právních předpisů k ochraně biologické rozmanitosti. Na zákonné úrovni je platná právní úprava myslivosti obsažena v zákoně č. 449/2001 Sb., o myslivosti, a právní úprava rybářství v zákoně č. 99/2004 Sb., o rybářství. Je však nezbytné mít na paměti, že zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, je ve vztahu k těmto právním předpisům zvláštní a v případě kolize má před nimi přednost.

Zákon o ochraně přírody a krajiny upravuje **obecnou ochranu živočichů a rostlin**. Ustanovení § 5 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny stanoví, že všechny druhy živočichů a rostlin jsou chráněny před zničením, poškozováním a dalšími činnostmi, které by mohly vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo k jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů, zániku populace druhu nebo ke zničení ekosystému, jehož jsou součástí. Není tedy přípustné ohrozit druh na bytí, způsobit zánik některé jeho populace nebo zničit jím obývaný ekosystém. Vždy má být zachován alespoň takový počet jedinců druhu, aby existovala dostatečná genová variabilita a nedošlo k degeneraci druhu⁴²⁴. Ochrana podle § 5 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny se nevztahuje na zásahy při hubení živočichů a rostlin upravené zvláštními předpisy, včetně zákona o myslivosti a zákona o rybářství⁴²⁵.

Původní druhy živočichů a rostlin jsou mnohdy nepříznivě ovlivněny v důsledku zavlečení druhů geograficky nepůvodních. Zákon o ochraně přírody a krajiny vymezuje geograficky nepůvodní druh živočicha nebo rostliny jako druh, který není součástí přirozených společenstev určitého regionu. Pro záměrné rozšíření geograficky nepůvodního druhu se vyžaduje povolení orgánu ochrany přírody⁴²⁶. Rovněž pro záměrné rozšíření křížence živočicha či rostliny do krajiny je nezbytné povolení orgánu ochrany přírody⁴²⁷.

Ustanovení § 5a zákona o ochraně přírody a krajiny promítá Směrnici o ptácích. V zájmu ochrany druhů **ptáků**, kteří volně žijí na evropském území

členských států ES, dále jen ptáci, stanoví zákaz jejich úmyslného usmrcování nebo odchyty jakýmkoli způsobem, zákaz úmyslného poškozování jejich hnízd a vajec nebo odstraňování hnízd, zákaz sběru jejich vajec ve volné přírodě a jejich držení, zákaz úmyslné vyrušování ptáků, zejména během rozmnožování a odchovu mláďat, pokud by šlo o vyrušování významné z hlediska cílů Směrnice o ptácích, a zákaz držení druhů ptáků, jejichž lov a odchyt je zakázán. Zákaz úmyslného usmrcování nebo odchyty ptáků se nevztahuje na lov ptáků vymezený a prováděný v souladu s předpisy o myslivosti a zákonem o ochraně přírody a krajiny⁴²⁸. V souladu se zákonem o myslivosti je přípustný pouze lov ptáků, zařazených mezi zvěř, kterou lze obhospodařovat lovem, a to v době lovu a při použití dovolených způsobů lovu⁴²⁹. Zákon o ochraně přírody a krajiny stanoví obecný zákaz prodeje, přepravy za účelem prodeje, držení a chovu za účelem prodeje a nabízení za účelem prodeje živých nebo mrtvých ptáků a jakýchkoli snadno rozpoznatelných částí ptáků nebo výrobků z ptáků⁴³⁰. Zákaz se nevztahuje na chov ptáků, kteří jsou zvěří, již lze lovit⁴³¹.

Zákaz úmyslného usmrcování a odchyty ptáků jakýmkoli způsobem, zákaz úmyslného poškozování jejich hnízd a vajec nebo odstraňování hnízd, zákaz sběru jejich vajec ve volné přírodě a jejich držení a zákaz jejich úmyslné vyrušování, zejména během rozmnožování a odchovu mláďat, pokud by šlo o vyrušování významné z hlediska cílů směrnice o ptácích, se nevztahuje na případy naléhavé potřeby v zájmu veřejného zdraví a veřejné bezpečnosti a v zájmu leteckého provozu, pokud nelze z důvodů nebezpečí prodlení postupovat podle § 5b zákona o ochraně přírody a krajiny⁴³².

Orgán ochrany přírody může v souladu s § 5b zákona o ochraně přírody a krajiny stanovit při ochraně ptáků odchylný postup a dovolit činnosti jinak zakázané, pokud neexistuje jiné uspokojivé řešení a je to potřebné v zájmu bezpečnosti leteckého provozu, při prevenci závažných škod na úrodě, domácích zvířatech, lesích, rybářství a vodním hospodářství nebo za účelem ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a z dalších zákonem stanovených důvodů. Rozhodnutí, kterým orgán ochrany přírody stanoví odchylný postup, musí obsahovat označení druhu a množství ptáků, na něž se odchylný postup vztahuje, určení prostředků, způsobů nebo metod povolených při odchytu nebo usmrcování, časové a místní okolnosti a jiné podmínky, důvod pro odchylný postup a způsob kontrol, který bude orgán ochrany přírody provádět. Ministerstvo životního prostředí může stanovit odchylný postup formou vyhlášky, která musí upravovat podmínky, za nichž může

být odchylný postup uplatňován⁴³³. Může jít například o určení početnosti ptáků v určité lokalitě nebo výše způsobované hospodářské škody⁴³⁴.

Zákon o ochraně přírody a krajiny vyjímá z režimu obecné ochrany živočichů a rostlin zvláště chráněné druhy živočichů a rostlin⁴³⁵. Pokud jde o ptáky stanoví, že na zvláště chráněné druhy ptáků se ustanovení § 5a a 5b zákona o ochraně přírody a krajiny vztahují jen tehdy, neplatí-li pro ně ochrana přísnější podle § 50 až 57 zákona o ochraně přírody a krajiny nebo podle zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy⁴³⁶.

Zákon o ochraně přírody a krajiny upravuje zvýšenou ochranu **zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin**. Za zvláště chráněné druhy živočichů a rostlin lze vyhlásit druhy živočichů a rostlin, které jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné⁴³⁷. Zvláště chráněné druhy živočichů a rostlin se třídí podle stupně ohrožení do tří kategorií, totiž na druhy kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené⁴³⁸. Seznam a stupeň ohrožení zvláště chráněných živočichů je uveden v Příloze III vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Základní podmínky ochrany zvláště chráněných živočichů upravuje § 50 zákona o ochraně přírody a krajiny. Ochrana se týká všech vývojových stádií zvláště chráněných živočichů, jejich biotopu a jimi užívaných přirozených i umělých sídel⁴³⁹. Zákon o ochraně přírody a krajiny zakazuje škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů, zejména je chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrcovat. Není dovoleno sbírat, ničit, poškozovat či přemísťovat jejich vývojová stadia nebo jimi užívaná sídla. Rovněž se zakazuje zvláště chráněné živočichy držet, chovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat a nabízet za účelem prodeje nebo výměny⁴⁴⁰.

Z uvedených ochranných podmínek jsou vyňati zvláště chránění živočichové, kteří patří mezi ohrožené druhy, v případech, kdy je zásah do jejich přirozeného vývoje prokazatelně nezbytný v důsledku běžného obhospodařování nemovitostí nebo jiného majetku nebo z důvodů hygienických, ochrany veřejného zdraví a veřejné bezpečnosti nebo leteckého provozu. Pokud nejde o naléhavý zásah z hlediska veřejného zdraví a veřejné bezpečnosti nebo bezpečnosti leteckého provozu, vyžaduje se k zamýšlené činnosti předchozí stanovisko orgánu ochrany přírody, které může uložit náhradní ochranné opatření, včetně záchranného přenosu živočichů⁴⁴¹.

Ustanovení § 56 zákona o ochraně přírody a krajiny připouští, aby orgán

ochrany přírody rozhodl o povolení **výjimky ze základních ochranných podmínek** zvláště chráněných druhů živočichů. Může tak učinit pouze v případech, kdy jiný veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody⁴⁴², a to z vyjmenovaných důvodů a jen pokud neexistuje jiné uspokojivé řešení a populace příslušného druhu bude zachována v příznivém stavu z hlediska ochrany⁴⁴³. Výjimku ze zákazu lze udělit jen v zájmu veřejného zdraví nebo veřejné bezpečnosti, v zájmu obrany státu, v zájmu bezpečnosti leteckého provozu nebo provozu na dopravně významné vodní cestě nebo v zájmu stavby dálnice a rychlostní silnice, v zájmu předcházení závažným škodám na úrodě, domácích zvířatech či lesích nebo závažným škodám v rybářském či lesním hospodářství, za účelem ochrany živočichů, rostlin nebo jejich stanovišť, pro účely výzkumu nebo vzdělávání, pro účely opětovného osídlení určitého území populací druhu nebo opětovného vysazení v původním areálu druhu nebo chov v zajetí pro tyto účely, z ostatních naléhavých důvodů s výrazně převažujícím veřejným zájmem včetně těch, které jsou sociální a ekonomické povahy, jež mají příznivé důsledky pro životní prostředí, nebo v zájmu využívání určitých ptáků pro sokolnické účely podle zákona o myslivosti. Ministerstvo životního prostředí může při splnění uvedených předpokladů vyhláškou stanovit ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných živočichů výjimku, která se týká blíže neurčeného okruhu osob⁴⁴⁴.

Mezi opatření k ochraně zvláště chráněných druhů podle zákona o ochraně přírody a krajiny patří záchranné programy, zajišťované orgány ochrany přírody s cílem zlepšit stav populací těchto druhů⁴⁴⁵, a uložení povinnosti těm, kteří drží, chovají, pěstují, dopravují, vyměňují, nabízejí za účelem prodeje nebo výměny nebo zpracovávají zvláště chráněného živočicha nebo rostlinu a živočicha nebo rostlinu chráněné podle zákona o obchodování s ohroženými druhy, prokázat jejich zákonný původ⁴⁴⁶.

Kromě ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny poskytují zvláštní ochranu vybraným druhům živočichů a rostlin ještě zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (dále jen zákon o obchodování s ohroženými druhy) a zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy.

Obchod s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami upravuje nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě

rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, které je na území České republiky jako členského státu Evropské unie bezprostředně platné a obecně závazné. **Zákon o obchodování s ohroženými druhy** představuje národní prováděcí předpis k tomuto nařízení.

Zákon o obchodování s ohroženými druhy upravuje povinnosti a kompetence orgánů veřejné správy při provádění nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Výkonným orgánem s hlavní odpovědností, který zajišťuje styk s Komisí a Sekretariátem Úmluvy CITES a vydává dovozní povolení, vývozní povolení a potvrzení o zpětném vývozu, je Ministerstvo životního prostředí⁴⁴⁷. Krajské úřady a na území národních parků a chráněných krajinných oblastí správy národních parků a chráněných krajinných oblastí, mají postavení dalších výkonných orgánů a provádějí některá ustanovení nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Vědeckým orgánem je Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky⁴⁴⁸. Upraveny jsou rovněž kompetence kontrolních orgánů, totiž České inspekce životního prostředí, celních orgánů, orgánů veterinární správy a orgánů rostlinolékařské péče, a Ministerstva financí⁴⁴⁹. K zajištění dodržování povinností vyplývajících z nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi stanoví zákon o obchodování s ohroženými druhy skutkové podstaty přestupků⁴⁵⁰ a správních deliktů právnických osob a fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti⁴⁵¹ a sankce, včetně zabavení exemplářů⁴⁵². Zákon o obchodování s ohroženými druhy upravuje povinnost registrace některých exemplářů⁴⁵³.

Účelem zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy je přispět k ochraně vyjmenovaných druhů živočichů prostřednictvím poskytování náhrad škod jimi způsobených. Jedná se o druhy bobr evropský, vydra říční, kormorán velký, los evropský, medvěd hnědý, rys ostrovid a vlk. Za stanovených podmínek nahrazuje stát škodu na životě nebo zdraví fyzické osoby, na vybraných domestikovaných zvířatech, na psech sloužících ke hlídání vybraných domestikovaných zvířat, na rybách, na včelstvech a včelařském zařízení, na nesklizených polních plodinách, na uzavřených objektech nebo na movitých věcech v uzavřených objektech. Upraven je rozsah a způsob náhrady škody. Zákon o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými

živočichy působí jako ekonomický nástroj pozitivní stimulace, který předchází pronásledování vybraných zvláště chráněných druhů živočichů a vychovává k jejich ochraně.

S ochranou biologické rozmanitosti souvisejí i **další právní předpisy**, včetně zákona č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů a zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a změně některých souvisejících zákonů a jejich prováděcích předpisů. Zákon na ochranu zvířat proti týrání upravuje zakázané způsoby odchytávání a usmrcování volně žijících zvířat a doplňuje tak v některých ohledech způsoby lovu zakázané zákonem o myslivosti.

2. Právní úprava myslivosti

V následující části se podrobněji zabývám právní úpravou ochrany živočichů v rámci myslivosti a rybářství. Její základy byly položeny před více než sto lety. Od té doby došlo v pojetí myslivosti a rybářství k mnoha změnám, řada prvků současné právní úpravy však má své kořeny v dřívějších právních předpisech a některá opatření přetrvala dokonce v nezměněné podobě dodnes. Protože srovnání historické a současné právní úpravy pokládám za potřebné, budu se nejdříve jak u myslivosti, tak u rybářství zabývat nejdříve vývojem a následně platnou právní úpravou.

2.1. Vývoj právní úpravy myslivosti

Právní úprava lovu má v České republice dlouhou tradici, sahající až do jedenáctého století. Lov, původně volný, se stal výhradním právem panovníka, který jej mohl, například v souvislosti s darováním lesa, umožnit jiným osobám⁴⁵⁴. V průběhu následujících staletí sice získávali právo lovu vlastníci pozemků, panovník si je ale mohl až do roku 1849 v souladu s právem myslivosti na cizí půdě bez ohledu na to, kdo byl vlastníkem pozemku, podle své vůle vyhradit. Císařským patentem č. 154 ze dne 7. března 1849 bylo právo myslivosti na cizí půdě zrušeno⁴⁵⁵. Vlastníkům, jejichž pozemky měly stanovenou výměru, bylo dovoleno vykonávat na nich myslivost⁴⁵⁶, zatímco vlastníci menších pozemků sami lovit nesměli a myslivost na těchto pozemcích měla být buď pronajata nebo provozována znalcem⁴⁵⁷. Právní úpravy období v roce, kdy mohla být zvěř lovena, a hubení černé zvěře a dravé zvěře, vyplývaly nadále z Řádu o myslivosti z roku 1786⁴⁵⁸.

Změny přinesl **honební zákon pro Čechy č. 49/1866 čes. z. z.** ze dne 1. června 1866 (dále jen hon. z.), který platil s několika změnami až do 1. dubna 1941, kdy nabylo účinnost vládní nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti, které zrušovalo nejen honební zákon pro Čechy, ale také moravský honební zákon z roku 1912⁴⁵⁹ a slezský honební zákon z roku 1903⁴⁶⁰. Tím došlo ke sjednocení honebního práva na našem území.

Kolem právní povahy honebního práva a jeho vztahu k vlastnickému právu k pozemkům panovaly začátkem třicátých let v teorii i praxi spory. Ustanovení § 1 hon.

z. stanoví: „Právo myslivosti se zakládá na právu vlastnickém k pozemkům. Jak se práva myslivosti užívati má, ustanovuje se tímto zákonem“. Na nejasnosti upozorňuje F. Schlée ve svém výkladu k honebnímu zákonu pro Čechy a uvádí: „Jedni pokládají honební právo za neodlučitelnou součást pozemku, druzí za samostatné, zvláštní právo, které podle zákona jeví se býti právem reálným, neodlučně spojeným s vlastnictvím pozemku“. Z § 1 hon. z. je podle jeho názoru možné pouze soudit, že právo myslivosti již nenáleží panovníkovi nebo vrchnosti bez ohledu na osobu vlastníka pozemků, na kterých je vykonáváno, nýbrž že je v určitém vztahu k vlastnictví⁴⁶¹. Samotný výkon práva myslivosti však nemusí nutně vlastníkovi pozemku příslušet. V souladu s § 2 hon. z. mohl právo myslivosti samostatně vykonávat pouze držitel souvislých pozemků o rozloze nejméně 115 ha. Všichni držitelé pozemků jedné osady, jejichž souvislé pozemky měly alespoň 115 ha, pak tvořili honební společenstvo, které mělo s výminkami podle § 6 hon. z. právo vykonávat na svých pozemcích právo myslivosti. Ustanovení § 6 hon. z. požadovalo, aby společenstevní honitba byla buď pronajata nebo provozována znalcem. F. Schlée proto uvádí, že „ze vztahu honebního práva k vlastnictví (držbě) pozemku vyplývá podle § 1 hon. z. prakticky to, že hospodářský prospěch z myslivosti má za všech okolností připadnout majiteli (držiteli) pozemku, že však z ohledů veřejných není možno mu přiřknouti za všech okolností i výkon její“.

Samotní členové honebního společenstva tedy nesměli myslivost provozovat a honební výbor rozhodoval o pronájmu společenstevní honitby nebo o jejím provozování znalcem. Honební zákon pro Čechy přitom dával přednost pronajmutí společenstevní honitby, když stanovil, že pro rozhodnutí honebního výboru o provozování myslivosti znalcem je nezbytná tříčtvrtinová většina hlasů⁴⁶². Mezi důvody, proč nebylo členům honebního společenstva umožněno myslivost vykonávat, se uvádí i obava z nadměrného lovu zvěře a tlak velkých pozemkových vlastníků a šlechty⁴⁶³. Každý měl však podle § 38 hon. z. právo usmrtit divokého kance mimo oboru a také vlka, medvěda a jinou zvěř škodnou, pokud to bylo třeba k ochraně osoby nebo majetku.

Z druhé věty § 1 hon. z. vyplývá, že **právo myslivosti** je možné užívat a myslivost vykonávat jen v souladu s tímto zákonem. Obsah práva myslivosti honební zákon nevymezoval. Podle výkladu bylo jeho součástí „výlučné oprávnění na určité oblasti zvěř hájiti, stíhati, chytati, usmrcovati a zvěř tuto neb její odloučené upotřebitelné částky (na př. shozené parohy), nalezená vejce zvěře pernaté, pak zvěř

*nalezenou mrtvou si přivlastňovati*⁴⁶⁴. Honební zákon hovořil o zvěři lovné nebo také honební a zvěři škodné, aniž by určoval, co se rozumí zvěří a nevyjmenovával druhy zvěře lovné a škodné. O tom, která zvěř je lovná, rozhodovaly v případě pochybnosti myslivecké zvyklosti a obyčeje. Otázka, které druhy se považují za škodnou zvěř, byla otázkou skutkovou a měla být posuzována podle názorů a zvyklostí, panujících v jednotlivých krajích⁴⁶⁵. Z § 38 hon. z. vyplývá, že za škodnou zvěř se považuje mimo jiné medvěd a vlk.

Honební zákon obsahoval pouze skromnou právní úpravu ochrany zvěře. Ustanovení § 32 hon. z. stanovilo, že od 1. února do 31. červencem se má „*zvěře honební šetřiti a hájiti*“ a zakazovalo, aby byla zvěř v tomto období usmrcována, chytána a aby byla sbírána vejce ptáků. Tím byla pro lovnou zvěř jednotně určena doba hájení. V několika případech vymezil honební zákon období, v nichž mohly být určité druhy zvěře stříleny. Ta zasahovala do obecně stanovené doby hájení. Například srnci mohli být stříleni od 1. května do posledního ledna, divoké husy a kachny od 1. července do posledního ledna. Honební zákon tedy doplňoval všeobecnou dobu hájení, platnou pro veškerou honební zvěř, stanovením doby lovu pro vybrané druhy zvěře. Ustanovení § 32 hon. z. bylo nahrazeno právní úpravou obsaženou v zákoně č. 98/1929 Sb., označovaném také jako malý honební zákon.

V zájmu ochrany zvěře v době hájení stanovil § 34 hon. z., že se od čtrnáctého dne po jejím začátku až do dne jejího skončení zakazuje prodej živé a mrtvé zvěře a ptačích vajec. Během doby, kdy mohla být zvěř lovena, sloužila k její ochraně povinnost osob, které ji prodávaly, opatřovat si na ni dodávací lístek⁴⁶⁶.

Jediné omezení způsobů lovu představoval zákaz chytat zvěř do ok a pastí, stanovený § 36 hon. z., který se ale nevztahoval na zvěř škodnou. Osobě, která porušila ustanovení § 36 nebo § 32 o době hájení, mohla být uložena pokuta⁴⁶⁷. Později byly v malém honebním zákoně upraveny vyšší pokuty a také možnost uvěznění.

Právní úprava honebního zákona přetrvala i po vzniku Československa, pouze některá ustanovení byla nahrazena tzv. **malým honebním zákonem z roku 1929**⁴⁶⁸. Ani malý honební zákon nevymezoval, co se rozumí zvěří, v § 1 ale vyjmenovával druhy lovné zvěře užitkové a nastínil tím rozlišování zvěře na zvěř užitkovou a zvěř škodnou, které v právních předpisech o myslivosti přetrvalo až do roku 1992. Malý honební zákon vycházel podobně jako honební zákon z roku 1866 ze stanovení dob hájení a určoval pro jednotlivé druhy lovné užitkové zvěře období, ve kterých

nesměla být stíhána, chytána a usmrcována. V některých případech byla doba hájení stanovena pro druh jako taxon, jindy odděleně pro samce, samice a mláďata. Jednotně byla doba hájení určena pro zajíce nebo sluku, různou dobu hájení měli například na jedné straně jeleni a na druhé straně laně a jelení kolouši. Pro některé druhy zvěře byla stanovena celoroční doba hájení. Doby hájení se netýkaly zvěře chované v oborách⁴⁶⁹.

Ustanovení § 2 odst. 1 malého honebního zákona umožňovalo zemskému úřadu, aby u určitých druhů zvěře změnil dobu hájení v určených honitbách, pokud byla změna „*místními, klimatickými nebo jinými poměry odůvodněna, přihlížeje zejména k tomu, aby nepoměrným přemnožením některých druhů zvěře nebylo ohroženo provozování polního, lesního a rybníčního hospodářství, jednak, aby všechny druhy zvěře zůstaly zachovány*“. Zemský úřad mohl dobu hájení prodloužit i na celý rok a výslovně se s takovou možností počítalo u křepelek a koroptví, jejichž stavy se snižovaly.

Pokud některému druhu zvěře hrozilo vyhubení, mohl pro něj zemský úřad stanovit částečnou nebo celoroční dobu hájení, ačkoli jinak nebyl druh podle právních předpisů hájen⁴⁷⁰. Ze skutečnosti, že zemský úřad mohl stanovit dobu hájení i pro zvěř, pro kterou nebyla v § 1 malého honebního zákona doba hájení určena, je možné usuzovat, že výčet lovné zvěře užitkové uvedený v § 1 nebyl považován za vyčerpávající.

Z důvodů uvedených v malém honebním zákonem byl okresní úřad oprávněn připustit výjimky ze zákazů, které platily v době hájení. Mohl tak učinit mimo jiné v zájmu zachování zdravého stavu zvěře nebo zabránění jejímu zdegenerování⁴⁷¹, rovněž mohl umožnit v době hájení odstřel určitého počtu kusů některého druhu zvěře, pokud to bylo potřeba pro odvrácení škody na polním nebo lesním hospodářství⁴⁷².

Honební zákon pro Čechy z roku 1866 a malý honební zákon z roku 1929 zůstaly v platnosti ještě po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava a byly zrušeny až **vládním nařízením č. 127/1941 Sb., o myslivosti** (dále jen vládní nařízení o myslivosti), které přineslo do právní úpravy ochrany zvěře nové prvky. Vládní nařízení o myslivosti na rozdíl od honebního zákona z roku 1866 výslovně upravovalo obsah práva myslivosti a zahrnovalo do něj podle § 1 odst. 1 a 2 výlučné oprávnění stíhat, chytat, složit a přivlastňovat si lovnou zvěř, včetně lovné zvěře zhaslé a padlé, a dále výlučné oprávnění přivlastňovat si shozy paroží a vejce lovné zvěře pernaté a ničit

hnízda nechráněných pernatých dravců.

Vlád. nařízení o myslivosti stanovilo, že při výkonu práva myslivosti je nezbytné dodržovat omezení, která z něj vyplývají⁴⁷³, a odkazovalo na všeobecně uznávané myslivecké zásady neboli myslivecký obyčej⁴⁷⁴. Na rozdíl od honebního zákona pro Čechy z roku 1866 zakotvil § 4 vládní nařízení o myslivosti právo a povinnost myslivce pečovat o zvěř⁴⁷⁵ a zakázal ohrožování stavu zvěře nepřiměřeným odstřelem a vyhubení kteréhokoli druhu zvěře.

Lovná zvěř byla vyjmenována v § 2 odst. 1 vládní nařízení o myslivosti. Určení dalších zvířat za lovná již nebylo věcí mysliveckých zvyklostí, ale vyžadovalo přijetí vládního nařízení⁴⁷⁶. Lovná zvěř byla poprvé právním předpisem tříděna na zvěř srstnatou a pernatou. Kromě toho se zvěř členila na zvěř vysokou, ke které patřila zvěř jelení, dančí, jelení Dybowského, sika, viržinská, mufloní, kamzičí, černá a tetřeví, a zvěř drobnou, tj. všechny ostatní druhy zvěře.

Vlád. nařízení o myslivosti vycházelo, na rozdíl od právní úpravy honebního zákona pro Čechy a malého honebního zákona, které určovaly období, kdy má být zvěř hájena, ze stanovení **dob lovu zvěře** a přiblížilo se tím současné právní úpravě⁴⁷⁷. Lovná zvěř, pro kterou byla stanovena doba lovu, měla být po zbytek roku šetřena, lovná zvěř, pro kterou nebyla doba lovu stanovena, měla být šetřena celoročně. Doby lovu upravovalo vládní nařízení č. 128/1941 Sb., kterým se provádí vládní nařízení o myslivosti, podle potřeb chovu zvěře a se zřetelem k požadavkům zemědělství. Určovalo také druhy, které nebyly hájeny vůbec. Mezi ně patřila například sojka a volavka popelavá.

Vládní nařízením č. 127/1941 Sb., o myslivosti a vládní nařízením č. 128/1941 Sb., kterým se provádí vládní nařízení o myslivosti, byly tedy rozlišovány tři skupiny lovné zvěře s různou úpravou období lovu a hájení. Na prvním místě šlo o lovnou zvěř, která byla hájena po celý rok, dále o lovnou zvěř se stanovenými dobami lovu, která měla být během ostatních období hájena, a nakonec o lovnou zvěř, která nebyla hájena vůbec. Nejvyšší myslivecký úřad mohl ze zvláštních důvodů, zahrnujících odvrácení značných hospodářských škod, účely chovu zvěře a vědecké a vzdělávací účely, připustit výjimku a umožnit odstřel zvěře v době hájení⁴⁷⁸. Z důvodů ochrany zemědělství mohla být doba lovu zvěře zcela zrušena a v takovém případě se zvěř považovala za „lovnou zvěř bez doby hájení“⁴⁷⁹.

Vládní nařízením o myslivosti byl do právní úpravy zaveden pojem **ochrana myslivosti**. Rozuměla se jí ochrana zvěře před pytláky, dravou zvěří a dravými

zvířaty a péče o dodržování předpisů k ochraně zvěře a myslivosti⁴⁸⁰. Vlád. nařízení o myslivosti stanovilo osoby oprávněné k výkonu ochrany myslivosti a podrobněji upravilo činnosti v rámci ochrany myslivosti prováděné. Pokud jde o oprávnění usmrctvat za stanovených okolností psi a kočky, navazovalo vládní nařízení o myslivosti na úpravu obsaženou v honebním zákoně z roku 1866. Také řada dalších povinností stanovených vládními nařízeními o myslivosti, včetně potírání nálezů zvěře a přiměřeného krmení zvěře v době nouze, patří z dnešního pohledu k ochraně myslivosti.

Již vládní nařízení č. 205/1939 Sb., o řádném výkonu myslivosti, stanovilo oproti honebnímu zákonu Čechy a malému honebnímu zákonu nové **zakázané způsoby lovu**⁴⁸¹ a vládní nařízení o myslivosti jejich okruh ještě významně rozšířilo⁴⁸². Zakazovalo se mimo jiné střílet na spárkatou zvěř broky, složit spárkatou zvěř v době nouze poblíž krmelců, lovit pernatou zvěř až na určené druhy v noci, klást oka a talířová železa, trávit lovnou zvěř s výjimkou vran, strak a sojek a lovit zvěř z letadel. Právní úprava zakázaných způsobů lovu byla na svou dobu moderní a pozdější právní předpisy na ni navazovaly.

Vládní nařízení počítalo s možností zřizovat rezervace pro zvěř a přijímat jiná opatření k její ochraně, pokud by byly její životní podmínky trvale nebo přechodně vážně dotčeny nebo ohroženy. Výkon myslivosti mohl být v rezervacích pro zvěř a v přírodních a stromových rezervacích upraven odlišně od obecných pravidel⁴⁸³.

Otázkami odstřelu zvěře se zabýval § 37 vládního nařízení o myslivosti. Při úpravě odstřelu zvěře se mělo na prvním místě vyhovět potřebám ochrany lesního a polního hospodářství a v mezích tím vytyčených měl být odstřel zvěře upraven tak, aby „stav všech domácích druhů zvěře, zdravý ve svých jedincích, zůstal zachován v přiměřeném počtu příštím pokolením“. Odstřel zvěře je tedy řešen v duchu zásady udržitelného využívání.

Vládní nařízení přineslo novinku v podobě **plánů odstřelu**, schvalovaných nižším mysliveckým úřadem⁴⁸⁴. Plány odstřelu se však týkaly pouze zvěře spárkaté a tetřevů a tetřívků. Plány odstřelu byly sestavovány vždy na jeden rok, odděleně pro jednotlivé druhy zvěře a pohlaví. Ke kontrole dodržování plánů odstřelu bylo třeba vést listinu odstřelu, jejíž předložení si mohl nižší myslivecký úřad vyžádat. Nejvyšší myslivecký úřad mohl nařídít provedení nuceného odstřelu, například pro odvrácení značných hospodářských škod⁴⁸⁵.

Podobně jako honební zákon z roku 1866, který dával každému právo

„klapačkami, hastroši a ploty k tomuto konci zřízenými zvěř od svých pozemků zapuzovati a z vinic a zahrad vystřelením plašiti“⁴⁸⁶, stanovilo i vládní nařízení o myslivosti právo vlastníka nebo držitele pozemku bránit zvěři ve vstupu na pozemek nebo zahánět ji⁴⁸⁷. Vlastník nebo držitel pozemku přitom nesměl zvěř ohrožovat nebo zraňovat.

Vládní nařízení o myslivosti přineslo do právní úpravy myslivosti a ochrany zvěře nové pokrokové prvky a stalo se základem pro pozdější právní úpravu. Kromě stanovení dob lovu zvěře, rozšíření okruhu zakázaných způsobů lovu a plánů odstřelu zakotvilo i další pravidla, která se v obměnách uplatnila i v pozdějších právních předpisech. Jedná se například o právo na náhradu škody způsobené zvěří, omezování vysazování cizokrajných druhů do volné přírody a povinnost držet lovecké psy. Není však možné přehlížet některé rysy vládního nařízení související s dějinné poměry v době jeho přijetí.⁴⁸⁸

Vlád. nařízení o myslivosti zůstalo v platnosti ještě více než dva roky po skončení války a bylo zrušeno až **zákonem č. 225/1947 Sb., o myslivosti**, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1948. Na rozdíl od předchozích právních předpisů vymezoval zákon č. 225/1947 Sb. nejen právo myslivosti, ale i myslivost samotnou. Myslivost byla označena za hospodářskou a kulturní hodnotu a prohlášena za odvětví zemědělské a lesní prvovýroby, které záměrnou hospodářskou činností sleduje řádný chov, ochranu a lov zvěře, jakož i hospodářské zhodnocení ulovené zvěře⁴⁸⁹. Obsah práva myslivosti, popsáný v § 1 odst. 2 zákona č. 225/1947 Sb. zahrnoval podobně jako podle předchozí právní úpravy oprávnění zvěř stíhat, chytat, střílet nebo jinak usmrctvat a přivlastňovat si ji živou nebo mrtvou, vcelku či z části a sbírat vejce pernaté zvěře, navíc výslovně uváděl oprávnění zvěř hájit a chovat. Všechny uvedené činnosti bylo možné vykonávat pouze v souladu se zákonem a předpisy, které byly podle něj vydány.

Ani zákon č. 225/1947 Sb. pojem zvěř nevymezoval a vyjmenovával pouze druhy zvěře a rozděloval ji na **zvěř užitkovou a zvěř škodnou**⁴⁹⁰. Zvěř obou skupin třídil na srstnatou a pernatou. Mezi zvěř užitkovou srstnatou patřila například zvěř jelení, dančí, srnčí, mufloní a zajíc, mezi zvěř užitkovou pernatou dropi, tetřev hlušec, tetřívka obecná, bažanti, koroptev polní, křepelka obecná, divocí holubi, jeřábi a všechno ostatní vodní a bahenní ptactvo. Zvěři škodnou srstnatou byl mimo jiné medvěd, rys, kočka divoká, vlk, liška a jezevec, zvěři škodnou pernatou potom řada druhů dravců, sovy, volavka popelavá, kormorán obecný, straka obecná, sojka

obecná, vrána černá, vrána šedá, havran a krkavec veliký.

Doby lovu zvěře byly stanoveny přímo v zákoně. Pro některé druhy zvěře určoval zákon doby lovu⁴⁹¹, další druhy prohlašoval za celoročně hájené⁴⁹² a určité druhy hájeny nebyly⁴⁹³. Mezi celoročně hájené druhy zvěře byly zahrnuty nejen druhy v § 24 odst. 2 zákona č. 225/1947 Sb. výslovně uvedené, ale i „*o ostatní zde nejmenované druhy zvěře*“ neboli jiné než zmíněné druhy zvěře, pro které nebyla ani stanovena doba lovu, ani nebyly prohlášeny za druhy zvěře, které nejsou hájeny. K celoročně hájeným druhům patřily jak druhy zvěře užitkové, například křepelka nebo holub doupňák, tak i druhy zvěře škodné, včetně orlů, sov, medvěda, vydry, rysa a vlka. Takové pojetí hájení je z dnešního hlediska již překonané. Podle platné právní úpravy se u volně žijících živočichů, kteří patří mezi zvláště chráněné druhy a zároveň mezi zvěř, nadále nevychází ze stanovení doby hájení, ale stanoví se obecný zákaz jejich lovu.

Podle § 24 odst. 7 zákona č. 225/1947 Sb. mohlo ministerstvo zemědělství změnit dobu hájení některého druhu zvěře, pokud to bylo odůvodněno místními klimatickými nebo jinými poměry, zejména aby byl zachován zdravý stav zvěře, aby v důsledku nadměrného rozmnožení některého druhu zvěře nedošlo k ohrožení polního, lesního a rybníčního hospodářství nebo pokud to vyžadovaly účely péče o myslivost. Docházelo-li ke změnám dob hájení, měl být brán ohled na to, aby všechny druhy zvěře zůstaly zachovány. Za podmínek tohoto ustanovení mohlo dojít i ke změně celoroční doby hájení. Stalo se tak například vyhláškou ministerstva zemědělství č. 77/1961 Sb., o hájení a o době, způsobu a podmínkách lovu některých druhů zvěře, kterou byl vlk zařazen mezi druhy, které nejsou hájeny. Naopak mohlo ministerstvo zemědělství stanovit ve prospěch některého druhu, který nebyl hájen, částečnou nebo celoroční dobu hájení, pokud by mu hrozilo vyhubení nebo pokud by to vyžadovala ochrana přírody⁴⁹⁴.

Zákon č. 225/1947 Sb. navázal na vládní nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti a stanovil povinnost provádět odstřel zvěře spárkaté, kromě zvěře černé mimo obory, a dále odstřel tetřevů, tetřívků, dropů a divokých krocanů jen v souladu s plány odstřelu, schvalovanými okresními národními výbory⁴⁹⁵. Mysliveckému hospodáři mohl být nařízen nebo na jeho žádost povolen odstřel nebo odchyt určitého počet kusů zvěře, a to i v době hájení, pokud to bylo třeba v zájmu polního nebo lesního hospodářství⁴⁹⁶.

Myslivecký hospodář byl zákonem č. 225/1947 Sb. nově zaveden jako osoba

zodpovědná za řádné myslivecké hospodaření. Byla mu uložena řada povinností k ochraně zvěře, včetně povinnosti vést záznamy o odstřelu veškeré zvěře a podávat o něm hlášení pro statistické účely, používat při výkonu práva myslivosti lovecky upotřebitelného psa, pečovat v době nouze, zejména v zimě, o přiměřené krmení zvěře a zřizovat na zimu úkryty pro zvěř a hlásit úřadům výskyt nakažlivé nemoci zvěře a provést stanovená opatření k jejímu potírání⁴⁹⁷.

Vymezení ochrany myslivosti zákonem č. 225/1947 Sb. vycházelo z právní úpravy vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti. Ochrana myslivosti opět zahrnovala ochranu zvěře před pytláky, škodnou zvěří a dravými zvířaty a péči o dodržování předpisů vydaných k ochraně zvěře a myslivosti⁴⁹⁸. K zajištění ochrany myslivosti měli být ustanovováni mysliveční hajní, které je možné považovat za předchůdce dnešní myslivecké stráže⁴⁹⁹. **Myslivečtí hajní** byli bráni pod přísahu a požívali při výkonu služby stejné ochrany jako veřejné orgány. Byli oprávněni mimo jiné zadržet osoby, přistižené v honitbě se střelnou zbraní nebo jinou loveckou výzbrojí mimo veřejné cesty nebo při neoprávněném výkonu práva myslivosti, zjistit jejich totožnost a odebrat jim zbraň, lovecké nástroje a ulovenou nebo chycenou zvěř. Pokud se mysliveckému hajnému nepodařilo totožnost zadržené osoby zjistit, odevzdal ji bezpečnostním orgánům.

Myslivečtí hajní byli kromě toho oprávněni usmrcovat za určitých okolností v honitbě psi a kočky a hubit v honitbě zvěř škodnou a ostatní dravá zvířata. Jmenovitý výčet škodné zvěře a dravých zvířat, která mohla být při ochraně myslivosti hubena, zákon neobsahoval a stanovil jen, že zvěří škodnou se rozumí všechna zvěř myslivosti škodlivá a dravými zvířaty nelovná zvířata myslivosti škodlivá, například v bažantnici ježci.

Zákon č. 225/1947 Sb. navazoval na stanovení zakázaných způsobů lovu ve vládní nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti, a nově zakotvil zákaz lovit zvěř z motorových vozidel a zákaz vystřelit užitkovou zvěř, zejména v posledním roce pronájmu honitby⁵⁰⁰. Do právní úpravy přinesl také rozdělení zvěře na užitkovou a škodnou, institut mysliveckého hospodáře a mysliveckých hajných.

Zákon č. 225/1947 Sb., o myslivosti byl zrušen **zákonem č. 23/1962 Sb., o myslivosti**, který nabyl účinnost dne 1. března 1962 a upravoval myslivost celých čtyřicet let. V průběhu doby byl vícekrát novelizován, k zásadním změnám však došlo až v období po roce 1989 **zákonem č. 270/1992 Sb.**, kterým se mění a doplňuje zákon č. 23/1962 Sb., o myslivosti. V následujících odstavcích se zabývám

právní úpravou ochrany zvěře obsaženou v zákoně č. 23/1962 Sb., o myslivosti se zřetelem ke změnám, které přinesla jeho novela z roku 1992.

Zákon č. 23/1962 Sb. vymezoval myslivost původně jako odvětví zemědělské a lesní výroby, které mělo „*podle potřeb socialistické společnosti v souladu se státním plánem rozvoje hospodářství zajišťovat chov, zušlechťování, ochramu a lov zvěře a hospodářské využitkování ulovené zvěře*“. Definice myslivosti byla významně změněna zákonem č. 270/1992 Sb., kterým byla označena za činnost ochraňující, využívající a zkvalitňující přírodní bohatství na úseku ochrany, zušlechťování, chovu a lovu zvěře a jejich životních podmínek a je nedílnou součástí činností člověka prováděných v přírodě⁵⁰¹.

Zvěř nebyla ani tentokrát zákonem definována, její výčet obsahoval § 19 odst. 1 zákona č. 23/1962 Sb. Zvěř byla původně stejně jako v zákoně č. 225/1947 Sb. rozdělována na zvěř užitkovou a škodnou a obě skupiny na zvěř srstnatou a pernatou. Zákonem č. 270/1992 Sb. bylo dělení zvěře na zvěř užitkovou a škodnou odstraněno a zvěř byla nadále tříděna pouze na srstnatou a pernatou. Výčet zvěře mohl být měněn vyhláškou. Jak seznam užitkové, tak seznam škodné zvěře byl vyhláškou č. 20/1988 Sb., kterou se provádí zákon o myslivosti, o některé druhy rozšířen a o jiné zúžen.

Ve výčtu zvěře byly uvedeny mimo jiné některé **chráněné druhy volně žijících živočichů**. Zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody stanovil zákaz ničit nebo poškozovat chráněná území a chráněné předměty, zejména hubit chráněné živočichy nebo je rušit ve vývoji, chovat chráněné živočichy v zajetí a jinak ohrožovat jejich přirozený vývoj a jednat proti podmínkám ochrany⁵⁰². Chráněné druhy živočichů a podmínky jejich ochrany měly být určeny ministerstvem školství a kultury. Zákon č. 40/1956 Sb. však podotýká, že jím nejsou dotčena ustanovení zákona o myslivosti⁵⁰³. K provedení zákona č. 40/1956 Sb. došlo vyhláškou č. 80/1965 Sb., o ochraně volně žijících živočichů. Vyhláška zakázala usmrcovat, chytat, záměrně rušit nebo jinak zasahovat do přirozeného vývoje chráněných živočichů nebo do jejich životního prostředí a chovat je v zajetí⁵⁰⁴. Kromě toho nesměla být ničena, sbírána a přemísťována jejich vývojová stádia a jimi užívaná sídla. Příloha vyhlášky obsahovala seznam chráněných druhů, který zahrnoval mimo jiné druhy drop velký, holub doupňák, kalous pustovka, káně lesní nebo racek chechtavý, uvedené v zákoně č. 23/1962 Sb. mezi zvěří. Vyhláška č. 80/1965 Sb. stanovila, že se uvedené zákazy nevztahují na druhy živočichů, které lze chytat nebo

usmrcovat podle předpisů o myslivosti⁵⁰⁵.

Mnoha druhů zvěře, považovaných současně za chráněné druhy volně žijících živočichů, se týkala celoroční doba hájení, upravená postupně v několika vyhláškách k provedení zákona č. 23/1962 Sb. Jednalo se mimo jiné o druhy drop velký, holub doupňák, všechny druhy sov a káně lesní. Ministerstvo zemědělství mohlo v dohodě s ministerstvem kultury povolit výjimky z ustanovení o celoroční době hájení⁵⁰⁶. Vyhlášky k provedení zákona o myslivosti stanovily v některých případech okolnosti, za jakých bylo možné zvěř, která je chráněným druhem, lovit. Například káně lesní mohla být po celý rok lovena v samostatných a uznaných bažantnicích⁵⁰⁷. Později mohl okresní národní výbor schválit celoroční lov káně lesní v honitbách s tokaništi, hnízdišti a místy vypouštění tetřeva a tetřívka⁵⁰⁸. Při splnění uvedených předpokladů byl proto lov káně lesní dovolen a nevztahovala se na něj ustanovení vyhlášky č. 80/1965 Sb., o ochraně volně žijících živočichů.

Zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody byl nahrazen zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který stanovil, že druhy živočichů, které jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné mohou být vyhlášeny za zvláště chráněné. Podle stupně ohrožení se zvláště chráněné druhy živočichů člení na kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené. Seznam a stupeň ohrožení zvláště chráněných druhů živočichů obsahuje vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. V každé kategorii zvláště chráněných druhů živočichů byly zastoupeny druhy volně žijících živočichů, které patřily podle zákona č. 23/1962 Sb. mezi zvěř. Mezi kriticky ohroženými druhy je zařazen mimo jiné drop velký, tetřev hlušec, orl křiklavý, orlovec říční, poštolka rudonohá, medvěd hnědý, kočka divoká a vlk, mezi silně ohrožené druhy bekasina otavní, jeřábek lesní, kalous pustovka, moták pilich a rys ostrovid a mezi ohrožené druhy jestřáb lesní, kormorán velký, koroptev polní a veverka obecná.

Ustanovení § 50 zákona o ochraně přírody a krajiny upravuje základní podmínky ochrany zvláště chráněných živočichů a zakazuje škodlivě zasahovat do jejich přirozeného vývoje, zejména je chytat, chovat v zajetí, rušit zraňovat nebo usmrcovat. Výjimku ze zákazu může povolit orgán ochrany přírody v případech, kdy jiný veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody, z důvodů vypočtených v zákoně o ochraně přírody a krajiny a jen pokud neexistuje jiné uspokojivé řešení a v případě, že populace daného druhu bude udržena v příznivém

stavu z hlediska ochrany.

Pro některé druhy zvěře, patřící zároveň mezi druhy zvláště chráněných živočichů, stanovila vyhláška č. 134/1996 Sb., kterou se provádí zákon o myslivosti, celoroční dobu hájení. Jednalo se například o druhy kočka divoká, drop velký, tetřev hlušec, jeřábek lesní, orlovec říční, bekasina otavní a rody poštolka a orel⁵⁰⁹. U jiných druhů zvěře, které jsou zahrnuty mezi zvláště chráněnými druhy živočichů, například u druhů rys ostrovid, medvěd brtník, vlk, jestřáb lesní, kormorán velký nebo koroptev polní upravila tato vyhláška dobu lovu⁵¹⁰. Vzhledem k tomu, že zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy vydané k jeho provedení jsou ve vztahu k předpisům o myslivosti zvláštními⁵¹¹, mohl se lov během stanovených dob lovu uskutečňovat pouze v případě, že k usmrcení zvláště chráněného živočicha došlo v souladu se zákonem o ochraně přírody a krajiny. Ustanovení § 5 odst. 2 vyhlášky č. 134/1996 Sb. na uvedenou skutečnost odkázalo tím, že stanovilo, že stanovení doby lovu u zvláště chráněných druhů živočichů nenahrazuje povolení a výjimky k jejich lovu podle předpisů o ochraně přírody a krajiny.

Zákonem č. 23/1962 Sb. rozvíjel ochranu myslivosti, pod kterou rozuměl ochranu zvěře před nepříznivými vlivy, zejména před strádáním, škodlivými zásahy lidí, škodnou zvěří a škodlivými zvířaty a ochranu mysliveckých zařízení⁵¹². Uživatelé honiteb měli povinnost zřizovat krmelce a zásypy, zvěř v době nouze, zejména v zimě přikrmovat, a pečovat o zakládání remízků a políček pro zvěř⁵¹³. Na žádost uživatele honitby mohl být zejména v době hnízdění a kladení mláďat úředně omezen vstup do honitby nebo jejích částí⁵¹⁴. Uživatelé pozemků měli dbát o to, aby při obhospodařování pozemků nebyly způsobovány zbytečné škody na zvěři a zakazovalo se vypalovat na honebních pozemcích křoviny, trávu, plevel a suchý rákos a mýtit a vyřezávat křoviny a živé ploty⁵¹⁵.

Zákon č. 23/1962 Sb. ukládal uživatelům honiteb zajistit ochranu myslivosti a zavedl pojem **myslivecká stráž**⁵¹⁶. K posílení postavení myslivecké stráže došlo zákonem č. 238/1999 Sb., podle kterého je fyzická osoba ustanovená mysliveckou stráží veřejným činitelem. V souladu s § 21 zákona č. 23/1962 Sb. byla myslivecká stráž mimo jiné oprávněna zadržet ke zjištění totožnosti osobu, přistiženou při neoprávněném výkonu práva myslivosti nebo při činu zákonem č. 23/1962 Sb. zakázaném nebo osobu, přistiženou v honitbě se střelnou zbraní. Myslivecká stráž mohla prohlížet v honitbě dopravní prostředky, pokud existovalo důvodné podezření, že přepravují neoprávněně nabytou zvěř. Přistiženým osobám mohly být odebrány

zbraně, lovecké nástroje a chycená nebo ulovená zvěř a pokud byly neznámy, byla myslivecká stráž oprávněna je odevzdat orgánu policie. Podle původního znění zákona č. 23/1962 Sb. z roku 1961 byla myslivecká stráž oprávněna „lovit v honitbě škodnou zvěř (§ 19 odst. 1 písm. b) a hubit zvířata škodlivá myslivosti (pytlačící psi, kočky a v bažantících ježky)“. Po novele č. 270/1992 Sb. zůstalo myslivecké strážní vzhledem k odstranění dělení zvěře na užitkovou a škodnou a vypuštění ježka oprávnění „hubit zvířata škodlivá myslivosti (pytlačící psy a kočky)“, které však mohlo být vykonáváno jen za zákonem stanovených podmínek⁵¹⁷.

Uživatel honitby měl podle zákona č. 23/1962 Sb. povinnost vypracovat **plán mysliveckého hospodaření a lovu** v honitbě a zajistit jeho splnění⁵¹⁸. Plán mysliveckého hospodaření a lovu, připravovaný mysliveckým hospodářem, byl původně schvalován okresním národním výborem a později okresním úřadem a v případě, že se jednalo o honitbu, která byla součástí národního parku, správou národního parku. Myslivecký hospodář vedl záznamy o hospodaření v honitbě, dbal na dodržování plánu mysliveckého hospodaření a podával hlášení pro statistické účely⁵¹⁹.

Vyžadoval-li zájem zemědělské nebo lesní výroby nebo mysliveckého hospodaření, aby byl snížen počet některého druhu zvěře, mohl okresní národní výbor a později okresní úřad povolit, případně uložit uživateli honitby úpravu stavu zvěře⁵²⁰. Jednalo se především o případy, kdy zvěř působila neúměrně vysoké škody. Lov mohl být povolen i na nehonebních pozemcích, pokud vznikla potřeba omezit na nich stavy některého druhu zvěře⁵²¹. Pokud se vyskytla potřeba lovu některého druhu zvěře v době hájení pro vědecké účely, mohlo jej povolit ministerstvo zemědělství a jednalo-li se o vzácné nebo na bytí ohrožené druhy zvěře, činilo tak v dohodě s ministerstvem školství a kultury a později s ministerstvem životního prostředí⁵²². Povolen mohl být také odchyt zvěře v době hájení z důvodu obecného zájmu⁵²³, mimořádný lov poraněné zvěře v době hájení, stejně jako lov zvěře pro účely výcviku a zkoušek loveckých psů v době hájení⁵²⁴.

Ustanovení § 30 zákona č. 23/1962 Sb. upravovalo **zakázané způsoby lovu** zvěře. § 30 odst. 1 obecně stanovil, že lov zvěře smí být prováděn jen způsobem odpovídajícím zásadám řádného výkonu práva myslivosti, ochrany zvěře a ochrany přírody, a následoval příkladný výčet zakázaných způsobů lovu. Zakazoval se lov zvěře způsobem, který ji zbytečně trýzní, trávení zvěře jedem nebo její usmrcování plynem, chytání zvěře do ok, na lep a do želez, která ji okamžitě neusmrtí, lov zvěře

pomocí světelných zdrojů, štvání zvěře jinými než nízkonožnými psy, lov zvěře spárkaté na čekané ve vzdálenosti 100 m od hranic honitby, lov bažantů na čekané ve vzdálenosti do 200 m od cizí bažantnice, lov zvěře na nehonebních pozemcích, střílení spárkaté zvěře v době nouze u krmelců a solisek a lov zvěře kromě prasat divokých a lišek obecných v noci⁵²⁵.

Ustanovení § 30 odst. 2 zákona č. 23/1962 Sb. stanovilo, že ministerstvo zemědělství může určit další zakázané způsoby lovu. Ministerstvo zemědělství tak učinilo v několika vyhláškách, naposledy ve vyhlášce č. 134/1996 Sb., kterou byl mimo jiné zakázán lov zvěře pomocí motorových vozidel, zemědělských strojů, motorových člunů, letadel a jiných prostředků pohybujících se nad zemí, lov pomocí nedovolené palné zbraně či střeliva, lov pomocí jiné zbraně než lovecké palné včetně pistolí, revolverů, vzduchovek, luků, kuší nebo praků, střílení zvěře na hnízdech a vystřelování hnízd a lov na výrovce⁵²⁶.

Jak příkladný výčet zakázaných způsobů lovu, tak připuštění možnosti úpravy dalších zakázaných způsobů lovu vyhláškou bylo v rozporu se zásadou článku 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle které může každý činit co není zákonem zakázáno. Oba nedostatky odstranil zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

Z řady důvodů se od přelomu století rozvíjely snahy o přijetí nové právní úpravy, která měla kromě jiného přispět v souvislosti s očekávaným vstupem České republiky do Evropské unie k souladu českého práva s právem komunitárním a promítat požadavky obou hlavních směrnic ES k ochraně biologické rozmanitosti, Směrnice o ptácích a Směrnice o stanovištích. Návrh zákona o myslivosti předložila koncem roku 2000 skupina poslanců a Poslanecká sněmovna jej přijala dne 27. listopadu 2001. Ve Sbírce zákonů byl zákon vyhlášen pod číslem 449/2001 Sb. a účinnosti nabyl dnem 1. července 2002.

2.2. Platná právní úprava myslivosti

Předmět právní úpravy zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, dále také jen zákon o myslivosti, je vymezen v § 1 a zahrnuje chov a zachování druhů zvěře volně žijících na území České republiky, výjimečné držení zvěře v zajetí, dovoz a vývoz živé zvěře, dovoz a vypouštění živočichů, kteří zatím nežijí na území České republiky, tvorbu a využití honiteb, postavení a právní poměry honebního společenstva, ochranu myslivosti, užívání honebních pozemků a zlepšování životních

podmínek zvěře, regulaci stavů zvěře, provádění lovu zvěře, včetně lovu na nehonebních pozemcích, provádění lovu živočichů, kteří nejsou zvěří, náhradu škody způsobené zvěří a při provozování myslivosti, náhradu škody způsobené na zvěři a na mysliveckých zařízeních, kontrolu ulovené zvěře, výkon státní správy myslivosti, dozor a sankce za neplnění nebo porušení povinností a státní podporu udržení historické a kulturní úrovně a tradic české myslivosti. Zákon o myslivosti upravuje některé otázky předchozí zákonnou úpravou neřešené, včetně dovozu a vypouštění živočichů, kteří na našem území dosud nežijí, nebo dovoz a vývoz živé zvěře⁵²⁷.

Ustanovení § 2 písm. a) zákona o myslivosti vymezuje **myslivost** jako soubor činností prováděných v přírodě ve vztahu k volně žijící zvěři jako součástí ekosystému a spolkovou činnost směřující k udržení a rozvíjení mysliveckých tradic a zvyků jako součástí českého národního a kulturního dědictví. Mezi činnosti vykonávané v rámci myslivosti patří mimo jiné chov, zušlechtování, ochrana, lov zvěře a péče o ni. Definice zasadila myslivost do širších souvislostí problematiky životního prostředí, když zůraznila, že zvěř je součástí ekosystému.

Pojem **zvěř** je zákonem o myslivosti obecně vymezen a jednotlivé druhy zvěře taxativně vypočteny. Zvěří je podle § 2 písm. b) obnovitelné přírodní bohatství představované populacemi druhů volně žijících živočichů uvedených v § 2 písm. c) a d). Zákon o myslivosti již nerozděluje zvěř na užitkovou a škodnou a nezná ani její tradiční dělení na zvěř srstnatou a pernatou. Druhy zvěře jsou rozděleny do dvou skupin, do první z nich patří druhy zvěře, které nelze lovit podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů nebo ve Sbírce mezinárodních smluv, nebo druhy zvěře, které jsou zvláště chráněnými živočichy podle zvláštních právních předpisů a nebyla-li k jejich lovu povolena výjimka podle těchto předpisů, druhou skupinu tvoří druhy zvěře, kterou lze obhospodařovat lovem. Zákon o myslivosti nadále neumožňuje měnit výčet druhů zvěře vyhláškou.

V § 2 písm. c) je uveden seznam **druhů zvěře, které nelze lovit** podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů nebo ve Sbírce mezinárodních smluv, nebo druhy zvěře, které jsou zvláště chráněnými živočichy podle zvláštních právních předpisů a nebyla-li k jejich lovu povolena výjimka podle těchto předpisů. Celkem sedm druhů savců a dvacet šest druhů ptáků je v této skupině zastoupeno. Řada z nich, včetně druhů kočka divoká, holub doupňák a jeřábek lesní patřila podle předchozí právní úpravy mezi

druhy celoročně hájené, pro jiné, například pro druhy rys ostrovid, medvěd brtník nebo vlk, byla stanovena doba lovu, která se však uplatnila jen v případě, že orgán ochrany přírody povolil výjimku ze zákazu k ochraně těchto zvláště chráněných druhů živočichů. Pro další druhy volně žijících živočichů, spadajících do této skupiny druhů zvěře, byla stanovena doba lovu a jejich lov byl do účinnosti zákona č. 218/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny⁵²⁸, přípustný bez povolení orgánu ochrany přírody. Jednalo se například o druhy havran polní nebo sojka obecná.

Oba naposledy uvedené druhy byly do kategorie druhů zvěře, které nelze lovit podle mezinárodních smluv nebo druhy zvěře, které jsou zvláště chráněnými živočichy podle zvláštních právních předpisů a nebyla-li k jejich lovu povolena výjimka podle těchto předpisů, zařazeny v souvislosti s transpozicí Směrnice o ptácích. Členským státům z ní vyplývá povinnost vytvořit obecnou právní úpravu ochrany všech druhů ptáků, která zakazuje mimo jiné jejich úmyslné usmrcování nebo odchyt jakýmkoli způsobem⁵²⁹. Zároveň však Směrnice o ptácích připouští, aby členské státy dovolily za určitých okolností lov druhů ptáků, uvedených v její Příloze II⁵³⁰. Některé druhy ptáků přitom mohou být loveny na evropském území všech členských států, další jen v některých z nich⁵³¹. Lov jiných druhů ptáků než těch, které jsou zahrnuty do seznamu Přílohy II Směrnice o ptácích, nemá národní právo členských států umožňovat.

Zákon o myslivosti promítá Směrnici o ptácích jen částečně. Připouští lov devíti z celkem dvaceti čtyř druhů ptáků, uvedených v Příloze II/1, a to druhů husa polní, husa velká, kachna divoká, polák velký, polák chocholačka, lyska černá, orebice horská, bažant obecný a holub hřivnáč. Z druhů, zahrnutých do Přílohy II/2 Směrnice o ptácích, které mohou být loveny jen v některých státech, mohou být podle zákona o myslivosti v České republice loveny druhy husa běločelá, krocan divoký, hrdlička zahradní, straka obecná a vrána obecná. Lov obou druhů uvedených na posledním místě je dovolen vůbec v největším počtu členských států. Druhy bažant královský, perlička obecná a špaček obecný řadí zákon o myslivosti mezi druhy zvěře, kterou lze obhospodařovat lovem, aniž je jejich lov umožněn Směrnici o ptácích, a nesplňuje v tomto ohledu požadavky její náležité transpozice.

Zatímco Směrnice o ptácích požaduje, aby členské státy zakotvily všeobecný zákaz úmyslného usmrcování jedinců všech ptačích druhů a u vyjmenovaných druhů počítá s možností lovu, Směrnice o stanovištích vyzývá členské státy, aby přijaly

nezbytná opatření pro vytvoření systému přísné ochrany živočišných druhů, uvedených v její Příloze IV a zakázaly mimo jiné jejich úmyslný odchyt a usmrcování. Ze sedmi druhů savců, které patří do skupiny druhů zvěře, které nelze lovit podle mezinárodních smluv nebo druhy zvěře, které jsou zvláště chráněnými živočichy podle zvláštních právních předpisů a nebyla-li k jejich lovu povolena výjimka podle těchto předpisů, je jich šest, totiž druhy bobr evropský, kočka divoká, medvěd hnědý, rys ostrovid, vlk euroasijský a vydra říční, zahrnuto do Přílohy IV Směrnice o stanovištích a do Přílohy III vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny. Poslední, los evropský, patří pouze na seznam Přílohy III vyhlášky č. 395/1992 Sb., aniž je zapsán v Příloze IV Směrnice o stanovištích.

Část druhá zákona o myslivosti se zabývá **chovem a zušlechťováním zvěře**. V § 3 zákona o myslivosti jsou upraveny zásady chovu zvěře, kterým se rozumí odborné zásahy sledující určité vymezené biologické cíle, zachování rovnováhy mezi stavy spárkaté zvěře a prostředím, udržování přírodní kvality genofondu zvěře, cílené zvyšování chovné kvality zvěře a úprava stavů zvěře na optimální stav. K zachování všech druhů zvěře v přírodě činí orgány státní správy myslivosti potřebná opatření. Podpora a ochrana se přitom poskytuje geograficky původním druhům zvěře, aniž zákon o myslivosti vymezuje, o které druhy zvěře se jedná.

Uživatel honitby má povinnost zajišťovat v honitbě chov zvěře, a to v rozmezí mezi jejím minimálním a normovaným stavem⁵³². Minimální stav zvěře je zákonem o myslivosti obecně vymezen jako stav, při kterém není druh ohrožen na existenci a jeho populační hustota zabezpečuje jeho biologickou reprodukci. Normovaným stavem zvěře se rozumí nejvýše přípustný jarní stav, který odpovídá kvalitě životního prostředí zvěře a úživnosti honitby. Normovaný stav zvěře uvádí v rámci jakostní třídy honitby i požadovaný poměr pohlaví a věkovou skladbu zvěře a koeficient očekávané produkce. Jakostní třídou honitby se rozumí stupeň její úživnosti a představuje určité kritérium vhodnosti honitby pro populace jednotlivých druhů zvěře⁵³³. Určit minimální a normovaný stav zvěře v honitbě a zařadit honitbu nebo její části do jakostních tříd je náročným a důležitým úkolem, který plní orgán státní správy v rozhodnutí o uznání honitby⁵³⁴. Stanovení minimálních a normovaných stavů zvěře a zařazení honitby nebo jejích částí do jakostních tříd upravuje vyhláška č. 491/2002 Sb., o způsobu stanovení minimálních a normovaných stavů zvěře a o zařazování honiteb nebo jejich částí do jakostních tříd.

Významným institutem zavedeným zákonem o myslivosti je **oblast chovu zvěře**⁵³⁵. Zákon o myslivosti výslovně otevírá prostor pro spolupráci a koordinaci činností jednotlivých honiteb při chovu a ochraně některých druhů zvěře. Vymezení oblasti chovu zvěře je užitečné především pokud jde o druhy zvěře, které se pohybují na větší vzdálenosti a překračují hranice sousedících honiteb. Oblast chovu zvěře představuje souvislé území tvořené souborem honiteb s přibližně stejnými vhodnými přírodními podmínkami pro zvěř a určené k chovu určitého druhu zvěře spárkaté, s výjimkou zvěře srnčí, jelence a prasete divokého, nebo jeho místní populace nebo poddruhu či geografické rasy, případně pro vzácné druhy zvěře (tetřev, tetřívka, jeřábek) nebo ohrožené druhy zvěře. Oblast chovu zvěře se vymezuje na návrh jednoho nebo více držitelů honiteb rozhodnutím orgánu státní správy myslivosti. Také pro oblasti chovu zvěře se uvádí normované stavy zvěře. V souladu se zákonem o myslivosti záleží na každé honitbě, zda se do oblasti chovu zvěře zapojí. Zákon o myslivosti přitom nebrání honitbám rozvíjet vzájemnou spolupráci i jinak než prostřednictvím oblastí chovu zvěře.

V zájmu zachování druhů zvěře může krajský úřad jako orgán státní správy myslivosti z důvodů obecného zájmu, včetně zájmu ochrany přírody omezit v některých honitbách obvyklý způsob jejich mysliveckého užívání, stanovit jeho podmínky nebo vydat pokyny pro myslivecké hospodaření v nich⁵³⁶.

Zákon o myslivosti upravuje předpoklady pro **dovoz a vývoz živé zvěře** a jejich vývojových stádií, ke kterým je třeba souhlasu orgánu státní správy myslivosti, a **dovoz a vypouštění geograficky nepůvodních druhů živočichů**, považovaných za zvěř Mezinárodní mysliveckou organizací, vyžadující souhlas orgánu ochrany přírody, orgánu státní správy myslivosti a dodržení veterinárních předpisů⁵³⁷. V zájmu zachování genofondu zvěře stanoví zákon o myslivosti zákaz vypouštět do honiteb jedince druhů zvěře, které jsou drženy ve farmových chovech, zákaz vypouštět do honiteb zvěř a zvířata získaná křížením mezi druhy zvěře a mezi druhy hospodářských zvířat, zákaz vypouštět do honiteb zvěř, která byla chována v zajetí, ledaže je orgánem ochrany přírody povolena výjimka, a zákaz zavádět v honitbě další druhy zvěře bez předchozího souhlasu orgánu státní správy myslivosti po vyjádření orgánu ochrany přírody⁵³⁸.

Chovat zvěř v zajetí je možné jen se souhlasem orgánu státní správy myslivosti⁵³⁹. Za chov zvěře v zajetí se nepovažuje krotký nebo polodivoký chov zvěře prováděný pro účely zazvěřování. Krotký a polodivoký chov se týká především

bažantů a koroptví⁵⁴⁰. Ani péče o zraněnou zvěř prováděná uživatelem honitby po nezbytnou dobu a záchranné chovy a stanice potřebné péče o zraněné živočichy zřizované podle právních předpisů o ochraně přírody a krajiny se nepovažují za chov zvěře v zajetí. Záchranné chovy zvláště chráněných živočichů a péče o zraněné živočichy zvláště nechráněné, pokud jsou zvěří, lze jen v zařízeních schválených orgánem státní správy myslivosti.

Část třetí zákona o myslivosti se zabývá **ochranou myslivosti** a zlepšováním životních podmínek zvěře a obsahuje právní úpravu ochrany myslivosti a myslivecké stráže. Ochrana myslivosti zahrnuje ochranu zvěře před nepříznivými vlivy prostředí, před nakažlivými nemocemi, před škodlivými zásahy lidí a před volně pobíhajícími domácími zvířaty, ochranu životních podmínek zvěře, zajištění klidu v honitbě a ochranu mysliveckých zařízení⁵⁴¹. Zákon o myslivosti upravuje povinnosti, které má v rámci ochrany myslivosti každý a další povinnosti navíc ukládá vlastníkům domácích a hospodářských zvířat, vlastníkům pozemků a uživatelům honiteb.

Zákon o myslivosti stanoví obecnou **povinnost každého**, kdo vstupuje se svou činností do přírody, počínat si tak, aby nedocházelo ke zbytečnému ohrožování nebo zraňování zvěře a k poškozování jejích životních podmínek⁵⁴². Zakazuje se plašit zvěř jakýmkoli způsobem, ledaže jde o opatření k zabránění škodám působeným zvěří nebo o dovolené způsoby lovu⁵⁴³. Rušit zvěř při hnízdění a kladení mláďat a provádět další činnosti, které záporně působí na život zvěře jako volně žijících živočichů, není dovoleno, pokud nejde o činnosti při obhospodařování pozemků nebo o činnosti při návštěvě honiteb jako součástí krajiny, včetně procházek, výletů a sbírání lesních plodů. Uvedené činnosti jsou přitom nejběžnější příčinou rušení zvěře.

Orgán státní správy myslivosti může, zejména v době hnízdění, kladení a odchovu mláďat nebo provádění lovů, nařídít na žádost uživatele honitby přiměřené omezení nebo zákaz vstupu do honitby nebo jejích částí, omezení jízdy koňmi a tažnými psy a omezení jiných sportovních nebo zájmových činností⁵⁴⁴. Zákon o ochraně přírody a krajiny upravuje právo každého na volný průchod přes pozemky, které jsou ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby, pokud tím nezpůsobí škodu na majetku či zdraví jiné osoby a nezasahuje do práv na ochranu osobnosti či do susedských práv⁵⁴⁵. Právo volného průchodu se nevztahuje na zastavěné nebo stavební pozemky, dvory, zahrady, sady, vinice, chmelnice a pozemky určené k faremním chovům zvířat. V době, kdy může dojít k poškození porostů či

půdy nebo při pastvě dobytka, je z volného průchodu vyloučena orná půda, louky a pastviny. Zákon o ochraně přírody a krajiny a zvláštní právní předpisy mohou volný průchod omezit nebo upravit odchylně⁵⁴⁶. Zákon o myslivosti tak činí a má v tomto výjimečném případě postavení zvláštního právního předpisu vůči zákonu o ochraně přírody a krajiny. Zákon o myslivosti umožňuje za určitých okolností omezit nebo vyloučit rozhodnutím orgánu státní správy myslivosti vstup do honitby nebo její části. Zákazy a omezení se nevztahují na hospodářskou činnost vlastníků nebo nájemců honebních pozemků.

Vlastníci a nájemci pozemků mají povinnost dbát, aby při obhospodařování pozemků, při jejich ohrazování a podobně nebyla zvěř zraňována nebo usmrcována⁵⁴⁷. K velkým škodám působeným na zvěři, hlavně na mladých zajících a srnčatech, dochází při sečení luk. Zákon o myslivosti proto ukládá vlastníkům a nájemcům honebních pozemků povinnost oznámit uživateli honitby s předstihem dobu a místo kosení pícnin⁵⁴⁸. Kromě toho je třeba v zájmu ochrany zvěře oznamovat s předstihem dobu a místo provádění zemědělských prací v noční době a použití chemických přípravků k ochraně rostlin. V odezvě na oznámení vlastníků a nájemců honebních pozemků o zamýšlených zemědělských pracích, má uživatel honitby povinnost provést potřebná opatření k záchraně zvěře⁵⁴⁹. Zákon o myslivosti nestanoví přesně časový předstih, s jakým má být oznámení učiněno. Měl by však být dostačující k tomu, aby uživatel honitby stihl připravit a provést potřebná opatření k záchraně zvěře, která zahrnují zejména plašení a vyhánění zvěře na vymezeném území⁵⁵⁰. V souvislosti s obhospodařováním honebních pozemků stanoví zákon o myslivosti povinnost provozovatelů mechanizačních prostředků na kosení pícnin používat účinných plašičů zvěře a pokud je to možné provádět sklizňové práce tak, aby zvěř byla vytlačována od středu sklizeného pozemku k jeho okraji, a povinnost provozovatelů silážních jam zamezit nežádoucímu přístupu zvěře. Nově zakazuje zákon o myslivosti **vlastníkům domácích zvířat**, včetně zvířat ze zájmových chovů a zvířat z farmových chovů zvěře, nechat je volně pobíhat v honitbě mimo vliv svého majitele nebo vedoucího⁵⁵¹. Zákaz se týká nejen dobytka, ale například i drůbeže, psů a koček.

V zájmu ochrany zvěře mají **uživatelé honiteb** polních pečovat o zakládání remízků a jiných vhodných úkrytů pro zvěř, jako je například pás křovin na hranicích mezi pozemky, a uživatelé honiteb lesních o zakládání políček pro zvěř⁵⁷⁷. K oběma činnostem se vyžaduje písemné povolením vlastníka, popřípadě uživatele honebního

pozemku. V době nouze jsou uživatelé honiteb povinni provádět dostupná a přiměřená opatření k záchraně zvěře⁵⁷⁸. Při extrémně vysoké sněhové pokrývce se jedná například o odhazení sněhu z okolí krmelišť a prohrnutí přístupu k nim. Uživatelé honiteb musí provozovat krmelce, zásypy, slaniska a napajedla a v době nouze zvěř řádně přikrmovat⁵⁷⁹. Řádné přikrmování zvěře předpokládá předkládání dostatečného množství vhodného krmiva. Ačkoli mají uživatelé honiteb povinnost přikrmovat všechny druhy zvěře, které je možné přikrmovat, včetně zajíců, bažantů a koroptví, soustředí se mnohdy pouze na přikrmování spárkaté zvěře. Pokud orgán státní správy myslivosti zjistí, že zvěř trpí hladem, vyzve uživatele honitby k okamžité nápravě a pokud ji uživatel honitby nezjedná, rozhodne orgán státní správy myslivosti o krmení zvěře na jeho náklad⁵⁸⁰.

V zájmu zajištění ochrany myslivosti se ustanovuje **myslivecká stráž**⁵⁸¹. Uživatel honitby je povinen navrhnout orgánu státní správy myslivosti ustanovení jedné myslivecké stráže pro každých započatých 500 ha honitby. Orgán státní správy myslivosti ustanovuje mysliveckou stráž na období deseti let s tím, že je možné opakované ustanovení. Pokud uživatel honitby nepodá ve stanovené lhůtě návrh na ustanovení myslivecké stráže, může ji orgán státní správy myslivosti ustanovit sám⁵⁸². Zákon o myslivosti upravuje požadavky na fyzickou osobu, která má být ustanovena mysliveckou stráží, zrušení ustanovení mysliveckou stráží, oprávnění a povinnosti myslivecké stráže a odpovědnost za škodu⁵⁸³.

Ustanovení § 14 zákona o myslivosti uvádí mezi oprávněními myslivecké stráže možnost požadovat od osob, které jsou v honitbě se střelnou zbraní nebo jinou loveckou výstrojí, předložení stanovených dokladů, zastavit a prohlížet v honitbě a na účelových komunikacích v honitbě dopravní prostředky včetně přepravovaných zavazadel, je-li důvodné podezření, že přepravují nebo obsahují neoprávněně nabytou zvěř, a zadržet osobu, přistiženou v honitbě při neoprávněném lovu nebo při jiné činnosti tímto zákonem zakázané nebo osobu přistiženou v honitbě se zakázanou loveckou výstrojí nebo se střelnou zbraní, pokud nejde o osobu oprávněnou podle zvláštních právních předpisů držet střelnou zbraň i na honebních pozemcích, a neprodleně přivolat orgán Policie České republiky. Myslivecká stráž proto může zadržet například osoby přistižené při lovu některého druhu zvěře, který nelze lovit podle § 2 písm. c) zákona o myslivosti, osoby přistižené při lovu zvěře mimo stanovenou dobu lovu nebo osoby přistižené při zakázaném způsobu lovu.

Myslivecká stráž je oprávněna usmrcovat v honitbě toulavé psy, kteří jsou

mimo vliv svého vedoucího a ve vzdálenosti větší než 200 m od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení pronásledují zvěř⁵⁸⁴. Psa ovčáckého nebo loveckého plemene, včetně jezevčků, honičů, barvářů, ohařů, slídičů a retrivů⁵⁸⁵, nebo psa slepeckého, záchranářského, zdravotnického nebo služebního ale myslivecká stráž usmrtit nesmí, ani pokud je mimo vliv svého vedoucího a ve vzdálenosti větší než 200 m od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení pronásleduje zvěř. Z uvedeného vyplývá, že myslivecká stráž musí dobře znát plemena psů, pokud se má vyvarovat překročení svých oprávnění. Myslivecká stráž může usmrcovat kočky potulující se v honibě ve vzdálenosti větší než 200 m od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení. V zájmu potírání zavlečených druhů živočichů v přírodě nežádoucích je myslivecká stráž oprávněna usmrcovat mývala severního, psíka mývalovitého, norka amerického, nutrii říční a další vyhláškou stanovené druhy⁵⁸⁶. Za stanovených okolností je myslivecká stráž oprávněna usmrcovat zdivočelá hospodářská zvířata a volně se pohybující označená zvířata z farmových chovů zvěře ve vzdálenosti větší než 200 m od nehonebního pozemku, na němž je farmový chov provozován⁵⁸⁷.

Část pátá zákona o myslivosti obsahuje právní úpravu mysliveckého **hospodaření a lovu**. Významnou úlohu při zajišťování řádného hospodaření v honitbách plní myslivecký hospodář, ustanovovaný orgánem státní správy myslivosti na návrh uživatele honiby⁵⁸⁸. Zákon o myslivosti upravuje předpoklady, včetně odborných, které musí splňovat osoba navržená na funkci mysliveckého hospodáře. K povinnostem mysliveckého hospodáře patří zabezpečovat plnění povinností spojených s chovem a lovem zvěře, navrhopvat uživateli honitby opatření k řádnému mysliveckému hospodaření v honitbě, vést záznamy o hospodaření v honitbě, zejména o ulovené zvěři, jejím prodeji a ostatních dispozicích s ní, připravovat statistická hlášení pro orgány státní správy myslivosti, provádět a zajišťovat opatření na ochranu zvěře a zajistit nejpozději následující den po skončení honu provedení společné dohledávky s použitím loveckých psů⁵⁸⁹. Myslivecký hospodář je oprávněn vypracovat a spolu se zástupcem uživatele honitby podepisovat úkony týkající se mysliveckého hospodaření, například návrh plánu mysliveckého hospodaření⁵⁹⁰.

Uživatel honitby je povinen provádět každý rok sčítání zvěře v honitbě a jeho výsledek oznamovat orgánu státní správy myslivosti⁵⁹¹. Povinnost sčítání není omezena jen na některé druhy a jejímu plnění je třeba věnovat náležitou pozornost. Z údajů zjištěných sčítáním a z dalších skutečností, včetně minimálních a normovaných stavů zvěře a posouzením celkového stavu ekosystému, se vychází při každoročním

vypracovávání plánu mysliveckého hospodaření v honitbě, který se zabývá mimo jiné otázkami chovu a lovu zvěře, zazvěřování, výstavby mysliveckých zařízení, opatření v péči o zvěř a zlepšování životních podmínek zvěře⁵⁹².

Vypracovaný **plán mysliveckého hospodaření** předkládá uživatel honitby držiteli honitby k vyjádření⁵⁹³. Jestliže se k němu držitel honitby ve stanovené lhůtě nevyjádří, má se za to, že s ním souhlasí. Vyjádří-li se držitel honitby nepříznivě a nedojde-li mezi ním a uživatelem honitby k dohodě, určí plán mysliveckého hospodaření na návrh některého z nich orgán státní správy myslivosti. Plány mysliveckého hospodaření, ohledně kterých došlo mezi uživatelem a držitelem honitby k dohodě, nepodléhají schválení orgánu státní správy myslivosti.

Orgán státní správy myslivosti může rozhodnout o snížení stavů zvěře v honitbě nebo o zrušení chovu některého druhu zvěře v honitbě a o povolení lovu zvěře v době hájení. Uvedená rozhodnutí se považují za změny plánu mysliveckého hospodaření honitbě. Orgán státní správy myslivosti je oprávněn kontrolovat plnění plánů a změněných plánů a uživatel honitby je povinen podávat mu pravidelná písemná hlášení o plnění plánu mysliveckého hospodaření⁵⁹⁴. Uživatel honitby je povinen vést záznamy o honitbě a mysliveckém hospodaření v ní a podávat orgánu státní správy myslivosti hlášení pro statistické účely⁵⁹⁵.

Ustanovení § 39 až 41 zákona o myslivosti upravují **zvláštní případy povolení lovu**. Orgán státní správy myslivosti je oprávněn povolit, popřípadě uložit uživateli honitby příslušnou **úpravu stavu zvěře**, pokud zájem vlastníka či nájemce honebních pozemků nebo zájem zemědělské či lesní výroby nebo zájem ochrany přírody či mysliveckého hospodaření vyžaduje, aby byl počet některého druhu zvěře snížen⁵⁹⁶. Pokud nejde škody způsobené zvěří snížit technicky přiměřenými a ekonomicky únosnými způsoby, uloží orgán státní správy myslivosti na návrh vlastníka nebo nájemce honebního pozemku, orgánu státní správy lesa nebo orgánu ochrany přírody snížení stavu zvěře až na minimální stav nebo zrušení chovu druhu zvěře, který škody působí. Přitom zrušení chovu zvěře představuje krajní řešení, ke kterému je třeba přistupovat až v případě, kdy ani snížení početního stavu zvěře na minimální stav nepovede k řešení působených škod. Rozhodnutí o snížení stavů zvěře a zrušení jejího chovu vydává orgán státní správy myslivosti po dohodě s orgánem ochrany přírody⁵⁹⁷.

Orgán státní správy myslivosti je oprávněn povolit **lov na nehonebních pozemcích**, pokud vznikne potřeba na nich jednorázově omezit nebo trvale regulovat

stavy některého druhu zvěře nebo jiných živočichů⁵⁹⁸. Pokud jde o zvěř, může tak orgán státní správy myslivosti učinit i mimo dobu lovu. Mezi nehonební pozemky patří mimo jiné pozemky uvnitř hranice zastavěného území obce, včetně náměstí, ulic, hřišť nebo parků, řádně ohrazené sady, zahrady a školky, oplocené pozemky sloužící k farmovému chovu zvěře, letiště se zpevněnými plochami a hřbitovy⁵⁹⁹. Lov na nehonebních pozemcích je povolován na žádost jejich vlastníků, popřípadě nájemců nebo z vlastního podnětu orgánu státní správy myslivosti.

Provedením lovu pověří orgán státní správy myslivosti uživatele honitby, v jejímž obvodu se nehonební pozemky nacházejí, popřípadě uživatele nejbližší honitby. Uvnitř katastrálních území, kde není žádný honební pozemek, pověří orgán státní správy myslivosti lovem osoby s platným loveckým lístkem. Ulovená zvěř náleží pověřeným osobám. V pověření stanoví orgán státní správy myslivosti podmínky pro provedení lovu na nehonebních pozemcích a určí zejména denní dobu, zásady vzájemné koordinace postupu osob nebo omezení vstupu na hřbitovy nebo do chatových a zahrádkářských osad. Pověřené osoby a osoby určené příslušným uživatelem honitby jsou oprávněny vstupovat na nehonební pozemky s loveckou zbraní, loveckým psem, popřípadě loveckým dravcem, a to po předchozím souhlasu jejich vlastníka, popřípadě uživatele⁶⁰⁰.

Zákon o myslivosti stanoví, že „lovit lze jen zvěř, která není hájena podle § 2 písm. c), a to ve stanovené době lovu“⁶⁰¹. Vyhláška č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu, stanoví následující **doby lovu** pro savce zahrnuté mezi druhy zvěře, kterou lze obhospodařovat lovem:

- a) daněk skvrnitý – daněk, daněla a danče od 16. srpna do 31. prosince s tím, že celoročně může být daněk skvrnitý loven v oborách, které pro něj byly zřízeny, pokud pro něj byly v daném roce určeny minimální a normované stavy;
- b) jelen evropský – jelen, laň a kolouch od 1. srpna do 15. ledna s tím, že celoročně může být jelen evropský loven v oborách, které pro něj byly zřízeny, pokud pro něj byly v daném roce určeny minimální a normované stavy;
- c) jelenec běloocasý – jelen, laň a kolouch od 1. září do 31. prosince s tím, že celoročně může být jelenec běloocasý loven v oborách, které pro něj byly zřízeny, pokud pro něj byly v daném roce určeny minimální a normované stavy;
- d) sika Dybowského – jelen, laň a kolouch od 16. srpna do 31. prosince s tím, že celoročně může být sika Dybowského loven v oborách, které pro něj byly zřízeny, pokud pro něj byly v daném roce určeny minimální a normované stavy;
- e) sika japonský – jelen, laň a kolouch od 1. srpna do 15. ledna s tím, že celoročně může být sika

- japonský loven v oborách, které pro něj byly zřízeny, pokud pro něj byly v daném roce určeny minimální a normované stavy;
- f) srnec obecný – srnec od 16. května do 30. září a srna a srnče od 1. září do 31. prosince s tím, že celoročně může být srnec obecný loven v oborách, které pro něj byly zřízeny, pokud pro něj byly v daném roce určeny minimální a normované stavy;
- g) muflon – muflon, muflonka a muflonče od 1. srpna do 31. prosince s tím, že celoročně může být muflon loven v oborách, které pro něj byly zřízeny, pokud pro něj byly v daném roce určeny minimální a normované stavy;
- h) kamzík horský – kamzík, kamzice a kamzíče od 1. října do 30. listopadu;
- i) koza bezoárová – kozel, koza a kůzle od 1. září do 31. prosince s tím, že celoročně může být koza bezoárová lovena v oborách, které pro ni byly zřízeny, pokud pro ni byly v daném roce určeny minimální a normované stavy;
- j) jezevec lesní od 1. října do 30. listopadu s tím, že celoročně může být loven v oblastech chovu tetřeva hlušce, tetřívka obecného, jeřábka lesního a koroptve polní;
- k) kuna lesní od 1. listopadu do konce února s tím, že celoročně může být lovena v oblastech chovu tetřeva hlušce, tetřívka obecného, jeřábka lesního a koroptve polní;
- l) kuna skalní od 1. listopadu do konce února s tím, že celoročně může být lovena v oblastech chovu tetřeva hlušce, tetřívka obecného, jeřábka lesního a koroptve polní;
- m) prase divoké – sele a lončák po celý rok, kňour a bachyně od 1. srpna do 31. prosince s tím, že celoročně mohou být loveni v oborách, které byly pro prase divoké zřízeny, pokud pro něj byly v daném roce určeny minimální a normované stavy a v oblastech chovu tetřeva hlušce, tetřívka obecného, jeřábka lesního a koroptve polní;
- n) liška obecná po celý rok;
- o) králík divoký od 1. listopadu do 31. prosince s tím, že celoročně může být loven v oplocených vinicích;
- p) zajíc polní od 1. listopadu do 31. prosince s tím, že od 1. září do 31. prosince může být loven loveckým dravcem, v oplocených vinicích celoročně a odchylem od 1. ledna o 31. ledna;
- q) ondatra pižmová od 1. listopadu do konce února.

Pro ptáky zařazené mezi druhy zvěře, kterou lze obhospodařovat lovem, platí v souladu s vyhláškou č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu, následující doby lovu:

- a) bažant královský – kohout od 16. října do 15. března, slepice pouze v části honitby, která je bažantnicí, od 16. října do 31. prosince;
- b) bažant obecný – kohout od 16. října do 31. prosince; kohout i slepice v části honitby, která je bažantnicí, od 16. října do 31. ledna; loveckým dravcem může být bažant obecný loven od 1. září do 31. prosince, odchylem od 1. ledna do 31. března a v bažantnici od 1. února o 31. března;
- c) hrdlička zahradní od 16. října do 15. února;
- d) holub hřivnáč od 1. srpna do 31. října;
- e) husa běločelá od 16. srpna do 15. ledna;

- f) husa polní od 16. srpna do 15. ledna;
- g) husa velká od 16. srpna do 15. ledna;
- h) kachna divoká od 1. září do 30. listopadu;
- i) krocán divoký – krocán a krůta od 1. října do 31. prosince s tím, že krocán navíc od 15. března do 15. dubna;
- j) lyska černá od 1. září do 30. listopadu;
- k) perlička obecná od 16. října do 31. prosince;
- l) polák chocholačka od 1. září do 30. listopadu;
- m) polák velký od 1. září do 30. listopadu;
- n) straka obecná od 1. července do konce února;
- o) vrána obecná od 1. července do konce února.

Provedení lovu některého druhu zvěře, která není hájena podle § 2 písm. c) zákona o myslivosti, **mimo stanovenou dobu lovu** povolí orgán státní správy myslivosti, pokud se jedná o lov pro vědecké účely, lov poraněné zvěře, lov zvěře pro účely výcviku a zkoušek loveckých psů a loveckých dravců nebo odchyt zvěře⁶⁰². Jestliže nedojde mezi žadatelem a uživatelem honitby k dohodě, může být v povolení rozhodnuto i o způsobu lovu, náhradách a podobně.

Zákon o myslivosti upravuje používání loveckých psů a loveckých dravců⁶⁰³. Uživatel honitby je povinen držet a v honitbě používat lovecké psy. Použití **loveckých dravců** v sokolnictví povoluje orgán státní správy myslivosti. Loveckým dravcem se rozumí dravec chovaný k sokolnickému využití. Držení a chov loveckého dravce jsou možné jen po povolení výjimky ze základních podmínek ochrany zvláště chráněných živočichů podle zákona o ochraně přírody a krajiny a za podmínek v povolení uvedených. Držitel loveckého dravce musí mít složený sokolnické zkoušky a být členem sokolnické organizace. Bližší pokyny o používání loveckých psů a loveckých dravců upravuje vyhláška č. 244/2002 Sb.

Ustanovení § 45 zákona o myslivosti upravuje **zakázané způsoby lovu** a stanoví, že „*lov zvěře smí být prováděn jen způsobem odpovídajícím zásadám mysliveckým, zásadám ochrany přírody a zásadám ochrany zvířat proti týrání*“. Zákon o myslivosti upravuje obecný zákaz lovu zvěře způsobem, který ji zbytečně trýzní. Největší počet zákazů se týká použitých prostředků lovu a mimo jiné není dovoleno:

- a) chytat zvěř do ok, do želez a jiných nášlapných pastí, tluček, na lep, do jestřábích košů a pomocí háčků;
- b) chytat ondatry do vrší;

- c) trávit zvěř jedem nebo ji usmrcovat plynem;
- d) lovit zvěř do sítí, pokud nejde o odchyt za účelem zazvěřování nebo ornitologického výzkumu;
- e) lovit zvěř na výrovce;
- f) lovit s pomocí jiných živočichů jako návnad;
- g) nahánět srnčí zvěř ohaří a ostatní spárkatou zvěř psy v kohoutku vyšších než 55 cm;
- h) lovit zvěř pomocí elektrických zařízení schopných zabít nebo omráčit;
- i) lovit zvěř pomocí výbušnin;
- j) lovit zvěř s pomocí zdrojů umělého osvětlení nebo hledí pro střelbu v noci s elektronickým zvětšením obrazu nebo pro převrácení obrazu;
- k) lovit zvěř s pomocí reprodukční soustavy s hlasy zvěře;
- l) lovit zvěř s pomocí mechanismů pohybujících se po zemi, nad zemí nebo po vodě, včetně automobilů, zemědělských strojů, letadel a lodí, ledaže jde o loď plovoucí rychlostí menší než 5 km/hod.;
- m) střílet zvěř jinou zbraní než loveckou, tj. dlouhou palnou zbraní kulovou, brokovou nebo kombinovanou, určenou k loveckým účelům;
- n) střílet zvěř zakázanými zbraněmi, jejich doplňky a střelivem podle zákona č. 288/1995 Sb., o zbraních a střelivu;
- o) střílet srnčí zvěř jinou zbraní než kulovnicí s nábojem s energií ve 100 m nižší než 1000 J;
- p) střílet spárkatou zvěř kromě zvěře srnčí jinou zbraní než kulovnicí s nábojem s energií ve 100 m nižší než 1500 J s tím, že sele a lončáka prasete divokého lze při nadhánce, nahánce nebo natláčce střílet i brokovnicí s jednotnou střelou;
- q) střílet zvěř z poloautomatických nebo automatických zbraní se zásobníkem schopným pojmout více než dva náboje;
- r) střílet zvěř na hnízdě a vystřelovat hnízda;
- s) střílet zajíce polního, bažanta obecného, orebici horskou, perličku obecnou, kachnu divokou, poláka velkého, poláka chocholačku, lysku černou, husu polní, husu běločelou a husu velkou jinak než loveckou zbraní brokovou na společných lovech za účasti nejméně tří střelců a stanoveného počtu loveckých psů;
- t) používat k lovu vodního ptactva olověné brokové náboje;
- u) lovit na společném lovu zvěř spárkatou kromě laní a kolouchů jelena evropského a jelena siky, muflonek a muflončat, selete a lončáka prasete divokého, pokud nejde o lov v oborách.

Z hlediska místa se zakazuje lovit zvěř v době nouze ve vzdálenosti do 200 m od krmelců nebo slanisek, lovit zvěř na honebních pozemcích, na kterých současně probíhá sklizeň zemědělských plodin, lovit zvěř na čekané ve vzdálenosti do 200 m od hranic sousední honitby, lovit bažanty ve vzdálenosti do 200 m od sousední bažantnice, lovit zvěř z mysliveckých a jiných zařízení ve vzdálenosti do 200 m od sousední honitby, střílet zvěř spárkatou v odchytových nebo aklimatizačních zařízeních nebo v přezimovacích objektech, ledaže jde o zvěř poraněnou nebo

chovatelsky nežádoucí. Časové omezení představuje zákaz lovit zvěř za noci, tj. hodinu po západu slunce až do hodiny před východem slunce. Za noci je přípustné lovit prase divoké a lišku obecnou při použití vhodné pozorovací a střelecké optiky.

V pozadí zákázaných způsobů lovu je snaha předejít trýznění, vyloučit nevýběrové metody lovu, předcházet zraňování zvěře kvůli použití nevhodných nábojů nebo lovu ve tmě za noci a zabránit ohrožení životů a zdraví lidí či sporům mezi sousedními honitbami. Orgán státní správy myslivosti může v rozhodnutí o povolení, popřípadě uložení úpravy stavu zvěře v honitbě nebo o zrušení chovu určitého druhu zvěře stanovit, že při úpravě stavu zvěře nebudou platit některé zakázané způsoby lovu, a to včetně zákazu lovit zvěř pomocí elektrických zařízení schopných zabíjet nebo omráčit nebo výbušnin, pokud jde o lov v noci⁶⁰⁴.

3. Právní úprava rybářství

3.1. Vývoj právní úpravy rybářství

Rybolov v tekoucích vodách vykonávaly v historických dobách pozemkové vrchnosti. Později jej propachtovávaly nebo prodávaly jiným osobám. Začátkem šestnáctého století získala právo rybolovu v řekách, potocích a rybnících města a časem začaly rybolov provozovat také pobřežní obce a držitelé pobřežních pozemků⁶⁰⁵.

Novodobou právní úpravu rybářského práva přinesl říšský rybářský **zákon ze dne 25. dubna 1885 č. 58 ř. z., o úpravě rybářství ve vodách vnitrozemských**, kterým bylo zrušeno oprávnění volně lovit ryby a stanoveno, že právo k lovení ryb v umělých vodních shromaždištích nebo korytech náleží držitelům těchto zařízení a v přirozeném vodstvu těm, kterým bude uděleno zemským zákonodárstvím⁶⁰⁶. Rybářské právo v tekoucích vodách bylo na našem území upraveno **zákonem ze dne 9. října 1883 č. 22 čes. z. z. z roku 1885, o některých opatřeních ke zvelebení rybářství**.

V zájmu jejich ochrany ryb zmocnil zákon č. 22/1885 čes. z. z. zemské politické úřady, aby všeobecnými právními předpisy vyhlásily čas hájení ryb v době tření a upravoval některá další ochranná opatření. Právní úprava zákona č. 22/1885 čes. z. z. se vztahovala pouze na tekoucí vody soukromé a veřejné, nikoli na uzavřené soukromé vody jako jsou rybníky a jiné umělé vodní nádrže. K lovení ryb v soukromých a veřejných tekoucích vodách byl oprávněn jen ten, kdo měl rybářský lístek.

V souladu s § 1 zákona č. 22/1885 čes. z. z. měly zemské politické úřady ustanovit a vyhlásit pro vzácnější druhy ryb čas hájení, aby jim byl během tření zabezpečen potřebný klid a nestávaly se snadnou kořistí v době, kdy ztrácejí svoji přirozenou ostražitost. Vyhláškou zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947, o některých opatřeních ke zvelebení rybářství ve vodách vnitrozemských, byly stanoveny **doby hájení pro vyjmenované druhy ryb**⁶⁰⁷. Doba hájení pro ryby, které se třou v zimě, byla určena od 1. září do 30. dubna a vztahovala se na druhy ryb losos obecný, pstruh obecný, pstruh mořský, pstruh jezerní, siven

americký a siven alpský⁶⁰⁸. Tři různá období hájení se vztahovala na ryby, které se třou na jaře a v létě⁶⁰⁹. První z nich se týkalo převážné většiny těchto druhů ryb a začínalo 15. března a trvalo do 15. června. V této době byly hájeny pstruh duhový, bolen, candát, cejn malý, cejn sinný, cejn velký, hlavatka, jesen, kapr, karas, mřenka, ostroretka stěhovavá, perlín, plotice, podoustev, proudník, střevle, sumec, parma a okoun říční a tloušť. Dva naposledy uvedené druhy byly hájeny jen ve vodách mimopstruhových. Od 1. ledna do 15. června byl hájen lipan a v mimopstruhových vodách štika, od 15. března do 15. července lín. V době od 1. května do 31. srpna nebyl ve vodách pstruhových hájen okoun říční, štika a tloušť⁶¹⁰. V době hájení bylo chytání hájených ryb zakázáno a ryby, které se dostaly v době svého hájení živé do moci rybáře, měly být ihned a s náležitou opatrností vráceny zpět do vody⁶¹¹. V souladu s § 5 odst. 1 zákona č. 22/1885 čes. z. z. a § 6 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947 mohl okresní národní výbor povolit lov hájených ryb v době jejich hájení k účelům umělého chovu nebo vědeckého výzkumu.

Vyhláška zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947 upravila rovněž dobu hájení raků, zvláště pro samce, od 1. října do 30. dubna, a pro samice od 1. září do 30. června⁶¹². Račí samice obtížené vajíčky byly hájeny po celý rok. K chovným účelům mohl zemský národní výbor povolit z tohoto zákazu výjimky. Pro perlorodky, žáby a škeble bylo stanoveno celoroční hájení s tím, že zemský národní výbor mohl výjimečně lov těchto zvířat povolit⁶¹³.

Zemské politické úřady mohly rovněž stanovit **všeobecný zákaz lovu ryb** během určeného období v zájmu ochrany ryb v době jejich tření a vývoje před rušením, kterému by byly vystaveny, kdyby bylo dovoleno lovit v tekoucích vodách ryby, pro které doba lovu právě neplatí. Vyhláškou zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947 byly určité tekoucí vody prohlášeny za **vody pstruhové** a lov všech ryb v nich byl zakázán mezi 1. zářím do 30. dubnem⁶¹⁴. Pstruhovou vodou byla například Vltava až k Soumarskému mostu pod Lenorou a všechny její přítoky z obou stran až po Poříčí nad Českými Budějovicemi nebo Labe od pramenů až k ústí Pilníkovského potoka pod Hostinným se všemi přítoky v tomto úseku včetně Pilníkovského potoka. Ve **vodách mimopstruhových**, kterými byly všechny ostatní vody, ležící mimo určené vody pstruhové, byl lov všech ryb zakázán od 15. března do 15. června s výjimkou lovu úhoře a lososa⁶¹⁵. Po dobu všeobecného zákazu lovu ryb však mohli být úhoři loveni jen do zvláštních vrší a lososi jen do určeného

druhu sítí. Výjimky ze všeobecné doby hájení mohl povolit okresní úřad k účelům umělého chovu nebo vědeckým výzkumům⁶¹⁶.

Zákon o některých opatřeních ke zvelebení rybářství stanovoval **zakázané způsoby lovu** ryb a řadil mezi ně používání dynamitu a jiných třaskavin, chebulí, vraních ok a jiných omamujících prostředků, střelných zbraní a bodců⁶¹⁷. Další zakázané způsoby lovu upravovala vyhláška zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947⁶¹⁸. Nebylo dovoleno například chytání na udici pod ledem, chytání ryb při umělém světle, chytání ryb v noci nebo užívání lapacích zařízení všeho druhu, pokud se jimi přepíná celá šířka toku.

Vyhláška zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947 zakazovala v době hájení **prodej a podávání ryb a raků v hostincích**⁶¹⁹. Tento zákaz se však nevztahoval na ryby a raky pocházející z rybníků nebo z ciziny, při jejichž podávání bylo nezbytné prokázat se dokumentem o jejich původu. Po celý rok platil zákaz lovu ryb a raků, jejichž délka nedosahovala **stanovené míry**, a zákaz jejich prodeje a podávání v hostincích⁶²⁰. Obchodníci a hostinští měli za účelem kontroly původu ryb a raků povinnost vést obchodní knihu o jejich nákupu a prodeji⁶²¹.

Z hlediska myslivosti je zajímavé ustanovení § 14 zákona č. 22/1885 čes. z., které dovolovalo osobě, která měla rybářské právo, aby ve své rybné vodě nebo v jejím bezprostředním okolí kdykoli a jakýmkoli způsobem, kromě střelných zbraní, **chytala nebo zabíjela vydry, šedé volavky⁶²² a jiná rybám škodlivá zvířata**. Ten, komu náleželo právo myslivosti rozhodoval pouze o tom, jak se zabitými nebo ulovenými zvířaty naložit, jinak nemohl proti jednání vlastníka nebo pachtýře rybářského práva nic namítat. K jiným zvířatům škodlivým rybám se řadila ondatra, norek, kormorán, orel mořský, orel říční, ledňáček a divoké husy a kachny. Koncem čtyřicátých let minulého století se za největší škůdce ryb považovala ondatra a dále vydra říční a volavka šedá. Vydra říční se však již tehdy vyskytovala jen na několika málo tekoucích vodách⁶²³.

Podle názoru vyjádřeném v knize České rybářské právo⁶²⁴ byla právní úprava § 14 zákona č. 22/1885 čes. z. nahrazena vlád. nařízením č. 127/1941 Sb., o myslivosti, pokud jde o lovnou zvěř, včetně volavky popelavé, vydry, norka, kormorána, orla říčního, divokých husí a kachen. Vlastníkům a pachtýřům rybářských práv v tekoucích vodách se doporučuje, aby od chytání a usmrcování jedinců uvedených druhů upustili a v případě potřeby požádali myslivecký úřad o

nařízení snížení stavu příslušné lovné zvěře v jejich tekoucích vodách osobě oprávněné k výkonu myslivosti nebo o povolení zabíjet rybářství škodlivá zvířata střelnou zbraní.

Působnost zákona č. 22/1885 čes. z. z., o některých opatřeních ke zvelebení rybářství se nevztahovala na území **Moravy a Slezska**. Na Moravě platil říšský rybářský zákon č. 58/1885 ř. z., prováděcí zákon zemský č. 62/1896 mor. z. z., označovaný také jako rybářský zákon produkční, a zemský rybářský zákon policejní č. 79/1882 mor. z. z. Ve Slezsku platil rybářský zemský policejní zákon č. 28/1883 slez. z. z., zrušený vládním nařízením č. 5/1942 Sb., kterým byla na území Slezska rozšířena platnost moravského prováděcího zákona zemského č. 62/1896 mor. z. z. a moravského zemského rybářského zákona policejního č. 79/1882 mor. z. z. Tím došlo ke sjednocení moravského a slezského rybářského práva.

Právní úprava obou moravských zákonů a českého zákona č. 22/1885 čes. z. z. byla zrušena a nahrazena **zákonem č. 62/1952 Sb., o rybářství**, kterým došlo k zestátnění rybářského práva v tekoucích vodách. Ke dni jeho účinnosti⁶²⁵ zanikala bez náhrady rybářská práva jiných osob a zrušovaly se nájemní smlouvy o rybářských právech. Účelem zákona bylo „*upravit podle zásad socialistického hospodaření chov ryb a jiných vodních zvířat v tekoucích vodách a rybnících tak, aby přispíval k dalšímu zlepšení výživy pracujících*“.

Obsahem rybářského právo bylo oprávnění chovat, hájit, lovit a přivlastňovat si v tekoucích vodách ryby, raky, perlorodku říční a ostatní škeble. V zájmu zajištění řádného a plánovitého výkonu rybářského práva mělo ministerstvo zemědělství rozdělit v dohodě s ministerstvem lesů a dřevařského průmyslu tekoucí vody na rybářské revíry. Pro každý rybářský revír byl ustanovován rybářský hospodář, který odpovídal za řádné hospodaření v revíru podle hospodářského plánu. Části rybářských revírů, především místa vhodná ke tření ryb, k odchovu rybí násady nebo pro přezimování ryb, mohl krajský národní výbor prohlásit za chráněné oblasti. Rybářské právo v rybnících zůstalo jejich držitelům, kterým zákon č. 62/1952 Sb. obecně ukládal udržovat rybníky způsobilé pro chov ryb v řádném hospodářském stavu a řádně v nich hospodařit, aniž by jejich povinnosti upřesňoval. Osoba, která lovila ryby v tekoucích vodách, musela mít při sobě nejen rybářský lístek, ale i povolenku k rybolovu, vydanou na příslušný rybářský revír.

Zákon č. 62/1952 Sb. byl zrušen **zákonem č. 102/1963 Sb., o rybářství**, který zůstal bez větších změn v platnosti do roku 2004. Některým jeho ustanovením,

hlavně s ohledem na ochranu ryb a jiných vodních živočichů, se krátce věnuji v následujících odstavcích, a to podle stavu, v jakém platil v okamžiku svého zrušení. Rybářství bylo zákonem č. 102/1963 Sb. označeno za odvětví zemědělské výroby a jeho úloha spočívala v zajišťování řádného chovu, zušlechťování, ochrany a lovu ryb a jiných vodních živočichů podle potřeb společnosti v souladu se státním plánem rozvoje hospodářství⁶²⁶. Rybářské právo představovalo oprávnění a povinnost plánovitě chovat, chránit, lovit ryby a jiné vodní živočichy v tekoucích vodách, přivlastňovat si je a užívat přitom v nezbytné míře pobřežních pozemků⁶²⁷. **Ryby a jiní vodní živočichové** byli vymezeni jako ryby všeho druhu, raci, perlorodka říční, škeble, velevrubové a žáby, pokud žijí v rybnících a tekoucích vodách⁶²⁸.

Rybářské právo mohlo být vykonáváno jen v **rybářských revírech**⁶²⁹, vytvářených krajským úřadem, který zároveň stanovil, zda jde o revír s vodami pstruhovými nebo mimopstruhovými. Krajský úřad mohl po projednání s uživateli rybářských revírů prohlásit části rybářských revírů nebo i celé rybářské revíry za **chráněné rybí oblasti**⁶³⁰. Uživatel rybářského revíru byl povinen v něm řádně hospodařit, vést evidenci o výsledcích hospodaření a ustanovit rybářského hospodáře, osobu s odbornou kvalifikací, schvalovaného obecním úřadem obce s rozšířenou působností⁶³¹. Pro lov ryb a jiných vodních živočichů se zásadně vyžadoval rybářský lístek a povolenka k rybolovu⁶³².

Doby hájení ryb a jiných vodních živočichů a jejich nejnižší přípustné míry stanovila vyhláška č. 103/1963 Sb., která zakázala lovit po dobu hájení ryby a jiné vodní živočichy, k jejichž ochraně byla doba hájení stanovena, a lovit ryby a jiné vodní živočichy jakéhokoli druhu a jakýmkoli způsobem po dobu všeobecného zákazu ve vodách, kterých zákaz týká⁶³³.

V souladu s § 17 vyhlášky č. 103/1963 Sb. byli mezi 1. zářím a 15. dubnem **hájení** losos obecný, siven americký, pstruh obecný potoční, pstruh obecný mořský, pstruh jezerní. O jeden měsíc kratší dobu hájení, od 1. listopadu do 15. dubna, měl pstruh americký duhový. Od 16. března do 15. června byli hájení cejnek malý, cejn velký, kapr obecný, karas obecný, lín obecný, jeseter malý a v mimopstruhových vodách bolen dravý, candát obecný, jelec jesen, jelec tloušť, jelec proudník, okoun říční, ostroretka stěhovavá, parma obecná, parma středomořská východní, perlín ostrobřichý, plotice obecná, podoustev nosák a sumec velký. Lipan podhorní byl hájen od 1. ledna do 15. června, stejně jako štika ve vodách mimopstruhových. Od 1. ledna do 30. září byla hájena hlavatka podunajská. Pokud byla pro některé ryby,

například štika obecná, candát obecný nebo bolen dravý, stanovena doba hájení jen v mimopstruhových vodách, mohly být ve vodách pstruhových loveny po celý rok s výjimkou období všeobecného zákazu lovu ryb od 1. září do 15. dubna.

Samci i samice raků včetně raka říčního, byli hájeni mezi 1. říjnem a 30. dubnem, lov račích samic obtížených vajíčky byl zakázán. Po celý rok nesměl být loven rak kamenáč, perlorodka říční, škeble, žáby a velevrubý⁶³⁴.

Podobně jako vyhláška zemského národního výboru ze dne 9. května 1947 upravovala vyhláška č. 103/1962 Sb. v § 19 **všeobecný zákaz lovu ryb** a zakázala v období od 1. září do 15. dubna lov všech ryb a jiných vodních živočichů ve vodách pstruhových a v období od 16. března do 15. června lov všech ryb a jiných vodních živočichů ve vodách mimopstruhových. Výjimka z obou zákazů se týkala lovu úhořů, kteří mohli být loveni do lapadel a zvláštních vrší celoročně. Prodej a podávání ryb a raků v době hájení nebyl omezen.

Vyhláška č. 103/1962 Sb. stanovila zákaz přivlastňovat si, prodávat a kupovat ryby a raky, které nedosahovaly **stanovené míry**⁶³⁵. Okresní úřad mohl v jednotlivých, zvláště odůvodněných případech, zejména v zájmu umělého chovu ryb, jejich přenášení do jiných vod a pro vědecké účely, povolit výjimku z těchto zákazů, stejně jako výjimku ze zákazu lovit ryby v době jejich hájení a v době všeobecného zákazu lovu ryb. Výjimku ze zákazu lovit raka kamenáče, škeble, žáby, perlorodka říční a velevrubi povolovalo ministerstvo zemědělství v dohodě s ministerstvem školství a kultury⁶³⁶.

Rak kamenáč a perlorodka říční patřili mezi druhy živočichů, kteří byli uvedeni na seznamu **chráněných druhů živočichů**, obsaženém v příloze k vyhlášce č. 80/1965 Sb., o ochraně volně žijících živočichů, přijaté k provedení zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Zákon č. 40/1956 Sb. zakazoval mimo jiné hubit chráněné živočichy, chovat je nebo je rušit ve vývoji⁶³⁷, výslovně však stanovil, že jím nejsou dotčena ustanovení v době jeho přijetí platného zákona č. 62/1952 Sb., o rybářství⁶³⁸. Vyhláška č. 80/1965 Sb. upravovala podmínky ochrany a zakázala usmrcovat, chytat, záměrně rušit nebo jinak zasahovat do přirozeného vývoje chráněných živočichů nebo do jejich životního prostředí a chovat je v zajetí⁶³⁹. Uvedené zákazy se však nevztahovaly na druhy živočichů, které lze chytat nebo usmrcovat podle předpisů o rybářství⁶⁴⁰.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny zrušil zákon č. 40/1956 Sb. a stanovil, že ohrožené, vzácné nebo vědecky či kulturně velmi významné druhy

živočichů mohou být vyhlášeny za zvláště chráněné. Na seznamu zvláště chráněných druhů živočichů, uvedeném v Příloze III vyhlášky č. 395/1992 Sb., jsou uvedeny i některé druhy ryb a jiných vodních živočichů podle § 15 zákona č. 103/1962 Sb. Mezi kriticky ohrožené druhy patří mimo jiné perlorodka říční, rak kamenáč, rak říční, velevrub malířský, drsek menší, drsek větší, hrouzek Kesslerův a sekavčík horský, mezi silně ohrožené druhy škeble rybníčná, ostrucha křivočará, ouklejka pruhovaná a sekavec písečný, mezi ohrožené druhy rak bahenní, cejn perleťový, jelec jesen, ježdík žlutý, kapr obecný, mník jednovousý, plotice lesklá, piskoř pruhovaný, střevle potoční, vranka obecná a vranka pruhoploutvá.

Zákon o ochraně přírody a krajiny zakazuje škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů, zejména je chytat, chovat v zajetí, rušit zraňovat nebo usmrcovat. Dále se zakazuje zvláště chráněné živočichy držet, chovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat, nabízet za účelem prodeje nebo výměny. Není dovoleno sbírat, ničit, poškozovat či přemísťovat jejich vývojová stádia⁶⁴¹.

Orgán ochrany přírody může povolit výjimku ze zákazu k ochraně zvláště chráněných živočichů v případech, kdy jiný veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody, z důvodů vypočtených v zákoně o ochraně přírody a krajiny a jen pokud neexistuje jiné uspokojivé řešení a v případě, že populace daného druhu bude udržena v příznivém stavu z hlediska ochrany⁶⁴². Protože zákon o ochraně přírody a krajiny je vzhledem k předpisům o rybářství zvláštní⁶⁴³, je lov ryb a jiných vodních živočichů, které patří mezi zvláště chráněné druhy živočichů, přípustný, jen pokud byla orgánem ochrany přírody povolena výjimka.

Okruh **zakázaných způsobů lovu** vycházel z předchozí právní úpravy a zahrnoval například zákaz používat výbušné, otravné nebo omamné prostředky, lovit ryby podsekáváním udicí, používat udice bez prutů nebo lovit ryby do rukou⁶⁴⁴. Zásadně platil zákaz užívat k lovu ryb elektřiny, lovit ryby pod ledem, lovit ryby při umělém světle a v noci a používat v silně proudících vodách vrše. Na uživatele rybářského revíru se však uvedené zákazy při lovu ryb pro vyjmenované účely, zahrnující i hospodářskou těžbu, nevztahovaly⁶⁴⁵. Vyhláška č. 103/1963 Sb. podrobně upravila způsoby lovu v mimopstruhových⁶⁴⁶ a pstruhových vodách a stanovila jejich omezení⁶⁴⁷.

Zákon č. 102/1963 Sb. požadoval, aby se při projektování, budování, provozu a udržování vodohospodářských děl přihlíželo k zájmům ochrany ryb a jiných vodních živočichů a zejména aby byla tekoucí voda chráněna proti

znečišťování a místnímu oteplování⁶⁴⁸. Pozornost měla být věnována budování rybích přechodů, umožňujících rybám překonat překážky v toku.

Právní úprava zákona č. 102/1963 Sb. byla nahrazena zákonem č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráže, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů, dále také jen zákon o rybářství, který lépe vyhovuje změněným společenským poměrům a požadavkům ochrany přírody. V následující stati se budu zabývat vybranými ustanoveními současného zákona o rybářství, především s ohledem na ochranu biologické rozmanitosti.

3.2. Platná právní úprava

Zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství upravuje problematiku chovu, ochrany a lovu ryb, pěstování a lovu vodních organismů a ochranu jejich života a životního prostředí, rybníkářství, výkon rybářského práva, vyhlášení, změnu a rušení rybářských revírů a jejich ochranu, výkon státní správy v rybníkářství, při vyhlášení, změně a rušení rybářských revírů a při výkonu rybářského práva, evidenci o hospodaření, o dosaženém hospodářském výsledku, o lovu ryb na udici a evidenci o vydávání povolenek k lovu v rybníkářství a při výkonu rybářského práva, ustanovení zánik, pravomoce a odpovědnost rybářské stráže, výkon dozoru nad dodržováním zákona a rozhodnutí vydaných na jeho základě, sankce za neplnění a nebo porušení stanovených povinností, podíl státu na úhradě nákladů na opatření přijatých ve veřejném zájmu a ochranu mořských rybolovných zdrojů⁶⁴⁹.

Rybářstvím se rozumí chov, zušlechťování, ochrana a lov ryb, popřípadě vodních organismů v rybníkářství nebo při výkonu rybářského práva⁶⁵⁰. Vodními organismy jsou vodní živočichové nebo vodní rostliny, které jsou zdrojem potravy ryb nebo přirozenou součástí vodního prostředí⁶⁵¹. Rybářství je možné provozovat jako rybníkářství nebo při výkonu rybářského práva.

Rybníkářstvím je chov a lov ryb, popřípadě vodních organismů v rybníce nebo ve zvláštním rybochovném zařízení, jako jsou sádky a rybí líhně, uskutečňovaný k zajištění produkce ryb a rybího masa, popřípadě produkce vodních organismů, produkce rybí násady pro rybníky nebo pro zarybňování rybníků⁶⁵². Zákon o rybářství nově definuje rybník jako vodní dílo, které je vodní nádrží určenou především k chovu ryb, ve kterém lze regulovat vodní hladinu, včetně možnosti jeho

vypouštění a slovení. Rybník je tvořen hrází, nádrží a dalšími technickými zařízeními⁶⁵³. Rybníkářství je oprávněn provozovat vlastník rybníka nebo zvláštního rybochovného zařízení nebo jejich nájemce, označován zákonem jako rybníkáři⁶⁵⁴. V souladu s § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny patří rybníky mezi významné krajinné prvky. Důležitou úlohu plní rybníky jako tzv. nášlapné kameny.

Lov ryb a vodních organismů se v rybníkářství provozuje buď na udici nebo hromadně účinnou metodou⁶⁵⁵. Mezi hromadně účinné metody lovu ryb a vodních organismů patří lov pomocí sítí nebo vrší, lov prováděný prostřednictvím manipulace s vodou, lov pomocí různě konstruovaného technického zařízení a lov do stálého lovicího zařízení, jakým je například loviště pod hrází rybníka⁶⁵⁶. Zákon o rybářství zakazuje používat při lovu ryb a vodních organismů v rámci rybníkářství výbušniny a otravné nebo omamné látky⁶⁵⁷. Výjimku z tohoto zákazu může povolit ministerstvo zemědělství, pokud neexistuje žádné jiné uspokojivé řešení pro odstranění negativního vlivu vodního prostředí⁶⁵⁸. Zakázán je rovněž lov pomocí bodců, lapaček, vidlic a rozsošek, udic bez prutů, střílení a tlučení ryb, chytání ryb na šňůry, do rukou nebo do ok, lovení ryb pod ledem a pomocí elektrického proudu⁶⁵⁹. Příslušný rybářský orgán je oprávněn povolit z uvedených zákazů výjimku, pokud má být lov proveden za účely chovu ryb, jejich záchrany při mimořádných situacích, k vědeckým účelům nebo v jednotlivých zvlášť odůvodněných případech⁶⁶⁰. Výjimka může být udělena jen pro časově, prostorově a věcně vymezenou činnost. Rybníkář je povinen vést evidenci o hospodaření, o dosaženém hospodářském výsledku a o lovu ryb na udici a předkládat ji každoročně příslušnému rybářskému orgánu⁶⁶¹.

Zákon o rybářství stanoví, že rybníkářství může být omezeno právní úpravou zákona o ochraně přírody a krajiny⁶⁶² a že jím není dotčena ochrana ryb a vodních organismů při nakládání s vodami podle zákona o ochraně přírody a krajiny⁶⁶³. V souladu se zákonem o ochraně přírody a krajiny jsou zvláště chránění živočichové chránění ve všech svých stádiích a zakazuje se je chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrcovat. Výjimku ze zákazu může povolit orgán ochrany přírody, pokud jiný veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody z některého z vyjmenovaných důvodů a pouze jestliže neexistuje jiné uspokojivé řešení a pokud populace druhu zůstane zachována ve stavu příznivém z hlediska ochrany. Určitá omezení rybníkářství přinesla zahrnutí území do soustavy NATURA 2000.

Výkonem rybářského práva se rozumí činnost v rybářském revíru povolená

právnícké nebo fyzické osobě příslušným rybářským orgánem, spočívající v plánovitém chovu, ochraně, lovu a přisvojování si ryb, popřípadě vodních organismů, a užívání pobřežních pozemků v nezbytném rozsahu⁶⁶⁴. Rybářské právo je možné vykonávat pouze v **rybářském revíru**⁶⁶⁵, kterým se rozumí část vodního útvaru povrchových vod o výměře nejméně 500 m² souvislé vodní plochy, umožňující život rybí obsádky a vodních organismů, vyhlášená rozhodnutím příslušného rybářského orgánu⁶⁶⁶. Rybářské revíry vyhláší krajský úřad⁶⁶⁷. V národních parcích tak činí ministerstvo životního prostředí, ledaže se jedná o rybářské revíry na území, v nichž se nacházejí hraniční vody⁶⁶⁸. Takové rybářské revíry vyhláší ministerstvo zemědělství⁶⁶⁹. Na území vojenských újezdů vyhláší rybářské revíry ministerstvo obrany, pokud se nejedná o rybářské revíry na území, v nichž se nacházejí hraniční vody⁶⁷⁰.

Rybářský revír se vyhláší na vodním toku, na rybníce nebo na uzavřené vodě⁶⁷¹. Na vodním toku se rybářský revír vyhláší z vlastního podnětu příslušného rybářského orgánu, na rybníce na žádost jeho vlastníka⁶⁷². Při vyhlášení rybářského revíru se vychází s podmínkami pro chov a podporu života ryb⁶⁷³. Zákon o rybářství upravuje pravidla řízení o povolení výkonu rybářského práva⁶⁷⁴. Výkon rybářského práva povoluje na dobu deseti let rybářský orgán, který rozhodoval o vyhlášení příslušného rybářského revíru⁶⁷⁵.

Na návrh uživatele rybářského revíru stanoví příslušný rybářský orgán při **povolování výkonu rybářského práva** rybářského hospodáře a jeho zástupce⁶⁷⁶. Příslušný rybářský orgán stanoví rovněž způsob hospodaření v rybářském revíru a dbá přitom na zachování a rozvoj původní rybí obsádky⁶⁷⁷. Podle ekologického charakteru rybářského revíru a dosavadní skladby rybí obsádky určuje zejména množství vysazovaných ryb pro jednotlivé kalendářní roky podle druhu a množství ryb v jedné věkové kategorii, předpokládaný minimální roční výlovek lovem na udici nebo jiným způsobem lovu a s ohledem na produkční schopnost rybářského revíru možnost hospodářské těžby nebo regulačního odlovu⁶⁷⁸. Příslušný rybářský orgán upravuje také postup zarybňování v rybářském revíru a nejvyšší počet vydávaných povolenek k lovu⁶⁷⁹. Uvedené úkoly plní v rybářských revírech na území národních parků ministerstvo životního prostředí⁶⁸⁰.

Příslušný rybářský orgán stanoví při povolování výkonu rybářského práva pravidla a podmínky, v souladu s nimiž je uživatel rybářského revíru povinen hospodařit. Rybářský hospodář vede evidenci o hospodaření a o dosaženém

hospodářském výsledku a předkládá ji na požádání příslušnému rybářskému orgánu⁶⁸¹. Uživatel rybářského revíru odpovídá za to, že chov a lov ryb, popřípadě pěstování a lov vodních organismů jsou prováděny v souladu se zákonem o rybářství a jeho prováděcími předpisy⁶⁸². Pokud příslušný rybářský orgán zjistí, že uživatel rybářského revíru závažným způsobem porušuje své povinnosti, zejména podmínky, za nichž mu byl výkon rybářského práva povolen, odejme mu povolení k výkonu rybářského práva⁶⁸³. Uživatel rybářského revíru je povinen hospodařit tak, aby nedošlo ke zhoršení jakosti vod, aby neporušoval právem chráněné zájmy jiných osob a aby nedošlo k ohrožení rybí obsádky a zarybnění navazujícího rybářského revíru nebo rybníkářství⁶⁸⁴. Povolení k vypouštění nepůvodních druhů ryb a vodních organismů uděluje orgán ochrany přírody podle zákona o ochraně přírody a krajiny⁶⁸⁵.

Příslušný rybářský orgán může po projednání s uživatelem rybářského revíru vyhlásit celý rybářský revír nebo jeho část za **chráněnou rybí oblast**⁶⁸⁶. Přitom stanoví, které ryby nebo vodní organizmy mají být předmětem ochrany, podmínky pro jejich chov a lov v příslušném rybářském revíru a zdroje a způsob jejich vysazování. Lov ryb nebo vodních organismů může být v chráněné rybí oblasti omezen nebo zakázán.

V zákoně o rybářství ani ve vyhlášce č. 197/2004 Sb., kterou se provádí zákon o rybářství, není stanoven výčet druhů ryb a vodních organismů, které je dovoleno lovit, výkon rybářského práva však nesmí být v rozporu se zvláštními právními předpisy, včetně zákona o ochraně přírody a krajiny. Lov ryb a vodních organismů, zařazených mezi **zvláště chráněné živočichy**, je proto zakázán, ledaže byla orgánem ochrany přírody povolena výjimka. Mezi zvláště chráněné druhy ryb nebo vodních organismů podle Přílohy III vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny, patří například rak bahenní, rak kamenáč, rak říční, perlorodka říční, škeble rybníčná, cejn perlet'ový, jelec jesen, kapr obecný, plotice lesklá nebo střevle potoční.

Pro některé druhy ryb, zařazené mezi zvláště chráněné druhy živočichů, stanoví vyhláška č. 197/2004 Sb., kterou se provádí zákon o rybářství, nejmenší lovné míry⁶⁸⁷. Jedná se například o druhy jelec jesen, kapr obecný a mník jednovousý. Pro druh jelec jesen upravuje vyhláška č. 197/2004 Sb., kterou se provádí zákon o rybářství, dobu hájení v mimopstruhovém rybářském revíru⁶⁸⁸. K jejich lovu je však zapotřebí, aby orgán ochrany přírody povolil odchylný postup⁶⁸⁹. Teprve poté se uplatní uvedená pravidla, týkající se nejmenší lovné míry a doby

hájení.

V rybářském revíru se **lov ryb a vodních organismů** provádí zpravidla lovem na udici nebo jiným způsobem lovu, stanoveným příslušným rybářským orgánem⁶⁹⁰. V pstruhovém i mimopstruhovém rybářském revíru smí každá osoba lovit nejvýše na dvě udice. K lovu ryb a vodních organismů se zakazuje používat výbušných prostředků a otravných nebo omamných látek⁶⁹¹. Na základě žádosti uživatele rybářského revíru může ministerstvo zemědělství povolit z tohoto zákazu výjimku, pokud neexistuje žádné jiné uspokojivé řešení pro odstranění negativního vlivu vodního prostředí⁶⁹². Stejně jako při provozování rybníkářství není ani při lovu v rybářském revíru dovoleno používat bodců, lapaček, udic bez prutů, vidlic a rosošek, chytat ryby na šňůry, do rukou nebo do ok, střílet ryby nebo je tlouci, lovit ryby pod ledem a užívat k lovu ryb nebo vodních organismů elektrického proudu⁶⁹³. V rybářském revíru je navíc zakázáno lovit vybrané druhy ryb v době jejich hájení a lovit vybrané druhy ryb, které nedosáhly nejmenší lovné míry⁶⁹⁴. Výjimky může povolit příslušný rybářský orgán k chovu ryb, k jejich záchraně při mimořádných situacích, k vědeckým účelům nebo v jednotlivých zvlášť odůvodněných případech⁶⁹⁵.

Mezi další zakázané způsoby lovu v rybářských revírech patří podle zákona o rybníkářství lov mimo denní doby lovu ryb v kalendářním roce, lov za použití jakýchkoli stálých zařízení k lovu ryb nebo sítí, které od sebe nejsou vzdáleny alespoň 50 m, zakazuje se zabraňovat tahu ryb po vodě i proti ní, lov z obytných lodí nebo z plavidel veřejné dopravy, lov v plavebních komorách, lov v blízkosti přehradních hrází nejméně 100 m od hrázového tělesa, lov ze silničních a železničních mostů, lov ryb do slup a vrší a lov v rybím přechodu nebo do vzdálenosti 50 m nad ním a pod ním⁶⁹⁶. Lov v místech, kde se ryby nahromadily za mimořádně nízkého stavu vody nebo při škodlivém znečištění vody a dále lov ryb shromážděných k přezimování nebo rozmnožování a lov rybích plůdků je zakázán, ledaže tak činí uživatel rybářského revíru k záchraně ryb nebo k jejich přenesení do jiných vod⁶⁹⁷.

Vyhláška č. 197/2004 Sb., kterou se provádí zákon o rybníkářství, upravuje **nejmenší lovné míry** vybraných druhů ryb⁶⁹⁸. Nejmenší lovné míry v mimopstruhovém rybářském revíru stanoví jednotlivě pro druhy bolen dravý, candát obecný, hlavatka obecná, jelec jesen, jelec tloušť, jeseter malý, kapr obecný, lín obecný, lipan podhorní, ostroretka stěhovavá, parma obecná, podoustev říční, pstruh

duhový, pstruh obecný, siven americký, sumec velký, štika obecná, úhoř říční, mník jednovousý a losos obecný. Z uvedených druhů není v pstruhových rybářských revírech stanovena nejmenší lovná míra pro druhy bolen dravý, candát obecný, jelec tloušť, sumec velký, štika obecná a úhoř říční. Ryby těchto druhů, ulovené v pstruhovém revíru, si lze přisvojit bez ohledu na jejich délku.

Rovněž **doby hájení** jsou stanoveny vyhláškou č. 197/2004 Sb., kterou se provádí zákon o rybářství⁶⁹⁹. Doby hájení se stanoví pro druhy pstruh obecný a losos obecný, a to od 1. září do 15. dubna, pro druhy ostroretka stěhovavá, parma obecná, parma východní, podoustev říční a jeseter, a to od 16. března do 15. června, pro druhy bolen dravý a candát obecný od 1. ledna do 15. června a dále pro lipana podhorního od 1. prosince do 15. června, pro hlavatku obecnou od 1. ledna do 30. září, pro úhoře říčního od 1. září do 30. listopadu a pro mníka jednovouseho od 1. ledna do 15. března. Pouze v mimopstruhovém revíru jsou hájeny druhy jelec jesen a jelec tloušť, a to od 16. března do 15. června, a druhy sumec velký a štika obecná, a o od 1. ledna do 15. června. Ryby ulovené v rybářském revíru v době hájení musí být, stejně jako ryby, které nedosahují nejmenší lovné míry, nebo ryby chráněné podle zákona o ochraně přírody a krajiny, šetrně vráceny zpět do rybářského revíru, v němž byly uloveny⁷⁰⁰.

Zákon o rybářství upravuje ustanovení, zánik, pravomoce a odpovědnost **rybářské stráže**. Uživatelé rybářského revíru mají povinnost a rybníkáři mají možnost navrhnout rybářskou stráž, která je následně ustanovena obecním úřadem obce s rozšířenou působností⁷⁰¹. Rybářská stráž je oprávněna mimo jiné kontrolovat osoby lovící ryby nebo vodní organizmy, zda jsou k lovu oprávněné a zda provádí lov řádně a přípustným způsobem, dále rybářské nářadí, obsah rybářské loďky, zařízení užitá k uchovávání ryb a rybářské úlovky osoby lovící ryby, zjišťovat, zda osoba, lovící ryby elektrickým proudem, vlastní povolení příslušného rybářského orgánu k tomuto způsobu lovu a způsob a rozsah užívání vod a jejich kvalitu⁷⁰².

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie upravil zákon o rybářství **ochranu mořských rybolovných zdrojů**. Zákon o rybářství stanoví, že vyjmenované druhy mořských ryb a mořských živočichů lze uvádět na trh jen v souladu s právní úpravou nařízení Rady (ES) č. 2406/96 ze dne 26. listopadu 1996 o stanovení společných obchodních norem pro produkty rybolovu⁷⁰³. Tímto nařízením jsou určeny nezbytné požadavky, za kterých lze uvádět na trh vyjmenované produkty rybolovu, zahrnující mimo jiné mořské ryby platýs velký, tuňák obecný, sled' obecný,

treska obecná, sardinka obecná, makrela obecná, sardel, d'as a rejnok, druhy koryšů
garnát obecný, krevetka severní, krab německý a humr severní a dále sépie a sépioly,
pocházející ze Společenství nebo ze třetí země.

S rybářstvím úzce souvisí právní úprava zákona č. 254/2001 Sb., o vodách,
který transponuje mimo jiné směrnici Rady 78/659/EHS ze dne 18. července 1978 o
jakosti povrchových vod vyžadujících ochranu nebo zlepšení pro podporu života ryb.
V souladu se zákonem o vodách se chov ryb považuje za nakládání s povrchovými
vodami⁷⁰⁴ a pro chov ryb za účelem podnikání se vyžaduje povolení pro nakládání s
vodami⁷⁰⁵. Při povolování vodních děl, jejich změn, změn jejich užívání a jejich
odstranění musí být zohledněna ochrana vodních a na vodu vázaných ekosystémů.
Vodní díla zásadně nesmějí vytvářet bariéry pohybu ryb a vodních živočichů v obou
směrech vodního toku⁷⁰⁶. Zákon o vodách zmocňuje vládu, aby nařízením stanovila
povrchové vody, které jsou nebo se mají stát trvale vhodnými pro život a reprodukci
původních druhů ryb, s rozdělením na vody lososové a kaprové, ukazatele a hodnoty
přípustného znečištění těchto vod, způsob zjišťování a hodnocení stavu jakosti těchto
vod a program snížení jejich znečištění k dosažení přípustného znečištění⁷⁰⁷. U
vodárenských nebo jiných vodních nádrží nebo na úsecích vodních toků může
vodoprávní úřad k podpoře života ryb uložit jejich vlastníkovvi způsob rybářského
obhospodařování⁷⁰⁸. Zákon o vodách zakazuje vypouštět ryby a ostatní vodní
živočichy nepůvodních, geneticky nevhodných a neprověřených populací přirozených
druhů do vodních toků a vodních nádrží bez souhlasu příslušného vodoprávního
úřadu⁷⁰⁹.

4. Shrnutí ochrany biologické rozmanitosti v rámci myslivosti a rybářství

Přestože má řada dodnes využívaných institutů právní úpravy myslivosti a rybářství svůj původ v historické právní úpravě, měnilo se v průběhu doby významně jejich pojetí. Pokud jde o myslivost, začíná se postupně prosazovat představa myslivosti jako k přírodě citlivého managementu zvěře. Nový přístup se odráží i ve zrušení tradičního rozdělování zvěře na užitkovou a škodnou. Mnoho druhů volně žijících živočichů, zařazených dříve mezi škodnou zvěř, je dnes chráněno stanovením zákazu lovu.

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti obsahuje široký výčet zvěře, do kterého patří i uvedené zvláště chráněné druhy volně žijících živočichů. Jejich lov však není přípustný, aniž je k němu povolena výjimka orgánem ochrany přírody. Uživatelům honiteb jsou uloženy povinnosti, z nichž některé se týkají nejen druhů zvěře, kterou lze obhospodařovat lovem, ale právě i druhů zvěře, které jsou zvláště chráněnými druhy volně žijících živočichů. Jedná se například o povinnost provádět každoročně sčítání neboli monitorování zvěře v honitbě.

Zákon o myslivosti tedy neomezuje myslivost na lov jako sport, ale počítá s ní při ochraně přírody. Právě v rozvíjení činností při ochraně přírody, například v účasti na vysazování druhů do jejich původních oblastí výskytu, ve spolupráci se státními orgány a nevládními organizacemi, ale i v předcházení škodám na zemědělství spatřují do budoucna hlavní úlohu myslivosti. Ačkoli jsou myslivost i rybářství spojeny na prvním místě s využíváním obnovitelných přírodních zdrojů, měly by se v budoucnu stále více zapojovat do ochrany přírody, a to nejen pokud jde o vybrané druhy volně žijících živočichů, ale i o ostatní biologickou rozmanitost. Pokud se jim podaří tyto výzvy naplnit, jistě přesvědčí veřejnost, kterou jsou v současné době vnímána často jako kontroverzní témata, o svém významu.

Kapitola V.: Závěr k právní úpravě biodiverzity

Ubývání biologické rozmanitosti představuje zřejmě společně se změnou klimatu nejvýznamnější světový problém životního prostředí současné doby. Jeho řešení je o to obtížnější, že vyžaduje společné úsilí všech států světa. Podmínky v jednotlivých státech se však velmi liší. Největší část biologické rozmanitosti se přitom nachází v rozvojových zemích, které jsou méně než rozvinuté státy schopné ji účinně chránit. Ani ochota různých rozvinutých zemí chránit biologickou rozmanitost není stejná. Zatímco USA jen pomalu uznávají rozsah klimatických změn, které jsou z dlouhodobého hlediska největší hrozbou pro biodiverzitu, zastává se především Evropská unie přijetí vysokých standardů ochrany.

Přesto se mezinárodnímu společenství podařilo dosáhnout alespoň částečné shody, pokud jde uznání významu biologické rozmanitosti a potřeby ji chránit. Vrchol dosavadního snažení představuje Úmluva o biologické rozmanitosti, která prohlásila ochranu biodiverzity za společný zájem lidstva a zapojila do ní naprostou většinu států světa. Ačkoli jsou povinnosti jejích smluvních stran mnohdy formulovány jako podmíněné, představuje označení ochrany biodiverzity za společný zájem lidstva významný krok dopředu. Naznačuje, že rozvojové státy nemají opomíjet nezbytnost ochrany biologické rozmanitosti i přes mnoho potíží, kterým čelí v oblasti hospodářského a sociálního rozvoje, a že rozvinuté státy mají dbát i na ochranu biologické rozmanitosti, nacházející se mimo jejich území. K uzavření Úmluvy o biologické rozmanitosti tak širokým okruhem států jistě napomohlo zakotvení systému vzájemných podnětů, které prospívají jak státům rozvojovým, tak rozvinutým. Ačkoli ochrana biologické rozmanitosti představuje záležitost zásadního významu, je třeba motivovat státy k převzetí závazků také příslibem přínosů, které lze převést na hospodářský užitek.

Mezinárodní smlouvy mají pro ochranu biologické rozmanitosti zásadní význam, neboť stanoví cíle, o které mají všechny smluvní strany usilovat a rámeček pro jejich dosažení. Skutečná účinnost mezinárodních smluv však záleží na tom, zda a jak naplní smluvní strany závazky, které jim z nich vyplývají. V mezinárodním právu existují jen omezené možnosti k vynucení jim uložených povinností. Přitom pokud se státy dostanou do větších hospodářských problémů, bude postup

uskutečňování závazků z mezinárodního práva životního prostředí určitě přinejmenším zpomalen.

Je nepravděpodobné, že se státy vzdají v blízké budoucnosti své suverenity tak, aby jim mohly být nějakou nadřízenou instancí, bez jejich přivolení ukládány a na nich vynucovány povinnosti k ochraně biologické rozmanitosti. Proto považují za nejlepší způsob, jak dosáhnout na mezinárodní úrovni úspěchu ve snaze o zastavení ubývání biologické rozmanitosti, pamatovat při vytváření návrhů mezinárodních smluv na zabudování dostatečných podnětů, které zaujmou co nejvíce států a vyváží jejich závazky k přijetí ochranných opatření.

Při sjednávání mezinárodních smluv k ochraně biologické rozmanitosti se zpravidla usiluje o získání velkého počtu smluvních stran. Protože upravené závazky musí být v takovém případě přijatelné pro mnoho států s rozličnými podmínkami, dochází obvykle k jejich oslabení. Tento nedostatek může odstranit rozvíjení mezinárodní spolupráce na regionální úrovni. Státy, jejichž politické a hospodářské poměry jsou si navzájem bližší, se mohou dohodnout na větším rozsahu přísnějších a určitějších povinností k ochraně biologické rozmanitosti.

Tento směr sleduje ve své environmentální politice a právu například i Evropská unie. Stala se smluvní stranou řady mezinárodních smluv k ochraně biologické rozmanitosti a závazky, které jí z nich vyplývají, rozšiřuje a prohlubuje prostřednictvím pramenů komunitárního práva. Smlouva ES přitom svěřuje komunitárním institucím legislativní pravomoc v záležitostech životního prostředí a ty mohou vydávat k jeho ochraně závazné právní akty. Vhodným nástrojem k právní úpravě ochrany biologické rozmanitosti jsou především směrnice, při jejichž implementaci mohou jednotlivé členské státy zohlednit své zvláštní podmínky. Evropská unie má na rozdíl od mezinárodního společenství účinné prostředky k vynucení povinností uložených státům. Jedná se hlavně o hrozbu vysokých peněžitých sankcí, v jejichž uložení může vyústit řízení pro porušení Smlouvy ES, vedené se členským státem, který porušil své povinnosti z komunitárního práva, včetně povinností k ochraně biologické rozmanitosti.

Evropská unie zůstává i přes zvláštní rysy nadstátnosti, kterými se odlišuje od mezinárodních organizací, společenstvím jednotlivých států a pro jeho další vývoj je určující politická vůle jejich vrcholných představitelů. Na nich závisí další osud rozšiřování Evropské unie, které by přineslo uplatňování komunitárního práva k ochraně biologické rozmanitosti na rozsáhlejších území i prohlubování a přijímání

nových závazků. Bude jistě zajímavé sledovat budoucí vývoj, pokud jde o vstup států Balkánského poloostrova a Turecka, který by z hlediska biologické rozmanitosti znamenal zvýšení počtu biogeografických regionů na území Evropské unie.

Nejjistější záruky nabízí ochraně biologické rozmanitosti vnitrostátní právo. Při uplatňování státní moci jsou totiž zákonodárné orgány oprávněny přijímat závazné právní normy a existují postupy pro jejich vynucení. Státem uložené povinnosti k ochraně biologické rozmanitosti se však uplatňují pouze na území, kde vykonává svoji suverenitu. Proto nemohou státy účinně ovlivnit stav biologické rozmanitosti všude tam, kde dochází k jevům překračujícím jejich hranice, tedy například ve vztahu k migrujícím druhům nebo omezování obchodu s ohroženými druhy či rozšiřování nepůvodních druhů. Navíc ne všechny státy pocítují stejně vysokou míru odpovědnosti za stav biologické rozmanitosti a liší se i v možnostech zabezpečení její ochrany.

Česká republika je smluvní stranou všech nejvýznamnějších mezinárodních smluv k ochraně biologické rozmanitosti a členským státem Evropské unie. České právo ochrany biodiverzity se nachází ve více právních předpisech. Lze je rozdělit do čtyř základních skupin, které upravují obecnou ochranu biologické rozmanitosti, zvláštní ochranu vybraných ohrožených a vzácných druhů, ochranu rostlin a živočichů před vnějšími škodlivými vlivy a ochranu živočichů v rámci myslivosti a rybářství, problematiku živočišné výroby včetně včelařství a ochranu rostlin v rámci zemědělského a lesního hospodářství. V souladu s požadavky Úmluvy CBD byla v roce 2005 schválena národní Strategie ochrany biologické rozmanitosti.

Tím se problematika znovu vrací na mezinárodní úroveň a „kruh se uzavírá“. Pro zlepšení stavu biologické rozmanitosti a zastavení jejího ubývání je společné úsilí států naprosto nezbytné. Je proto důležité pokračovat v jeho dalším rozvíjení navzdory obtížím, spojeným s přijímáním a prosazováním norem mezinárodního práva na národní úrovni. Biologická rozmanitost je totiž kromě své nezpochybnitelné vnitřní hodnoty nezbytná pro výživu a zdraví lidí a jako taková představuje základní nástroj v boji proti chudobě, která zůstává palčivým problémem světa na začátku třetího tisíciletí.

Odkazy, citace a poznámky

- ¹ Článek 2 Úmluvy o biologické rozmanitosti.
- ² Global Environment Outlook, UNEP, 2002.
- ³ Viz Moldan, B.: Příroda a civilizace, SPN, Praha, 1997, str. 138.
- ⁴ Global Environment Outlook, UNEP, 2002.
- ⁵ Viz Lyster, S.: International Wildlife Law, Grotius Publications Limited, Cambridge, 1985, str. 3.
- ⁶ Viz Malenovský J.: Mezinárodní právo veřejné: obecná část, Nakladatelství Doplněk ve spolupráci s PF MU Brno, Brno, 1997, str. 5.
- ⁷ V literatuře viz např. Damohorský M. a kol.: Právo životního prostředí, C. H. Beck, Praha, 2003, str. 86 a O'Brien, J.: International Law, Cavendish Publishing Limited, 2001, str. 547.
- ⁸ Úmluva o ochraně ledních medvědů (Agreement on the Conservation of Polar Bears) z roku 1973.
- ⁹ Úmluva o ochraně vikuni (Convention for Conservation of the Vicuna) z roku 1969.
- ¹⁰ Úmluva o ochraně ptáků užitečných v zemědělství z roku 1902 (Convention of the Protection of Birds useful to Agriculture), Úmluva o ochraně migrujících ptáků z roku 1916 (Convention for the Protection of Migratory Birds), Mezinárodní úmluva o ochraně ptáků z roku 1950 (International Convention for the Protection of Birds) a Beneluxská úmluva o lovu a ochraně ptáků z roku 1970 (Benelux Convention on the Hunting and Protection of Birds).
- ¹¹ Úmluva o ochraně antarktických tuleňů z roku 1972 (Convention for the Conservation of Antarctic Seals).
- ¹² Úmluva o opatřeních k regulaci lovu tuleňů a ochraně tuleňů v severovýchodní části Atlantického oceánu, uzavřená v roce 1957 mezi Norskem a SSSR (Agreement on Measures to Regulate Sealing and to Protect Seal Stocks in the North-eastern Part of the Atlantic Ocean) a Úmluva mezi Kanadou a Norskem o lovu tuleňů a jejich ochraně v severozápadním Atlantiku z roku 1971 (Agreement between Canada and Norway on Sealing and Conservation of Seal Stocks in the North-West Atlantic).
- ¹³ Úmluva o ochraně přírody a zachování divoké přírody na Západní polokouli z roku 1940 (Convention on the Nature Protection and Wildlife Preservation in the Western Hemisphere).
- ¹⁴ Africká úmluva o ochraně přírody a přírodních zdrojů z roku 1968 (African Convention on the Conservation of Nature and Nature Resources).
- ¹⁵ Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť z roku 1979 (Convention on the Conservation of European Wildlife and Nature Habitats).
- ¹⁶ Úmluva o ochraně přírody a přírodních zdrojů, sjednaná v roce 1985 v rámci Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN Agreement on the Conservation of Nature and Natural Resources).
- ¹⁷ Úmluva o zachování živých mořských zdrojů Antarktidy z roku 1980 (Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources).
- ¹⁸ Srov. Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, C. H. Beck, Praha, 2003, str. 87; Evans, M.

D.: International Law, University Press, Oxford, 2003, str. 659 a násl. a O'Brien, J.: International Law, Cavendish Publishing Limited, 2001, str. 550 a násl.

¹⁹ Úmluva o ochraně ptáků užitečných v zemědělství z roku 1902 (Convention of the Protection of Birds useful to Agriculture), Úmluva o ochraně migrujících ptáků z roku 1916 (Convention for the Protection of Migratory Birds).

²⁰ Mezinárodní úmluva o regulaci lovu velryb (1966), Africká úmluva o ochraně přírody a přírodních zdrojů (1968) nebo Úmluva o ochraně vikuni (1969).

²¹ Mezinárodní smlouva o atomových zkouškách (1963) zakazující pokusy s atomovými zbraněmi v kosmickém prostoru, v ovzduší a pod vodou a Mezinárodní smlouva o nerozšiřování jaderných zbraní (1968).

²² Ženevská úmluva o dálkovém znečištění ovzduší překračujícím hranice států (1979), Vídeňská úmluva o ochraně ozónové vrstvy (1985) a k ní náležející Montrealský protokol (1987) nebo Úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování (1989).

²³ Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (1973).

²⁴ Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva (1971) a Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (1979).

²⁵ Úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování (1989) nebo Úmluva o ochraně ozónové vrstvy (1985).

²⁶ Srov. Beyerlin, U.: Umweltvölkerrecht, Mnichov, 2000, str. 78.

²⁷ Kromě toho se Rada Evropy účastnila na přípravě Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě (1968) a Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (1976).

²⁸ Směrnice Rady č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků z roku 1981 musela být přijata na základě klauzule flexibility podle článku 235 Smlouvy ES.

²⁹ Principy 9, 10 a 11 Stockholmské deklarace (1972) nabádají státy k tomu, aby při opatřeních zaměřených na ochranu životního prostředí neohrozily současný nebo budoucí potenciál rozvojových zemí. Podle dokumentu o mezinárodní strategii rozvoje, International Development Strategy for the Third Development Decade, schváleného Valným shromážděním OSN v roce 1980 je třeba zabránit poškozování životního prostředí a zachovat je pro příští generace a dále je třeba zajistit ekonomický rozvoj, který je dlouhodobě udržitelný a chrání biologickou rovnováhu. Princip udržitelného rozvoje se odrazil i do Světové charty přírody (1982), podle které je přežití ekonomických, sociálních a politických struktur a zachování míru závislé na ochraně a zachování přírody a jejich zdrojů. Do Deklarace o životním prostředí a rozvoji pak přešel tak, jak byl formulován ve zprávě Naše společná budoucnost, tedy jako rozvoj, který uspokojuje potřeby dneška, aniž rezignuje na schopnost příštích generací dosahovat uspokojení jejich potřeb.

³⁰ Až v roce 1997 byl k Rámcové úmluvě o změně o změně klimatu (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC) přijat Kjótský protokol, konkretizující závazky ohledně snižování emisí skleníkových plynů.

³¹ Jak bude ale ukázáno později, odmítají státy omezit svou suverenitu a Úmluva CBD formuluje závazky jen opatrně a mnohdy jako podmíněné.

³² Den 22. květen je mezinárodním dnem biologické rozmanitosti.

³³ Návrh Bonnských směrnic připravila Pracovní skupina pro přístup a využívání biologických zdrojů na svém zasedání v říjnu 2001 v Bonnu. Kromě toho vypracovala také návrh Akčního plánu pro záležitosti výchovy, vzdělávání a duševního vlastnictví v oblasti přístupu ke genetickým zdrojům.

³⁴ V rámci Mezivládního panelu o klimatické změně byla v roce 2002 vypracována zpráva o vztahu klimatických změn a biologické rozmanitosti.

³⁵ Již o rok dříve, v září 2001, se pro zastavení ubývání biologické rozmanitosti vyslovili nejvyšší představitelé Evropské unie na zasedání Evropské rady. Tento cíl byl následně vtělen do Strategie pro udržitelný rozvoj a odrazil se také do šestého Akčního programu pro životní prostředí určeného pro roky 2001 až 2010.

³⁶ Kromě biodiverzity byly hlavními tématy světového summitu v Johannesburgu voda, energie, zdraví a zemědělství.

³⁷ Srov. Malenovský, J.: Mezinárodní právo veřejné: obecná část, Doplněk ve spolupráci s PF MU Brno, Brno, 1997, str. 11.

³⁸ Blíže viz Beyerlin U., Umweltvölkerrecht, Mnichov, 2000.

³⁹ Příkladem z poslední doby může být tlak veřejnosti na snížení dluhů rozvojových zemí, vyvinutý při příležitosti setkání představitelů skupiny G8 v Gleneagles v červenci 2005.

⁴⁰ V roce 2003 přijala Evropská unie plán k zamezení dovozu výrobků z nelegálně obchodovaného tropického dřeva a o podobných opatřeních uvažuje také USA a Japonsko.

⁴¹ Srov. Potočný, M.: Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část, C. H. Beck, Praha, 1999, str. 200.

⁴² Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států (1979), Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států (1991), Úmluva o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer (1992), Úmluva o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států (1992) a Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (1998).

⁴³ UNECE plní úlohu sekretariátu procesu Životní prostředí pro Evropu, kterého se kromě jejích členských států účastní také mezinárodní organizace a NGO.

⁴⁴ Agenda 21 rozlišuje devět zájmových skupin označovaných jak Major Groups, které se zapojují do implementace Agendy 21. Jedná se o NGO, podnikatele v oblasti průmyslu a obchodu, zemědělce, zaměstnance a odborové organizace, vědce, místní úřady, původní obyvatelé, ženy, děti a mladé lidi.

⁴⁵ Význam CDS jako fóra na vysoké úrovni, zaměřeného na otázky udržitelného rozvoje, potvrdil Implementační plán přijatý na Světovém summitu o udržitelném rozvoji konaném v Johannesburgu v roce 2002. Implementační plán znovu zdůraznil úlohu CSD pro sledování, pokroku dosaženého v rámci implementačního úsilí, podporování intergrace všech tří pilířů udržitelného rozvoje a vytváření vazeb mezi snahami vyvíjenými na celosvětové, regionální a národní úrovni.

⁴⁶ Biodiverzita je společně s lesy, biotechnologiemi, turismem a horami tématem pro cyklus

2012/2013.

⁴⁷ Uvedené záležitosti patří mezi úkoly svěřené Radě (Governing Council), hlavnímu orgánu UNEP. Jí je uloženo také přijímat a posuzovat zprávy o implementaci environmentálních programů, podporovat spolupráci s vědci a odborníky a zabývat se otázkami vlivu mezinárodních a národních environmentálních politik a opatření na rozvojové země. Rada má padesát osm členů volených Valným shromážděním OSN podle zeměpisného klíče na čtyřleté období. Prostřednictvím ECOSOC podává zprávy Valnému shromáždění OSN.

⁴⁸ Druhý Montevidejský program pro rozvoj a přezkoumávání práva životního prostředí byl schválen v roce 1993, třetí v únoru 2002.

⁴⁹ Jedná se například o orgány OSN, odborné organizace přidružené k OSN, sekretariáty mezinárodních smluv, regionální a subregionální organizace, nevládní organizace a akademické instituce.

⁵⁰ Za účast UNEP na ICRAN odpovídá Jednotka pro korálové útesy (Coral Reef Unit), zřízená v roce 2000 v rámci DEC.

⁵¹ Jednou z mnoha aktivit MAB, pokud jde o capacity building, bylo založení školy Ecole régionale post-universitaire d'aménagement et de gestion intégrés des forêts tropicales v Zairu s cílem poskytovat africkým odborníkům vzdělání zaměřené na integrovanou péči o tropické lesy.

⁵² Někteří živočichové například slouží jako opylovači zemědělských plodin, jiní se podílejí na omezování jejich škůdců.

⁵³ Podle toho je Úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť označována také jako Bernská úmluva.

⁵⁴ Doporučení Stálého výboru Bernské úmluvy č. 16 z roku 1989.

⁵⁵ Rezoluce Stálého výboru Bernské úmluvy č. 3 z roku 1996.

⁵⁶ Rezoluce Stálého výboru Bernské úmluvy č. 5 z roku 1998.

⁵⁷ Tato mezinárodní nevládní organizace byla založena v roce 1948 jako Mezinárodní svaz na ochranu přírody (International Union for the Protection of Nature). V roce 1956 však byl název změněn na Mezinárodní svaz na ochranu přírody a přírodních zdrojů (International Union for Conservation of Nature and Nature Resources, IUCN) a od roku 1990 nese jméno Světový svaz ochrany přírody. Pokud se o této mezinárodní nevládní organizaci zmiňují dále, označují ji jen zkratkou IUCN, kterou používají jak její webové stránky, tak literatura.

⁵⁸ Zatím poslední Světový kongres ochrany přírody se konal v listopadu 2004 v Thajsku v Bankoku a schválil program pro roky 2005 až 2008.

⁵⁹ Kromě Komise pro právo životního prostředí jsou součástí struktury IUCN ještě Komise pro přežití druhů (Species Survival Commission, SSC), Světová komise pro chráněná území (World Commission on Protected Areas, WCPA), Komise pro vzdělání a komunikaci (Commission on Education and Communication, CEC), Komise pro environmentální, hospodářskou a sociální politiku (Commission on Environmental, Economic and Social Policy, CEESP) a Komise pro management ekosystémů (Commission on Ecosystem Management, CEM).

⁶⁰ Tímto způsobem spolupracuje IUCN například se sekretariátem Ramsarské úmluvy, Úmluvy CBD nebo Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

⁶¹ V současné době sdílejí IUCN, UNEP a FAO společný elektronický systém ECOLEX, který slouží pro vyhledávání mezinárodních smluv, národních právních předpisů, soudních rozhodnutí a literatury související s právem životního prostředí.

⁶² Členy CEL jsou v České republice Prof. JUDr. M. Damohorský, DrSc., Doc. JUDr. E. Kružíková, Csc. a Doc. JUDr. Z. Madar, DrSc.

⁶³ IUCN má regionální a národní kanceláře rozmístěny po celém světě. Na evropském území přispívá k naplňování jeho cílů Regionální kancelář pro Evropu (Regional Office for Europe, ROFE), která se skládá z kanceláří v Bruselu, Varšavě, Bělehradě a Moskvě.

⁶⁴ Kromě BirdLife International jsou partnerskými mezinárodními organizacemi Úmluvy o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva IUCN, Wetlands International a WWF.

⁶⁵ Kromě Úmluvy o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva, Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a Úmluvy o ochraně migrujících druhů volně žijících živočichů spolupracuje BirdLife International také s Úmluvou CBD, s Úmluvou o boji proti desertifikaci v zemích trpících velkým suchem anebo desertifikací, zejména v Africe, a Rámcovou úmluvou o změně klimatu.

⁶⁶ V roce 1986 se název změnil na World Wide Fund For Nature.

⁶⁷ Prvním předsedou WWF se stal Peter Scott, dřívější vice-president IUCN.

⁶⁸ ECNC bylo založeno v roce 1993 s cílem podporovat spolupráci mezi vědci a politiky při ochraně biodiverzity. Spolupracuje s vládami evropských států, Radou Evropy, EU, OSN a mnoha nevládními organizacemi.

⁶⁹ EUCC vznikl v roce 1989 s cílem podporovat takové využívání pobřeží a péči o něj, které spojují ochranu jeho biologické rozmanitosti s udržitelným rozvojem v těchto oblastech. EUCC má své členy v několika desítkách zemí a chrání pobřeží Severního, Baltského, Středozemního, Černého a Kaspického moře.

⁷⁰ Jedná se například o Evropskou dohodu o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě (1968), Evropskou dohodu o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (1976), Evropskou dohodu o ochraně zvířat v zájmových chovech (1976) a v širších souvislostech o Úmluvu o boji proti desertifikaci v zemích trpících velkým suchem nebo desertifikací, zejména v Africe (1994), Rámcovou úmluvu o změně klimatu (1992) a řadu dalších mezinárodních smluv k ochraně životního prostředí.

⁷¹ Setkání se konala převážně pod záštitou International Waterfowl Research Bureau, dnešní Wetlands International, v St. Andrews ve Skotsku (1963), v Noordwijku v Holandsku (1966), v Morges ve Švýcarsku (1967), ve Vídni v Rakousku a v Moskvě v SSSR (1969) a v Espoo ve Finsku (1970).

⁷² Podle místa svého sjednání je Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva nazývána často jako Ramsarská úmluva. Město Ramsar leží na pobřeží

Kaspického moře, v oblasti mokřadů, obývaných velkým počtem vodních ptáků.

⁷³ Podle údajů platných k 6. lednu 2006.

⁷⁴ Mezi vodní ptactvo patří řád potáplic, potápek, veslonohých (pelikáni, kormoráni a terejové), brodivých (volavky, čápi, plameňáci, kolpíci, ibisové a bukači), vrubozobých (husy, kachny a labutě), krátkokřídlých (chřástalové, jeřábi, lysky a slípky) a bahňáků (rackové, rybáci, kulíci, čejka chocholotá a bekasina otavní).

⁷⁵ Rozmanité prostředí mokřadů poskytuje útočiště mnoha druhům bezobratlých živočichů, rybám, obojživelníkům a plazům (hlavně krokodýlům a želvám). Také ptačí druhy z řádů, neuváděných mezi vodním ptactvem, vyhledávají okolí mokřadů. V Evropě se jedná například o orla říčního, orlovce říčního, motáka pochopa a motáka pilicha z řádu dravců, kalouse pustovku z řádu sov, ledňáčka říčního z řádu srostloprstých a skorce vodního, rákosníka velkého, rákosníka obecného, konipase horského a moudivláčka lužního z řádu pěvců. Mokřady vyhledává i řada druhů savců, jako jsou vydry, kapustňáci, hroši, tapíři a jaguáři.

⁷⁶ Značné množství ohrožených ptačích druhů je vázáno na prostředí mokřadů celého světa. Mezi ostatní ohrožené druhy živočichů mokřadních oblastí patří například kareta pravá, kareta obrovská, krokodýl americký, kapustňák širokonosý, vydra obrovská či tapír jihoamerický. Rašeliniště a slatiny Severní Ameriky a Evropy jsou místem výskytu vzácných druhů rostlin, jako je mucholapka podivná a některé druhy rosnatek a špirlic.

⁷⁷ Mnoho endemických druhů živočichů a rostlin se vyskytuje v mokřadech Austrálie, Madagaskaru, Tanzánie, Maroka, USA, Havajských ostrovů a Falkland. Řada endemitů se vyskytuje také na mokřadních územích evropských států včetně České republiky.

⁷⁸ Článek 1 odstavec 1 Úmluvy o mokřadech.

⁷⁹ Článek 2 odstavec 1 Úmluvy o mokřadech.

⁸⁰ Mokřady se vyskytují ve všech podnebních pásmech, od subpolárního a polárního s rozsáhlými územími mělkých močálů až k tropickému s mangrovovými porosty a korálovými útesy. Přitom platí, že směrem k rovníku roste jejich biologická rozmanitost.

⁸¹ Takto odhadovalo rozlohu mokřadů v roce 1992 Světové monitorovací centrum ochrany přírody (World Conservation Monitoring Centre). Lze předpokládat, že od té doby došlo k jejich dalšímu úbytku.

⁸² Mokřady slouží jako zásobníky vody, přispívají k její kvalitě a zmírňují záplavy. Mangrovové porosty zpevňují pobřeží, chrání je před vlnobitím a zabraňují jeho erozi. Hospodářský význam mokřadů souvisí především rybářstvím, zemědělskou činností, dopravou a cestovním ruchem. Mangrovy jsou zdrojem vzácného tropického dřeva, rákos, rostoucí v bažinatých a mokřinných oblastech, je využíván při stavbě obydlí a lodí.

⁸³ Jedná se například o státy Barbados, Dominika, Grenada, Svatý Kryštof a Nevis, Svatý Vincenc a Grenadiny, Fidži, Kiribati, Nauru, Tonga, Tuvalu, Vanuatu a Svatý Tomáš a Princův ostrov.

⁸⁴ Doporučení 7.2, přijaté na sedmém zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o mokřadech, pořádaném v San José v roce 1999.

- ⁸⁵ Učinily tak například státy Antigua and Barbuda, Svatá Lucie, Marshallovy ostrovy a Mauricius.
- ⁸⁶ Článek 2 odstavec 1 Úmluvy o mokřadech.
- ⁸⁷ Článek 2 odstavec 2 Úmluvy o mokřadech.
- ⁸⁸ V současné době platí kritéria pro určování mokřadů mezinárodního významu v podobě, v jaké byla schválena na sedmém zasedání Konference smluvních stran v roce 1999 v San José.
- ⁸⁹ Článek 2 odstavec 4 Úmluvy o mokřadech.
- ⁹⁰ Podle údajů platných k 6. lednu 2006.
- ⁹¹ Velká Británie je státem, který dosud zařadil do Seznamu mokřadů mezinárodního významu jednoznačně největší počet mokřadů. Jedná se celkem o 163 lokalit.
- ⁹² Nejrozlehlejší mokřadem mezinárodního významu je bažinatá delta řeky Okavango na území Botswany.
- ⁹³ Šumavská rašeliniště, Krkonošská rašeliniště, Třeboňské rybníky, Třeboňská rašeliniště, Břežyňský a Novozámecký rybník, Litovelské Pomoraví, Lednické rybníky, Poodří, Liběchovka a Pšovka, Mokřady dolního Podyjí a Punkva.
- ⁹⁴ Článek 2 odstavec 5 Úmluvy o mokřadech.
- ⁹⁵ Článek 4 odstavec 2 Úmluvy o mokřadech.
- ⁹⁶ Článek 2 odstavec 5 a článek 8 Úmluvy o mokřadech.
- ⁹⁷ Článek 3 odstavec 1 Úmluvy o mokřadech.
- ⁹⁸ Článek 3 odstavec 2 Úmluvy o mokřadech.
- ⁹⁹ Doporučení 2.1, přijaté na druhém zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o mokřadech v Groningenu v roce 1984, žádá smluvní strany, aby pravidelně předkládaly IUCN podrobné národní zprávy o implementaci Úmluvy o mokřadech. Vzhledem ke skutečnosti, že mnohé z nich požadavku na včasné předkládání národních zpráv nevyhověly, byly k tomu znovu vyzvány doporučením 4.3, přijatým na čtvrtém zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o mokřadech v Montreux v roce 1990.
- ¹⁰⁰ Doporučení 4.8.
- ¹⁰¹ Rezoluce 5.4.
- ¹⁰² Rezoluce 5.4.
- ¹⁰³ Rezoluce 6.1.
- ¹⁰⁴ Podle údajů platných k 28. červnu 2005 se jedná o Litovelské Pomoraví, Mokřady dolního Podyjí, Poodří a Třeboňské rybníky.
- ¹⁰⁵ Mechanismus odborné pomoci byl zřízen doporučením 4.7.
- ¹⁰⁶ Článek 3 odstavec 1 Úmluvy o mokřadech.
- ¹⁰⁷ Doporučení 3.3, přijaté na třetím zasedání Konference smluvních stran, konaném v Regině v roce 1987.
- ¹⁰⁸ Směrnice pro implementaci koncepce rozumného využívání byly přijaty doporučením 4.10 ze

čtvrtého zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o mokřadech, konaného v Montreux v roce 1990, a Dodatečné směrnice pro implementaci koncepce rozumného využívání byly schváleny rezolucí 5.6 z pátého zasedání Konference smluvních stran, uspořádaného v Kushiru v roce 1993.

¹⁰⁹ Rezoluce VIII.25 o strategickém plánu 2003 - 2008, přijatá na osmém zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o mokřadech, konaném ve Valencii v roce 2002.

¹¹⁰ Doporučení 1.6, přijaté na prvním zasedání Konference smluvních stran v roce 1990 v Cagliari.

¹¹¹ Doporučení 6.2, přijaté na šestém zasedání Konference smluvních stran v roce 1996 v Brisbane, doporučení VII.16, přijaté na sedmém zasedání Konference smluvních stran v roce 1999 v San José a rezoluce VIII.9, přijatá na osmém zasedání Konference smluvních stran v roce 2002 ve Valencii.

¹¹² Článek 4 odstavec 1 Úmluvy o mokřadech.

¹¹³ Článek 4 odstavec 5 Úmluvy o mokřadech.

¹¹⁴ Článek 5 Úmluvy o mokřadech.

¹¹⁵ Podle původního znění článku 6 odstavec 1 Úmluvy o mokřadech měly její smluvní strany svolávat konference v případě potřeby.

¹¹⁶ Do té doby se zástupci smluvních stran sešli v Cagliari v Itálii v roce 1980, v Groningenu v Nizozemsku v roce 1984, v Regině v Kanadě v roce 1987, v Montreux ve Švýcarsku v roce 1990, v Kushiru v Japonsku v roce 1993, v Brisbane v Austrálii v roce 1996, v San José v Kostarice v roce 1999 a ve Valencii ve Španělsku v roce 2002.

¹¹⁷ Článek 8 odstavec 1 Úmluvy o mokřadech.

¹¹⁸ Rezoluce 3.3, přijatá na třetím zasedání Konference smluvních stran v Regině v roce 1987.

¹¹⁹ Rezoluce 5.5, přijatá na pátém zasedání Konference smluvních stran v Kushiru v roce 1993.

¹²⁰ Sedmnácté zasedání Generální konference UNESCO proběhlo ve dnech 17. října až 21. listopadu 1972 v Paříži, která je sídelním městem této mezinárodní organizace.

¹²¹ Stalo se tak v souladu s článkem 33 Úmluvy WHC, který určoval dobu jejího vstupu v platnost okamžikem uložení dvacáté ratifikační listiny, listiny o přijetí či přístupu u jejího depozitáře, kterým je generální ředitel UNESCO.

¹²² Podle údajů k 18. prosinci 2005.

¹²³ Článek 3 Úmluvy WHC.

¹²⁴ Článek 11 odstavec 1 Úmluvy WHC.

¹²⁵ Výbor pro světové dědictví přijímá a reviduje Operační směrnice pro implementaci Úmluvy WHC (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, označované zkráceně jako Operational Guidelines), dále jen Operační směrnice, které mu poskytují vodítka pro jeho činnost.

¹²⁶ Článek 11 odstavec 4 Úmluvy WHC.

¹²⁷ Na Seznam světového dědictví v nebezpečí byly kvůli válečnému konfliktu zahrnuty všechny lokality ze Seznamu světového dědictví, které se v Zairu nacházejí. Jedná se o Národní park Virunga, Národní park Garamba, Národní park Kahuzi-Biega, Rezervaci Okapi a Národní park Salonga.

- ¹²⁸ Článek 4 Úmluvy WHC.
- ¹²⁹ Článek 5 Úmluvy WHC.
- ¹³⁰ Článek 6 odstavec 1 Úmluvy WHC.
- ¹³¹ Článek 6 odstavec 2 Úmluvy WHC.
- ¹³² Článek 6 odstavec 3 Úmluvy WHC.
- ¹³³ Viz Lyster, S.: *International Wildlife Law*, Grotius Publications Limited, Cambridge, 1985, str. 226.
- ¹³⁴ Jedná se o tzv. Funds-in-Trust.
- ¹³⁵ Článek 13 odstavec 1 Úmluvy WHC.
- ¹³⁶ Článek 13 odstavec 2 Úmluvy WHC.
- ¹³⁷ Článek 25 Úmluvy WHC.
- ¹³⁸ Článek 26 Úmluvy WHC.
- ¹³⁹ Článek 29 Úmluvy WHC.
- ¹⁴⁰ Článek 27 a 28 Úmluvy WHC.
- ¹⁴¹ Článek 9 odstavec 1 Úmluvy WHC.
- ¹⁴² Článek 13 odstavec 7 Úmluvy WHC.
- ¹⁴³ Článek 8 odstavec 3 Úmluvy WHC.
- ¹⁴⁴ Článek 14 odstavec 2 Úmluvy WHC.
- ¹⁴⁵ Výzva byla vyslovena na Světovém kongresu IUCN v roce 1963 v Nairobi v Keni.
- ¹⁴⁶ Smluvní stranou Úmluvy CITES se dosud nestaly mimo jiné státy Andora, Angola, Arménie, Bahrajn, Haiti, Irák, Kiribati, Kyrgyzstán, Libanon, Nauru, Niue, Omán, Tádžikistán, Tonga, Turkmenistán a Tuvalu.
- ¹⁴⁷ Článek I(b) Úmluvy CITES.
- ¹⁴⁸ Článek I(c) Úmluvy CITES.
- ¹⁴⁹ Článek II(4) Úmluvy CITES.
- ¹⁵⁰ Článek IX(1) Úmluvy CITES.
- ¹⁵¹ Článek III(2) Úmluvy CITES.
- ¹⁵² Článek III(3)(c) Úmluvy CITES.
- ¹⁵³ Článek III(3) Úmluvy CITES.
- ¹⁵⁴ Článek III(4) Úmluvy CITES.
- ¹⁵⁵ Článek I(e) a článek III(5) Úmluvy CITES.
- ¹⁵⁶ Článek IV(2) Úmluvy CITES.
- ¹⁵⁷ Článek IV(3) Úmluvy CITES.
- ¹⁵⁸ Článek IV(4) Úmluvy CITES.
- ¹⁵⁹ Článek IV(5) Úmluvy CITES.

- ¹⁶⁰ Článek IV(6) Úmluvy CITES.
- ¹⁶¹ Článek V(2) Úmluvy CITES.
- ¹⁶² Článek V(3) Úmluvy CITES.
- ¹⁶³ Článek V(4) Úmluvy CITES.
- ¹⁶⁴ Článek VII Úmluvy CITES.
- ¹⁶⁵ Článek VII(1) Úmluvy CITES.
- ¹⁶⁶ Rezoluce Conf. 9.7 (Rev. CoP13) z devátého zasedání Konference smluvních stran, konaného ve Fort Lauderdale v roce 1994.
- ¹⁶⁷ Článek VII(3) Úmluvy CITES.
- ¹⁶⁸ Rezoluce Conf. 13.7 z třináctého zasedání Konference smluvních stran, uskutečněného v Bangkoku v Thajsku v roce 2004.
- ¹⁶⁹ Článek VII(3)(a) a (b) Úmluvy CITES.
- ¹⁷⁰ Karetá pravá (*Eretmochelys imbricata*), která patří do čeledi karetovitých (*Cheloniidae*), je zařazena do Přílohy I.
- ¹⁷¹ Článek VII(4) Úmluvy CITES.
- ¹⁷² Rezoluce 10.16 (Rev.) z desátého zasedání Konference smluvních stran, konaného v Harare v Zimbabwe v roce 1997.
- ¹⁷³ Rezoluce 11.11 (Rev. Cop13) z jedenáctého zasedání Konference smluvních stran, uspořádaného v Gigiri v Keni v roce 2000.
- ¹⁷⁴ Článek XXIII(1) Úmluvy CITES.
- ¹⁷⁵ Článek XV(3) a článek XXIII(2)(a) Úmluvy CITES.
- ¹⁷⁶ Článek XVI(2) a článek XXIII(2)(a) a (b) Úmluvy CITES.
- ¹⁷⁷ Článek XXIII(3) Úmluvy CITES.
- ¹⁷⁸ Článek X Úmluvy CITES.
- ¹⁷⁹ Rezoluce Conf. 4.25 ze čtvrtého zasedání Konference smluvních stran, konaného v Gaborone v Botswaně v roce 1983.
- ¹⁸⁰ Podle údajů platných k červnu 2005.
- ¹⁸¹ Článek IX(1) Úmluvy CITES.
- ¹⁸² Článek VIII(1) Úmluvy CITES.
- ¹⁸³ Věstník CITES World, Official Newsletter of the Parties Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, číslo 15 z července 2005, se zabýval legislativou, přijatou různými státy světa k implementaci Úmluvy CITES. Obsahuje také údaje o postizích, které hrozí pachatelům nezákonného obchodu ohroženými druhy živočichů a rostlin. Pro srovnání uvádím některé z nich v odstavci věnovanému článku VIII(1) Úmluvy CITES.
- ¹⁸⁴ Časopis 100 + 1 zahraniční zajímavost č. 14/2004.
- ¹⁸⁵ Článek VIII(7)(a) Úmluvy CITES.

- ¹⁸⁶ Článek VIII(7)(b) Úmluvy CITES.
- ¹⁸⁷ Článek XI(2) Úmluvy CITES.
- ¹⁸⁸ Článek XI(3) Úmluvy CITES.
- ¹⁸⁹ Článek XV(1)(a) a (b) Úmluvy CITES.
- ¹⁹⁰ Článek XII(1) Úmluvy CITES.
- ¹⁹¹ Podle místa svého sjednání se Úmluva CMS označuje také jako Bonnská úmluva.
- ¹⁹² Areálem se v souladu s článkem I(f) Úmluvy CMS rozumí všechny suchozemské či vodní plochy, které stěhovavý druh obývá, v nichž se dočasně zdržuje, která překračuje či přelétá v kterékoli době na své normální migrační cestě.
- ¹⁹³ Článek I(e) Úmluvy CMS.
- ¹⁹⁴ Článek III(2) Úmluvy CMS.
- ¹⁹⁵ Článek III(3) Úmluvy CMS.
- ¹⁹⁶ Areál populace kapustňáka širokonosého mezi Hondurasem a Panamou zahrnuje podle seznamu areálových států migrujících druhů, zařazených do příloh Úmluvy CMS, oblast států Bahamy, Belize, Brazílie, Kolumbie, Kostarika, Kuba, Dominikánská republika, Francouzská Guyana, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamajka, Mexico, Nikaragua, Panama, Surinam, Trinidad a Tobago, USA a Venezuela.
- ¹⁹⁷ Francie, mezi jejíž závislá území Francouzská Guyana patří, je smluvní stranou Úmluvy CMS.
- ¹⁹⁸ Areálovými státy druhu gazela dama jsou Alžírsko, Burkina, Čad, Libye, Mali, Mauritánie, Maroko, Niger, Nigérie, Senegal, Súdán a Tunisko. Kromě Alžírka a Súdánu jsou všechny areálové státy smluvními stranami Úmluvy CMS.
- ¹⁹⁹ Areálovými státy orla východního je Čína, Japonsko, Severní Korea, Jižní Korea, Rusko a USA. Ani jeden z těchto států se zatím nestal smluvní stranou Úmluvy CMS.
- ²⁰⁰ Článek IV(2) Úmluvy CMS.
- ²⁰¹ Článek IV(3) Úmluvy CMS a článek V(1) Úmluvy CMS.
- ²⁰² Článek V(2) Úmluvy CMS.
- ²⁰³ Článek IV(4) Úmluvy CMS.
- ²⁰⁴ Dohoda o ochraně populací evropských netopýrů vstoupila v platnost v roce 1994.
- ²⁰⁵ Česká republika přistoupila k Úmluvě o ochraně populací evropských netopýrů v roce 1993.
- ²⁰⁶ Dohoda AEWA byla uzavřena v roce 1995 a v platnost vstoupila v roce 1999. Přispívá k ochraně 235 druhů ptáků, závislých alespoň část roku na mokřadním prostředí, a pokrývá území Evropy, Asie, Středního východu a Afriky. Jejimi smluvními stranami je v současné době celkem padesát tři států a ES.
- ²⁰⁷ Dohoda ASCOBANS vstoupila v platnost v roce 1994 a má v současné době devět smluvních stran. Jedná se o Belgie, Dánsko, Holandsko, Finsko, Švédsko, Německo, Polsko, Litvu a Velkou Británii.
- ²⁰⁸ Dohoda ACCOBAMS vstoupila v platnost v roce 2001.

- ²⁰⁹ Dohoda ACAP vstoupila v platnost v roce 2004.
- ²¹⁰ Článek 1(1) Bernské úmluvy.
- ²¹¹ Článek 1(2) Bernské úmluvy.
- ²¹² Článek 3(1) Bernské úmluvy.
- ²¹³ Článek 3(2) Bernské úmluvy.
- ²¹⁴ Článek 3(3) Bernské úmluvy.
- ²¹⁵ Článek 4(1) Bernské úmluvy.
- ²¹⁶ Článek 4(2) Bernské úmluvy.
- ²¹⁷ Článek 4(3) Bernské úmluvy.
- ²¹⁸ Článek 4(4) Bernské úmluvy.
- ²¹⁹ Článek 10 Bernské úmluvy.
- ²²⁰ Článek 11(1)(a) Bernské úmluvy.
- ²²¹ Článek 11(1)(b) Bernské úmluvy.
- ²²² Článek 11(2)(a) Bernské úmluvy.
- ²²³ Článek 11(2)(b) Bernské úmluvy.
- ²²⁴ Článek 13(4) Bernské úmluvy.
- ²²⁵ Článek 13(2) Bernské úmluvy.
- ²²⁶ Mezi členské státy Rady Evropy, které nejsou smluvními stranami Bernské úmluvy, patří Arménie, Bosna a Hercegovina, Rusko, San Marino a Srbsko a Černá Hora.
- ²²⁷ Článek 13(3) Bernské úmluvy.
- ²²⁸ Článek 13(3) Bernské úmluvy.
- ²²⁹ Článek 13(3) Bernské úmluvy.
- ²³⁰ Článek 14(1) Bernské úmluvy.
- ²³¹ Článek 16 Bernské úmluvy.
- ²³² Článek 17 Bernské úmluvy.
- ²³³ Článek 18 Bernské úmluvy.
- ²³⁴ Článek 22 Bernské úmluvy.
- ²³⁵ Článek 12 Bernské úmluvy.
- ²³⁶ Blíže viz Morrison, F. L. - Wolfrum, R.: *International, Regional and National Environmental Law*, Kluwer Law International, Boston, 1996, str. 356.
- ²³⁷ Článek 1 Úmluvy CBD.
- ²³⁸ Článek 6(a) Úmluvy CBD.
- ²³⁹ Článek 6(b) Úmluvy CBD.
- ²⁴⁰ Článek 7(a) Úmluvy CBD.

- ²⁴¹ Článek 7(c) Úmluvy CBD.
- ²⁴² Článek 8 Úmluvy CBD.
- ²⁴³ Článek 9 Úmluvy CBD.
- ²⁴⁴ Článek 15(1) Úmluvy CBD.
- ²⁴⁵ Článek 15(2) Úmluvy CBD.
- ²⁴⁶ Článek 15(4) Úmluvy CBD.
- ²⁴⁷ Článek 15(5) Úmluvy CBD.
- ²⁴⁸ Článek 19(2) Úmluvy CBD.
- ²⁴⁹ Článek 16(1) Úmluvy CBD.
- ²⁵⁰ Článek 16(3) Úmluvy CBD.
- ²⁵¹ Článek 16(4) Úmluvy CBD.
- ²⁵² Článek 16(2) Úmluvy CBD.
- ²⁵³ Článek 20(1) Úmluvy CBD.
- ²⁵⁴ Článek 20(2) Úmluvy CBD.
- ²⁵⁵ Článek 20(4) Úmluvy CBD.
- ²⁵⁶ Článek 21(1) Úmluvy CBD.
- ²⁵⁷ Článek 39 Úmluvy CBD.
- ²⁵⁸ Článek 5 Úmluvy CBD.
- ²⁵⁹ Článek 17 Úmluvy CBD.
- ²⁶⁰ Článek 18 Úmluvy CBD.
- ²⁶¹ Článek 12 Úmluvy CBD.
- ²⁶² Článek 13 Úmluvy CBD.
- ²⁶³ Článek 23(4) Úmluvy CBD.
- ²⁶⁴ Článek 26 Úmluvy CBD.
- ²⁶⁵ Článek 23(4)(g) Úmluvy CBD.
- ²⁶⁶ Working Group on Art. 8(j).
- ²⁶⁷ Working Group on ABS.
- ²⁶⁸ Working Group on Review of Implementation.
- ²⁶⁹ Working Group on Protected Areas.
- ²⁷⁰ Článek 25(2) Úmluvy CBD.
- ²⁷¹ Článek 24(1) Úmluvy CBD.
- ²⁷² Blíže viz Europe's Environment: the third assessment, EEA, 2003.
- ²⁷³ Blíže viz Environment in the European Union at the turn of the century, EEA, 1999.
- ²⁷⁴ Srov. Král, R.: Transpozice a implemetance směrnic ES v zemích EU a ČR, C. H. Beck, Praha,

2002, str. 60.

²⁷⁵ Právní základem směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách je článek 130s(1) Smlouvy ES (současný článek 175(1) Smlouvy ES). Od výsledků, jejichž dosažení požadují směrnice přijaté na základě článku 175 Smlouvy ES, je možné se odchýlit za podmínek stanovených v článku 176 Smlouvy ES.

²⁷⁶ Ustanovení § 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

²⁷⁷ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad.

²⁷⁸ Článek 12(1) Směrnice o ptácích.

²⁷⁹ Článek 17(1) Směrnice o stanovištích.

²⁸⁰ Článek 12(2) Směrnice o ptácích.

²⁸¹ Článek 17(2) Směrnice o stanovištích.

²⁸² Viz Král, R.: Transpozice a implementace směrnic ES v zemích EU a ČR, C. H. Beck, Praha, 2002, str. 55.

²⁸³ Zákon č. 218/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a o stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸⁴ Král, R.: Transpozice a implementace směrnic ES v zemích EU a ČR, C. H. Beck, Praha, 2002, str. 62.

²⁸⁵ Článek 4(1) Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách.

²⁸⁶ BirdLife International (2004) Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, The Netherlands: BirdLifeInternational.

²⁸⁷ Řecku, které nepřistoupilo k náležité transpozici dvou směrnic k ochraně životního prostředí ani poté, co ESD deklaroval ve svém rozsudku C-45/91 porušení Smlouvy ES, bylo rozsudkem ESD C-387/97 ze dne 4. července 2000 uloženo denní penále 20 000 eur. Celková výše penále nakonec dosáhla přibližně 5 milionů eur. Jednalo se o vůbec první případ, kdy ESD využil možnost uložení peněžité sankce na základě žaloby pro nesplnění rozsudku.

²⁸⁸ Zpravodaj MŽP, březen 2003, ročník XIV, číslo 3.

²⁸⁹ Report from the Commission on Monitoring the Application of Community Law (2003), 21st Annual Report.

²⁹⁰ Rozsudek C-6/04.

²⁹¹ Směrnice o ptácích byla přijata dne 2. dubna 1979 a v platnost vstoupila dne 6. dubna 1979.

²⁹² Článek 2 Směrnice o ptácích.

²⁹³ Článek 3(1) Směrnice o ptácích.

²⁹⁴ Článek 3(2) Směrnice o ptácích.

²⁹⁵ Deset druhů a tři poddruhy byly na seznam Přílohy I zařazeny v souvislosti se vstupem nových

členských států do Evropské unie.

²⁹⁶ Srov. Newsletter Natura 2000, č. 18 z října 2004.

²⁹⁷ Srov. Newsletter Natura 2000 z března 1996, Newsletter Natura 2000, č. 14 z dubna 2001, Newsletter Natura 2000, č. 18 z října 2004 a Barometr SPA s údaji platnými k 1. březnu 2005.

²⁹⁸ Blíže viz Newsletter Natura 2000, č. 18 z října 2004.

²⁹⁹ Srov. BirdLife International (2004) Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, The Netherlands: BirdLifeInternational.

³⁰⁰ Srov. Věstník Newsletter Natura 2000, č. 18 z října 2004.

³⁰¹ Srov. BirdLife International (2004) Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, The Netherlands: BirdLifeInternational a Newsletter Natura 2000, č. 18 z října 2004.

³⁰² Článek 6(2) Směrnice o ptácích.

³⁰³ Článek 6(3) Směrnice o ptácích.

³⁰⁴ Článek 7(2) Směrnice o ptácích.

³⁰⁵ Článek 7(3) Směrnice o ptácích.

³⁰⁶ Článek 7(4) Směrnice o ptácích.

³⁰⁷ Členské státy mají povinnost zakázat zejména prostředky, zařízení a metody lovu, odchytu a usmrcování ptáků, uvedené v Příloze IV a) Směrnice o ptácích.

³⁰⁸ Členské státy mají zakázat lov z dopravních prostředků, zahrnutých do Přílohy IV b) Směrnice o ptácích.

³⁰⁹ Článek 12(1) Směrnice o ptácích.

³¹⁰ Článek 12(2) Směrnice o ptácích.

³¹¹ Článek 2(2) Směrnice o stanovištích.

³¹² Článek 1(c) Směrnice o stanovištích.

³¹³ Článek 1(e) Směrnice o stanovištích.

³¹⁴ Článek 1(g) Směrnice o stanovištích.

³¹⁵ Článek 1(i) Směrnice o stanovištích.

³¹⁶ Článek 3(1) Směrnice o stanovištích.

³¹⁷ Článek 4(1) Směrnice o stanovištích.

³¹⁸ Článek 4(2) Směrnice o stanovištích.

³¹⁹ Příloha III (etapa 2) Směrnice o stanovištích.

³²⁰ Článek 1(d) Směrnice o stanovištích.

³²¹ Článek 1(h) Směrnice o stanovištích.

³²² Příloha III (etapa 2) Směrnice o stanovištích.

³²³ Článek 4(3) Směrnice o stanovištích.

³²⁴ Článek 4(4) Směrnice o stanovištích.

- ³²⁵ Managing NATURA 2000 Sites, The provisions of Article 6 of the 'Habitats' Directive 92/43/EEC. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000.
- ³²⁶ Report from the Commission on the implementation of the Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, 2004.
- ³²⁷ Článek 7 Směrnice o stanovištích.
- ³²⁸ Článek 4(5) Směrnice o stanovištích.
- ³²⁹ Článek 8(1) Směrnice o stanovištích.
- ³³⁰ Článek 8(2) Směrnice o stanovištích.
- ³³¹ Článek 8(3) Směrnice o stanovištích.
- ³³² Článek 8(4) Směrnice o stanovištích.
- ³³³ Článek 8(5) Směrnice o stanovištích.
- ³³⁴ Článek 8(6) Směrnice o stanovištích.
- ³³⁵ Working Group on Article 8 of the Habitats Directive.
- ³³⁶ Výsledky, ke kterým pracovní skupina pro článek 8 Směrnice o stanovištích dospěla, byly shrnuty v Závěrečné zprávě o financování soustavy NATURA 2000 (Final Report on Financing Natura 2000). Z údajů v této zprávě uvedených vycházím v následující stati věnované financování soustavy NATURA 2000.
- ³³⁷ Blíže viz Newsletter Natura 2000, č. 17 z ledna 2004 a Newsletter Natura 2000, č. 18 z října 2004.
- ³³⁸ Report from the Commission on the implementation of the Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, 2004.
- ³³⁹ Viz Report from the Commission on the implementation of the Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, 2004.
- ³⁴⁰ Článek 16(2) Směrnice o stanovištích.
- ³⁴¹ Článek 20 Směrnice o stanovištích.
- ³⁴² Blíže viz Report from the Commission on the implementation of the Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, 2004.
- ³⁴³ Článek 17(2) Směrnice o stanovištích.
- ³⁴⁴ Článek 18(2) Směrnice o stanovištích.
- ³⁴⁵ Blíže viz Report from the Commission on the implementation of the Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, 2004.
- ³⁴⁶ Článek 22(b) Směrnice o stanovištích.
- ³⁴⁷ Blíže viz Report from the Commission on the implementation of the Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, 2004.
- ³⁴⁸ Článek 22(c) Směrnice o stanovištích.
- ³⁴⁹ Srov. Newsletter Natura 2000, č. 16 z května 2003.
- ³⁵⁰ Článek 1 Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách.

- ³⁵¹ Článek 2 Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách.
- ³⁵² Článek 3 Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách.
- ³⁵³ Článek 4(1) Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách.
- ³⁵⁴ Článek 4(5) Směrnice o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách.
- ³⁵⁵ Článek 1(1) Směrnice o dovozu kůží z některých druhů tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států.
- ³⁵⁶ Článek 3 Směrnice o dovozu kůží z některých druhů tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států.
- ³⁵⁷ Srov. Environment in the European Union at the turn of the century, EEA, 1999.
- ³⁵⁸ Viz 1997–2002: Five years of new wildlife trade regulations, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002.
- ³⁵⁹ Článek 1 Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁶⁰ Článek 2(u) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁶¹ Článek 2(t) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁶² Článek 3(1)(a) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁶³ Článek 3(1)(b)(i) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁶⁴ Článek 3(1)(b)(ii) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁶⁵ Článek 3(2)(a) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁶⁶ Článek 3(2)(b) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁶⁷ Článek 3(2)(c)(i) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁶⁸ Článek 3(2)(c)(ii) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁶⁹ Článek 3(2)(d) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁷⁰ Článek 3(3)(a) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁷¹ Článek 3(3)(b) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁷² Článek 3(4) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁷³ Článek 4(1) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁷⁴ Článek 4(1)(d) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁷⁵ Články 4(1)(a)(ii) a 8(3)(g) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁷⁶ Články 4(1)(a)(ii) a 8(3)(f) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁷⁷ Článek 4(1)(a)(i) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁷⁸ Článek 4(1)(c) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁷⁹ Článek 4(1)(b)(i) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁸⁰ Článek III(2)(d) Úmluvy CITES.
- ³⁸¹ Blíže viz Reference Guide to the European Community Wildlife Trade Regulations, Evropská komise, TRAFFIC Europe a WWF, 1998 (revidovaná verze z roku 2004), kapitola 4.3.2.

- ³⁸² Článek 4(1)(b)(ii) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁸³ Článek 4(2) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁸⁴ Článek 4(2)(a) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁸⁵ Článek 4(2)(c) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁸⁶ Články III(3), IV(4) a V(3) Úmluvy CITES.
- ³⁸⁷ Článek 4(2)(b) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁸⁸ Článek 4(3)(a) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁸⁹ Článek 4(3)(b) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁹⁰ Článek 4(3) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁹¹ Článek 4(4) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁹² Článek 5(1) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁹³ Článek 5(2)(a) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁹⁴ Článek 5(2)(b) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁹⁵ Článek 5(2)(c)(i) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁹⁶ Článek 5(2)(c)(ii) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁹⁷ Článek 5(3) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁹⁸ Článek 5(4) Nařízení Rady č. 338/97.
- ³⁹⁹ Článek 5(7)(a) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴⁰⁰ Článek 5(7)(b) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴⁰¹ Článek 5(4) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴⁰² Článek 7(1) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴⁰³ Článek 7(2) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴⁰⁴ Článek 7(3) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴⁰⁵ Článek 7(4) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴⁰⁶ Články 4(5)(b) a 5(6)(i) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴⁰⁷ Článek 2(w) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴⁰⁸ Srov. Reference Guide to the European Community Wildlife Trade Regulations Evropská komise, TRAFFIC Europe a WWF, 1998 (revidovaná verze z roku 2004), kapitola 4.10.3.
- ⁴⁰⁹ Článek 8(1) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴¹⁰ Viz Reference Guide to the European Community Wildlife Trade Regulations, Evropská komise, TRAFFIC Europe a WWF, 1998 (revidovaná verze z roku 2004), kapitola 5.2.
- ⁴¹¹ Článek 9(5) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴¹² Článek 9(1) Nařízení Rady č. 338/97.

- ⁴¹³ Viz Reference Guide to the European Community Wildlife Trade Regulations, Evropská komise, TRAFFIC Europe a WWF, 1998 (revidovaná verze z roku 2004), kapitola 6.3.
- ⁴¹⁴ Článek 9(1) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴¹⁵ Článek 12(1) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴¹⁶ Článek 12(2) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴¹⁷ Článek 16(2) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴¹⁸ Článek 15(4)(a) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴¹⁹ Článek 15(4)(b) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴²⁰ Článek 15(4)(c) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴²¹ Článek 18 Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴²² Článek 17 Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴²³ Článek 14(3) Nařízení Rady č. 338/97.
- ⁴²⁴ Viz Miko, L. a kol.: Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář, C. H. Beck, Praha, 2005, str. 103.
- ⁴²⁵ Ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴²⁶ Ustanovení § 5 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴²⁷ Ustanovení § 5 odst. 5 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴²⁸ Ustanovení § 5a odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴²⁹ Ustanovení § 42 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁴³⁰ Ustanovení § 5a odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴³¹ Ustanovení § 5a odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴³² Ustanovení § 5a odst. 5 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴³³ Ustanovení § 5b odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴³⁴ Viz Miko, L. a kol.: Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář, C. H. Beck, Praha, 2005, str. 113.
- ⁴³⁵ Ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴³⁶ Ustanovení § 5a odst. 7 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴³⁷ Ustanovení § 48 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴³⁸ Ustanovení § 48 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴³⁹ Ustanovení § 50 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴⁴⁰ Ustanovení § 50 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴⁴¹ Ustanovení § 50 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴⁴² Ustanovení § 56 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴⁴³ Ustanovení § 56 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴⁴⁴ Ustanovení § 56 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

- ⁴⁴⁵ Ustanovení § 52 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴⁴⁶ Ustanovení § 54 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁴⁴⁷ Ustanovení § 25 odst. 2 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.
- ⁴⁴⁸ Ustanovení § 25 odst. 8 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.
- ⁴⁴⁹ Ustanovení § 25 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.
- ⁴⁵⁰ Ustanovení § 31 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.
- ⁴⁵¹ Ustanovení § 32 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.
- ⁴⁵² Ustanovení § 34 odst. 2 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.
- ⁴⁵³ Ustanovení § 23 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.
- ⁴⁵⁴ Čechura, V. a kol.: Myslivost a právo, Orac, Praha, 2000, str. 7.
- ⁴⁵⁵ Ustanovení § 1císařského patentu č. 154 ze dne 7. března 1849 (Kaiserliches Patent vom 7. März 1849, wodurch die Ausübung der Jagdgerechtigkeit geregelt wird).
- ⁴⁵⁶ Ustanovení § 5 císařského patentu č. 154 ze dne 7. března 1849.
- ⁴⁵⁷ § 7 císařského patentu č. 154 ze dne 7. března 1849.
- ⁴⁵⁸ Jagdordnung.
- ⁴⁵⁹ Zákon ze dne 26. července 1912, č. 4 mor. z. z., kterým se vydává honební zákon pro markrabství moravské.
- ⁴⁶⁰ Zákon honební ze dne 13. ledna 1903, č. 42 slez. z. z.
- ⁴⁶¹ Schlée, F.: Honební zákon pro Čechy, Knihovna veřejné správy a samosprávy, svazek 5., Praha, 1932, str. 9.
- ⁴⁶² Ustanovení § 14 honebního zákona pro Čechy č. 49/1866 čes. z. z.
- ⁴⁶³ Čechura, V. a kol.: Myslivost a právo, Orac, Praha, 2000, str. 10.
- ⁴⁶⁴ Schlée, F.: Honební zákon pro Čechy, Knihovna veřejné správy a samosprávy, svazek 5., Praha, 1932, str. 10.
- ⁴⁶⁵ Schlée, F.: Honební zákon pro Čechy, Knihovna veřejné správy a samosprávy, svazek 5., Praha, 1932, str. 10.
- ⁴⁶⁶ Ustanovení § 35 honebního zákona pro Čechy č. 49/1866 čes. z. z.
- ⁴⁶⁷ Ustanovení § 42 odst. 1 honebního zákona pro Čechy č. 49/1866 čes. z. z.
- ⁴⁶⁸ Zákon č. 98/1929 Sb., kterým se doplňují a částečně mění některá ustanovení honebně – policejní, zejména o hájení zvěře.
- ⁴⁶⁹ Ustanovení § 6 zákona č. 98/1929 Sb., kterým se doplňují a částečně mění některá ustanovení honebně – policejní, zejména o hájení zvěře.
- ⁴⁷⁰ Ustanovení § 2 odst. 3 zákona č. 98/1929 Sb., kterým se doplňují a částečně mění některá ustanovení honebně – policejní, zejména o hájení zvěře.

- ⁴⁷¹ Ustanovení § 3 zákona č. 98/1929 Sb., kterým se doplňují a částečně mění některá ustanovení honebně – policejní, zejména o hájení zvěře.
- ⁴⁷² Ustanovení § 5 zákona č. 98/1929 Sb., kterým se doplňují a částečně mění některá ustanovení honebně – policejní, zejména o hájení zvěře.
- ⁴⁷³ Ustanovení § 1 odst. 3 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁷⁴ Ustanovení § 4 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁷⁵ Již § 1 odst. 1 vládního nařízení č. 205/1939 Sb., o řádném výkonu práva myslivosti, stanovil, že „oprávněný k výkonu honitby je povinen v době nouze, jmenovitě v zimě, pečovat o přiměřené krmení zvěře.“
- ⁴⁷⁶ Ustanovení § 2 odst. 2 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁷⁷ Ustanovení § 38 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁷⁸ Ustanovení § 38 odst. 4 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁷⁹ Ustanovení § 38 odst. 3 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁸⁰ Ustanovení § 40 odst. 1 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁸¹ Ustanovení § 3 vládního nařízení č. 205/1939 Sb., o řádném výkonu práva myslivosti.
- ⁴⁸² Ustanovení § 35 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁸³ Ustanovení § 36 odst. 3 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁸⁴ Ustanovení § 37 odst. 2 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁸⁵ Ustanovení § 37 odst. 6 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁸⁶ Ustanovení § 39 honebního zákona pro Čechy č. 49/1866 čes. z. z.
- ⁴⁸⁷ Ustanovení § 41 odst. 1 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁸⁸ Například podle § 23 odst. 1 bod 9 vládního nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti, musel být honební lístek odepřed židům včetně osob pokládáných za židy.
- ⁴⁸⁹ Ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁹⁰ Ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁹¹ Ustanovení § 24 odst. 1 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁹² Ustanovení § 24 odst. 2 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁹³ Ustanovení § 24 odst. 3 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁹⁴ Ustanovení § 24 odst. 8 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁹⁵ Ustanovení § 24 odst. 11 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁹⁶ Ustanovení § 26 odst. 1 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁹⁷ Ustanovení § 24 odst. 12, 25 a 27 odst. 1 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁹⁸ Ustanovení § 30 odst. 1 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁴⁹⁹ Ustanovení § 29 odst. 1 zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁰⁰ Ustanovení § 38 odst. 1 písm. f) a 38 odst. 1 písm. o) zákona č. 225/1947 Sb., o myslivosti.

- ⁵⁰¹ Ustanovení § 1 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁰² Ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody.
- ⁵⁰³ Ustanovení § 18 zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody.
- ⁵⁰⁴ Ustanovení § 2 odst. 1 vyhlášky č. 80/1965 Sb., o ochraně volně žijících živočichů.
- ⁵⁰⁵ Ustanovení § 11 vyhlášky č. 80/1965 Sb., o ochraně volně žijících živočichů.
- ⁵⁰⁶ Ustanovení § 15 vyhlášky č. 4/1967 Sb., o hájení a o době, způsobu a podmínkách lovu některých druhů zvěře a § 17 odst. 4 vyhlášky č. 20/1988 Sb., kterou se provádí zákon o myslivosti.
- ⁵⁰⁷ Ustanovení § 3 odst. 1 vyhlášky č. 4/1967 Sb., o hájení a o době, způsobu a podmínkách lovu některých druhů zvěře a článek I(3) vyhlášky č. 10/1975 Sb., kterou se mění a doplňují vyhláška č. 4/1967 Sb., o hájení a o době, způsobu a podmínkách lovu některých druhů zvěře a vyhláška č. 59/1967 Sb., kterou se vydávají prováděcí předpisy k zákonu o myslivosti.
- ⁵⁰⁸ Ustanovení § 19 odst. 3 vyhlášky č. 20/1988 Sb., kterou se provádí zákon o myslivosti.
- ⁵⁰⁹ Ustanovení § 3 odst. 1 vyhlášky č. 134/1996 Sb., kterou se provádí zákon o myslivosti.
- ⁵¹⁰ Ustanovení § 5 odst. 1 vyhlášky č. 134/1996 Sb., kterou se provádí zákon o myslivosti.
- ⁵¹¹ Ustanovení § 90 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁵¹² Ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵¹³ Ustanovení § 23 odst. 1 a 2 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵¹⁴ Ustanovení § 22 odst. 2 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵¹⁵ Ustanovení § 22 odst. 1 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵¹⁶ Ustanovení § 20 odst. 2 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵¹⁷ Ustanovení § 21 odst. 1 písm. b) a c) zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵¹⁸ Ustanovení § 24 odst. 1 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵¹⁹ Ustanovení § 25 odst. 2 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵²⁰ Ustanovení § 29 odst. 1 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵²¹ Ustanovení § 29 odst. 5 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵²² Ustanovení § 29 odst. 2 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵²³ Ustanovení § 29 odst. 3 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵²⁴ Ustanovení § 29 odst. 4 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti.
- ⁵²⁵ Ustanovení § 30 odst. 1 písm. d) zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti zakazoval původně lov zvěře za noci, ledaže šlo o lov prasat divokých, tetřevů, tetřívků a sluk. Zákon č. 270/1992 ustanovení změnil a připustil lov prasat divokých a lišek obecných za noci, u ostatních druhů zvěře včetně tetřevů, tetřívků a sluk byl lov za noci zakázán.
- ⁵²⁶ Ustanovení § 7 vyhlášky č. 134/1996 Sb., kterou se provádí zákon o myslivosti.
- ⁵²⁷ Právní úprava obou uvedených záležitostí byla dříve obsažena v § 16 vyhlášky č. 20/1988 Sb., kterou se provádí zákon o myslivosti. Tímto ustanovením byly upraveny některé zákazy v zájmu

zachování genofondu zvěře.

⁵²⁸ Zákon č. 218/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a o stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, tzv. euronovela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁵²⁹ Článek 5(a) Směrnice o ptácích.

⁵³⁰ Článek 7(1) Směrnice o ptácích.

⁵³¹ Články 7(2) a 7(3) Směrnice o ptácích.

⁵³² Ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵³³ Ustanovení § 2 písm. l) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵³⁴ Ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵³⁵ Ustanovení § 3 odst. 3 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵³⁶ Ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵³⁷ Ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵³⁸ Ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵³⁹ Ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁴⁰ Řehák, L. - Staněk, J. - Kříž, P.: Zákon o myslivosti s komentářem, Venator, Praha, 2002, str. 73.

⁵⁴¹ Ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁴² Ustanovení § 8 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁴³ Ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁴⁴ Ustanovení § 9 odst. 3 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁴⁵ Ustanovení § 63 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁵⁴⁶ Ustanovení § 63 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁵⁴⁷ Ustanovení § 10 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁴⁸ Ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁴⁹ Ustanovení § 11 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁵⁰ Řehák, L. - Staněk, J. - Kříž, P.: Zákon o myslivosti s komentářem, Venator, Praha, 2002, str. 83.

⁵⁵¹ Ustanovení § 10 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁷⁷ Ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁷⁸ Ustanovení § 11 odst. 3 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁷⁹ Ustanovení § 11 odst. 4 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁸⁰ Ustanovení § 11 odst. 5 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁸¹ Ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁵⁸² Ustanovení § 12 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

- ⁵⁸³ Ustanovení § 12 odst. 3, 13 až 16 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁸⁴ Ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁸⁵ Řehák, L. - Staněk, J. - Kříž, P.: Zákon o myslivosti s komentářem, Venator, Praha, 2002, str. 106.
- ⁵⁸⁶ Ustanovení § 14 odst. 1 písm. f) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁸⁷ Ustanovení § 14 odst. 1 písm. g) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁸⁸ Ustanovení § 35 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁸⁹ Ustanovení § 35 odst. 4 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁹⁰ Ustanovení § 35 odst. 3 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁹¹ Ustanovení § 36 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁹² Ustanovení § 36 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁹³ Ustanovení § 36 odst. 3 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁹⁴ Ustanovení § 36 odst. 4 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁹⁵ Ustanovení § 38 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁹⁶ Ustanovení § 39 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁹⁷ Ustanovení § 66 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁹⁸ Ustanovení § 41 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁵⁹⁹ Ustanovení § 2 písm. e) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁶⁰⁰ Ustanovení § 41 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁶⁰¹ Ustanovení § 42 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁶⁰² Ustanovení § 40 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁶⁰³ Ustanovení § 44 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁶⁰⁴ Ustanovení § 45 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- ⁶⁰⁵ Hemelík, T.: Rybářství a právo, Orac, Praha, 2000.
- ⁶⁰⁶ Ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 58/1885 ř. z.
- ⁶⁰⁷ Vyhláška zemského národního výboru v Praze č. XII/6-988/10-1947 ze dne 9. května 1947, o některých opatřeních ke zvelebení rybářství ve vodách vnitrozemských, dále jen vyhláška zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶⁰⁸ Ustanovení § 1 odst. 1 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶⁰⁹ Ustanovení § 1 odst. 2 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶¹⁰ Ustanovení § 1 odst. 3 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶¹¹ Ustanovení § 2 zákona č. 22/1885 čes. z. z., o některých opatřeních ke zvelebení rybářství.
- ⁶¹² Ustanovení § 2 odst. 1 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶¹³ Ustanovení § 2 odst. 2 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶¹⁴ Ustanovení § 1 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.

- ⁶¹⁵ Ustanovení § 4 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶¹⁶ Ustanovení § 6 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶¹⁷ Ustanovení § 6 odst. 1 a 3 zákona č. 22/1885 čes. z. z., o některých opatřeních ke zvelebení rybářství.
- ⁶¹⁸ Ustanovení § 7 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶¹⁹ Ustanovení § 8 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶²⁰ Ustanovení § 9 odst. 1 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶²¹ Ustanovení § 10 odst. 1 vyhlášky zemského národního výboru v Praze ze dne 9. května 1947.
- ⁶²² Volavka popelavá.
- ⁶²³ Vimr, V.: České rybářské právo, Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947, str. 77 a následující.
- ⁶²⁴ Vimr, V.: České rybářské právo, Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947.
- ⁶²⁵ Zákon č. 62/1952 Sb., o rybářství nabyt účinnost k 1. lednu 1953.
- ⁶²⁶ Ustanovení § 1 zákona č. 102/1963 Sb., o rybářství.
- ⁶²⁷ Ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 102/1963 Sb., o rybářství.
- ⁶²⁸ Ustanovení § 15 zákona č. 102/1963 Sb., o rybářství.
- ⁶²⁹ Ustanovení § 6 odst. 4 zákona č. 102/1963 Sb., o rybářství.
- ⁶³⁰ Ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 102/1963 Sb., o rybářství.
- ⁶³¹ Ustanovení § 9 odst. 1 a 2 zákona č. 102/1963 Sb., o rybářství.
- ⁶³² Ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 102/1963 Sb., o rybářství.
- ⁶³³ Ustanovení § 20 vyhlášky č. 103/1963 Sb., kterou se provádějí předpisy k zákonu o rybářství.
- ⁶³⁴ Ustanovení § 18 vyhlášky č. 103/1963 Sb., kterou se provádějí předpisy k zákonu o rybářství.
- ⁶³⁵ Ustanovení § 21 odst. 1 vyhlášky č. 103/1963 Sb., kterou se provádějí předpisy k zákonu o rybářství.
- ⁶³⁶ Ustanovení § 22 vyhlášky č. 103/1963 Sb., kterou se provádějí předpisy k zákonu o rybářství.
- ⁶³⁷ Ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody.
- ⁶³⁸ Ustanovení § 18 zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody.
- ⁶³⁹ Ustanovení § 2 odst. 1 vyhlášky č. 80/1965 Sb., o ochraně volně žijících živočichů.
- ⁶⁴⁰ Ustanovení § 11 vyhlášky č. 80/1965 Sb., o ochraně volně žijících živočichů.
- ⁶⁴¹ Ustanovení § 50 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁶⁴² Ustanovení § 56 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁶⁴³ Ustanovení § 90 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁶⁴⁴ Ustanovení § 10 odst. 1 zákona č. 102/1963 Sb., o rybářství.
- ⁶⁴⁵ Ustanovení § 10 odst. 1 písm. c) zákona č. 102/1963 Sb., o rybářství.

- ⁶⁴⁶ Ustanovení § 34 a násl. vyhlášky č. 103/1963 Sb., kterou se provádějí předpisy k zákonu o rybnářství.
- ⁶⁴⁷ Ustanovení § 38 a násl. vyhlášky č. 103/1963 Sb., kterou se provádějí předpisy k zákonu o rybnářství.
- ⁶⁴⁸ Ustanovení § 17 zákona č. 102/1963 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁴⁹ Ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁵⁰ Ustanovení § 2 písm. a) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁵¹ Ustanovení § 2 písm. h) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁵² Ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁵³ Ustanovení § 2 písm. c) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁵⁴ Ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁵⁵ Ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁵⁶ Ustanovení § 2 písm. q) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁵⁷ Ustanovení § 13 odst. 2 písm. a) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁵⁸ Ustanovení § 13 odst. 4 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁵⁹ Ustanovení § 13 odst. 2 písm. b) a c) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁶⁰ Ustanovení § 13 odst. 5 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁶¹ Ustanovení § 3 odst. 4 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁶² Ustanovení § 3 odst. 3 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁶³ Ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁶⁴ Ustanovení § 2 písm. f) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁶⁵ Ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁶⁶ Ustanovení § 2 písm. e) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁶⁷ Ustanovení § 21 odst. 1 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁶⁸ Ustanovení § 23 odst. 1 písm. a) a 22 odst. 2 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁶⁹ Ustanovení § 22 odst. 2 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁷⁰ Ustanovení § 24 odst. 2 písm. a) a 22 odst. 2 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁷¹ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁷² Ustanovení § 4 odst. 3 písm. zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁷³ Ustanovení § 4 odst. 2 písm. zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁷⁴ Ustanovení § 8 a násl. zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁷⁵ Ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁷⁶ Ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.
- ⁶⁷⁷ Ustanovení § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 99/2004 Sb., o rybnářství.

- ⁶⁷⁸ Ustanovení § 7 odst. 1 vyhlášky č. 197/2004 Sb., k provedení zákona č. 99/2004 Sb., o rybníkářství.
- ⁶⁷⁹ Ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) a d) zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁸⁰ Ustanovení § 11 odst. 1 a 23 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁸¹ Ustanovení § 11 odst. 6 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁸² Ustanovení § 11 odst. 3 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁸³ Ustanovení § 10 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁸⁴ Ustanovení § 12 odst. 7 a 8 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁸⁵ Ustanovení § 12 odst. 6 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁸⁶ Ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁸⁷ Ustanovení § 11 odst. 2 vyhlášky č. 197/2004 Sb., kterou se provádí zákon o rybářství.
- ⁶⁸⁸ Ustanovení § 13 odst. 2 písm. b) vyhlášky č. 197/2004 Sb., kterou se provádí zákon o rybářství.
- ⁶⁸⁹ Ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství, § 56 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- ⁶⁹⁰ Ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁹¹ Ustanovení § 13 odst. 2 písm. a) zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁹² Ustanovení § 13 odst. 4 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁹³ Ustanovení § 13 odst. 2 písm. b) a c) zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁹⁴ Ustanovení § 13 odst. 3 písm. a) a b) zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁹⁵ Ustanovení § 13 odst. 5 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁹⁶ Ustanovení § 13 odst. 3 písm. c) až h), j) a k) zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁹⁷ Ustanovení § 13 odst. 3 písm. i) zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁶⁹⁸ Ustanovení § 11 odst. 2 vyhlášky č. 197/2004 Sb., kterou se provádí zákon o rybářství.
- ⁶⁹⁹ Ustanovení § 13 vyhlášky č. 197/2004 Sb., kterou se provádí zákon o rybářství.
- ⁷⁰⁰ Ustanovení § 15 odst. 1 vyhlášky č. 197/2004 Sb., kterou se provádí zákon o rybářství.
- ⁷⁰¹ Ustanovení § 14 odst. 1 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁷⁰² Ustanovení § 16 písm. a) zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁷⁰³ Ustanovení § 26 odst. 1 zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.
- ⁷⁰⁴ Ustanovení § 2 odst. 9 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách.
- ⁷⁰⁵ Ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) bod 4 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách.
- ⁷⁰⁶ Ustanovení § 15 odst. 6 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách.
- ⁷⁰⁷ Ustanovení § 35 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách.
- ⁷⁰⁸ Ustanovení § 35 odst. 2 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách.
- ⁷⁰⁹ Ustanovení § 35 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách.

Rechtsregelung des Schutzes der biologischen Vielfalt

Die biologische Vielfalt stellt den biologischen Reichtum des Lebens auf der Erde dar und schließt die Mannigfaltigkeit im Rahmen der Arten, unter den Arten und unter den Ökosystemen ein. Die Verminderung der biologischen Vielfalt gehört zu den ernsthaften Problemen der jetzigen Welt. Sie ist vor allem durch die direkte und auch indirekte Vernichtung und Beschädigung der Ökosysteme, durch die übermäßige Ausnutzung der wiederherstellbaren Ressourcen, durch die Fragmentierung der Natur und Landschaft und durch den ungünstigen Einfluss der unursprünglichen Sorten verursacht.

Ein wirksamer Schutz der biologischen Vielfalt erfordert die gegenseitige Zusammenarbeit unter den Staaten. Zu der bedeutenden Entwicklung des internationalen Rechts zum Schutz der biologischen Vielfalt ist es erst nach der Internationalen Konferenz über die Umwelt gekommen, die in Stockholm in Schweden im Jahre 1972 stattgefunden hat. Zwanzig Jahre später hat in Rio de Janeiro in Brasilien die Internationale Konferenz über die Umwelt und Entwicklung stattgefunden, bei der vom breiten Kreis der Staaten das Übereinkommen über die biologische Vielfalt unterzeichnet wurde. Die biologische Vielfalt war eines der Hauptthemen des Weltgipfels über die nachhaltige Entwicklung, der in Johannesburg in der Südafrikanischen Republik im Jahre 2002 stattgefunden hat.

Zu den im Gebiet des internationalen Rechts für den Schutz der biologischen Vielfalt tätigen Subjekten gehören vor allem die Staaten, die hoheitliche Subjekte des internationalen Rechts sind, und weiter internationale Zwischenregierungs- und Nichtregierungsorganisationen. Im Rahmen der UNO widmet sich den Umweltfragen der Wirtschafts- und Sozialrat, und zwar durch seine regionalen Wirtschaftskommissionen und die Kommission für Nachhaltige Entwicklung (CSD). Ausschließlich auf die Umweltproblematik wird das Umweltprogramm der Vereinten Nationen (UNEP) gerichtet, die Institution, deren Hauptaufgabe ist, die internationale Zusammenarbeit auf diesem Gebiet zu koordinieren und zu unterstützen. Auch die Tätigkeit einiger Fachorganisationen, die an die UNO assoziiert sind, wie z.B. UNESCO oder FAO, betrifft den Umweltschutz und die biologische Vielfalt. Während der letzten drei Jahrzehnte haben im Gebiet des internationalen Schutzes der biologischen Vielfalt die internationalen Nichtregierungsorganisationen an

Bedeutung gewonnen. Zu den wichtigsten gehören die Welt-Naturschutzunion (IUCN), BirdLife International oder World Wide Fund for Nature (WWF).

Die Grundquelle des internationalen Rechts zum Schutz der biologischen Vielfalt ist ein internationaler Vertrag. Als der erste von den vielen internationalen Verträge mit der Kernbedeutung für den Schutz der biologischen Vielfalt wurde im Jahre 1971 das **Übereinkommen über Feuchtgebiete, die insbesondere als Lebensraum für Wasser- und Watvögel, von internationaler Bedeutung sind** (Ramsarer Übereinkommen) abgeschlossen. Dessen Vertragsparteien haben viele Pflichten zum Schutz der Feuchtgebiete, einschließlich der Pflicht zur nachhaltigen Ausnutzung aller Feuchtgebiete auf deren Territorium. Das Übereinkommen über Feuchtgebiete, die insbesondere als Lebensraum für Wasser- und Watvögel, von internationaler Bedeutung sind erlegt den Vertragsparteien auf, mindestens ein Feuchtgebiet in die Liste international bedeutender Feuchtgebiete zu nennen.

Das Übereinkommen zum Schutz des Kultur- und Naturerbes der Welt (WHC) wurde im Rahmen von UNESCO im Jahre 1972 abgestimmt. es gründet die Welterbe-Liste, in die Bestandteile des Kultur- und Naturerbes eingetragen werden, die vom Welterbe-Ausschuss bestimmt sind. Außerdem wird die Liste des Welterbes in Gefahr errichtet. Das Übereinkommen zum Schutz des Kultur- und Naturerbes der Welt hat zu Gunsten von dem Kultur- und Naturerbe den Welterbe-Fond gegründet.

Das Übereinkommen über den internationalen Handel mit gefährdeten Arten freilebender Tiere und Pflanzen (CITES) wurde im Jahre 1973 vereinbart. Dessen Ziel ist es, durch das System der Genehmigungen den internationalen Handel in bedrohten Tier- und Pflanzarten zu regulieren, die in eine der drei Anlagen dieses Übereinkommens eingeordnet sind. Bei den am strengsten geschützten Arten ist der internationale Handel bis auf Ausnahmen ausgeschlossen.

Das Übereinkommen zur Erhaltung der wandernden und wildlebenden Tierarten (Bonner Konvention) wurde im Jahre 1979 vereinbart. Es reguliert den strengen Schutz der bedrohten wandernden Tierarten, die in der Anlage I angegeben sind, und fordert die Vertragsparteien zum Abschluss der internationalen Abkommen zu Gunsten von den wandernden Tierarten auf, die in die Anlage II eingeschlossen sind. Unter dem Schutz des Übereinkommens zur Erhaltung wandernder und wildlebender Tiere wurden bisher insgesamt dreizehn internationale Abkommen vereinbart.

Das Übereinkommen über die Erhaltung der europäischen wildlebenden Pflanzen und Tiere und ihrer natürlichen Lebensräume (Berner Übereinkommen) wurde im Rahmen des Europarats im Jahre 1979 abgeschlossen. Sein Ziel ist, wildwachsende Pflanzen, wildlebende Tiere und deren natürliche Lebensräume zu schützen und die gegenseitige Zusammenarbeit der Vertragsparteien in diesem Gebiet zu unterstützen. Den Sondernachdruck legt es dabei auf den Schutz der bedrohten und verletzbaren Arten, einschließlich der bedrohten und verletzbaren wandernden Arten.

Das Übereinkommen zum Schutz der biologischen Vielfalt wurde im Jahre 1992 vereinbart. Es verfolgt drei Hauptzielen, die der Schutz der biologischen Vielfalt auf allen deren Ebenen, die nachhaltige Ausnutzung der biologischen Vielfalt und die gerechte Verteilung der sich aus der Ausnutzung der genetischen Ressourcen ergebenden Erlöse sind. Das Übereinkommen zum Schutz der biologischen Vielfalt verankert das System der gegenseitigen Anreize, die sowohl die Entwicklungs- als auch die hochentwickelten Länder zum Schutz der biologischen Vielfalt motivieren.

Seit dem 1. Mai 2004 ist die Tschechische Republik der Mitgliedsstaat der Europäischen Union und das Kommissionsrecht zum Schutz der biologischen Vielfalt wurde zum untrennbaren Bestandteil der tschechischen Rechtsordnung. Der Schwerpunkt der Rechtsregelung des Schutzes der biologischen Vielfalt befindet sich vor allem in den folgenden Rechtsvorschriften: Richtlinie 79/409/EWG des Rates über die Erhaltung der wildlebenden Vogelarten, Richtlinie 92/43/EWG des Rates zur Erhaltung der natürlichen Lebensräume sowie der wildlebenden Tiere und Pflanzen, Richtlinie 1999/22/EG des Rates über die Haltung von Wildtieren in Zoos, Richtlinie des Rates betreffend die Einfuhr in die Mitgliedsstaaten von Fellen bestimmter Jungrobben und Waren daraus, Verordnung (EG) Nr. 338/97 des Rates über den Schutz von Exemplaren wildlebender Tier- und Pflanzarten durch Überwachung des Handels, Verordnung (EWG) Nr. 348/81 des Rates über eine gemeinsame Regelung für die Einfuhr von Walerzeugnissen und Verordnung (EWG) Nr. 3254/91 des Rates zum Verbot von Tellereisen in der Gemeinschaft und der Einfuhr von Pelzen und Waren von bestimmten Wildtierarten aus Ländern, die Tellereisen oder den internationalen humanen Fangnormen nicht entsprechende Fangmethoden anwenden.

Von Kernbedeutung für den Schutz der biologischen Vielfalt haben vor allem die Richtlinie Nr. 79/409/EWG des Rates über die Erhaltung der wildlebenden

Vogelarten und die Richtlinie 92/43/EWG des Rates zur Erhaltung der natürlichen Lebensräume sowie der wildlebenden Tiere und Pflanzen. **Die Richtlinie Nr. 79/409/EWG des Rates über die Erhaltung der wildlebenden Vogelarten** beschäftigt sich mit dem Schutz der wildlebenden Vogelarten und deren Lebensräume. Sie reguliert den allgemeinen Schutz aller Vogelarten, die in freier Natur auf dem europäischen Gebiet der Mitgliedsstaaten der Europäischen Union auftreten, und sie erlegt den Mitgliedsstaaten die Pflicht auf, die Sondermaßnahmen zum Schutz der Lebensräume der genannten Vogelarten und der wandernden Vogelarten zu treffen. Diese Pflicht erfüllen die Mitgliedsstaaten vor allem durch die Verkündung der sog. Vogelgebiete (SPA).

Die Richtlinie 92/43/EWG des Rates zur Erhaltung der natürlichen Lebensräume sowie der wildlebenden Tiere und Pflanzen implementiert das Übereinkommen über die Erhaltung der europäischen wildlebenden Pflanzen und Tiere und ihrer natürlichen Lebensräume (1979). Sie gründet das System NATURA 2000, das vor allem durch die Vogelgebiete (SPA) und Sonderschutzgebiete (SAC) gebildet ist, deren Ziel es ist, zum positiven Zustand bezüglich des Schutzes bei den genannten Arten der natürlichen Lebensräume und Tier- und Pflanzarten im Interesse der Gemeinschaft beizutragen. Es wird das Verfahren der Erklärung der Sonderschutzgebiete und das Rechtsregime deren Schutzes und Ausnutzung geregelt. Die Richtlinie 92/43/EWG des Rates zur Erhaltung der natürlichen Lebensräume sowie der wildlebenden Tiere und Pflanzen verankert den strengen Schutz der genannten Tier- und Pflanzarten im Interesse der Gemeinschaft und viele andere Pflichten der Mitgliedsstaaten. "

Die Verordnung (EG) Nr. 338/97 des Rates über den Schutz von Exemplaren wildlebender Tier- und Pflanzarten durch Überwachung des Handels implementiert das Übereinkommen über den internationalen Handel mit gefährdeten Arten freilebender Tiere und Pflanzen (1973) und regelt durch das System der Genehmigungen und Bestätigungen die Einfuhr der Exemplare der genannten Arten in die Gemeinschaft, einschließlich deren Einfuhr von der See und deren Ausfuhr und Rückausfuhr von der Gemeinschaft. In vielen Rücksichten legt es eine strengere Regelung als das Übereinkommen über den internationalen Handel mit gefährdeten Arten freilebender Tiere und Pflanzen (1973) selbst fest. Die Verordnung (EG) Nr. 338/97 des Rates über den Schutz von Exemplaren wildlebender Tier- und

Pflanzarten durch Überwachung des Handels löst auch die Verlegung der Exemplare und die Übertragung des Eigentums an Exemplaren im Rahmen der Gemeinschaft.

Die Rechtsregelung des Schutzes der biologischen Vielfalt in der Tschechischen Republik ist in mehreren Rechtsvorschriften enthalten. Die Grundrechtsvorschrift ist **das Gesetz Nr. 114/1992 GBl., über den Natur- und Landschaftsschutz**, das sowohl den allgemeinen Tier- und Pflanzschutz, als auch den Sonderschutz der besonders bedrohten Tiere und Pflanzen regelt, die in der Anlage der Verordnung Nr. 395/1992 GBl. angegeben sind, durch die einige Bestimmungen des Gesetzes Nr. 114/1992 GBl., über den Natur- und Landschaftsschutz durchgeführt werden. Es stellt die Grundrechtsvorschrift dar, welche die Bestimmung der Richtlinie Nr. 79/409/EWG des Rates über die Erhaltung der wildlebenden Vogelarten und die Richtlinie 92/43/EWG des Rates zur Erhaltung der natürlichen Lebensräume sowie der wildlebenden Tiere und Pflanzen reflektiert.

Den Sonderschutz der wildlebenden Tiere und wildwachsenden Pflanzen regeln **das Gesetz Nr. 100/2004 GBl., über Handel mit bedrohten Arten**, das die Nationalausführungsvorschrift zur Verordnung (EG) Nr. 338/97 des Rates über den Schutz von Exemplaren wildlebender Tier- und Pflanzarten durch Überwachung des Handels ist, und **das Gesetz Nr. 115/2000 GBl., über Leistung der Ersatze der durch die ausgewählten besonders geschützten Tiere verursachten Schäden**.

Vor Sonderbedrohungsquellen werden die wildlebenden Tiere und wildwachsenden Pflanzen unter anderem durch das Gesetz Nr. 246/1992 GBl., über Tierschutz gegen Quälen, durch das Gesetz Nr. 326/2004 GBl., über pflanzärztliche Pflege und durch das Gesetz Nr. 166/1999 GBl., über Veterinärpflege geschützt.

Die biologische Vielfalt wird ebenfalls im Rahmen der Rechtsvorschriften über das Jagdwesen und über die Fischerei geschützt. Die gültige Rechtsregelung des Jagdwesens ist im **Gesetz Nr. 449/2001 GBl., über das Jagdwesen**, und in den Durchführungsvorschriften dazu enthalten. Die gültige Rechtsregelung der Fischerei ist im **Gesetz Nr. 99/2004 GBl., über die Fischerei**, und in den Durchführungsvorschriften dazu enthalten. Sowohl das Gesetz Nr. 449/2001 GBl., über das Jagdwesen, als auch das Gesetz Nr. 99/2004 GBl., über die Fischerei, regeln die Ausnutzung der wiederherstellbaren Naturressourcen und besonders die Jagdwilderei, den Fischfang und der Wasserorganismen. Beide Rechtsvorschriften regeln vor allem die Jagdbedingungen. Sie tragen damit zum Schutz der biologischen Vielfalt und zu deren nachhaltigen Ausnutzung bei. Sie beschäftigen sich jedoch nur

mit beschränktem Kreis der wildlebenden Tiere und der Schutz der sonstigen Teile der biologischen Vielfalt bleibt bis auf Ausnahmen außerhalb des Gegenstands deren Regelung.

Příloha č. 1

Přehled použité a doplňkové literatury

A. Literatura česká

- Bateman, G. - Egan, V.:* Encyklopedie Zeměpis světa, Columbus, Knižní klub, Praha, 1994.
- Čechura, V. a kol.:* Myslivost a právo, Orac, Praha, 2000.
- Damohorský, M. a kol.:* Právo životního prostředí, 1. vydání, C. H. Beck, Praha, 2003.
- Dmitrijev, J.:* Obojživelníci a plazi, Lidové nakladatelství, Praha, 1988.
- Dmitrijev, J.:* Hmyz, Lidové nakladatelství, Praha, 1987.
- Dorst, J.:* Ohrožená příroda, Panorama, 1985.
- Grazzini, G.:* Národní parky světa, Slovart, Praha, 1996.
- Harenberg, B.:* Kronika lidstva, Fortuna Print, Praha, 1994.
- Hemelík, T.:* Rybářství a právo, Orac, Praha, 2000.
- Hughes, J.:* Velká obrazová všeobecná encyklopedie, Václav Svojtka & Co., Praha, 1999.
- Jančářová, I.:* Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí, MU Brno, Brno, 1997.
- Král, R.:* Transpozice a implementace směrnic ES v zemích EU a ČR, C. H. Beck, Praha, 2002.
- Král, R.:* Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy, C. H. Beck, Praha, Praha, 2003.
- Malenovský, J.:* Mezinárodní právo veřejné: obecná část, Doplněk ve spolupráci s PF MU Brno, Brno, 1997.
- Miko, L. a kol.:* Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha, 2005.
- Moldan, B.:* Příroda a civilizace, SPN, Praha, 1997.
- Potočný, M.:* Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část, C. H. Beck, Praha, 1999.
- Roth, P.:* Legislativa Evropských společenství v oblasti územní a druhové ochrany přírody, MŽP, 2003.
- Řehák, L. - Staněk, J. - Kříž, P.:* Zákon o myslivosti s komentářem, Venator, Praha, 2002.
- Schleé, F.:* Honební zákon pro Čechy, Knihovna veřejné správy a samosprávy, Praha,

1932.

Stejskal, V. - Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy s komentářem a prováděcími a souvisejícími předpisy, Linde Praha, Praha, 2005.

Studnička, M.: Masožravé rostliny, Academia, Praha, 1984.

Suchánek, J.: Nové zemědělské a lesní právo, 1. vydání, Prospektrum, Praha, 1996.

Šíma, A.: Právní předpisy pro rybáře, 1. vydání, Panorama, Praha, 1988.

Šturma, P. - Balaš, V.: Kurs mezinárodního ekonomického práva, C. H. Beck, Praha, 1997.

Šturma, P. - Damohorský, M. - Ondřej, J. - Zástěrová, J. - Smolek, M.: Mezinárodní právo životního prostředí, IFEC, Praha, 2004.

Týč, V.: Základy práva Evropské unie pro ekonomy, Linde Praha, Praha, 2001.

Vimr, V.: České rybářské právo, Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947.

Witt, R.: Steinbachův velký průvodce přírodou: Ptáci, GeoCenter, 1995.

Ostatní dokumenty:

Časopis 100 + 1 zahraniční zajímavost, č. 14/2004.

Zpravodaj MŽP, březen 2003, ročník XIV, číslo 3.

B. Literatura zahraniční

Beyerlin, U.: Umweltvölkerrecht, Mnichov, 2000.

Birnie, P. W. - Boyle, A. E.: International Law and Environment, Clarendon Press, Oxford, 1992.

Evans, M. D.: International Law, University Press, Oxford, 2003.

Lyster, S.: International Wildlife Law, Grotius Publications Limited, Cambridge, 1985.

Morrison, F. L. - Wolfrum, R.: International, Regional and National Environmental Law, Kluwer Law International, Boston, 1996.

O'Brien, J.: International Law, Cavendish Publishing Limited, Londýn, 2001.

Ostatní dokumenty:

BirdLife International (2004) Birds in the European Union: a status assessment.

- Wageningen, The Netherlands: BirdLifeInternational.
- CITES World*, Official Newsletter of the Parties Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, číslo 15 z července 2005.
- Environment in the European Union at the turn of the century*, EEA, 1999.
- Europe's Environment: the third assessment*, EEA, 2003.
- Final Report on Financing Natura 2000*, Working Group on Article 8 of the Habitats Directive.
- Managing NATURA 2000 Sites, The provisions of Article 6 of the 'Habitats' Directive 92/43/EEC*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000.
- Newsletter Natura 2000*, březen 1996, č. 14 z dubna 2001, č. 16 z března 2003, č. 17 z ledna 2004 a č. 18 z října 2004.
- Reference Guide to the European Community Wildlife Trade Regulations*, European Commission, TRAFFIC Europe a WWF, 1998. Revidovaná verze z června 2004.
- Report from the Commission on Monitoring the Application of Community Law (2003)*, Overall Position, 21st Annual Report.
- Report from the Commission on the implementation of the Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora*, 2004.
- 1997–2002: Five years of new wildlife trade regulations*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002.

Příloha č. 2

Použité právní předpisy k ochraně biodiverzity

Mezinárodní úmluvy k ochraně biodiverzity

Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva (1971)

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (1972)

Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (1973)

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (1979)

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (1979)

Úmluva o biologické rozmanitosti (1992)

Právní předpisy ES k ochraně biodiverzity

Směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků

Směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Směrnice Rady 1999/22/ES o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách

Směrnice Rady 83/129/EHS o dovozu kůží z některých tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států

Směrnice Rady 78/659/EHS o jakosti sladkých vod vyžadujících ochranu nebo zlepšení pro podporu života ryb

Nařízení Rady (EHS) č. 348/81 o společných pravidlech pro dovoz produktů z velryb a ostatních kytovců

Nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

Nařízení Rady (EHS) č. 3254/91 o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchyťováni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchyty, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchyty do pastí

Nařízení Rady (ES) č. 2406/96 o stanovení společných obchodních norem pro produkty rybolovu

České právní předpisy k ochraně biodiverzity

Listina základních práv a svobod

Zákon č. 49/1866 čes. z. z., Honební zákon pro Čechy

Zákon č. 58/1885 ř. z., o úpravě rybářství ve vodách vnitrozemských

Zákon č. 22/1885 čes. z. z., o některých opatřeních ke zvelebení rybářství

Zákon č. 98/1929 Sb., kterým se doplňují a částečně mění některá ustanovení honebně-policejní, zejména o hájení zvěře (malý honební zákon)

Zákon č. 225/1947 Sb., o myslivosti

Zákon č. 62/1952 Sb., o rybářství

Zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody

Zákon č. 23/1962 Sb., o myslivosti

Zákon č. 102/1963 Sb., o rybářství

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti

Zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (o rybářství)

Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)

Vládní nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti

Vládní nařízení č. 205/1939 Sb., o řádném výkonu myslivosti

Vládní nařízení č. 128/1941 Sb., kterým se provádí vládní nařízení o myslivosti

Císařský patent č. 154 ze dne 7.března 1849

Vyhláška zemského národního výboru v Praze č. XII/6-988/10-1947, o některých opatřeních ke zvelebení rybářství ve vodách vnitrozemských

Vyhláška č. 77/1961 Sb., o hájení a o době, způsobu a podmínkách lovu některých

druhů zvěře

Vyhláška č. 25/1962 Sb., o hájení a o době, způsobu a podmínkách lovu některých druhů zvěře

Vyhláška č. 103/1963 Sb., kterou se vydávají prováděcí předpisy k zákonu o rybářství

Vyhláška č. 22/1965 Sb., o hájení a o době, způsobu a podmínkách lovu některých druhů zvěře

Vyhláška č. 80/1965 Sb., o ochraně volně žijících živočichů

Vyhláška č. 4/1967 Sb., o hájení a o době, způsobu a podmínkách lovu některých druhů zvěře

Vyhláška č. 10/1975 Sb., kterou se mění a doplňují vyhláška č.4/1967 Sb., o hájení a o době, způsobu a podmínkách lovu některých druhů zvěře a vyhláška č.59/1967 Sb., kterou se vydávají prováděcí předpisy k zákonu o myslivosti

Vyhláška č. 20/1988 Sb., kterou se provádí zákon o myslivosti

Vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Vyhláška č. 134/1996 Sb., kterou se provádí zákon o myslivosti

Vyhláška č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu

Vyhláška č. 491/2002 Sb., o způsobu stanovení minimálních a normovaných stavů zvěře a o zařazování honiteb nebo jejich částí do jakostních tříd

Vyhláška č. 197/2004 Sb., k provedení zákona č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů

Příloha č. 3

Odkazy na použité internetové stránky

<http://www.un.org>
<http://www.ecosoc.org>
<http://www.unep.org>
<http://www.unesco.org>
<http://www.fao.org>
<http://www.ecolex.org>
<http://www.earthwatch.unep.net>
<http://reports.eea.eu.int>
<http://www.unep-wcmc.org>
<http://www.coe.int>
<http://europa.eu.int>
<http://www.curia.eu.int>
<http://www.birdlife.org>
<http://www.iucn.org>
<http://www.panda.org>
<http://www.strategyguide.org>
<http://www.rec.org>
<http://www.eucc.nl>
<http://www.ecnc.nl>
<http://www.eeconet.org>
<http://www.eurosite.org>
<http://www.euractiv.cz>
<http://www.face-europe.org>

<http://www.ramsar.org>
<http://www.cites.org>
<http://www.eu-wildlifetrade.org>
<http://www.traffic.org>
<http://www.cms.int>
<http://www.eurobats.org>
<http://www.accobams.org>
<http://www.ascobans.org>
<http://www.unep-aewa.org>
<http://www.biodiv.org>

<http://www.biodiversityhotspots.org>
<http://www.biolib.cz>
<http://www.natura2000.cz>
<http://www.myslivost.cz>
<http://www.env.cz>
<http://www.animaldiversity.ummz.umich.edu>

Příloha č. 4

Seznam zkratek

ACAP	Dohoda o ochraně albatrosů a buňáků (The Agreement on the Conservation of Albatrosses and Petrels)
ACCOBAMS	Dohoda o ochraně kytovců Černého moře, Středozemního moře a přilehlých oblastí Atlantiku (The Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Areas)
AEWA	Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků (The Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds)
ASCOBANS	Dohoda o ochraně malých kytovců Baltského a Severního moře (The Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas)
Bernská úmluva	Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (The Convention on Conservation of European Wildlife and Natural Habitats)
CSD	Komise pro udržitelný rozvoj (Commission on Sustainable Development)
DEC	Oddělení enviromentálních smluv (Division of Environmental Conventions)
DPDL	Oddělení rozvoje politiky a práva (Division of Policy Development and Law)
ECNC	Evropské centrum pro ochranu přírody (European Centre for Nature Conservation)
ECOSOC	Hospodářská a sociální rada OSN (Economic and Social Council)
EECONET	Celoevropská ekologická síť (Pan-European Ecological Network)
EHS	Evropské hospodářské společenství
ERDF	Evropský fond regionálního rozvoje (European Regional Development Fund)
ES	Evropská společenství či Evropské společenství dle kontextu
ESD	Evropský soudní dvůr
ESF	Evropský sociální fond (European Social Fund)
EUCC	Pobřežní svaz (The Coastal Union)

EUROBATS	Dohoda o ochraně populací evropských netopýrů (The Agreement on the Conservation of Populations of European Bats)
FAO	Organizace Spojených národů pro výživu a zemědělství (Food and Agriculture Organization of United Nations)
FIFG	Finanční nástroj pro podporu rybolovu (Financial Instrument for Fisheries Guidance)
GEF	Světový fond životního prostředí (Global Environment Facility)
GRASP	Projekt pro přežití lidoopů (Great Apes Survival Project)
IMO	Mezinárodní námořní organizace (International Maritime Organization)
ITTA	Mezinárodní dohoda o tropickém dřevu (International Tropical Timber Agreement)
IUCN	Světový svaz ochrany přírody (World Conservation Union)
MAB	Člověk a biosféra (Man and Biosphere)
NGO	mezinárodní nevládní organizace
OSN	Organizace spojených národů (United Nations Organization)
PEBLDS	Celoevropská strategie biologické a krajinné rozmanitosti (Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy)
RDR	Regulace rozvoje venkova (Rural Development Regulation)
SAC	Zvláštní oblasti ochrany (Special Areas of Conservation)
SBSTTA	Poradní orgán pro vědecké, technické a technologické záležitosti (Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice)
Směrnice o ptácích	Směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků
Směrnice o stanovištích	Směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin
SPA	Ptačí oblasti (Special Protection Areas)
Úmluva CBD	Úmluva o biologické rozmanitosti (The Convention on Biodiversity)
Úmluva CITES	Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)
Úmluva CMS	Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (The

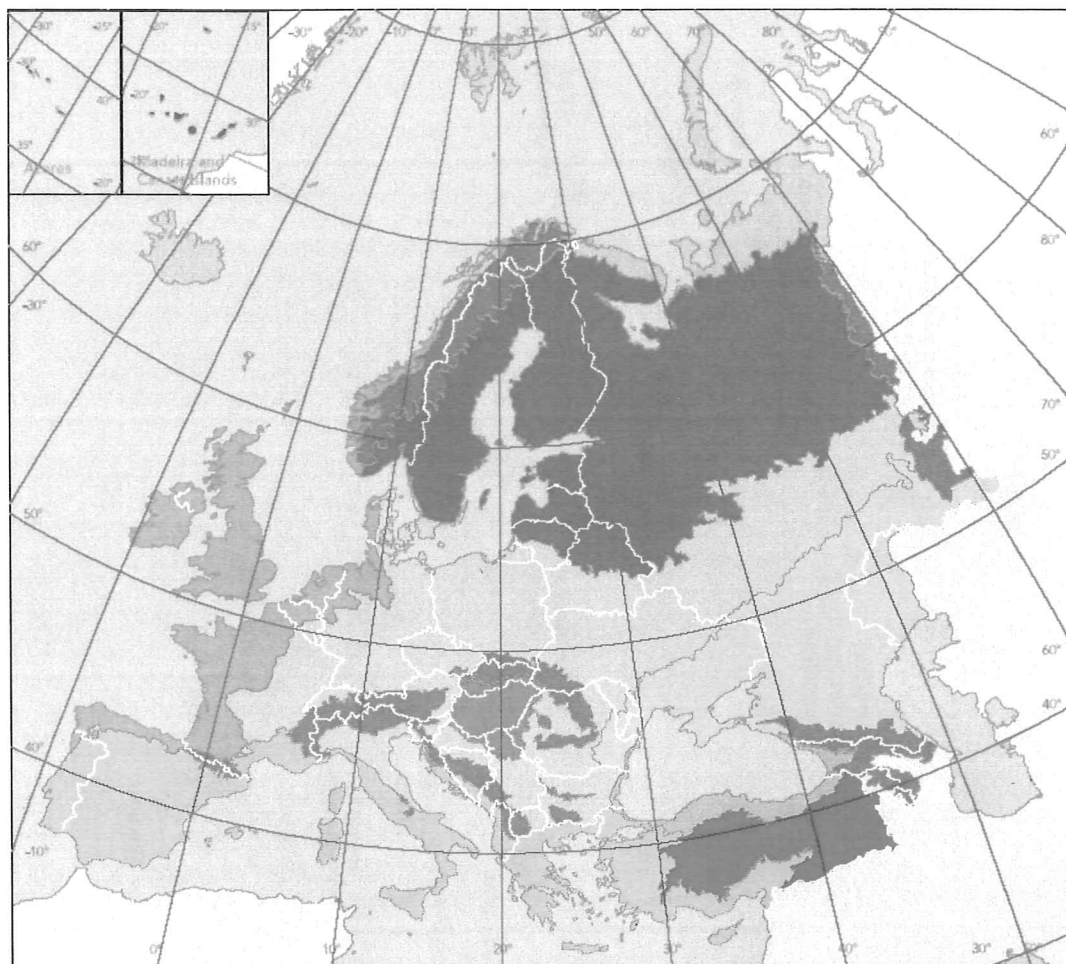
	Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals)
Úmluva o mokřadech	Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva (The Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat)
Úmluva WHC	Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)
UNECE	Ekonomická komise OSN pro Evropu (United Nations Economic Commission for Europe)
UNEP/ROE	Regionální kancelář UNEP pro Evropu (Regional Office for Europe)
UNEP	Program OSN pro životní prostředí (United Nations Environmental Programme)
UNESCO	Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
WIPO	Světovou organizaci duševního vlastnictví (World Intellectual Property Organization)
WTO	Světovou obchodní organizaci (World Trade Organization)
WWF	World Wide Fund for Nature

Příloha č. 6

Biogeografické regiony Evropy

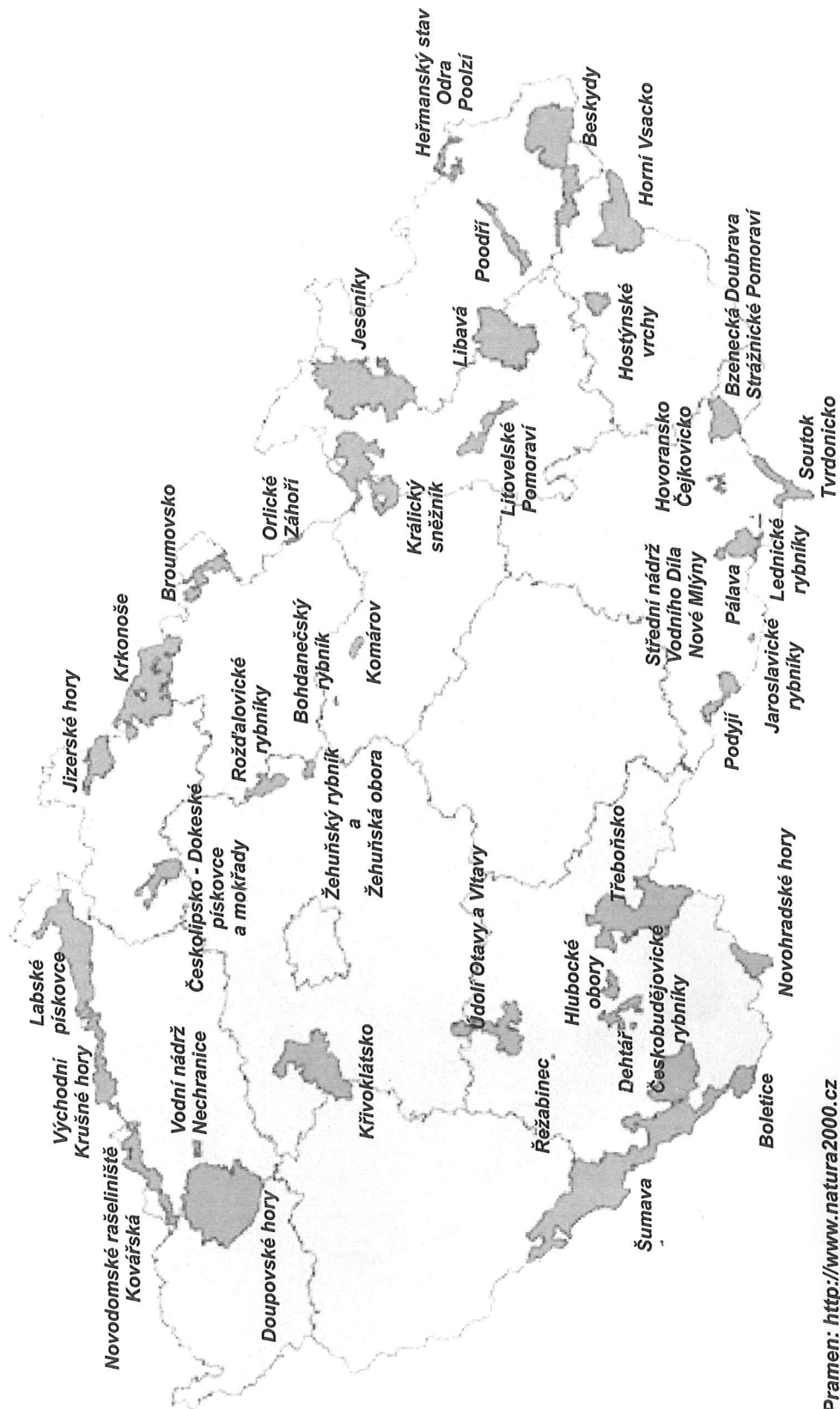

	<i>Arktický region</i>		<i>Středomořský region</i>
	<i>Boreální region</i>		<i>Makaronéský region</i>
	<i>Atlantický region</i>		<i>Stepní region</i>
	<i>Kontinentální region</i>		<i>Černomořský region</i>
	<i>Alpínský region</i>		<i>Anatolský region</i>
	<i>Panonský region</i>		

Pramen: Europe's Environment: the third assessment, EEA, 2003

Příloha č. 7

Ptačí oblasti v České republice

Příloha č. 8

Evropsky významné lokality ČR
(na mapě vyznačeny modrou barvou)

